

VOJENSKÉ ROZHLEDY

10/94

VOJENSKÝ TEORETICKÝ ČASOPIS ARMÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

VOJENSKÉ ROZHLEDY

10

TŘETÍ (TŘICÁTÝ PÁTÝ) ROČNÍK

Veškeré články uveřejněné v časopisu Vojenské rozhledy vyjadřují výhradně názor autora k dané otázce. Nejsou oficiálním názorem velení Armády České republiky.

Redakce časopisu Vojenské rozhledy

Riziko války po uvolnění mezinárodních vztahů

Příspěvek je odezvou na současný proces tříbení názorů v problematice bezpečnostních rizik. Jejich charakter se výrazně změnil v důsledku závažných změn mezinárodní situace. Nové podněty v tomto směru s sebou přinesly zejména okolnosti vztahující se k ukončení studené války. Překonaním konfrontace mezi Východem a Západem se uvolnila cesta pro konstituování nových multilaterálních mezinárodních vztahů na zcela odlišných principech. Z jejich hlediska, jakož i souhrnem dalších okolností a podmínek není definován nepřítel. Prostě by se mohlo deklarovat, že válka není možná a tudíž logicky zmizí ze slovníků nejen civilizovaných a kulturních národů.

* * *

Ovšem hned na první povrchní pohled je patrné, že tato hypotéza není uskutečnitelná. Četnost výskytu pojmu „válka“ v nejvýznamnějších světových informačních mediálních tocích prakticky nasvědčuje zcela opačným tendencím. Současný evropský (ani světový) bezpečnostní systém ve skutečnosti negarantuje základní jistoty a dostatečně nezaručuje bezkonfliktní vývoj. Přes pozitivní vytvoření výhodné rovnocenné mnohostranné mezinárodní spolupráce, zůstává i nadále válka fenoménem, který vyžaduje posouzení, objasnění a trvalé studium.

Zřejmě ještě stále v této oblasti není mnoho důvodů k bohorovné bezstarostnosti. V tomto ohledu je cílem článku pojednat o převážně neoblíbených otázkách ozbrojeného násilí, které se ve většině případů nesetkávají s obecným porozuměním. Článek má sice polemický charakter, nicméně tím spíše tuším přísti širší diskusi, kterou vyslovené vítám.

Úloha a podstata války dnes

Příčiny vzniku války se dnes vyvozují z různých hledisek. Například z mezinárodně politické oblasti, zejména predikce rizik udržování míru. Existují nerovnosti v mezinárodních vztazích, vycházející ze značných rozdílů ve velikosti, geostrategické poloze, ekonomické výkonnosti, vědecko-technické vyspělosti i ve vojenských možnostech jednotlivých států. Imaginární bezpečnostní rizika z latentního stavu mohou za určitých podmínek kdykoliv postupně nebo i živelně eskalovat a přerůst v reálné ohrožení státu. Zhoršení stavu může podnítit nepřátelství a ovlivnit řešení sporných otázek mezi jednotlivými státy a popřípadě i uvnitř státu.

Ovšem, není-li tu už obava z přímého ohrožení nepřítelem, ani snaha o krajnost v politické a bezpečnostní situaci, zůstává pak jen na úsudku, kam až má sahát rozsah a obsah systémových opatření obranné politiky v úsilí o zajištění spolehlivé obrany státu. Nezastupitelnou úlohu v těchto otázkách mají bezpečnostní rizika, vyvozovaná z jevů současné a budoucí bezpečnostní situace.

Pokud by budoucí vývoj skutečné situace naznačoval z vojensko-politického hlediska negativní tendence, a na jeho základě protivníci nebyli pouhými pojmy, nýbrž individuální, jednotlivé státy (vlády) a posuzování jednání postupně přecházelo z pomyslného postulátu k svérázným akcím - pak z toho plyne zjištění, čeho se lze patrně v budoucí perspektivě nadít. Nejcitlivějším místem, Achillovou patou tohoto očekávání je pochopení významu nepřetržitého vyhodnocování zmíněných bezpečnostních rizik a ohrožení státu.

Na základě bezpečnostních rizik se vyvozují konkrétní vojenské hrozby a jiné nezbytné základní údaje o možném protivníkovi. Z povahy, zařízení, stavu, poměrů a jednání tohoto nepřítele se usoudí na reálnou recipocitu vlastních aktivit. Jednoznačně vyžadují, aby i přes rozdílné názory měly přípravy státu k obraně trvalejší charakter.

Koncepční pojednání v této souvislosti ovšem potřebují i otázky války. V článku je k tomu zapotřebí shrnout po jednotlivých prvcích, částech a tématu jako celku důležité vědomosti, které mají pro autonomní pojetí národní obrany zásadní význam. Jde především o objasnění podstaty války v nových podmínkách a další problémy, které se různě interpretují. Aby nedocházelo k jejich podceňování, jeví se zapotřebí více než při jakékoli jiné činnosti rozebrat nejprve podstatu celku.

Sdílim rozšířený názor, že válka dnes není ničím jiným než ozbrojeným soubojem zvláštního druhu ve větším či menším měřítku. Zpravidla vzniku války po vyhocení politické situace předchází krize, v další fázi ji tvoří nespočetné konflikty, které jsou většinou dvoustranného charakteru. V teorii západních sociologů převládá názor na rozřazení jednotlivých stadií války do pěti rozlišovacích úrovní. Jejich obměnou, nejhroší alternativou je válečný stav - válka.

Válka je v podstatě nepřátelství projevující se organizovaným ozbrojeným bojem mezi dvěma nebo více státy, národy, popřípadě i uvnitř státu. Války se účastní konvenční protivníci (tj. pravidelné vojsko), každý z nich se snaží donutit druhého fyzickou silou (ozbrojeným násilím) podříditi vlastní vůli.

Válkou se vždy usilovalo o podřízení jiného subjektu. Jde většinou o prosazení zájmů a přání silnějšího. Cílem války je porazit protivníka a tím mu znemožnit další aktivní činnost. Na základě tohoto jednoduchého schématu síly a prostředky jedné strany, které se války účastní, čelí napadení (agresi). Tak tomu vždy bylo a zřejmě zůstane i přesto, že budoucí věcné podmínky války umožní její vedení zcela novými způsoby.

Dnešní věcné podmínky vedení války mají z kvalitativního hlediska gradující tendenci. Aktéři ozbrojeného násilí se dnes, stejně jako v minulosti, vyzbrojují nejvyspělejší vojenskou technikou a vysokou technologií zbraňových systémů, včetně nových technologií jejich použití. Za nepřetržitým vývojem věcných podmínek a odborných otázek přípravy a vedení války dnes znatelně zaostávají například právní a jiná hlediska, která by vznik krizí, konfliktů pomohla výrazněji eliminovat, případně válku zcela odstranit.

Válka z hlediska mezinárodního práva

Z hlediska mezinárodního práva je třeba poukázat na skutečnost, že zde není povinnost, nýbrž jen vůle států přistoupit k určitým zásadním dokumentům mezinárodního práva na základě zásady přednosti suverenity státu a dále na to, že ani přístup k Chartě OSN nezabránil konfliktům mezi členy zmíněné nejvyšší mezinárodní organizace.

V tomto ohledu jsou zásady války z pojetí válečného práva mezinárodního formulovány jako násilí k zlomení ozbrojeného odporu protivníka. Prostředkem dosažení cíle je z právního hlediska poškozování protivníka všemi účelnými způsoby, zejména však výkonem vojenského násilí. Mezinárodní právo tento účel zásadně uznává, ačkoliv jej v žádné specifické normě výslovně nevyjadřuje (záhada válečné účelnosti).¹⁾

Právo státu - první sáhnout v době bezprostředního ohrožení iniciativně k válce, se pokládalo v historii za jedno ze základních práv státu. To však bylo počínaje obdobím po první světové válce postupně omezeno a nakonec zrušeno zákazem útočné války (Pakt Briand - Kelloggův z roku 1928 a čl. 2 odst. 4 Charty OSN).

Státy mají od té doby až po současnost oprávnění jen k obranné válce na základě práva sebeobranu podle článku 51 Charty OSN a k účasti na ozbrojených akcích Rady bezpečnosti (Ochranné síly OSN). Zmíněná ustanovení se zřejmě uplatní i pro nasazení sil v rámci projektu Partnerství pro mír. Přitom síly a prostředky nebudou zasazeny ve smyslu spojeneckých závazků, ale podle mezinárodního práva a přijímaných opatření Rady bezpečnosti, vyplývajících z citovaného článku Charty. V této souvislosti by bylo účelné poukázat na okolnosti, že Rada bezpečnosti OSN může přenést výkon působnosti v oblasti svých mírových operací i na regionální bezpečnostní organizace.

Podle zmíněných ustanovení mezinárodního práva se musí učinit nepřítel bezmocným, aby bylo dosaženo bezpečně cíle. To pravděpodobně mj. vyžaduje i použití vojenské síly, která je podle poznatků práva hlavním cílem válečné činnosti. Na použití síly jsou ale dnes i jiné (někdy velmi rozdílné) názory, které říkají, že síla nemusí být vždy rozhodující.

Například významnou zkušeností 70. a 80. let se stalo odzbrojení a tím i odstranění nepřátelství mírovou cestou. Nebezpečí vzniku války zaniklo díky jednání. Cíl sledující odzbrojení zaujal hlavní místo účelu, který přispěl k odstranění hrozby napadení velkého rozsahu. Myslím, že jde o vhodný příklad toho, jak se v politické oblasti vymanit ze současného bludného kruhu. Mohl by to být zřejmě vhodný námět spolupráce při budování kooperačních vztahů mezi účastníky Partnerství pro mír. Po dosažení tak významných bezpečnostních garancí vyplývajících z ujednání, jako je Smlouva o konvenčních ozbrojených silách (Vídeň 1990) a Charta pro novou Evropu (Paříž 1990), by se mohlo zdát, že v tomto ohledu nebudou vážnější překážky.

Odzbrojení, základní předpoklad odvrácení války

Nicméně i přes jisté záruky v politické i vojenské oblasti současný ani budoucí vojensko-politický vývoj ve světě válku nevylučuje. Je třeba vidět, že určitá rizika

ohrožení existují vždy, protože vyplývají zpravidla z již zmíněné zahraničné politické, ekonomické, vojenské a další činnosti státu i jeho sousedů. Tyto otázky se neustále vyvíjejí. Tendence existující v probíhajících místních lokálních válkách, které vznikly na základě příčin v etnické, náboženské, územní, historické a jiné rovině to potvrzují.

Kromě uvedených důvodů je dnes vznik války též záležitostí vyspělých podmínek technického a technologického charakteru, které místo brzdících elementů naopak válečné konflikty rozdmýchávají. Nové „možnosti“ vzniku války zvyšují její nebezpečí z hlediska ztížené preventivní kontroly. Nelze vyloučit ani důsledky nezáměrných chyb vojenské techniky či selhání lidí. Jsou to přirozené procesy doprovázející vyspělé podmínky přípravy a vedení války vůbec. Jde o jeden z dalších přesvědčivých důkazů o nutnosti trvání na důsledném odzbrojení jakožto prostředku odvrácení války.

Vraťme se ale zpět k otázkám bezpečnostní situace, která má vedle věcných podmínek pro eventuální vznik válečného konfliktu stejný význam a aspektům války nebrání. Je pro ni účelem, co dokresluje celkovou filozofii války a její principy. Existence nebezpečí války tedy vyžaduje nejefektivnější přístupy rozšiřování a doplňování nezbytných poznatků o tom, jak předcházet válce a zabránit jejímu vzniku.

Základní a současně výchozí možností je zbavit nepřítele výhod uskutečnění předstihujícího útočného záměru. To znamená, v souladu s mezinárodním právem, donutit nepřítele všemi dostupnými prostředky, aby se podřídil vůli druhé strany. Prakticky je nutno ho fakticky zbavit možností útoku, nebo přivést do takového stavu, kdy musí počítat s pravděpodobností, že tuto možnost ztratí.

Z toho plyne požadavek na odzbrojení, které je spojeno s porážkou nepřítele. Účelem odzbrojení je vždy porážka v podmínkách jakékoliv války. Ať již jde o vojenskopolitické, etnické či jiné konflikty. Viz například článek Faktory ovlivňující tvorbu nové strategie obrany, uveřejněný v Mezinárodní politice číslo 5/1994, str. 14.

Avšak ani význam činností spojených s odzbrojením nelze nadhodnocovat. Poněkud zkreslující by bylo považovat je za základní předpoklad odvrácení války. Je to pravda pouze do té míry, že odzbrojení snižuje možnosti rozpoutání útočné války vyloučením nebo omezením kvality a kvantity potřebných prostředků vedení ozbrojeného zápasu. Základní rozpory však mohou vést ke střetnutí i s použitím stávajících, z hlediska současného technického rozvoje často až primitivních prostředků.

Válka není jenom ozbrojený konflikt, ale znamená celý komplex činitelů a opatření směřujících k preventivní činnosti. Odzbrojení úzce souvisí s odvrácením eventuálního nebezpečí jak použitím jaderných zbraní, tak i těch nejprimitivnějších prostředků vedení ozbrojeného konfliktu. Úkoly odzbrojení musí odpovídat komplexnímu působení živé síly, techniky a technologií, vojenského umění a vědy. V každém případě sledují umírněné cíle: Proces odzbrojení může mít různé formy. K jeho účelům se osvědčují i ucelené systémy řízení zdrojů na obranu.

Dlouhodobé dimenze procesu plánování, programování a rozpočtování výdajů na obranu

Složitost plnění úkolů za války vyžaduje připravovat se na obranu již v míru. Síly a prostředky, bez kterých není možná žádná válka - jejich množství, provozní ukazatele a další prvky, by bylo možno určit, protože se zakládají na číslech. Vedle toho jsou však atributy, jako například psychické, morální a volní vlastnosti, které lze určit mnohem méně. Zejména morální vlastnosti se formují až pod vlivem hlavních činitelů náležejících k charakteru války a konkrétním cílům. Dají se proto pouze kvalifikovaně odhadovat.

Podklady k tomu tvoří strategické informace, představované zejména riziky možných ohrožení státu, které jsou konečným výsledkem vědomostí jedné z fází strategického plánování. Dosažení cílů potřebných k eliminaci zmíněných bezpečnostních rizik je limitováno možnostmi zdrojů. Tyto a další otázky souvisejí s nedávno přijatým novým systémem známým dnes jako „Systém plánování, programování a rozpočtování“.

Jde o systém, který v komplexu sleduje náklady na jednotlivé programy a jejich elementy. Příslušné programy budou pak finančně verifikovány na základě zdůvodněných priorit podle efektu, kterým přispívají k dosažení jednotlivých cílů v poměru k nezbytným nákladům. V rezortu ministerstva obrany se v jeho rámci každoročně zpracovává, respektive bude připravovat Plán zdrojů. Při přípravě tohoto plánu mají zpracovatelé na zřeteli vnější i vnitřní faktory a limity ovlivňující lidské, věcné a finanční zdroje.

Stanovení míry užitečnosti všech opatření systému obrany státu bylo doposud nesmírně obtížným úkolem. Zejména proto, že pro každého ze zainteresovaných rozhodovalo především subjektivní hodnocení. Jinak problém posuzoval ekonom nebo například politik, diametrálně odlišný názor měly vojenské orgány. Zjednodušeně lze říci, že skloubit možnosti a potřeby zabezpečení obrany má právě zmíněný systém plánování, programování a rozpočtování výdajů na obranu. Jeho účelem je především efektivní vynaložení prostředků, což je nezbytným předpokladem optimálního využití relevantních zdrojů a objektivizace skutečných potřeb Armády ČR.

Stanovení úhrady potřeb obrany je tedy i s využitím systému plánování, programování a rozpočtování kompromisem mezi opravdu nutnými potřebami obrany a finančními zdroji vyčleňovanými na její zabezpečení. Jde ovšem o vědomé vzájemné ústupky, které mají smysl.

Také v zahraničí, zejména státy NATO, řeší stejné nebo velmi podobné úkoly. Systém plánování, programování a rozpočtování výdajů na obranu zde má úlohu prevence. Osvědčený a rutinní systém dovolí, aby na úkor nižších zdrojů byla obrana omezena pouze do takové míry, která nenaruší její funkčnost a akceschopnost a současně si zachová velmi vysokou úroveň.

Fungující systém plánování, programování a rozpočtování zároveň dává exekutivě a zákonodárným orgánům do rukou následující možnosti:

- ♦ stanovit na základě zdůvodněných podkladů rozsah a výši prostředků na obranu,

◆ kontrolovat celý objem prostředků, kterými disponuje stát k zabezpečení spolehlivé obrany a tím i usměrňovat efektivní vynakládání těchto prostředků,

◆ kontrolovat a nést svůj díl zodpovědnosti za akceschopnost ozbrojených složek státu.

Řízení výdajů na obranu cestou komplexního systému plánování, programování a rozpočtování u nás stejně jako v jiných demokraciích v zahraničí, je účinným nástrojem snižování reálných hodnot vyčleňovaných z rozpočtů na obranu. Tento směr má ovšem svůj limit, jehož nedocnění může ovlivnit připravenost armády. Jedná se ale o případné snížení akceschopnosti celého systému obrany. Systém plánování, programování a rozpočtování v tomto ohledu vyžaduje podporu strategických analýz z nejrůznějších oblastí.

Například dejme tomu, že by se s jejich pomocí obstojně došlo k pravděpodobnému úsudku o protivnickové síle odporu. Pak podle toho by bylo možno odvodit vlastní úsilí a buďto je zvýšit natolik, aby bylo v převaze, anebo, pokud na to naše schopnosti (zejména ekonomické) nestačí, hledat v nebezpečí fixní spojence, se kterými se dají zvýšit možnosti obrany co nejvíce.

Ale totéž lze očekávat, že učiní i potenciální protivník. V konkrétních případech tak nastává nezáměrné stupňování napětí - ke krizím, konfliktům a nakonec k válce v oblastech, kde jsme konfrontaci s největší pravděpodobností nepředpokládali. Uzavírá se bludný kruh, z kterého se stěží hledají východiska. Nezištné řešení by zřejmě předpokládalo situaci, v níž protivníci zachovají úroveň minimálního krajního úsilí. Ve vojenské oblasti by měli splnit základní opatření a tím setrvat na rozhraní krajního úsilí. Předpokládám, že tomu konvenuje širší uplatnění zmíněného systému.

Čím hlouběji budou tyto teorie propracovány a na jejich základě stát prakticky připraven čelit eventuální válce, tím spíše k ní nedojde. Základem toho je funkční systém strategického plánování, programování a rozpočtování, který vytvoří vhodné podmínky pro kvalitní ozbrojené síly, zejména armádu.

Z uvedeného by v žádném případě neměl vzniknout dojem, že jde o záležitost ministerstva obrany. Obrana státu je širší pojem zahrnující komplex opatření směřující k zachování samostatnosti a suverenity státu. Situace je taková, že pouze nepřipravený stát se musí obávat války. Nyní se tu ovšem opakovaně začíná projevovat vlastní politický účel války. Vychází-li její celé zkoumání z určitých subjektů a vztahů, musí se stát politický účel války prvotní pohnutkou.

Politický účel jako cíl války

Politický účel jakožto prvotní pohnutka války bude tedy mírou pro cíl válečného aktu i úsilí, kterého je k němu zapotřebí. To platí o úsilí, jaké má politický účel vyvolat v protistojících válečných stranách a o cíli, jaký má tento účel vytyčit některé z válečných akcí. Někdy může být politický účel sám tímto cílem, například dobytí určitého ztraceného území apod.

Avšak sám politický účel nebude vždy vhodný k tomu, aby se stal cílem válečné akce. *Cílem války*, říká Clausewitz,² je vnutit svou vůli nepříteli tím, že použijeme

maximální dostupné síly s cílem učinit ho bezmocným. Zde lze pozorovat rozlišení mezi vojenským cílem a politickým cílem. Protože velká část Clausewitzova díla je již z dnešního pohledu, zejména vojensko odborného významu, skutečně zastaralá, je na druhé straně jeho **teorie o válce jako prostředku politiky skutečně nadčasová**. Jeho myšlenky o politických cílech jsou výjimečné i dnes. S některými názory současných vojenských teoretiků by se dalo v tomto směru polemizovat.

Například plk. doc. Ing. Jiří Strnáděk, CSc. ve Vojenských rozhledech číslo 4/94 uvedl, že: „... *Současný jaderný věk vylučuje Clausewitzovu tezi, že válka je pokračováním politiky jinými prostředky i přesto, že někteří současní vojenští teoretikové ji chápou ve smyslu válka je mezním nástrojem politiky, nástrojem využitelným i přechodně. Současná válka by lidstvo zavedla do jaderné propasti, z níž není východisko...*“

S tím se dá bezesporu souhlasit. Sporné je však tvrzení rozdílné od Clausewitz, který například namítá: „... *Zármutek nad brutalitou války nesmí stát v cestě použití prostředků, protože válka je tak nebezpečná záležitost, že chyby způsobené dobrotou jsou ty nejhorší*“. A pokračuje: „*Civilizované národy mohou mít zábrany, avšak to je otázkou společenských sil, které nejsou součástí války... Vněst zásadu umírněnosti do teorie války samé by vždy vedlo k logické absurditě.*“ V některých případech jsou politické a vojenské cíle stejné, v jiných případech „*bude přijat jiný vojenský cíl, který poslouží pro politické účely a bude je symbolizovat v mírových jednáních*“. Zde má Clausewitz na mysli například dobytí a držení území pouze pro účely vyjednávání. Viz záměr bojových akcí nepřátelených stran v probíhající balkánské válce.

K zpochybnění výše uvedeného tvrzení vedou i následující poznatky: „... *Bude-li pamětliví toho, že válka začíná z politických důvodů, je přirozené, že původní příčina její existence zůstane nejvyšší úvahou při jejím vedení... Musí se přizpůsobit vybraným prostředkům, což je proces, který ji může radikálně změnit; avšak politický cíl zůstává první úvahou. Politika tudíž pronikne všemi vojenskými operacemi a pokud to jejich násilná povaha dovolí, bude mít na ně pokračující vliv.*“ To ho vedlo k závěru, že „**válka je pouze pokračování politiky jinými prostředky**“.

Clausewitz uznává, citují: „... *generál má právo požadovat, aby politické trendy nebyly v nesouladu s prostředky, kterých je mu přikázáno použít. To není malý požadavek, avšak nikdy nepůsobí nic jiného než modifikaci politických cílů.*“ Znovu opakuje, že: „*Politický objekt je cílem, válka je prostředkem k jeho dosažení a prostředek nikdy nemůže být zvažován izolovaně od jeho účelu.*“

Čtenář může na tomto místě namítnout, že jde o známé věci. Domnívám se ale, že na základě toho nám nejen sděluje, co je to válka v současné době. Válka národů (i společenství), a zejména dnešních národů vyspělých, kulturních, vychází vždy z určitého politického stavu a je vyvolána nějakou politickou pohnutkou. Je to tedy politický akt.

Uvážíme-li, že válka vychází z politického účelu, je přirozené, že tato první pohnutka, která ji zrodila, zůstává také prvním a nejvyšším zřetelem politického řízení války. Musí se podrobit povaze prostředku a tím se často úplně mění, ale vždy jen tím, k čemu se musí nejprve přihlížet. Politika tedy bude naplní celého válečného aktu a ustavičně jej bude ovlivňovat.

Na reálných příkladech je i dnes válka v praxi opravdovým nástrojem politiky, jež spočívá v jejím pokračování jinými prostředky. Očekávání, že Evropa po zkušenostech z druhé světové války pokládá válku za překonaný prostředek politiky, se zřejmě zakládá na mylném úsudku. Pokračování balkánského konfliktu je toho důkazem.

Reálné hrozby udržování míru

Dnešní složitější jevy bezpečnostní oblasti spočívají v prokazatelných vojensko-politických konsekvencích změnách. Patří k nim především příkré ekonomické rozdíly, které by se mohly stát rozbuškou ozbrojených konfliktů, rozdílnost kulturního vývoje jednotlivých etnik, jež je zvláště patrná v konfliktech na území bývalé Jugoslávie. Nelze opomenout rozšiřující se šovinismus, vystupňovaný extrémní nacionalismus, včetně xenofobií doprovázených homogenizací, asimilací a deportací. Například ve střední Africe, jv. Evropě, ale i jinde ve světě, současné cílevědomé a plánovitě hubení ras a národů, tzv. etnické čištění za přímé účasti štábů nejřednějších světových televizních společností, se právě dnes stává problémem, proti kterému je světové společenství bezmocné.

Ze zmíněných procesů pramení reálné hrozby pro mír. Namýšlet si něco o tom, že tendence tohoto složitěho dění se nedotýkají kteréhokoli prostoru, je pouhým přáním. Pro současnou etapu jsou navíc patrná zcela nová bezpečnostní rizika. Zde si dovoluji čtenáře orientovat na článek Strategická rizika udržování míru, uveřejněný ve Vojenských rozhledech číslo 7/94.

Vnitřní a vnější bezpečnostní rizika, která podle vývoje situace předpokládají použití ozbrojené síly státu, vyžadují uspokojivě odhalovat přetrvávající nebezpečí, nejistoty a tímto přístupem eventuálním krizím zabránit. Předcházet nestabilitě znamená znát především symptomatické akcenty současných krizí, konfliktů a války. Náměty a podněty, které z nich vyplývají, významně přispívají jako podpora řešení některých perspektivních koncepčních úkolů.

I v případě, že nějaký zvláštní kontext v této souvislosti nelze přímo dát do souvislosti s národními zájmy České republiky, mají nové podmínky hned několik aspektů. Především zánikem bipolárního rozdělení světa se spustily dlouho neřešené sporné otázky (etnické, náboženské, národnostní, nacionální, historické aj.) existující v latentním stavu. Řetězec příčin a následků závažných problémů vytvořil řadu krizí, konfliktů, které v řadě případů neorganizovaně, živelně (někdy i zcela z malicherných důvodů) nabývají na rozsahu, obsahu a intenzitě. Po letech bipolárního rozdělení světa tyto problémy většinou nenacházejí obstojná a především rychlá řešení. Tím se dostávají do krizí, konfliktů a neřídko končí i válečným konfliktem.

Lze z toho vyvodit dílčí závěr, že přestože ukončením studené války se odstranily hlavní vnitřní i vnější bezpečnostní rozpory a nejzávažnější neshody přetrvávající desítky let se vysvětlily, je i nadále v některých regionech válka považována za privilegovaný moment řešení geopolitického a jiného zájmu. Vyjevuje se, že válka za určitých okolností ještě stále může být jediným účinným prostředkem dosažení základních vojenskopolitických, etnických aj. cílů. Patrně se nebezpečí války v posledních několika letech nezmenšuje. Naopak, reálné příklady dokazují, že

celý proces spojený se vznikem války, jako sociálně politického fenoménu, svůj postup neobyčejně zrychluje. Stupňování frekvence krizí není v historii ojedinělým úkazem. V celosvětovém měřítku bylo možné obdobné analogie sledovat v nedávné i vzdálenější minulosti.

Usuzování z analogie historických poznatků válečné činnosti

Poznatky z vojenské historie ukazují na celou řadu krizí, konfliktů, které stejně jako dnes spočívají v lokálních zájmech různých zainteresovaných subjektů. Přestože v tomto ohledu ukončení studené války znamenalo pro vojensko-politickou oblast kvalitativní průlom, zdá se současná bezpečnostní situace špatná a zlá. Podle mínění významnějších politologů historická paralela k bezpečnostní situaci v Evropě třicátých let tohoto století připodobňuje dnešní dobu, i když je nutné vzít v úvahu některé závažné změny, k nimž došlo.

Z tohoto pohledu častější krize nejsou dnes ničím zcela specifickým, ale samozřejmě adaptací stále složitější vojensko-politické situace konkrétního prostředí. Krize, konflikty, se vývoji nových podmínek přizpůsobují. Větší vliv mají vědecké poznatky, vysoké technologie a jejich plošné (v řadě případů neuvážené) rozšiřování. Dějiny v tomto případě mají schopnost rozlišovat měnitelné a stálé a vidět krize, konflikty, válku v pohybu trvání.

Víceméně se již z dřívějšího textu dají vyvodit příčiny kvalitativního nárůstu zejména věcných podmínek přípravy a vedení konfliktů, války, oproti minulým 30. létům tohoto století. Na rozdíl od předválečné éry jsou dnešní věcné podmínky ještě závažnější příčinou vzniku války. To proto, že svou podstatou nejsou s to formovat a ani nemohou vytvářet potřebnou adaptabilitu k jejich přirozenému utlumení. Podstatu krizí, konfliktů a války v podmínkách zhoršující se vojensko-politické situace ve 30. letech, stejně jako nyní, objasňuje mechanismus vzniku, politického a vojenského řízení krizí, konfliktů, jejich další vynucené setrvání v prostoru a čase.

Analogie ukazují, že je potřeba koncipovat jednoznačný názor na obrannou politiku státu. Mělo by zřejmě jít o vytváření stejných bezpečnostních jistot, které pro sebe zajišťují jiní (zejména okolní státy). Zvláště když zhoršující se situace v dohledné době neskýtá v mezinárodní dimenzi naději na bezpečnostní spojenecké záruky.

V hypotetické rovině, stejně jako ve 30. letech před začátkem druhé světové války, představují již probíhající ozbrojené konflikty souvislý celek. Jejich harmonie tehdy jako dnes vybavuje řadu shodných rysů stejného řádu nebo podobné struktury či funkce, které lze pomocí analogií, popřípadě modelu ozřejmit. A to i přesto, že ozbrojené konflikty se vyznačují jedinečností, neopakovatelností, v důsledku čehož by se mohla argumentace modelu jevit méně jistě. Výsledkem simulace je reduktivní úsudek poznání adaptability krize, konfliktu v kontextu společenského prostředí. Z hlediska současnosti by tyto vědomosti mohly poskytnout podporu rozhodování v oblasti zajištění obrany státu.

Nejde o nahodilé závěry nebo polemické reflexe. Jejich relevance z hlediska geografického, geopolitického a geostrategického významu je zároveň odezvou na současnou i možnou budoucí bezpečnostní situaci. S pomocí analogií histo-

rických příkladů se vyvozují střednědobé i dlouhodobé prognózy důležité pro upřesnění příští adaptability válek s přihlédnutím k jejich závislosti na současném a budoucím vývoji.

* * *

Poznátky o riziku války vyžadovaly posoudit širší souvislosti jak úlohy a podstaty války v nových podmínkách, tak i její mezinárodně-právní aspekty, problematiku odzbrojení a prevence války, plánování a rozpočtování výdajů na obranu, charakteristiku politického účelu jako cíle války a přes hodnocení reálných hrozeb pro udržování míru se propracovat k usuzování podle analogie historických poznatků válečné činnosti. První dojem, který v tomto kontextu příspěvek mohl vyvolat, je příliš široký záběr. Nicméně pochopení vytčené problematiky v rozsahu jednoho článku umožnilo pouze základní rozbor poznatků řešených otázek. Na čtenáři zůstává, aby si vytvořil svůj názor na jejich významovou hierarchii.

Došel jsem k závěru, že současná situace ani její vývojová perspektiva nemůže plně vyloučit riziko války, jako krajního způsobu řešení sporných otázek mezinárodních vztahů.

Z poznatků si lze utvořit úsudek, že podstata aktu ozbrojeného násilí, tj. války, je v porovnání s odvěkou minulostí stále stejná. V současné době doktrinní zásady politického a vojenského řízení vojenských operací, především eventuální zasažení jaderných zbraní a technologie použití jiných účinných prostředků ničení, výraznějším způsobem ovlivní případný vznik a průběh krizí, konfliktů a války.

I za těchto předpokladů se dnes válka v hlavních rysech jeví tím, čím byla před padesáti, sto i více lety. Jednoznačné, zjednodušené, schematické tvrzení ještě neznamena, že nejde o komplikovanou, avšak při splnění určitých podmínek neřešitelnou problematiku. Nové přístupy v tomto ohledu vyžadují hledat uspokojivé návrhy spočívající především na reálném vyhodnocení hrozeb a stanovení nejúčinnějších prostředků jejich eliminace, případně odstranění.

Dnešní mír podmiňuje omezující podmínky, pro které je příznačný stav nepřátelství projevující se mezi některými státy, národy, národními menšinami apod. Negativní tendence se z politické roviny přenášejí do organizovaného i neorganizovaného (nekonvenčního) boje, ozbrojeného násilí, jež vlivem dokonalosti věcných podmínek a zaostávání subjektivní stránky řízení konfliktů mění formu, obsah i cíle. Rychlý spád událostí vyžaduje neztratit kontinuitu ve sledování politické roviny a na jejím základě zajišťovat spolehlivou obranu země. Správnost přijímaných opatření v této oblasti pak může prokázat až čas.

Literatura:

- ¹⁾ Potočný M.: Právo ozbrojeného konfliktu (válečné právo). Mezinárodní právo veřejné, Praha 1978, s. 395-401.
- ²⁾ Karl von Clausewitz: O válce. Naše vojsko 1959.

Nové pohledy na úkoly ozbrojených sil

V současném období se musíme stále častěji zamýšlet nad úkoly Armády ČR a ozbrojených sil vůbec. Je to dáno především vývojem vojensko-politické situace ve světě i v Evropě, která ztratila svůj vyhraněný konfrontační charakter a více je orientována na spolupráci i mezi státy dříve proti sobě nesmiřitelně stojícími. To nám dává určité garance, že globální konflikt v současné době světu nehrozí a i v blízké budoucnosti je málo pravděpodobný. Rovněž vztahy s našimi bezprostředními sousedy a teritoriálně blízkými státy nenaznačují, že bychom se měli v tomto směru příliš znepokojovat.

Přesto existují určitá ohniska napětí - rizikové oblasti, která jsou vyvolána především nízkou ekonomickou úrovní nebo zaostalostí některých regionů, což může přerůst v nepokoje nebo i ozbrojenou činnost vůči jiným státům. Jestliže se k těmto problémům přidruží i náboženská a národní nesnášenlivost, může dojít i k regionálním ozbrojeným konfliktům, které mohou vážně ohrožovat bezpečnost i jiných blízkých států. Typickým příkladem je jugoslávská krize, kterou doposud neúspěšně řeší OSN a také další evropské bezpečnostní instituce. To však není jediná riziková oblast. Těchto oblastí je více, zejména ve východoevropském a asijském prostoru, na Blízkém a Středním východě a také v severní Africe.

Z toho je možno usoudit, že bezprostřední vojenské ohrožení našemu státu nehrozí a pravděpodobně nedojde ani ke globálnímu konfliktu v blízké době, přestože určitá rizika ohrožení existují.

Z těchto hrubých závěrů se asi vycházelo i při transformaci naší armády, která z hlediska jejího rozsahu a času je velmi náročná a samozřejmě znatelně ovlivňuje připravenost armády k jejímu použití. Současně se však musíme v těchto nových podmínkách zamýšlet i nad **úkoly ozbrojených sil** a jejich posláním.

Ozbrojené síly jako složka státní moci byly v minulosti určeny především k ozbrojené obraně státu a ochraně jeho obyvatelstva proti vnějšímu nepříteli. Jejich vnitřní úloha, která byla také stanovena zákonem, byla důležitá, ale nebudu ji v tomto článku dále rozebírat. Ke splnění úkolu obrany státu byly ozbrojené síly cílevědomě cvičeny a připravovány. Jedním ze základních požadavků byla masovost a branná připravenost širokých vrstev obyvatelstva, což bylo vyvoláno hrozbou globální války a naší geografickou polohou hraničního státu.

Přestože politické prostředky při řešení krizí a sporů mají přednost před vojenskými, nelze použití ozbrojených sil při obraně proti vnějšímu protivníkovi vyloučit a je rozhodujícím posláním každé armády i nyní. Důležité je správně vyhodnotit všechna možná rizika ohrožení a připravit si určité scénáře postupu při jejich řešení, zejména stanovit pravděpodobnost jejich vzniku. Obecně v současné době platí, že pravděpodobnost vzniku vojenského ohrožení našeho státu je menší než pravděpodobnost ohrožení nevojenského.

Tento závěr nám umožňuje v současné době provádět i transformaci armády z velkého kolosu na vytváření malých, pohyblivých jednotek, vyzbrojených lehkými, ale účinnými zbraněmi využitelnými k efektivní obraně státu. Kromě toho tato nová organizační struktura umožňuje zapojit naši armádu do mírových iniciativ OSN, a tak zviditelnit naši republiku v očích celého světa. V případě skutečného vojenského ohrožení je třeba mít připraveny možnosti k rozšíření malé mírové armády využitím mobilizačního potenciálu státu.

Z toho podle mého názoru vyplývají i **nové přístupy pro stanovení úkolů ozbrojených sil**. Tyto přístupy musí vycházet z nové vojensko-politické reality. Především ze zapojení Armády ČR do projektu Partnerství pro mír a její účasti v mírových silách OSN k udržení, nastolení nebo budování míru v krizových oblastech. K řešení nejrušnějších možných ekologických, živelních katastrof a dalších nevojenských ohrožení. Všechnu tuto činnost a přípravu naší armády k ní bychom mohli zahrnout pod pojem **mírové nebo nevojenské operace**.

V případě ohrožení státu nebo vzniku krize bude nezbytné všemi dostupnými prostředky zabránit ozbrojenému konfliktu, což bude vyžadovat rozpracovat novou formu **operace na odvrácení ozbrojeného napadení**. Východiskem pro tuto operaci by mohl být Plán odvrácení napadení. Půjde zejména o demonstraci síly a odhodlání armády i politického vedení bránit naši republiku. Důraz by měl být položen na využití mobilizačních možností státu a demonstraci kvalitní vycvičenosti armády i možností její výzbroje a bojové techniky.

V neposlední řadě bude nezbytné stanovit úkoly ozbrojeným silám pro vedení **válečných operací** jak samostatně, tak v součinnosti s mezinárodními spojeneckými bezpečnostními silami.

Z toho vyplývá, že ozbrojené síly se musí intenzivně připravovat k plnění úkolů v míru, v době ohrožení státu, ale i v případě vedení ozbrojeného konfliktu.

K tomu, aby se ozbrojené síly mohly takto připravovat, měly by být budovány s těmito záměry:

- ◆ obranné zaměření s vybavením výlučně konvenčními, ale vysoce účinnými zbraněmi,
- ◆ vysoká flexibilita - schopnost reagovat v širokém spektru nebezpečí a ohrožení včetně obrany státu před vnějším útokem nebo ochrany před nevojenským ohrožením,
- ◆ odpovídat vývojovým tendencím a výstavbě ozbrojených sil v sousedních státech,
- ◆ zabezpečovat, aby jejich připravenost odpovídala možné účasti na mezinárodních akcích k udržení a zachování míru,
- ◆ vykonávat preventivní, intervenční a pořádkové funkce,
- ◆ být schopny spolupůsobit se zahraničními jednotkami, zejména států NATO,
- ◆ úroveň vycvičenosti by měla odpovídat možným **mírovým i válečným operacím a operacím k odvrácení napadení**.

To znamená, že takto vybudované ozbrojené síly musí být schopny plnit úkoly při nevojenských ohroženích, jako jsou živelní pohromy a ekologické katastrofy při ohrožení lidských životů a hospodářských statků. Musí být připraveny plnit úkoly v součinnosti s policií, zejména v případech hromadné teroristické činnosti nebo hromadné ilegální a násilné migrace obyvatelstva cizího státu.

Současně však v případě ozbrojeného konfliktu proti našemu státu musí být připraveny a vycvičeny k vedení operací na odvrácení napadení i obranných operací jak samostatně, tak v součinnosti se spolupůsobilými silami spřátelených států.

To je velmi rozsáhlá škála úkolů, které by měli velitelé, štáby i vojska zvládnout. Vzhledem k poměrně velkému mobilizačnímu úkolu nelze zapomínat na přípravu záloh. Jejich vycvičenost by měla dosahovat nejméně úrovně mírových jednotek.

Plnění úkolů ozbrojených sil bude dosahováno různými způsoby. Rozhodující jsou:

- obrana (obránná operace - její příprava a vedení),
- boj na zdrženou,
- protiúder (protiútok),
- ochrana a obrana důležitých prostorů, objektů,
- ochrana a obrana vzdušného prostoru,
- asistence při dodržování bezpečnosti a pořádku v příhraničním prostoru nebo v jiných lokalitách v součinnosti s policií.

* * *

V závěru bych chtěl zdůraznit, že období transformace již pomalu končí. Nastává etapa usilovného výcviku a přípravy velitelů, štábů i vojsk k plnění uvedených úkolů. K tomu je nezbytné vytvořit předpisy, učební programy i připravit velitele zejména na nejnižších stupních. A to bude velmi složitý úkol, jehož splnění bude ještě obtížnější než v současné době realizovaná transformační opatření. Příprava ozbrojených sil byla vždy směřována na válku, kde je jasné, kdo je přítel a kdo nepřítel. Od toho byly odvozeny i metody výcviku, které jsou uplatňovány i dnes. V současnosti však potřebujeme vycvičit jednotky k vedení mírových nebo i protiteroristických operací, kdy nejde tak jednoznačně identifikovat protivníka. K tomu bude nezbytné doplnit stávající předpisy nebo zpracovat nové. Zpracovat nové metodiky přípravy velitelů a štábů k těmto otázkám.

Zkušenosti z mírových misí armád ukazují, že vojska jsou dobře připravena k vedení bojových činností, ale již méně na vojenské operace vedené v těsné spolupráci s obyvatelstvem. Tyto operace vyžadují zcela jinou psychologii přístupu ke každému plněnému úkolu. Nedokonalá připravenost jednotek na zcela odlišný přístup k plnění úkolů v mírových misích může mít v konečné fázi negativní vliv na úspěch celé akce. Podobně bude nezbytné připravit jednotky i při činnosti likvidace následků ekologických katastrof nebo živelních pohrom.

Šíření zbraní hromadného ničení

Rozsáhlé změny vojensko-politické a bezpečnostní situace v Evropě a ve světě v posledních letech jsou charakterizované:

- * rozpadem komunistického systému v Evropě,
- * rozpuštěním Varšavské smlouvy,
- * zhroutilím Sovětského svazu,
- * sjednocením Německa,
- * ukončením období „studené války“,
- * válkou spojenců proti Iráku v roce 1991,
- * konfliktem na Balkáně [1],
- * migrací obyvatelstva,
- * etnickými a národnostními konflikty,
- * náboženskou nesnášenlivostí,
- * narůstajícím terorismem.

Změny v povaze nebezpečí jsou příznačné přechodem od dřívější **globální hrozby** v podobě mohutných a „předimenzovaných“ jaderných sil koalic Východ v. Západ k rizikům nového charakteru.

Představy o tom, že po rozpadu komunistického systému dojde v Evropě k bezproblémovému vývoji v oblasti mezinárodních vztahů, ale i uvnitř jednotlivých států, že přechod od komunistických systémů ke klasickým demokratickým státům bude relativně rychlý a bezproblémový, se nesplnil.

Naopak. Krvavý rozpad bývalé federální Jugoslávie, národnostní a etnické spory a třenice v některých oblastech bývalého Sovětského svazu, kde v několika případech eskalovaly tyto události až do občanské války, svědčí o složitosti politického vývoje v některých částech bývalého „východního bloku“. Na druhé straně je tu ale příklad Československa, které ukázalo světu „ústavní rozdělení“ federace na dva nové samostatné státy.

Lidstvo stojí před řešením **složitých globálních problémů**, jako je ekologická krize, populační exploze a další. Také **jaderné zbraně se staly pro lidstvo globálním problémem** a to tím, že současný světový jaderný potenciál je schopen totálně zničit život na planetě Zemi, že jadernými zbraněmi může být napadeno jakékoli území na zeměkouli a rovněž šířením jaderných zbraní. V současné době neexistuje dostatečně účinný a globální systém verifikace jaderného zbrojení i kontroly zbrojení v oblasti chemických a biologických zbraní. Navíc se v poslední době objevily skeptické názory, a to především u amerických expertů, na možnost prodloužení nebo obnovení Smlouvy o nešíření jaderných zbraní z roku 1968 [2].

Kromě jaderných zbraní představují **značný problém i chemické a biologické zbraně**, které jsou často označovány pro svoji relativní snadnou dostupnost

a podstatně levnější cenu než zbraně jaderné jako „zbraně chudých“. Do jisté míry je lze také označit jako „zbraně agresivních států“, což ukazuje jejich použití v nedávné době (irácko-iránská válka, irácké použití chemických zbraní proti Kurdům, válka v Afghánistánu).

Citace politiků a reakce USA

Problematickou jaderného zbrojení a odzbrojení se zabývá řada významných politiků a osobností, jak o tom vypovídají uvedené citace z nedávné doby:

Pascal Boniface (francouzský politolog):

„Šíření jaderných zbraní je jako lidské stárnutí. Můžeme je pozdržet, můžeme částečně potlačovat jejich projevy, nikdy je však nemůžeme zastavit.“ [3].

Zbigniew Brzezinski (americký politolog):

„Rozšiřování zbraní hromadného ničení je dnes realitou.“ [4].

Dieter Clauss (německý generál, zástupce vrchního velitele NATO v Evropě):

„Naším hlavním problémem jsou jaderné, chemické a biologické zbraně. Na konci tohoto století může jaderné zbraně vlastnit osmnáct až dvacet států - to je úděsná představa. Proto NATO pozorně sleduje jejich rozšiřování hlavně v krizových oblastech.“ [5].

V roce 1993 americký prezident Bill Clinton schválil novou směrnici vytyčující komplexní soubor opatření, kterými budou USA v blízké perspektivě čelit hrozbě napadení svých ozbrojených sil a území států zbraněmi hromadného ničení. USA tak **reagují na rostoucí nebezpečí šíření této skupiny zbraní ve světě** a také na pesimistické názory odborníků na **možnost obnovení Smlouvy o nešíření jaderných zbraní**. Platnost tohoto globálně závazného dokumentu končí v roce 1995 a již nyní se projevují odmítavé tendence ke smlouvě, a to nejen ze strany méně vyspělých zemí [2].

Nebezpečí šíření ZHN

V posledním období po skončení „studené války“ lze jasně sledovat a popsat **trvalý a systematický zájem USA o „jaderný potenciál“ bývalého SSSR a jeho „spolehlivou kontrolu“**. USA vycházely ze skutečnosti, že jaderné zbraně, jako stále nejnebezpečnější a nejničivější zbraně na světě, jsou dostatečně zajištěny „pod státní kontrolou“ proti neoprávněnému použití (systémy mnohonásobného jistění). Situace v oblasti jaderných zbraní se však **velmi zkomplikovala** po rozpadu Sovětského svazu, neboť vznikly jednak nové státy, které převzaly jaderné zbraně bývalého Sovětského svazu na svém území (Rusko, Ukrajina, Kazachstán, Bělorusko), ale jednak na několika místech bývalého SSSR vypukly národnostní a etnické konflikty, které přerostly v občanskou válku. V této situaci lze jen **velmi stěží a navíc nevěrohodně garantovat dokonalou státní kontrolu nad jaderným potenciálem**.

Složitá byla také jednání o předání všech „bývalých sovětských jaderných zbraní“ Ruské federaci, a to především v případě Ukrajiny.

Těžko předvídatelný politický vývoj Ruské federace a její snaha o udržení velmocenského postavení by mohly dospět do stadia, kdy by nová politická a vládní garnitura mohla usilovat o obnovení Sovětského svazu (i když pod jiným jménem). V krajním případě by potom mohlo dojít k záměrnému neplnění rusko - amerických jaderných odzbrojovacích dohod START-1 a START-2, anebo i vypovězení těchto významných odzbrojovacích smluv. Jistým signálem v tomto směru jsou opakovaná vystoupení Vladimíra Žirinovského a jeho vyhrožování Západu ruskou tajnou zbraní Elipton.

Jaderné zbraně jsou zastoupeny v arzenálech i dalších států, jako je Velká Británie, Francie a Čína, předpokládá se, že i další země vlastní jaderné zbraně jako například Izrael, Pákistán, Indie a JAR.

Vláda USA při formulaci své nové bezpečnostní politiky po skončení „studené války“ zvýraznila nebezpečnost šíření zbraní hromadného ničení po celém světě. Na jedné straně sice dochází ke snižování arzenálů jak jaderných a chemických zbraní u vlastníků s nejvyšším potenciálem, který vlastní Spojené státy a Ruská federace, ale na straně druhé dochází reálně k „horizontálnímu šíření jaderných a chemických zbraní“. Vzhledem k nárůstu počtu zemí, které vlastní ZHN, ale i vhodné a účinné prostředky dopravy na cíl, se zvyšuje nebezpečí jejich použití.

Mezinárodní kontrola a dostupnost zbraní hromadného ničení

Mezinárodní kontrola zbraní hromadného ničení je do značné míry dána a regulována mezinárodními smlouvami a dohodami. Mezi hlavní a zásadní jistě patří Ženevský protokol o zákazu použití chemických a bakteriologických zbraní z roku 1925, Smlouva o nešíření jaderných zbraní z roku 1968, Úmluva o zákazu vývoje, výroby a hromadění zásob bakteriologických (biologických) a toxinových zbraní a o jejich ničení z roku 1972, Úmluva o zákazu výroby, vývoje, skladování a použití chemických zbraní a o jejich zničení (1993). Ratifikace těchto významných mezinárodních smluv je uvedena v tabulce.

Ratifikace mezinárodních smluv (stav ke konci roku 1993) [6]

Tabulka

Název smlouvy	Datum		Celkový počet zemí
	podpisu	platnosti	
1. Ženevský protokol	17. 6. 1925	8. 2. 1928	130
2. Smlouva o nešíření jaderných zbraní	1. 7. 1968	5. 3. 1970	162
3. Úmluva o biologických a toxinových zbraních	10. 4. 1972	26. 3. 1975	130
4. Úmluva o chemických zbraních	13. 1. 1993	předpoklad leden 1995	4

Poznámka: Úmluvu o chemických zbraních podepsalo mezi 13. až 15. lednem 1993 celkem 130 zemí, do konce roku 1993 smlouvu podepsalo dalších 24 zemí [6].

Kontrola zbrojení a odzbrojení v oblasti zbraní hromadného ničení je však **možná jen do určité míry a mnohdy se značnými problémy.**

Z hlediska získání uvedených zbraní hromadného ničení či jejich účinných komponent je možno stanovit pořadí dostupnosti a snadnosti takto: **nejsnadnější získání představují biologické zbraně**, dále jsou to chemické zbraně a jako **nejobtížnější získatelné se jeví jaderné zbraně.** Uvedené pořadí je především limitováno vysokou cenou jaderné výbušniny a jejím obtížným získáním, technikou a technologickou náročností konstrukce jaderné zbraně. Naopak nejsnadnější získání biologických zbraní je podmíněno v technologicky i ekonomicky nenáročné výrobě a její velmi obtížné a problematické účinné mezinárodní kontrole [2].

Terorismus a zbraně hromadného ničení

V případě **teroristů** je naprosto zřejmé, že se **necítí vázání žádnými etickými a morálními, natož právními normami** při své činnosti, což může vést i k použití krajních prostředků z kategorie zbraní hromadného ničení nebo jejich účinných součástí, anebo je zneužít k zastrašování a vydírání. Některé zbraně hromadného ničení nebo jejich účinné součásti se tak mohou stát velmi efektivním nátlakovým prostředkem při vydírání státních činitelů, státních institucí nebo i různých skupin obyvatelstva, průmyslových a zemědělských koncernů, i když by nedošlo k jejich přímému použití.

Terorismus **může a bude usilovat** i o prostředky z kategorie zbraní hromadného ničení anebo jejich některých účinných součástí, jako jsou otravné látky, toxiny, bakterie apod. Tyto látky lze bez větších obtíží připravit v podstatě „podomácky“, neboť technické a technologické informace potřebné k syntéze i nejtoxičtějších otravných látek - nervově paralytických, jsou běžně dostupné v odborné nebo patentové literatuře [7].

Teroristé v minulém období používali především a nejčastěji **klasické prostředky** jako například klasické a plastické výbušniny a trhaviny, ruční zbraně všech druhů a typů. Větší teroristické skupiny používají i těžké zbraně.

Dá se říct, že v poslední době se objevují **různé signály** o změně a především „vylepšování“ možných vojenských prostředků vedení teroristických akcí. Nikdo asi nepochybuje o tom, kam směřuje a proč dochází k podstatnému nárůstu pašování radioaktivních materiálů z Východu na Západ. Je možné počítat s tím, že nejmilitantnější extrémistické skupiny mají snahu **získat jadernou zbraň.** Tomu může napomáhat i „únik mozků“ z bývalých tajných jaderných center Sovětského svazu. Nelze vyloučit práci „jaderných expertů“ pro **militantní teroristické skupiny.**

I **nové druhy zbraní hromadného ničení** jsou možnosti, se kterými je nutno do budoucna počítat. Je velmi pravděpodobné, že v rámci bouřlivého vědecko-technického rozvoje a pokroku budou objeveny, připraveny a eventuálně zavedeny nové druhy zbraní hromadného ničení, které svými účinky předčí i současné neefektivnější jaderné zbraně.

Terorismus může být účinný, ale zpravidla tajně podporován zpravodajskými a tajnými službami některých států, různými organizacemi a zvláštními skupinami. Podpora terorismu může mít různé formy: od finanční podpory, přes vyzbrojování teroristů a jejich výcvik, až k morální a politické podpoře.

Je třeba připomenout, že ve vyspělých státech jsou otázky zbraní hromadného ničení v **trvalé pozornosti tisku** a zvláště to platí pro jaderné zbraně. Většina významných zahraničních pramenů se shoduje v tom, že se **dosud nepodařilo zastavit horizontální šíření především jaderných a chemických zbraní**.

V posledních letech proniklo do povědomí občanů, ale také vojenských profesionálů **zkreslené a zjednodušené chápání problematiky zbraní hromadného ničení**.

Podle zahraničních materiálů (Armed Forces Journal 9/93, Defense News 17/93, 26/94) [8, 9, 10] je v současné době přibližně **24 - 25 států schopno vyvíjet a používat zbraně hromadného ničení a rakety pro jejich dopravu na cíl**.

Šíření ZHN přiznávají jak domácí [11 - 16], tak zahraniční autoři [2 - 5, 8 - 10].

Mnohé země jsou schopny **velmi účinně utajit** vývoj a výrobu jaderných, chemických a biologických zbraní.

Zvláštností přitom je, že i **malý jaderný potenciál** několika jaderných hlavic či jaderných pum může postavit vlastníka jaderných zbraní do zcela nové situace, kdy lze ovlivňovat politiku z pozice jaderné síly. Tato otázka je natolik **nebezpečná a destabilizující**, že ji nelze v žádném případě podceňovat.

Použité literární prameny:

- [1] Měsíční zpravodajská informace k 15. 2. 1994. Generální štáb Armády České republiky, str. 26.
- [2] Měsíční zpravodajská informace k 15. 6. 1994. Generální štáb Armády České republiky, str. 50.
- [3] Boniface, P.: Vive la bombe. Édition 1, Paris 1992.
- [4] Brzezinski, Z.: Bez kontroly. Victoria Publishing, Praha 1993.
- [5] Clauss, D.: Bezpečnost zemí NATO je nerozlučně spjata s bezpečností všech států Evropy. Akademické listy 3. 11. 1992.
- [6] The United Nations: Disarmament Yearbook. Volume 18, 1993, United Nations 1994.
- [7] Nebezpečí nového terorismu. Vojenský profesionál, 1993, 9, str. 34.
- [8] Roos, J., G.: Despite Chem, Bio Proliferation. Panel Forecasts Reduced Threat, Armed Forces Journal International, 1993, 9, str. 8.
- [9] Kyl, J.: Pursue Global Protection. Defense News, 1993, 17, str. 28.
- [10] Hitchens, T.: ACDA Promotes Worldwide Ban On Midrange Missiles. Defense News, 1994, 26, str. 16.
- [11] Hrdlička, J.: Teorie a praxe moderních armád. Vojenské rozhledy, 1993, 9, str. 19.
- [12] Hrdlička, J.: Exoevropské pásmo rizikových faktorů. Vojenské rozhledy, 1993, 7, str. 43.
- [13] Mika, O.: Smlouva o nešíření jaderných zbraní. Vojenský profesionál, 1993, 8, str. 30.
- [14] Mika, O.: Jaderné zbrojení a odzbrojení z pohledu Středoevropana. Mezinárodní politika, 1994, 4, str. 23.
- [15] Eichler, J.: Pascal Boniface: „Ať žije bomba.“ Vojenské rozhledy, 1993, 5, str. 11.
- [16] Šilha, V. - Štorek, J.: Vojenskopolitická situace ve světě z pohledu velení Bundeswehru. Vojenské rozhledy, 1993, 5, str. 17.

Problém kontroly a rozhodování v systému plánování, programování a rozpočtování (SPPR)

SPPR je cyklickým procesem. Je v něm nutno vykonávat manažerskou funkci kontrolování zacílenou na měření a korigování původně plánovaných a právě realizovaných postupů. Protože všechny fáze SPPR jsou plánováním, je potřebné, aby jeho výstupy byly porovnávány s ohledem na určitá kritéria. Tato musí mít k dispozici zejména Rada pro plánování a řízení zdrojů, ale i ostatní manažerské subjekty SPPR na všech úrovních.

V tomto ohledu čeká všechny manažerské stupně tvořivá práce. Pokusme se metodicky nastínit, kam bychom měli směřovat činnost.

Manažerská teorie hovoří o třech základních krocích kontrolního procesu:

- ① Stanovení standardů;
- ② Měření vykonané práce vzhledem ke stanoveným standardům;
- ③ Korekce odchylek od standardů a plánů.

Uvedené zásady jsou plně aplikovatelné i pro SPPR.

Jednotlivé fáze SPPR se skládají z řady dílčích postupů a procedur. Abychom mohli hodnotit, nakolik se daří je plnit, budeme k tomu potřebovat kritéria (standards), jimiž budeme schopni na patřičné manažerské úrovni změřit, zda výsledek postupu je příznivý. Identifikace odchylek od přijatého standardu bude pro management SPPR signálem pro korekční činnost.

Vrcholový management (Rada pro plánování a řízení zdrojů) může na korekci odchylek reagovat tak, že dá pokyn k přepracování plánů nebo modifikaci cílů. Odchyly mohou být i signálem k potřebě přerozdělení, resp. upřesnění povinností na manažerské úrovni nebo nutnosti školení dotyčných pracovníků.

■ Potřeba tvorby standardů

Pro SPPR bude potřebné zintenzivnit, resp. zahájit tvorbu dalších standardů. V současné době jsou určité zkušenosti např. s finančními standardy. Má-li SPPR fungovat již v „čisté“ podobě, bude nutné v rámci všech fází zahájit intenzivní práci na tvorbě všech standardů.

Ústředním problémem při jejich tvorbě je umění zvolit tzv. kritické body. Jsou to místa, která jsou limitujícími faktory plánovacích postupů jednotlivých fází. Na určení kritických bodů závisí spolehlivost kontroly všech procesů uvnitř jednotlivých fází SPPR.

Jak je tedy vytvářet? Obecně platí, že jako standardy mohou sloužit všechny úkoly, činnosti a postupy, vůči nimž je možné vyhodnocovat skutečně vykonané úkoly, činnosti a postupy.

Ve fázi plánování mohou jako standardy např. sloužit stanovené cíle a kritéria jejich plnění. V tomto smyslu bylo postupováno již v zahajovací etapě SPPR. Pro vrcholový management bude proto vždy tvořivým úkolem sestavení verifikovatelných kvalitativních nebo kvantitativních cílů.

Z hlediska dalšího zkvalitňování práce s cíli je možné se do budoucna v oblasti tvorby cílů a kritérií zaměřit na následující procedury a zásady:

- a) Stanovovat cíle tak, aby explicitně obsahovaly kritéria pro jejich měření.
- b) V případě expertních odhadů všech hodnot atributů cílů a rizik, (tj. jejich pravděpodobnosti, váhy, priority) tyto statisticky zpracovávat.

V úvodním zavádějícím cyklu SPPR bylo pracováno zejména s aritmetickým průměrem, což představuje uvažování v přesných číslech, avšak s velkou nejistotou přesnosti odhadu na rozdíl od použití číselných pásem. Výstup tohoto postupu může mít např. následující podobu: Koeficient pro riziko č. 1 má hodnotu, která se s pravděpodobností 0.5 pohybuje v rozmezí 6.32 plus (minus) x.

Ve fázi programování je možné použít např. fyzické či nákladové standardy.

Fyzické standardy jsou nepeněžními měřítky, jimiž můžeme sledovat spotřebu materiálu, poskytované služby atd. Stanovují potřebné množství (např. paliva na jednotku výkonu, počet vojáků na jednu sprchu).

Nákladové standardy (v SPPR nazývané finanční standardy) jsou peněžními měřítky, jež jsou používány k sestavování provozních výdajů. Podle nich jsou posuzovány peněžní aspekty provozních operací.

■ Kontrola jako systém zpětné vazby v SPPR

Rovněž v SPPR můžeme použít způsob kontroly jako systém zpětné vazby. Uvedený systém využívá informací zpětné vazby. Ta umožňuje zjistit odchylky od standardů. Na základě odchylek je možné realizovat korekční proces.

Nejvyšším prvkem kontroly SPPR je Rada pro plánování a řízení zdrojů. Organickou součástí jejího manažerského úsilí je proto korekční aktivita směřující k dosažení plánovaného stavu.

SPPR je utvářen na předpokladech využívání počítačového zpracování dat. Ideálním stavem je fungující SPPR na bázi informací v reálném čase. Je to takový způsob sběru, transferu a uchování dat, kdy budou dostupné informace o tom, co se děje právě tehdy, když se to děje.

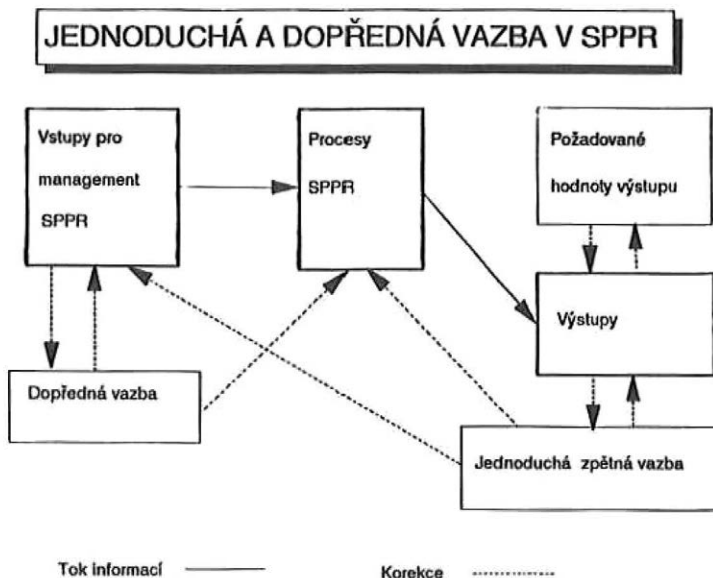
Informace v reálném čase ale ještě nejsou prostředkem kontroly v reálném čase. Proto i za předpokladu, že by vrcholový management SPPR měl tyto informace, není schopen, opomineme-li jednotlivé případy, provádět kontrolu v reálném čase.

Získané informace je totiž potřebné ještě zpracovat - např. porovnat je se standardy, stanovit odchylky a navrhnout korekce. To všechno si vyžaduje určitou dobu. Časové zpoždění je téměř bez výjimky ekonomickou ztrátou. Proto bude vhodné se na úrovni vrcholového managementu SPPR inspirovat možnostmi využití kontroly s dopřednou vazbou.

Důvod pro zavádění této formy kontrolní vazby nejlépe přiblíží následující příklad. Dejme tomu, že údaje předložené na červnové zasedání Rady pro plánování a řízení zdrojů vypovídají o stavu, který je analyzován na základě březnových údajů. V okamžiku, kdy se Rada rozhoduje, činí tak na základě historických údajů. Sociální systémy, k nimž patří i armáda, jsou dynamické, proto je potřebné najít takový systém kontroly, který by umožnil vrcholovému managementu uskutečňovat včas korekční opatření. Zpětná vazba, která je zabudována na výstupu, je pro plnění tohoto požadavku nedostačující. Proto bude vhodné v rámci SPPR se pokusit i o zavedení kontroly s dopřednou vazbou.

■ Dopředná vazba v SPPR

Z hlediska perspektivy SPPR bude potřebné vyvíjet takový systém kontrolní vazby, který umožní vrcholovému managementu s předstihem provádět potřebná korekční opatření (Viz schéma - Jednoduchá a dopředná vazba v SPPR.) Zpětná vazba, jež je zabudována na výstupu systému, není schopna náležitě tuto funkci plnit. Korekce může být plně účinná tehdy, je-li aktuální. V opačném případě je korigován minulého, a na minulosti, jak známo, nelze nic změnit. Proto je třeba vyvíjet systém kontroly s dopřednou vazbou. Je to kontrola zaměřená do budoucna.

V čem spočívá podstata kontroly s dopřednou vazbou, vynikne nejlépe na základě srovnání systémů s dopřednou a se zpětnou vazbou. (Viz schéma.)

Systémy s jednoduchou zpětnou vazbou získávají potřebné údaje měřením hodnot na výstupech a pak zpětně na vstupu zavádějí korekce s cílem dosáhnout změny ve výstupních hodnotách. Tento způsob kontroly je v podstatě uplatňován v činnosti vrcholového managementu SPPR. Dochází tak ale k tomu, že např. Rada pro plánování a řízení zdrojů se objektivně, bez svého vlastního zavinění, musí rozhodovat k určitým problémům teprve s časovým prodloužením. Oproti tomu systémy s dopřednou vazbou monitorují vstupy do procesu a zjišťují, zda odpovídají plánovaným veličinám. Systém s dopřednou vazbou obsahuje tedy vlastně zpětnou vazbu na vstupu do systému, čímž lze učinit včasné korekční opatření ještě nežli dojde k ovlivnění výstupu. Tento systém kontroly s dopřednou vazbou jsme schopni v principu vybudovat. Pro Radu pro plánování a řízení zdrojů ji může zabezpečovat Středisko pro zavádění a řízení SPPR. Disponuje (resp. lze předpokládat, že bude v dohledné době disponovat) potřebným hardwarovým a softwarovým vybavením. Podaří-li se vybudovat systém sběru dat všech proměnných týkajících se lidských, věcných a finančních zdrojů, budou získána všechna potřebná data pro dopředné rozhodování této rady.

Dopředné vazby lze vytvářet nejen na úrovni Rady pro plánování a řízení zdrojů, ale také na všech úrovních vrcholového managementu SPPR, který se zabývá managementem cílů, lidských, věcných a finančních zdrojů. Základní ideou konstituování dopředné vazby v rámci SPPR je, aby byly identifikovány a popsány vstupní proměnné a vytvořen počítačový model. Pak bude jednoduché shromáždit potřebné informace o hodnotách vstupních proměnných a stanovit jejich vliv na očekávané výstupy.

Jaký je výchozí stav pro zavádění dopředné vazby? V současné době jsou např. obsahově rozpracovány základní představy, jak realizovat systém s dopřednou vazbou v oblasti lidských zdrojů. (Autorovy představy o jeho výstavbě a fungování jsou obsaženy např. ve studii Východiska koncepce lidských zdrojů v systému plánování, programování a rozpočtování. Praha, SZŘ SPPR 1994. Materiál byl zpracován pro potřeby personálního managementu.)

Je žádoucí, aby se takový systém kontroly vytvářel ve všech podsystémech SPPR. K tomu je možné všem zainteresovaným řídicím subjektům daných podsystémů doporučit následující postup:

1. Provést důkladnou analýzu svého podsystému s důrazem na popis způsobu, jak je zabezpečena kontrolní vazba.
2. Zpracovat model svého podsystému SPPR.
3. Vyřešit způsob aktualizace modelu, tj. průběžně zjišťovat, zda vstupní proměnné a jejich vztahy odpovídají existující situaci.
4. Získávat neustále aktuální údaje o hodnotách vstupních proměnných a zabezpečovat jejich vstupy do systému.
5. Na své úrovni vyhodnocovat proměny hodnot vstupních proměnných, srovnávat je s původními plánovanými hodnotami a definovat vliv odchylek na očekávané výstupy.
6. Navrhovat z toho vyplývající změny a důsledky pro celkový systém řízení zdrojů.

Relace vstupy a výstupy jako prostředek kontroly

Základní kalkulační jednotkou je programový prvek. Cílovým stavem je taková skutečnost, kdy všechny náklady (výdaje) jsou výslovně (explicitně) vztahovány k programovému prvku. Tím bude možné na úrovni vrcholového managementu zjišťovat ekonomicko-analytickými metodami přínos každého programového prvku pro plnění obranných cílů. (Základní metodický postup i metody analýzy jsou obsaženy v práci Pátek, J.: AČR a ekonomická analýza. Praha, SZŘ SPPR 1994.)

Základní ekonomickou ideou kalkulace je myšlenka, že kalkulace vyjadřuje příčinný vztah mezi vynaloženými náklady a příslušnými výkony. V podmínkách SPPR to znamená, že budeme muset **hledat takový pohled na náklady (resp. výdaje) v rezortu obrany, aby bylo možné na každého příslušného nositele nákladů (resp. výdajů) přiřadit všechny náklady (výdaje), které souvisí s jeho výkony a nepřirazovat mu takové náklady (výdaje), které s jeho výkonem nesouvisí.**

Cesta k naplnění této obecné kalkulační zásady spočívá v přiřazení nákladů jednotlivým programovým prvkům, neboť ony jsou producenti výkonů na základě vstupů. Na základě kvantifikace vstupů a výstupů bude možné postihnout výkon každého programového prvku a stanovit tak relaci užitek - náklady.

Náklady (výdaje) každého programového prvku jsou stanovovány na základě kalkulačních listů podle struktury sledující rozpočtovou skladbu. (Podnětnou práci, která podává informaci o řešení tohoto problému v jiných armádách, je práce Klíma, L.: Klasifikace výdajů na obranu v mezinárodním systému strategického plánování. In: VR. 1994, č. 5, s. 37 - 50.)

Tam, kde se jedná o přímé náklady (výdaje), nevznikají s kalkulací principiální obtíže. Tvoří je všechny výdaje, které je možné přímo vyčíslit na programový prvek jako kalkulační jednotku. Jiná je ale situace s nepřímými výdaji, které nelze přímo vyčíslit na programový prvek jako kalkulovanou jednotku (např. energie v jedné kasárně, kde je více programových prvků).

Domnívám se, že zde je možné se tvůrčím způsobem inspirovat některou z metod rozpočtování režijních nákladů. K nim patří např.:

- stanovení norem (normativů) individuálním propočtem, (tj. bez přímé vazby na skutečné náklady v uplynulých obdobích),
- stanovení normativů režijních nákladů na základě skutečného průběhu v uplynulých obdobích,
- limitování nákladů, tj. stanovení horní meze přípustnosti nákladů podle určitého záměru (úkolů), nebo výjimečně i dolního limitu, propočet podle zdůvodněného budoucího vývoje.

Uvedené metody jsou dostatečně podrobně popsány v odborné literatuře. (Viz např. Schroll, R. - Soukupová, B. a kol.: Kontrola nákladů a kalkulace v přemysle. Bratislava, SNP 1992.)

■ Nerozpočtové kontrolní prostředky

SPPR je systémem (zjednodušeně řečeno), který řídí a kontroluje korunu. Mimo to může využívat i jiné prostředky. Patří k nim zejména statistické údaje a speciální zprávy a analýzy. Měly by se stávat základními podkladovými materiály pro jednání Rady pro plánování a řízení zdrojů v případech rozhodování o důležitých otázkách.

Problém rozhodování v SPPR

Ve všech fázích SPPR stojí jeho management před problémy rozhodování. Práce se zdroji vyžaduje neustálý proces rozhodování. Každý manažer, ve snaze dosáhnout cíle, se ze svého hlediska usiluje chovat racionálně. Zpravidla jen ojedinele je ale schopen se chovat dokonale racionálně. Je tomu tak z toho důvodu, že se musí rozhodovat v neurčitých podmínkách. Rozhodování je proto spjato s neurčitostí. Management SPPR musí tudíž počítat s neúplnou informací, časovým faktorem a neurčitostí.

Jak tedy postupovat za těchto podmínek?

1. Je třeba stanovit cíle činnosti, o níž se rozhodujeme.
2. Zároveň se stanovením cílů definujeme podmínky, předpoklady a prostředky k dosažení cílů.
3. Stanovíme podmínky neurčitosti a rizika spjatá s volbou jednotlivých alternativ. K tomu můžeme využít různé metody pro zdokonalení rozhodování v podmínkách běžné neurčitosti (např. analýzu rizika, rozhodovací strom, teorii preferencí).
4. Vyhledáváme alternativy řešení.

V procesech SPPR existují různé možnosti a postupy řešení. Tím mají z manažerského hlediska tyto procesy charakter rozhodování.

Atributem efektivního rozhodování je jeho racionalita. Jinak řečeno, v procesech SPPR budeme hledat alternativní možnosti jak dosahovat vytyčených cílů. Není to manažersky jednoduché. Tak jako všechny řídicí subjekty, tak i manažeři SPPR se musí smířit s „omezeními racionality“. Jinak řečeno, racionalita našeho rozhodování je ohraničena omezenými informacemi, časem a neurčitostí budoucích podmínek. (Zájemcům o hlubší studium tohoto problému lze doporučit špičkové práce G. Bachelarda. V podmínkách na rezort obrany ji řeší i kandidátská dizertační práce Ing. J. Pátka.)

Jestliže nenacházíme více jak jednu možnost řešení, nelze porovnat náklady či užitek a prakticky není možné alternativně rozhodovat.

5. Vybereme optimální alternativu.

Alternativy lze vybírat na základě řady kvantitativních (marginální analýza, analýza užítu a nákladů atd.) i kvalitativních metod.

Při posuzování alternativ jsou používány kvantitativní a kvalitativní faktory. Kvantitativní faktory je možné měřit pomocí numerických veličin (např. náklady).

Kvalitativní faktory, nazývané také v odborné literatuře i jako neměřitelné faktory, jsou takové, jež je problematické numerizovat. Setkáme se s nimi např. v personálním managementu při analýze sociálního klimatu. Aby bylo možné porovnávat i kvalitativní faktory, musíme tyto faktory identifikovat a přiřadit jim náležitou přiměřenou veličinu. Není-li to možné, použijeme některou z metod ohodnocující jejich významovost z hlediska pravděpodobného účinku kvantitativního faktoru.

V naší odborné literatuře v aplikaci na vojenské systémy řeší některé uvedené problémy fundované práce R. Smolka a J. Pátka. (Viz např. Smolík, R.: Náklady vojenských produkčních systémů. Praha, IEAR 1992. Pátek, J.: AČR a ekonomická analýza. Praha, SZŘ SPPR 1994. Matematický model k měření nákladovosti transformace vojenského školství od uvedených autorů, atd.) Obě publikace zároveň obsahují seznam literatury k dané problematice.

■ Základní přístupy výběru alternativ

Vrcholový management může při výběru alternativ využívat tři základní přístupy: zkušenostní, experimentální a výzkumně analytický.

Zkušenostní přístup je založen na využití kladných i negativních poznatků z předchozí analogické činnosti. Využití tohoto přístupu má nepochybně své místo v SPPR, avšak má svá omezení. Netáče se např. po skutečných příčinách omylů a negativních poznatků. Experimentální přístup je založen na takovém rozhodování, kdy jsou alternativy experimentálně vyzkoušeny a sledovány. Výzkumně analytický přístup obsahuje neefektivnější rozhodovací techniky. Lze ho také pro SPPR považovat za aplikačně nejvhodnější. Uvedené přístupy jsou bohatě popsány v dostupné literatuře a lze je snadno tvořivě aplikovat na všech organizačních úrovních SPPR.

■ Rozhodování v podmínkách neurčitosti

Za jeden ze stěžejních problémů týkajících se postupného osvojování si všech potřebných metod při rozhodování, je naučit se rozhodovat v podmínkách neurčitosti a rizika. Procesy SPPR jsou natolik složité, že se v nich jen v malé míře setkáváme s určitostí při rozhodování. Spíše se setkáváme s neurčitostí při rozhodování. Máme omezené informace, pracujeme v proměnlivých podmínkách. Jsme proto nuceni se rozhodovat v podmínkách neurčitosti.

Pro rozhodování v podmínkách neurčitosti je možné využít některé z četných metod. Za nejvhodnější pro využití v SPPR považují analýzu rizika a rozhodovací strom.

Analýzu rizika je možné např. využívat jako doplňující metodu nákladově uživatelské analýzy - CBA (Viz Pátek, J.: C.d.) při posuzování alternativ jednotlivých projektů. Rada pro plánování a řízení zdrojů by měla znát velikost, charakter a důsledky rizika, které je spojeno s volbou postupu dané alternativy.

Na vrcholové úrovni SPPR je možné použít i rozhodovací strom, kdy jsou ve formě větvení stromu zachycovány okamžiky rozhodování, uzly větvení a pravděpodobnosti přiřazené alternativním postupům. Také v tomto případě bude pro Radu cenné, bude-li se moci rozhodovat se znalostí pravděpodobnosti rozhodnutí.

Současně s tím lze za perspektivní úkol pro vrcholový management zdrojů považovat osvojení si potřebných metod hodnotících významnost rozhodnutí. Rada se musí nejen správně rozhodovat, ale měla by rozhodnutí provádět tehdy, aby bylo ekonomicky optimální. Na základě významnosti rozhodnutí lze pak jednotlivé rozhodovací alternativy seřadit v podobě priorit.

Kritéria hodnocení významnosti rozhodnutí mohou být různá - relace vstupu/výstupy, důležitost rozhodnutí z hlediska jeho důsledků atd.

■ Možnosti využití matice TOWS v SPPR

SPPR je takovým systémem, který vyžaduje alternativní postupy všech plánovacích procesů a adekvátní situační rozhodování. V současné době jsou v manažerské teorii vypracovány moderní procedury, jak v procesu plánování zabezpečit alternativnost rozhodování. Jedním z nich je matice TOWS. V upravené podobě může být následující (viz obr. - Plánovací varianty v matici TOWS):

FAKTORY OBRANY V MATICI TOWS

Vnitřní faktory Vnější faktory	Vnitřní síly a prostředky (S)	Vnitřní slabosti obrany (W) týkající se pole S
Vnější příležitosti (O) (ekonomické, politické, koaliční,...)	SO strategie Maxí - maxí	WO strategie Miní - miní
Vnější hrozby (T) (rizika, nebezpečí)	ST strategie Maxí - miní	WT strategie Miní - miní

Obr.

Matice je vyvinuta pro strategické plánování tržních aktivit firmy, lze ji ale tvořivě implementovat i do podmínek SPPR.

V SPPR se může pro vrcholový management SPPR stát vhodným nástrojem pro analýzu situace. Představuje totiž koncepční rámec pro systematickou analýzu umožňující porovnat vnější hrozby (nebezpečí, rizika) a vnější příležitosti pro obra-

nu s vnitřními možnostmi (silami, prostředky, obrannými zdroji) v jejich krajních polohách. Výsledkem takového přístupu by bylo zpracování čtyř základních výchozích plánovacích variant, což by značně rozšířilo rozhodovací a predikční schopnosti vrcholového managementu SPPR.

Matice TOWS identifikuje silné i slabé stránky obranných zdrojů, které jsou označeny jako vnitřní faktory obrany. Zároveň definuje vnější obranné faktory. Pro hrozby používá označení „T“, pro příležitosti „O“, pro slabosti „W“ a pro síly, prostředky a obranné zdroje „S“. Výsledkem je koncipování čtyř základních situačních variant, kdy se bude Rada pro plánování a řízení zdrojů při rozhodovacích procesech setkávat se situacemi, které budou předpokládat možné stavy vnějšího prostředí (rizika, příležitosti pro obranu) a vnitřních možností pro obranu.

Z hlediska zabezpečení obrany země je optimální varianta SO. Existují příznivé vnější příležitosti pro obranu (např. nízká váha a pravděpodobnost rizik, koaliční zabezpečení obrany) a jsou vyčleněny obranné zdroje zajišťující eliminaci rizik.

Kritická je oproti tomu varianta ST, kdy vnější hrozby jsou maximální a obranné zdroje minimální.

Úlohou vrcholového managementu SPPR by měla být neustálá aktualizace matricových variant a v součinnosti se systémem strategického plánování upozorňovat na možné důsledky Parlament ČR a vládu.

Takto předložený návrh matice TOWS zachycuje situaci v určitém okamžiku. Pochopitelně, že vnější i vnitřní uvažované prostředí je dynamické. Některé faktory se mohou více či méně intenzivně měnit v závislosti na čase. Proto je možné zpracovat pro různé časové okamžiky řadu matic v uvažovaném časovém okamžiku $T_1 \dots T_n$.

■ Tvořivost v rozhodovacích procesech SPPR

Studium tohoto systému v jiných zemích dostatečně ukazuje, že management zdrojů předpokládá iniciativu, samostatnost a tvořivost. Platí to i v našich podmínkách. Zvláště vysoké nároky na tvořivost v rozhodovacích procesech jsou kladeny na Radu pro plánování a řízení zdrojů a ostatní složky vrcholového managementu SPPR.

Na podporu tvořivosti jsou vyvinuty četné techniky. Z nich z hlediska možné implementace do podmínek našeho managementu považují dvě známé skupinové techniky - brainstorming a Gordonovu techniku.

Brainstorming je možné používat jako jednu z metod, kdy některý z orgánů vrcholového managementu (může jím být i Rada pro plánování a řízení zdrojů) bude projednávat nějaký nestandardní problém, jehož řešení spočívá v nalezení neobvyklých způsobů řešení. Budeme-li v tomto případě aplikovat brainstormingovou metodu, pak je žádoucí, aby na brainstormingovém sezení docházelo k co největšímu generování nových nápadů. Za brainstormingové zasedání lze vyhlásit i zasedání (část zasedání) Rady pro plánování a řízení zdrojů. Ukažme si na tomto případě zásady a postup, jak lze tuto metodu aplikovat.

Předně je nutno dodržovat následující pravidla:

1. Žádný nápad nesmí být kritizován, přestože se na první pohled jeví excesní. Tím se budeme bránit tomu, aby byly preferovány tradiční postupy řešení problému, resp. prosazovány předpojatosti.
2. Diskutující formulují své myšlenky pregnantně a stručně. Z časového hlediska trvá každé vystoupení přibližně 3 - 5 minut. Diskuze je usměrňována pouze tematicky.
3. Řídící diskuze (resp. předseda Rady) se počas rozpravy prozatím k problému nevyslovují. Mohlo by dojít k ovlivnění diskuze.
4. Každý nápad je zaregistrován.
5. Je možné rozvíjet nápady ostatních.

Na základě takto vedené diskuze se získá inventář jednotlivých nápadů, které se nakonec vyhodnotí. Kladem je, že se rychle získají názory na řešené problémy.

Při vyhodnocování lze postupovat dvojím způsobem. V prvním případě lze použít skupinové vyhodnocení (v našem zvoleném případě přímo členy Rady). Tento přístup se jeví být vhodným v tom, že Rada většinou rozhoduje o takových problémech, kdy jsou potřebné informace ke správnému rozhodování rozptýleny mezi jednotlivými členy Rady. Jednotliví členové Rady tak mohou získat bezprostředně potřebné informace ke svému rozhodování od svých informovaných kolegů.

V druhém případě je možné provést individuální vyhodnocení (existuje mnoho různých forem) a pak je následně projednat v Radě. Sociopsychologické výzkumy totiž ukazují, že někteří jednotlivci jsou schopni vyšší efektivity výkonu při práci mimo skupinu. Proto je možné tuto variantu vyhodnocování nápadů bez problémů využít na těch pracovištích vrcholového managementu SPPR, která mají organizačně stálý charakter.

Vhodně aplikovatelnou metodou, kterou je možné rovněž využít v SPPR, je Gordonova metoda, resp. synektika. Při aplikaci Gordonovy techniky je postupováno tak, že jsou vybráni jednotliví členové týmu takovým způsobem, aby byli schopni se zabývat celým problémem komplexně, tj. z hlediska celého úseku (rezortu, organizace).

Jak se postupuje? Je stanoven vedoucí diskuze, který zpravidla jako jediný zná celou problematiku nastoleného úkolu. Vede ji tak, aby problém byl analyzován ze všech aspektů. Usměrněním diskuze se interakcí jednotlivých názorů dospívá k postupnému řešení problému.

Uvedené skupinové techniky však mají ve své silné stránce - skupinovém posouzení problému - své zranitelné místo. Obzvláště v podmínkách armádní organizace, kde ještě stále často platí, že nadřazený má vždy pravdu. Zároveň u některých lidí vzniká obava, aby se svým názorem nezesměšlili. V neposlední řadě skupinové posouzení problému ve snaze co nejrychleji nalézt řešení, může vést k opomenutí relevantních faktů.

* * *

Článek je pokusem o zamýšlení nad aktuálními manažerskými problémy SPPR. Částečně zůstává tázáním se na nastolené otázky. Otázky, jak hovoří M. Heidegger, jsou cesty k odpovědi. V tom také spatřuji smysl této úvahy.

Ve dnech 7. a 8. září t.r. se konala v Praze česko-americká vědecká konference na téma EVROPSKÁ BEZPEČNOST A JEJÍ VLIV NA ROZVOJ VOJENSKÉHO UMĚNÍ za široké účasti příslušníků jednotlivých odborů Generálního štábu AČR a Ministerstva obrany ČR, včetně zástupců VA Brno a VVŠ PV Vyškov.

Za americkou stranu se zúčastnili: ředitel Ústavu zahraničních vojenských studií ve Fort Leavenworth, Kansas - plk. Tod R. Milton a význační vědečtí pracovníci této instituce - Dr. J. W. Kipp a pplk. T. L. Thomas.

Naši armádu reprezentovali: ředitel Institutu pro výzkum operačního umění - genmjr. Ing. Emil Antušák a další pracovníci tohoto zařízení, kteří přednesli své příspěvky; za Ústav vojenských vědeckých informací - pplk. Ing. Petr Janský. (Uvedené instituce byly organizátory celé akce.)

V zájmu informování širší vojenské veřejnosti předkládáme vybraná nosná i diskusní vystoupení v takřka autentické podobě.

Plukovník Tod R. Milton

Operace jiné než válka

Nejprve bych chtěl říci několik slov o úřadu, jehož jsem ředitelem. Naše úkoly se rozšiřují a mění - jak dnes, tak v budoucnosti. V první řadě bych rád řekl, že jsem voják, důstojník pěchoty. Vláda mi poskytla rozsáhlé mnohaleté vzdělání, ale v srdci jsem zůstal pěšákem. Působil jsem v pěších výsadkových jednotkách, velel jsem dvěma pěším rotám, pěšímu praporu, byl jsem náčelníkem štábu dalších tří praporů. Absolvoval jsem všechny školy pozemního vojska Spojených států, včetně Válečné univerzity pozemního vojska.

Několik slov o mém úřadě. Asi bych měl říci, že název „úřad“ není přesný. Správnější název by byl „institut“ nebo „centrum“. Začali jsme před osmi lety ve Fort Leavenworth, Kansas, studovat Sovětskou armádu; co bylo psáno v časopisech, novinách a ostatní netajné literatuře, co Sovětská armáda sama říká o sobě a o operačním umění. **Operační umění je něco, co armáda Spojených států nestudovala, a pokud, tak jen okrajově.** Učili jsme se operačnímu umění od Sovětské armády. Nyní se svět změnil. Myslím tím to, že jsem dnes zde. Čím se dnes zabýváme? Náš úřad bude pravděpodobně velmi brzo podřízen přímo naše-

mu náčelníkovi štábu pozemního vojska a my budeme hodnotit regionální bezpečnostní záležitosti v celém světě a připravovat podklady pro nejvyšší velení pozemního vojska Spojených států. Analytici, z nichž dva jsou přítomni, jsou uznávanými odborníky v armádě Spojených států pro své hluboké znalosti regionálních bezpečnostních záležitostí po celém světě. Dnes máme globální úlohu. Ze začátku jsme studovali pouze Sovětský svaz. Dnes je naše středisko umístěno přímo v centru Spojených států. Máme kontakty s armádami latinskoamerických zemí, ve skutečnosti dnes pracují tři analytici v Mexiku, máme spojení s Brazílií, Peru; jeden důstojník se právě vrátil z Chile. Mám samozřejmě spojení s ruskými vojáky a právě jsem ustanovil analytika v Japonsku. Nedávno byl ustanoven důstojník v Indonésii; má spojení s mnoha armádami jihovýchodní Asie. Další důstojníci navazují spojení s Jižní Afrikou. Vidíte, že zatím nemáme nikoho v subsahární Africe. Můj velitel, náčelník štábu generál Sullivan, chce, abych i tam navázal spojení, pro případ našich operací v Africe. Nakonec chci říci, že máme dlouholetou spolupráci s AČR. Pan Thomas a Dr. Kipp tyto kontakty navázali před několika lety a budeme je udržovat a posilovat i v budoucnosti.

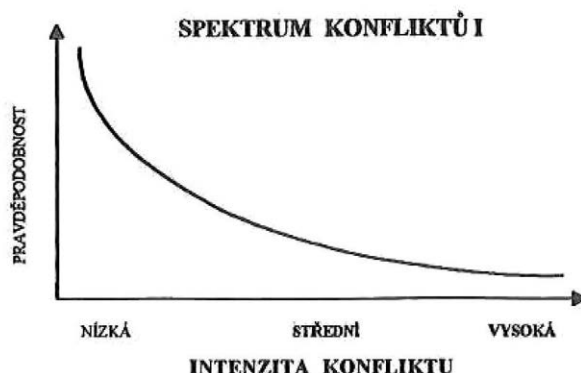
Dnes budeme hovořit o *OPERACÍCH JINÝCH NEŽ VÁLKA*. Pozemní vojsko Spojených států uskutečňuje takové operace již dlouhou dobu, ale neměli jsme pro ně jméno. Dnes již název máme, ale je v tom určité úskalí, zejména pokud budeme hovořit o taktice.

Rychle trochu historie. Během studené války se americké pozemní síly soustřeďovaly na možnost války v Evropě, na protivníka disponujícího těžkými silami, tankovými, motorizovanými, mechanizovanými jednotkami. Vypracovali jsme extenzivní plány rozsáhlých operací. Měli jsme předsunuty těžké zbraně, tanky, vozidla pěchoty v Evropě, abychom mohli rychle přesunout vojáky do Evropy, kteří by dostali zbraně a mohli hned začít bojovat. Hovořili jsme o přesně určeném nepříteli, vytvořili jsme koalici sil a připravovali jsme se na válku vysoké intenzity.

Paradigma studené války:

- ◆ Území střední Evropy.
- ◆ Dominující mechanizované a pancéřované jednotky.
- ◆ Připravené plány rozsáhlých operací.
- ◆ Předsunuté jednotky Spojených států v Evropě.
- ◆ Ohrožení:
 - Korelace sil.
 - Způsob vedení války.
 - Musí mít přesně definovaného nepřítele.

Na obr. vidíte, že pravděpodobnost války vysoké intenzity v Evropě je velice malá, ale že je zde vysoká pravděpodobnost regionálních konfliktů nízké intenzity. (Viz spektrum konfliktů I.)

Obr.

Jedním z problémů, na který jsme narazili při studiu, je, že jsme počítali pouze s válkou.

SPEKTRUM KONFLIKTŮ II

- Soustředění pouze na válku.
- Postupná eskalace.
- Neexistence operací jiných než válka.
- Nezpracované postupy vstupu do války.
- Nezpracované postupy post-konfliktních aktivit.
- Neuvažování koncového stavu.
- Neuvažování souběžných činností.

Předpokládali jsme, že válka začne náhle a bude představovat boj vysoké úrovně intenzity. Přitom jsme ale dělali i jiné věci, pro které jsme tehdy ještě neměli termín „operace jiné než válka“. Nespojovali jsme operace, které představovaly boj s těmi, které by se bojem mohly stát. Nezajímali jsme se o to, co se stane po ukončení boje, nevytvářeli jsme si představu o tom, co se bude dít, až vojska budou stažena, nezabývali jsme se situací, kdy něco, co není bojem, probíhá souběžně s bojovými akcemi.

Typický americký pohled na vedení války demonstrují tyto postuláty:

- ▲ Rychlé vítězství.
- ▲ Minimální ztráty.
- ▲ Minimální výdaje ze státního rozpočtu.
- ▲ Vláda je s konečnou platností zodpovědná lidu.

▲ Důvod:

- Národní zájmy.
- Demokratické ideály.
- Lidská práva.

Americký lid žádá, aby bitva byla vyhrána rychle; jsem si jist, že to si přeje téměř každý. Aby všichni, kdo jdou do války, nebyli zraněni nebo zabiti. Aby ztráty byly nízké. A také aby to nestálo příliš mnoho peněz, když jdeme do války. Vláda je s konečnou platností zodpovědná lidu, tj. vláda, prezident si musí být jisti, že existuje spravedlivý a správný důvod pro vstup do války.

Rozlišujeme čtyři složky potenciálu státu: Složku **politickou, ekonomickou, vojenskou a informační**. V poslední době studujeme japonskou vojenskou doktrínu, resp. japonskou bezpečnostní politiku. Zdá se, že Japonci se během nejbližších pěti nebo deseti let stanou významnou informační mocností. Je zcela jisté, že informace považují za významnou součást potenciálu státu.

Vojenské operace jsou uskutečňovány v celém kontinuu:

- Vojensko-politická vazba.
- Mírové ovlivňování.
- Bránění vzniku konfliktu přesvědčováním.
- Bránění vzniku války silou.
- Plný rozsah operací.
- Vliv mírového prostředí na vedení války.
- Simultánnost operací.
- Koncový stav.
- Ukončení války.
- Post-konfliktní aktivity.

Chtěl bych si všimnout více prvního bodu; vlivu míru na vojenství. Jako vojáci víte, že to co všichni chceme je mír, ale že musíme být připraveni, bude-li to potřeba, pro něj bojovat. Nebezpečí je v tom, že během mírového období ostatní složky státní moci mohou svým způsobem poškozovat naši schopnost vést válku, protože se zdají být důležitější než vojenské aspekty. A když hovořím o operacích jiných než válka, chtěl bych zdůraznit toto nebezpečí, které cítíme v americké armádě.

Za všeobecnou válku považujeme ozbrojený konflikt mezi rozhodujícími mocnostmi, ve kterém jsou nasazeny totálně veškeré zdroje válčících stran a je ohroženo samo přežití hlavních protivníků. Omezená válka představuje ozbrojený konflikt nedosahující úrovně všeobecné války, s výjimkou incidentů zahrnující otevřené celkové nasazení vojenských sil dvou nebo více států.

Konflikt nízké intenzity představuje politickou a vojenskou konfrontaci mezi soupeřícími státy nebo skupinami, nedosahující úrovně omezené války, ale přesahující úroveň běžného mírového soutěžení států.

Problémem americké armády bylo, že vždy hovořila pouze o válce. Ale ukázalo se, že musíme dělat i mnoho jiného. Museli jsme proto najít nějaký rámec, do kterého bychom mohli zahrnout všechny tyto jiné věci. Tak vznikla **kategorie operací**

jiných než válka, která představuje vojenské aktivity v průběhu mírového období a konfliktu, které nemusí nutně zahrnovat vojenské srážky mezi dvěma nebo více organizovanými ozbrojenými silami.

Nutno zdůraznit šest principů, které se týkají operací jiných než válka:

■ **Cíl** je často obtížné naplnit: *Směřujte každou vojenskou operaci k jasně definovanému, rozhodnému a dosažitelnému cíli.* Problém je v tom, že slovo „definovanému“ je v pasivním tvaru. Kdo definuje rozhodný a dosažitelný cíl? Ve Spojených státech očekáváme, že to bude prezident a hlavní velitel ozbrojených sil. On musí definovat co je cílem, v každém případě alespoň koncepčně. A potom jednotliví velitelé musí definovat své vlastní individuální cíle.

■ **Jednotné úsilí:** *Musíme se snažit v rámci operací jiných než válka dosáhnout jednotného úsilí, směřujícího k dosažení jednotlivých cílů.* Co to znamená? Uvědomujeme si, že na operacích jiných než válka se podílí řada různých orgánů i států. Velitel v takovém prostředí nemůže prostě přijít a nařídít co se má stát. Velmi často vojenský velitel nemá vrcholnou pravomoc, často za operaci zodpovídá civilní orgán. Vojenský velitel musí usilovat o dosažení spolupráce, nestačí velet. To je něco, s čím se vojenský velitel někdy těžko vyrovnává. Často jsme zvyklí prostě velet. Nedávno jsem hovořil s jedním brazilským plukovníkem, který použil termín „vojenská diplomacie“. To je to, o čem hovořím. Jako voják musím být často také diplomatem v operacích jiných než válka.

■ **Legitimita:** *Musíte se snažit o udržení souhlasu a podpory osob, skupiny nebo organizace, které mají právo rozhodovat a vládnout;* hovořím o vládě regionální země, ve které probíhají operace jiné než válka. To může jít ruku v ruce s tím, o čem jsem hovořil. Musíte se snažit o dosažení spolupráce.

■ **Vytrvalost;** to je něco, co nám v Americe příliš nejde. Američtí občané chtějí rychlou válku. V operacích jiných než válka se záležitosti řeší dlouhou dobu. Tedy jedním z principů, které jsme definovali pro operace jiné než válka, je *být připraven na přiměřené, dlouhodobé uplatňování vojenských prostředků k podpoře dosažení strategických cílů.*

■ **Umírněnost:** *Používejte umírněně přiměřenou vojenskou sílu.* Opět se jedná o princip, se kterým se vojáci často obtížně vyrovnávají. Cvičíme vojáky pro boj ve válce; cvičíme je být agresivními, cvičíme je být tvrdými; a pak přijdeme a říkáme jim, aby byli umírnění. Je to nebezpečné z dlouhodobého hlediska. Klíčovou otázkou je dosáhnout použití odpovídající vojenské síly uvážlivě.

■ **Bezpečnost:** *Nikdy nepřipusťte, aby nepřátelské síly dosáhly nečekané výhody.* Určitě jste viděli obrázky a slyšeli o našem boji v Somálsku v Mogadišu, kde jsme ztratili 89 vojáků. To je klasický případ, kdy jsme nerespektovali svoji vlastní definici. Podcenili jsme síly v Mogadišu, nepřipravili jsme plán typické vojenské operace. Byli jsme připraveni na operaci jinou než válka, nepřipravili jsme se po taktické stránce. Jsem si jist, že žádný z vás by nezahájil vojenskou operaci bez záložních sil. A v případě Mogadišo jsme neměli žádné zálohy. Mysleli jsme, že to bude rychlé a snadné. Ale nebylo.

Nyní si ukážeme aktivity zahrnuté do operací jiných než válka:

♦ útoky a přepady	♦ vnitřní pomoc
♦ prosazování míru silou	♦ kontrola zbrojení
♦ pomoc při nepokojích	♦ pomoc při katastrofách
♦ kontraterorismus	♦ antiterorismus
♦ nebojová evakuace	♦ bezpečnostní asistence
♦ demonstrace síly	♦ národní asistence
♦ udržování míru	♦ humanitární pomoc.

Ve spodní části jsou operace realizované v míru. Patří sem humanitární pomoc, národní podpora, bezpečnostní podpora. Odtud, jak postupujeme směrem nahoru ke konfliktu, procházíme stupni antiterorismus, pomoc při katastrofách, operace k udržení a prosazení míru, k přepadům a útokům. I na nejvyšším stupni se ale jedná o operace jiné než válka. Nedosáhli jsme ještě úrovně konfliktu nízké intenzity, ale blížíme se k němu.

Ukazují se některé problémy spojené s realizací operací jiných než válka:

- Neschopnost identifikovat koncový stav.
- Tendence použít vojenskou sílu i tam, kde jiné prostředky by byly vhodnější.
- Přerůstání úkolu.
- Dosažení stavu, kdy všechny aktivity přispívají k dosažení koncového stavu.
- Implantování našich hodnot, přístupů a myšlenkových procesů na jinou národní kulturu.
- Neschopnost sladit koaliční sestavu a cíle Spojených států.

Prvním je neschopnost definovat koncový stav. Klasický případ takové situace máme právě dnes v Americe. Máme zde 30 000 kubánských uprchlíků, tisíce haitských uprchlíků a nevíme, jaký bude koncový stav. Máme vojáky, kteří se podílejí na pomoci uprchlíkům, ale problém se neuklidňuje, spíš narůstá. Současně se připravujeme na obnovení demokracie na Haiti. Použijeme-li vojenskou sílu k invazi a obnově demokracie, mnozí z nás vojáků si nejsou jisti, jak se odtud dostaneme. Vojákům není jasný konečný stav operace. Rozsáhlé vojenské síly jsou již vtaženy do přípravy na tuto operaci. Pravděpodobně stejný důvod vede k tomu, že jsme se dosud nezapoili do významnějších operací v Bosně. Pro nás v armádě Spojených států představuje vážné poučení Vietnam. Vojáci Spojených států již nikdy nechťejí opakovat Vietnam. Chceme vědět, jak to bude vypadat až operace skončí, až zemi opustíme.

Druhým problémem je tendence používat vojenské prostředky i tam, kde by byly vhodnější jiné prostředky. Uvedu příklad Rwandy. Poslali jsme tam vojenské jednotky specializované na čištění vody. Nemáme jich ve Spojených státech příliš mnoho. Jsou-li vojenské jednotky v Rwandě, nemohou být použity např. na Haiti. Existují civilní organizace, které jsou schopny zabezpečit stejné služby. A to je také případ, jak to bylo v Rwandě organizováno. Vojáci tam byli přesunuti rychle, splnili svůj úkol a krátce nato byli vystřídáni civilisty. Tak, aby tyto jednotky mohly být použity i jinde, vznikne-li taková potřeba.

Třetí problém nazýváme „*přerůstání mise*“. Dobrým příkladem je Somálsko. Když američtí vojáci vstupovali do Somálska, jejich úkolem byla humanitární pomoc. Zajistit, aby potraviny se skutečně dostaly k obyvatelstvu. Ale úkol se začal pomalu měnit a kulminoval neúspěšným stíháním Mohameda Ajdida. To je činnost v horní části seznamu aktivit zahrnutých do operací jiných než válka. Tj. úkol se velmi pomalu měnil od striktně humanitárního, který vidíme ve spodní části seznamu, k přepadu, uvedenému na vrcholu seznamu. Ale taktika zůstala stejnou, s novým úkolem se nezměnila.

Musíme zajistit, aby všechny aktivity, všechno co děláme, přispívalo k dosažení koncového stavu, který jsme definovali na samém začátku. V komplikovaných situacích, jakými jsou mnohonárodní operace za účasti mnoha rozličných civilních organizací, hrozí nebezpečí, že nebudou všichni spolupracovat k dosažení stejného cíle.

Dalším nebezpečím je, že nebude dosaženo legitimacy z hlediska místních orgánů. Angažujeme-li se na podporu místní vlády, cítíme, jak je důležité ujistit se, že je tato vláda legitimní. Vynaložíme-li mnoho energie na podporu vlády, která není legitimní, bude to pro nás ztrátou. A znovu chci upozornit na poučení z Vietnamu.

Další velké nebezpečí spočívá v tom, že se nemůžeme pokoušet implantovat hodnoty Spojených států na místní hodnoty. Je to, jako kdybychom přišli do České republiky a tvrdili, že naše názory jsou lepší než vaše. Náš způsob, jak děláme věci, se liší od vašeho. Nebezpečí je v tom, že přijdeme a budeme říkat: „Tohle je správný způsob jak to dělat.“ Možná, že takový způsob je vhodný pouze v Kalifornii. I to je špatný příklad.

Problémem nakonec může být nedostatečné sladění záměrů koalice a amerických cílů. Realizujeme-li mezinárodní operaci, a to je složité od samého začátku, musí se Spojené státy ujistit, že cíle koalice jsou stejné jako ty, kterých se snažíme dosáhnout my. Nemůžeme přijít a uplatňovat pouze americký přístup.

Jaké nebezpečí hrozí v oblasti taktiky? Nebezpečí je v tom, že pokud brigáda začne plnit úkoly humanitární pomoci, podpory míru, pomoci při katastrofách, pak musí přerušit taktický výcvik. Pokud máte velkou armádu, můžete být schopni tyto úkoly zabezpečit. Můžete mít určité jednotky určené pro boj ve válce a jiné jednotky pro operace jiné než válka. Ale jak se armáda stává menší a menší, musíte se rozhodnout, co je důležitější. A v Americe se to právě stává závažným problémem. Pokoušíme se určit, co je důležité. Jako velitel pěšího praporu jsem vždy dělal vše, co bylo nezbytné k přípravě vojáků na válku. Ale když jsem musel vzít svůj prapor a jít na tři měsíce do severního Iráku pomoci kurdskému lidu, trvalo mi šest měsíců, než se moje jednotka dostala znovu na odpovídající taktickou úroveň.

To jsou tedy problémy, které musí americká armáda bezprostředně řešit.

Evropská bezpečnost a její vliv na rozvoj vojenského umění

(Hlavní referát konference.)

Ujasňování představ o konkrétních dopadech vývoje evropské bezpečnosti na vojenskou strategii, operační umění a taktiku je předmětem výzkumného i publicistického zájmu odborníků v oblasti bezpečnosti a vojenství. Byla zpracována řada studií, odborných příspěvků i praktických materiálů od úrovně mezinárodní k státní, rezortní a nižší. Vyhodnocení těchto názorů je složité a záleží na účelu, pro který je uskutečňováno.

Orientace našich pohledů vychází z potřeb praxe. Praxi představuje nezbytnost přijetí rozhodnutí z úrovně státních orgánů a vrcholových představitelů armády o vojensko-politických a vojensko-odborných přístupech k zajištění bezpečnosti státu, přípravy a činnosti její armády.

Hodnotíme-li evropskou bezpečnost, pak tím míníme širší rámec, než představuje výlučně bezpečnost České republiky a naše úvahy by měly mít obecnější platnost.

Současná bezpečnostní situace v Evropě

Konec 80. let proběhl ve znamení historických změn evropské a světové politické scény. Zatímco západní Evropa se připravovala na novou fázi procesu unifikace, východní Evropou otřásla vlna revolucí, které smetly komunistický systém. Rozklad politických a vojenských struktur Varšavské smlouvy ukončil období bipolární konfrontace a studené války. Principy, kterými se řídily mezinárodní vztahy od konce druhé světové války, nahradilo hledání nového světového pořádku.

Ve východní a střední Evropě vzniklo *bezpečnostní vakuum* a postkomunistické země, jejichž bezpečnostní politika byla po desetiletí řízena a formulována v Moskvě, se náhle ocitly před problémem samostatně zodpovídat za vlastní bezpečnost.

Do rozpadu bipolárního uspořádání světa zajišťoval bezpečnost jednotlivých států systém „antagonistické kooperace“ supervelmocí, které poskytovaly bezpečnostní garance svým spojencům. Tento systém byl charakteristický na jedné straně nebezpečím globálního, bipolárního konfliktu, na druhé straně relativně vysokým stupněm stability uvnitř bloků. Pro současnou bezpečnostní situaci je naopak charakteristické výrazné oslabení hrozby globálního konfliktu. Tyto mimořádné přínosné změny jsou ale doprovázeny vznikem nového druhu krizí, na jejichž řešení nebylo evropské společenství ani jeho instituce připraveny.

Od roku 1945 až do roku 1990 byla Evropa nejstabilnějším kontinentem. *Dnes je Evropa kontinentem nejturbulentnějším.* Po zániku bipolarity vzniklo mnoho představ o převážně bezkonfliktním vývoji mezinárodní bezpečnosti, avšak skutečný vývoj situace ukazuje, že předpovídat budoucnost není jednoduchým úkolem. Svět se dnes ocitá pod tlakem dvou protichůdných tendencí - vzrůstající integrace a postupné destrukturalizace. První tendence se prosazuje tam, kde převládají společné zájmy. Druhá tendence je podněcována střetem zájmů mezi bohatstvím, prosperitou a stabilitou na straně jedné, chudobou a nestabilitou na straně druhé. Stále se rozšiřuje množství lokálních konfliktů s nebezpečím eskalace. Mnohé postkomunistické země se vyznačují politickou a ekonomickou nestabilitou, provázenou vysokou intenzitou etnických a nacionálních napětí.

Regionální konflikty probíhají v mnoha zemích světa. Z **globálního hlediska** se mnozí přiklání k názoru, že ozbrojené konflikty budou průvodním jevem konce 20. a začátku 21. století, že tyto konflikty budou vznikat zejména na hranicích styku jednotlivých nábožensko-kulturních komplexů, kde střet kultur postupně nahrazuje střet ideologií.

Situace v Somálsku, bývalé Jugoslávii, Rwandě hovoří sama za sebe. Bojové operace probíhají v Pákistánu a Afghánistánu, Angole, další krize lze očekávat na Haiti a na Kubě, zdrojem nejistoty je i Korejský poloostrov. V současnosti je odhadováno, že ve světě probíhá kolem *22 aktivních válek, 42 konfliktů a existuje asi 64 oblastí potenciálních krizí.* I vzdálené konflikty se mohou za určitých podmínek projevit v Evropě.

Z evropského pohledu můžeme současná rizika konfliktů rozčlenit do čtyř kategorií: rizika východoevropská, balkánská, středovýchodní a severoafrická.

Kategorie **východoevropských rizik** zahrnuje širokou škálu probíhajících i potenciálních konfliktů rozptýlených na území bývalého SSSR. Některé jsou institucionální (rozpory mezi zákonodárnou a výkonnou mocí v Rusku; frustrace vojenských profesionálů a představitelů vojenského průmyslu, kteří ve snaze zachovat si původní postavení se mohou spojit s výkonnou nebo zákonodárnou mocí; mezivládní rozpory týkající se kontroly jaderných zbraní umístěných na území čtyř nových států; problémy s rozdělením černomořské flotily), další zahrnují ekonomickou krizi a ruský nacionalismus (25 milionů Rusů žije na území nových států), ostatní etnické konflikty (jaké jsou dnes patrné v Arménii, Ázerbájdžánu, Gruzii, Moldávii a Tádžikistánu), které se mohou snadno rozšířit na nejméně 15 dalších oblastí.

Do určité míry lze též hovořit o určitých napětích mezi některými členskými státy bývalé Varšavské smlouvy (Maďarska a Rumunska ohledně maďarské menšiny v Transylvánii; Maďarska a Slovenska, kde se jen pomalu daří řešit problematiku národnostních menšin a kde přetrvávají rozpory ohledně výstavby vodního díla v Gabčíkovu; Rumunska a Bulharska ohledně Dobrudži; Rumunska a Ukrajiny v Podněstří).

V souhrnu lze konstatovat, že mezi bývalou železnou oponou a Uralem leží nejméně *20 krizových oblastí, z nichž 4 jsou v současnosti aktivní (Moldávie, Gruzie, Arménie a Ázerbájdžán).*

K **balkánským oblastem** probíhajících a potenciálních krizí je třeba zahrnout neukončenou válku mezi Srbskou Krajinou a Chorvatskem, válku všech proti všem

v Bosně, sérii krizových oblastí na jižním okraji (od Sandžaku přes Kosovo k západní Makedonii), řecko-albánské, řecko-makedonské a řecko-turecké napětí. To dohromady představuje řadu krizových oblastí, ve kterých konflikt může vzplát současně a které jsou nejen svázány vzájemně, ale též s dalšími problémy ve východní Evropě (zejména maďarské menšiny ve Vojvodině, která se dožaduje autonomie), ale také s tím, co Italové považují za obranu zájmů občanů italské národnosti (kteří v šedesátých letech opustili Istrijský poloostrov a Dalmácii, a jejichž majetkové záležitosti nebyly dosud vyřešeny).

U všech vzdálených konfliktů je potřeba pečlivě vážit, do jaké míry mohou představovat bezprostřední riziko či ohrožení národních zájmů České republiky. Bezpochyby největší riziko představuje Jugoslávský konflikt, který již znemožnil dodávky ropou od Adria a který poškozuje ekonomické zájmy ČR vzhledem k embargu uvalenému na Srbsko. Stále mnoho nejistého zůstává v otázce budoucnosti Ruska a jeho role v euroasijském regionu. A to přes probíhající rozsáhlou politickou, ekonomickou a vojenskou restrukturalizaci. Kromě toho se Česká republika může angažovat v řadě velmi vzdálených konfliktů v rámci humanitární pomoci nebo mírových operací mezinárodního společenství. Proto některé z těchto konfliktů mohou představovat ohrožení národních zájmů ČR.

Faktorem nejistoty je i skutečnost, že *bezpečnost států v prostoru mezi Německem a Ruskem není garantována žádným mezinárodním ani regionálním systémem*, hovoří se o bezpečnostně nestrukturované oblasti.

Změny strategického prostředí v Evropě

K významným historickým změnám, které výrazně ovlivnily strategické prostředí v Evropě, patří rozpad bývalého Sovětského svazu, sjednocení Německa a z našeho pohledu i rozdělení bývalého Československa na dva samostatné státy (viz obr.).

Na území bývalého Sovětského svazu **bylo vytvořeno Společenství nezávislých států**. Jeho členy je většina bývalých republik Sovětského svazu, z nichž některé vytvořily vlastní ozbrojené síly. Též mnoho z nich požadovalo stažení jednotek bývalé sovětské armády ze svého území. Původní ozbrojené síly Sovětského svazu se transformovaly na ozbrojené síly Ruské federace.

Za konsolidovanou součást ozbrojených sil Ruské federace můžeme dnes považovat pouze strategické jaderné síly, tvořené triádou mezikontinentálních raket, strategickými bombardéry a ponorkami vybavenými balistickými střelami s jadernými hlavicemi; celkem asi 180 000 osob. Otázkou je, kdo všechno je dnes schopen jaderné zbraně použít. Lze odvodit, že to je v současné době Rusko, Kazachstán, Bělorusko a Ukrajina.

Společenství nezávislých států tvoří dnes 12 států, z nichž významné vojenské síly mají: Rusko (cca 2 600 000 osob), Ukrajina (400 000 osob), Bělorusko (90 000 osob), Arménie (20 - 30 000 osob), Ázerbájdžán (30 000 osob), Gruzie (30 000 osob), Republika Moldova (15 000 osob).

V Ázerbájdžánu, Gruzii a Moldově jsou místní vlády angažovány v ozbrojených konfliktech s opozičními silami. V krizových oblastech SNS jsou rozmístěny početné ruské jednotky, které zde působí více méně jako mírové síly.

Od roku 1989 Rusko postupně stáhlo svá vojska z Afghánistánu, Maďarska, bývalého Československa a Polska. V srpnu letošního roku i z bývalé NDR.

Tímto nemá Rusko žádné vojenské síly mimo území bývalého SSSR, kromě nepatrného počtu v pobaltských republikách, kde tyto síly mají, dle sdělení oficiálních míst Ruské federace, „dohlížet“ na dodržování lidských práv.

■ **Sjednocením Německa** vznikl v Evropě ekonomicky a vojensky jednotný stát s územím 357 048 km², 80 miliony obyvatel a národním důchodem cca 24 000 USD na hlavu, což je více, než je uváděno pro USA, Francii, Velkou Británii či Itálii. Německá armáda zaměstnává přibližně stejný počet osob jako francouzská a z hlediska počtů a výzbroje představuje nejsilnější pozemní síly v Evropě.

Počátkem roku 1994 bylo na území Německa stále ještě rozmístěno asi 117 000 vojáků USA, asi 50 000 britských, 15 000 francouzských a asi 20 000 belgických a holandských vojáků. Přibližně 35 000 vojáků zde mělo ruské vojsko, které již bylo z Německa staženo.

■ **Rozdělení Československa** na dva nezávislé státy, k 1. lednu 1993, musíme v kontextu vývoje v postkomunistickém světě považovat za součást procesu rozpadu mnohonárodních států. Vytvoření České republiky nebylo v programu žádné politické strany a nebylo ani výsledkem dlouhodobého usilování žádné české politické reprezentace. Byla vytvořena ve velmi krátké době, spořádáně, klidně a ústavní cestou. Také rozdělení ozbrojených sil proběhlo zcela bez otřesů. Svou rozlohou a počtem obyvatelstva se samostatná Česká republika řadí do druhé desítky evropských států, v níž jsou např. Belgie, Bělorusko, Bulharsko, Maďarsko, Portugalsko, Řecko a další. I když plně zůstává součástí středoevropského prostoru, po oddělení Slovenska se ještě více přimyká k jeho západní části.

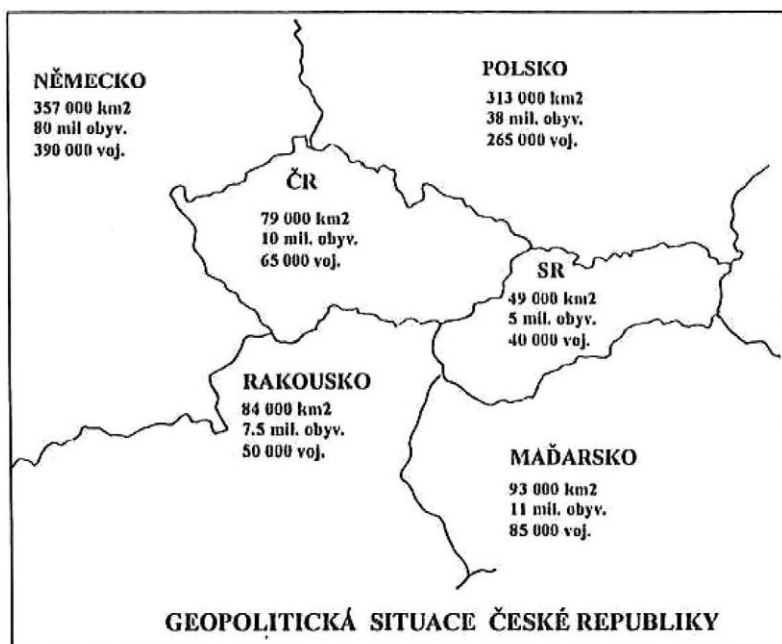
Bezpečnostní politika České republiky tvoří jednu ze základních součástí státní politiky, neboť všestranné zajištění bezpečnosti státu a jeho obyvatel je jedním ze základních zájmů a cílů státu. Přitom stále více nabývá na významu humanitní aspekt bezpečnostní politiky, ochrana občana a obyvatelstva před všemi vnějšími a vnitřními riziky. **Bezpečnostní politika není pouze koncepcí pro období války, nýbrž přirozeným prvkem státnosti v kterékoli době.** Zahrnuje politické, diplomatické, technologické, ekonomické, ekologické a dokonce kulturní a morální faktory a aspekty. Hlavní důraz klade na integraci všech aspektů bezpečnosti státu.

Vojenská politika tvoří součást bezpečnostní politiky a představuje souhrn cílů, prostředků a opatření přijímaných ozbrojenými silami k zajištění bezpečnosti státu.

Cílem České republiky jako demokratického státu je dosahovat naplnění svých národních zájmů mírovými, politickými prostředky.

Česká republika se nachází ve stabilním mírovém strategickém prostředí. Má velmi dobré vztahy se všemi sousedy, žádný stát nepovažuje za svého nepřitele, s žádným státem nemá závažné rozpory. Buduje demokratickou společnost a tržní hospodářství a stále více se svou politikou a charakterem přibližuje vyspělým demokratickým státům západní Evropy. Má životní zájem na zachování mírového, bezkonfliktního stavu a předcházení všem kritickým situacím, zejména ve středoevropském a východoevropském regionu. Za svůj strategický cíl považuje přiblížení se západoevropským strukturám a postupné dosažení plné integrace do

Evropské unie a Severoatlantické aliance. Současně je připravena přispívat k plnění úkolů Organizace spojených národů a Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě.

Obr.

Bezpečnostní rizika postkonfrontačního období

Při formulování bezpečnostní a vojenské politiky České republiky vycházíme z hodnocení současných rizik ohrožení národních zájmů a rizik vzniku konfliktních situací, které by mohly ohrozit bezpečnost republiky. Jedná se o rizika mnoha druhů, rozměrů a stupňů nebezpečnosti. Není snadné stanovit jejich pořadí, aktuálnost a významnost, které se mohou snadno změnit v důsledku vývoje ve světě, Evropě, jejich regionech i v jednotlivých zemích. Existují rizika obecného charakteru jako prohlubující se asymetrie ve vývoji mezi Severem a Jihem, jež může vyústit v konflikt, destabilizace prostřednictvím organizovaného zločinu, nezvládnutí globálních problémů (ekologie, populační exploze, pandemie, ...), terorismus a obchod s drogami, nejistota, nepředvídatelnost vývoje, protekcionismus a egoismus v mezinárodních vztazích, krize demokracie ve smyslu opuštění tradičních hodnot, nacionalismus, populismus, xenofobie a příklon k autoritativním formám vlády. Pro bývalé země Varšavské smlouvy je typická zejména: *ekonomická, sociální a politická nestabilita, nacionalismus, rasová a náboženská nesná-*

šenlivost, silící migrační trendy, šíření komponent zbraní, zejména zbraní hromadného ničení a jejich nosičů apod.

Vě v švém komplexu můžeme rizika ohrožení bezpečnosti rozdělit na vnější a vnitřní a na vojenská a nevojenská.

Rizika, kterým je vystavena ČR

Jsem přesvědčen, že České republice v současnosti nehrozí žádné vojenské napadení. *Dominantními jsou dnes rizika nevojenská.* To ale neznamená, že Česká republika nemusí věnovat zajištění své bezpečnosti trvalou pozornost. Demokracie ve všech postkomunistických státech je stále ještě křehká a při podpoře z vně nebo při vzniku závažných ekonomických problémů by mohla být destabilizována (viz tabulku 1).

K rizikům vnějším můžeme počítat:

- ◆ Důsledky té skutečnosti, že celému prostoru, na němž se nacházejí ČR, SR, Maďarsko, Polsko, pobaltské státy, Ukrajina, Rusko a všechny nástupnické státy někdejší Jugoslávie chybí systém bezpečnostně-politických smluv. Tím se tato oblast výrazně odlišuje nejen od států NATO, ale i od zemí neutrálních, které mají svou neutralitu garantovanu mezinárodními smlouvami. Proto někdy hovoříme o *bezpečnostním vakuu*.
- ◆ Pokračující jugoslávský konflikt, riziko eskalace konfliktu jak horizontálně (na celý Balkán), tak vertikálně (ke konfliktu vyšší intenzity) není zatím zcela zažehnáno.
- ◆ Nestabilita států bývalého Sovětského svazu, zejména Ruska a Ukrajiny.
- ◆ Některé přetrvávající národnostní problémy v nepřítli vzdálených zemích.
- ◆ Riziko destabilizace regionu účinkem případných migračních vln.
- ◆ Ekonomický protekcionismus USA a západoevropských zemí, který by mohl zkomplikovat naši ekonomickou nezávislost, která je základem nezávislosti politické.
- ◆ Zdrženlivost a opatrnost Západu při rozšiřování aliance a dalších mezinárodních organizací.
- ◆ Nárůst vlivu extremistických sil (SRN, Itálie), které by mohly získat podíl na politické moci, případně eskalace požadavků sudetských Němců vůči ČR.

Rizika vnitřní představují převážně rizika pramenící z chybných strategických rozhodnutí v ekonomice, zahraniční a bezpečnostní politice a jejich dlouhodobých důsledků na ekonomickou nezávislost, sociální napětí, nezaměstnanost, přírodní prostředí, kriminalitu, národnostní a rasové problémy.

V České republice vnímáme dnes jako hlavní bezpečnostní rizika - rizika nevojenská. Jedná se zejména o:

- Jednostrannou závislost na dodávkách ropy a částečně i surovin z Ruska.
- Nebezpečí energetické závislosti na okolních státech. Tato problematika velice úzce souvisí s otázkou ekologie.

- Nebezpečí příliš velkého ekonomického vlivu Německa.
- Renezance snahy Ruska o ovlivňování situace ve střední Evropě.

Obyvatelstvo vnímá velice citlivě i další problémy, které možná nepředstavují přímá bezpečnostní rizika, ale která zcela jistě mohou zprostředkovaně stabilitu státu ohrozit:

- Vysoká úroveň kriminality, se kterou se nedaří vypořádat, a riziko, že by se kriminální živly mohly začít organizovat.
- Narůstající rozsah pašování drog přes naše území, související s organizovaným zločinem.
- Riziko, i když zatím spíše teoretické, zvýšené migrace utečenců přes naši zemi s tím, že zejména Německo přestává uprchlíky přijímat a hrozí nebezpečí, že mnozí z nich budou nuceni zůstat na našem území.
- Česká republika nemá žádné závažné problémy národnostní. Přetrvávají ale některé požadavky sudetských a nově i rakouských Němců, určité odstředivé tendence na Moravě, jsou náznaky aktivizace fašizující tendencí u některých skupin mládeže a s tím související problematika integrace Romů do společnosti.

Současná rizika se vyznačují nižší nebezpečností než dřívější riziko bipolární ozbrojené konfrontace, jsou ale obtížně předvídatelná a jejich eliminace a odvrácení se setkává s řadou obtíží.

Tabulka 1

RIZIKA, KTERÝM JE VYSTAVENA ČESKÁ REPUBLIKA

1. Vnější

- ◆ neexistence bezpečnostně-politických smluv (bezpečnostní vakuum),
- ◆ riziko eskalace jugoslávského konfliktu,
- ◆ nestabilita států bývalého SSSR (zejména Ruska a Ukrajiny),
- ◆ národnostní problémy v okolních zemích,
- ◆ destabilizace regionu migračními vlnami,
- ◆ ekonomický protekcionismus západních zemí,
- ◆ zdrženlivost Západu při rozšiřování mezinárodních organizací,
- ◆ nárůst vlivu extremistických sil v okolních zemích.

2. Vnitřní

- ◆ jednostranná závislost na dodávkách surovin a zejména ropy,
- ◆ jednostranná energetická závislost,
- ◆ příliš velký ekonomický vliv Německa,
- ◆ renezanse imperiálních snah Ruska,
- ◆ vysoká úroveň kriminality,
- ◆ transfer drog přes území státu.

Úkolem teoretických institucí, včetně Institutu pro výzkum operačního umění, je průběžně odhalovat možná rizika destabilizace a ohrožení, hodnotit jejich pravděpodobnost a nebezpečí, upozorňovat na ně a včas navrhnout potřebná opatření.

Nové trendy vojenství

V souvislosti s uskutečněními a stále probíhajícími převratnými změnami můžeme sledovat jak v armádách vyspělých západních států, tak v armádách států střední a východní Evropy, některé nové trendy ve vojenství (viz tabulka 2). Pozitivní charakter těchto tendencí je dán též naplňováním opatření k posilování důvěry a bezpečnosti, vyjádřených zejména rusko-americkou smlouvou o snížení počtu jaderných zbraní a vídeňskými dohodami o konvenčních ozbrojených silách a početních stavech osob v rámci těchto sil.

Jde zejména o:

1. *Snižování finančních prostředků vyčleňovaných na obranu.* Evropské členské státy NATO snížily v období 1985 - 1992 celkové náklady na obranu z 92 235 miliard USD na 82 914 miliard, tj. o 10 %. Bývalý Sovětský svaz, který se mezitím transformoval na Společenství nezávislých států (SNS), snížil náklady na obranu o 38 % a ostatní nezahrnuté evropské státy o 20 %. Výdaje na obranu České republiky činily v roce 1993 23,7 miliardy Kč. Počítáme-li s dělením výdajů mezi ČR a SR v poměru dvě ku jedné a s inflací kolem 190 %, znamená to vůči roku 1989 (výdaje 35,1 miliardy Kčs) reálný pokles minimálně o 65 %.

2. *Snižování podílu hrubého domácího produktu vyčleňovaného na obranu.* Procentní podíl hrubého domácího produktu, který evropské členské státy NATO vyčleňovaly na obranu, klesl v uvedeném období v průměru z 3,8 % na 2,6 %, což představuje pokles o 28 %. Země bývalého SSSR snížily tento podíl z 16,1 % na 11,1 %, tj. o 31 %. Nezahrnuté země obdobně z 2,82 na 2,62 %. Od roku 1991 se podíl prostředků vyčleňovaných na obranu nezahrnutými státy stal přibližně rovným podílu vyčleňovaným státy NATO. Česká republika v roce 1993 vyčlenila na obranu asi 5 % hrubého domácího produktu.

3. *Snižování počtu vojáků v ozbrojených silách.* V letech 1985 - 1991 počet vojáků v ozbrojených silách členských států NATO klesl z 3 143 400 osob na 2 801 400, což představuje pokles přibližně o 11 %. Ve stejném období SNS snížilo své ozbrojené síly z 5 300 000 na 3 988 000, tj. přibližně o 25 %. Evropské nezařazené země následovaly příklad NATO. Proces snižování počtu vojáků pokračuje a bude pokračovat. Do roku 1997 NATO předpokládá snížit počty ozbrojených sil svých evropských členů z 2 801 400 na 2 130 000, tj. cca o dalších 25 %. Znamená to každoročně pokles o 5 %.

Bývalé Československo disponovalo v roce 1989 asi 150 000 muži ve zbraní. Armáda České republiky měla počátkem roku 1994 asi 90 000 mužů a k počátku roku 1995 bude tento počet snížen na 65 000, což bude představovat snížení cca o 35 %.

4. *Budování jednotek rychlého nasazení.* Nové úkoly ozbrojených sil vyžadují mít k dispozici menší, dobře vycvičené síly ve vyšším stupni pohotovosti, schopné

přesunu na velké vzdálenosti. Proto většina evropských armád přistoupila k výstavbě sil rychlého nasazení.

5. *Nárůst profesionalismu*, vyjádřený zvyšujícím se počtem profesionálních vojáků, vyvolaný vzrůstající složitostí zbraní a vojenských zařízení, náročnějšími výcvikovými postupy, zkracováním a humanizací vojenské základní služby.

6. *Modernizace výzbroje* vyjádřená používáním vysoce přesných zbraní a inteligentní munice, umožňujících zničení jediným výstřelem na vzdálenosti mimo účinnou obranu protivníka, počítačových systémů řízení a velení, technologie stealth, vrtulníků, bezpilotních prostředků a prostředků pro boj v noci, dovolujících vést bojovou činnost dvacet čtyři hodin denně a v extrémních klimatických podmínkách, globálních navigačních systémů, spolu s vypracováním a přijetím zcela nových operačních doktrín, formalizujících nová použití ozbrojených sil.

7. *Vyšší úroveň demokracie*, demonstrována vyšší otevřeností a průzračností všech oblastí ozbrojených sil před civilní společností, větší kontrolou armády, podmínek a činností uvnitř vojenských zařízení parlamentem a veřejností.

8. *Konverze vojenského průmyslu*, který se přizpůsobuje všeobecnému trendu snižování vojenských sil a nové situaci, kdy finanční prostředky jsou přidělovány nikoli na výrobu nových zbraní (jejichž počet musí být udržován pod stanovenými stropy), ale spíše na nové výzkumné projekty (např. humánní zbraně) a modernizační systémů existujících.

Tabulka 2

SOUDOBÉ TRENDY VE VOJENSTVÍ

- ◆ snižování prostředků vyčleňovaných na obranu,
- ◆ snižování podílu hrubého domácího produktu vyčleňovaného na obranu,
- ◆ snižování počtu příslušníků ozbrojených sil,
- ◆ přednostní výstavba jednotek rychlého nasazení,
- ◆ nárůst profesionalismu,
- ◆ modernizace výzbroje,
- ◆ vyšší úroveň demokracie v ozbrojených silách,
- ◆ další

VYVOLÁVAJÍ ZMĚNY

- ◆ strategie,
- ◆ operačního umění,
- ◆ taktiky.

Podstatné změny, ke kterým došlo v nedávné době v bezpečnostní situaci a strategickém prostředí v Evropě, se nutně odrazily i v oblasti vojenského umění, tj. strategii, operačním umění a taktice. Rozhodující složkou při řešení vojenských otázek se stává *politická sféra* a politické aspekty stále více ovlivňují i rozhodování velitelů.

Každé použití ozbrojených sil ještě neznamená válku. Nasazení ozbrojených sil musí vždy odpovídat strategickým a jasně formulovaným politickým cílům, kterých má být dosaženo.

Bezesporu nejvýraznějších a nejzávažnějších změn doznala **strategie**. Společným charakteristickým rysem vojenské strategie evropských demokratických států je jejich **obraný charakter**.

V důsledku rozpadu bipolárního světa, zániku konfrontace a posilování důvěry se snížila na minimum pravděpodobnost globálního jaderného konfliktu. Jeho hrozba byla nahrazena nebezpečím regionálních krizí, jejichž řešení vyžaduje kolektivní použití vojenské síly v operacích, které se podstatně liší od klasických válečných operací. Tyto operace zahrnují především humanitární operace na vytváření i udržení míru a budování míru po konfliktu.

Doposud používané strategické principy zadržování a odstrašování budou zřejmě v nejbližší budoucnosti revidovány. Negativní cíl - „zabránit šíření komunismu“ by měl být nahrazen pozitivním cílem - podporovat demokracii, regionální stabilitu a ekonomickou prosperitu. Společná angažovanost by měla nahradit princip zadržování. Princip odstrašování si sice zřejmě zachová některé své funkce, ale bude pravděpodobně zaměněn principem „prevence“ (předcházení).

Důsledkem uvedených změn je i rozšíření úkolů, které mohou ozbrojené síly plnit. Kromě klasických válečných operací je třeba počítat s nasazením vojsk v humanitárních operacích, při haváriích a ohrožení životního prostředí, ochraně před teroristickými útoky apod. Významnou úlohu mají ozbrojené síly i při rozvoji demokracie, regionální stability a ekonomické prosperity.

Změny ve strategické oblasti nutně vyvolaly i změny v **operačním umění**. Předpoklad vedení rozsáhlých válečných operací, tak jak je známe z historie v podobě gigantických bitev, je minimální. Reálnějším se stává **operační použití menších uskupení vojsk**. Klasické pojetí války jako vedení bojových operací konvenčními či jadernými zbraněmi mezi státy nebo aliancemi bude postupně zatlačováno do pozadí novým pojetím, zahrnujícím nové formy operací. Některými prameny je nová kategorizace provedena podle stupně použitého násilí na operace v míru s minimem úsilí, operace v oblastech krizí a konfliktů, válečné a poválečné operace.

Obranný charakter vojenské strategie se promítá do struktury a způsobů vedení bojové činnosti, zásad operačního použití vojsk i forem provedení obranných operací. Tyto operace budou charakteristické větší iniciativou a zaměřením na ničení protivníka, méně již na obsazení území. Vyznačovat se budou nižší hustotou sil a prostředků, nezřetelným průběhem předního okraje, rozsáhlými mezerami v operační a bojové sestavě a vysokou ničivostí. Nelineární operace budou převládat nad lineárními.

Současné operace lze charakterizovat jednoznačně jako společné vševojskové operace. To znamená jako operace, vedené vyčleněným uskupením pozemního vojska, vzdušných sil a dalších složek armády podle jednotného záměru, jako operace, kde bude převládat iniciativa, pružnost, manévr a efektivní velení. Toto pojetí operací bude vyžadovat větší rozptýlení vojsk, zvýšení přesnosti palby v návaznosti na zdokonalené systémy jejich řízení, zkvalitnění rozhodovacího procesu který umožní vzájemnou součinnost a rychlou koncentraci sil ke zvýšení efektivitu bojové činnosti vojsk.

V **taktice** se změny v operačním umění projeví zejména nutností vytvářet *taktická kombinovaná uskupení*, jejichž výzbroj jim umožní vedení přímé i nepřímé palby, dostatečná mobilnost a pružnost jim vytvoří podmínky pro obsazování důležitých objektů i prostorů a rychlé soustředování úsilí na rozhodující úkoly. Nově jsou chápány i požadavky na způsob a vedení obrany. Jejich těžiště není v budování jednotlivých postavení, opěrných bodů, rajónů a jejich zaujímání vojsky, ale zejména ve využití dalších forem a způsobů vedení boje, jakými jsou léčky, přepady, boj malých jednotek v obklíčení nebo v týlu protivníka. Vyrůstá význam dovedného využití terénu k vedení pružné a manévrové obrany, zvětšují se šířky i hloubky bojových sestav, mezery mezi jednotlivými opěrnými body a vyrůstá význam zátarasů k jejich přehrazování. Vedení bojové činnosti musí vycházet z pružného myšlení velitelů a jejich iniciativy.

Tyto nové zásady použití ozbrojených sil se projevují i v přestavbě armád s cílem vytvořit armády početně malé, moderně vyzbrojené, ale schopné plnit svoji úlohu v celém spektru možných rizik a ohrožení včetně úkolů v operacích nevojenského charakteru.

Prakticky u všech armád nových evropských demokratických států probíhá proces jejich profesionalizace s cílem zvýšení kvality armád a účelného a efektivního zabezpečení obrany na profesionální úrovni. Tento proces odpovídá evropským a světovým tendencím, které znamenají snižování výdajů ze státních rozpočtů, početních stavů a úrovně vojenských potenciálů při současné snaze zachovat rozumnou míru obranyschopnosti.

K evropské bezpečnosti a rozvoji vojenského umění

Můj diskusní příspěvek vychází z toho, že jsou nám známy základní principy tvorby evropského bezpečnostního systému i složité problémy spojené s riziky a ohroženími danými neurčitými a variabilními prognózami vývoje v Evropě a ve světě spojenými s politickými, ekonomickými, nacionálními, náboženskými, sociálními a jinými vlivy.

Po rozpadu tzv. socialistické soustavy byly odstraněny příčiny vojenské konfrontace mezi „Východem a Západem“, ale otázky zajištění bezpečnosti vlastní země zůstávají v popředí zájmu politiky všech evropských států. Vedle zahraničně politických a diplomatických iniciativ se otázky bezpečnosti promítají do vojenských doktrín a vojenských strategií, které představují nejvyšší oblast vojen-ského umění.

Proti dřívějšímu období jsou dnes vojenské doktríny i vojenské strategie převážně většiny evropských států průhlednější a otevřenější. Žádný stát netají zásady své bezpečnostní politiky, vojenské politiky ani strategické cíle k zajištění své obrany. Lze konstatovat, že vojenské doktríny i vojenské strategie evropských států mají vesměs takové společné rysy, jako jsou:

- jejich obranný charakter,
- priorita řešení jakýchkoli případných sporů jinými než vojenskými prostředky,
- ochota dodržovat zásady stanovující limity počtů osob a hlavních druhů zbraní v jednotlivých armádách i vůle dále je snižovat,
- zřeknutí se jaderných zbraní, resp. jejich použití a dalších prostředků hromadného ničení,
- ochota vyčlenit síly a prostředky, zejména pak vojenské, do sestavy mírových sil OSN v zájmu zajištění míru a obrany demokracie, atd.

Takovéto hmatatelné, do nedávné doby snad až utopické změny, mohou vést k přecenění možností evropských bezpečnostních struktur na jedné straně a podceňování nezbytnosti rozvíjet vojenské umění a jeho součásti na straně druhé. Mohlo by se také na první pohled zdát, že v daných podmínkách bude vojenské umění obsahově jednodušší a že pro jeho rozvoj nebude třeba vynaložit tolik sil a prostředků jako v minulosti. Že tomu tak není, se pokusím v dalším stručně naznačit v souvislosti s hlavními směry rozvoje vojenského umění, a to především z pohledu ČR.

Komplex otázek dalšího rozvoje vojenského umění, zejména pak vojenské strategie a operačního umění, je dán především výraznými znaky nynějšího vnějšího bezpečnostního prostředí, kterými jsou nejasnost, nejistota a rychlost s jakou může dojít v některých zemích ke změnám, jež by ve svém důsledku mohly být příčinou

ozbrojeného konfliktu. Jsme tedy dnes v období určitého širokého a nejistého diapazonu nepředvídatelného vývoje s různým stupněm pravděpodobnosti, v jehož rámci můžeme uvažovat dvě krajní meze, tj.:

- první, že k ozbrojenému konfliktu nedojde,
- druhá, že ozbrojený konflikt může nastat.

To jsou dva základní problémy, kterými by se mělo vojenské umění zabývat, zvláště pak z hlediska specifických podmínek ČR, v nichž kromě toho, že budujeme demokratický stát a probíhá přestavba ekonomiky, je nezbytné zajistit suverenitu našeho státu, který je nucen svoji obranu budovat především sám.

Krátce k prvnímu problému:

V životním zájmu ČR je udělat vše pro to, aby nemusela z jakýchkoli příčin do ozbrojeného konfliktu vstoupit. Proto vojenská strategie ČR, která je připravena k projednání ve vládě ČR, vychází z principů nevmešování a mírové spolupráce se sousedními státy a orientace na vyspělé demokratické státy v Evropě a ve světě. ČR nepovažuje žádný stát a priori za svého nepřítel. Vůči žádnému státu nemá územní ani jiné požadavky a je připravena řešit jakékoli spory především mírovými prostředky.

Vedle politických a diplomatických nástrojů musí k dosažení tohoto cíle přispět i vojenské umění propracováním takových otázek jako je:

- věrohodná schopnost státu bránit svoji suverenitu vojenskými prostředky a odradit tím kohokoli od agrese,
- mít pevné vojenské spojení, především vytvořit podmínky pro vstup ČR do Severoatlantické aliance a Západoevropské unie jako garance bezpečnosti ČR,
- posilování a vyšší efektivnost v zapojování jednotek AČR do mírových operací OSN a další.

Domnívám se, že právě otázce jak zabránit válce je vojenské umění, zejména pak vojenská strategie, hodně dlužna. Je potřebné v této oblasti hledat nové progresivní cesty v konkrétních podmínkách dnešní Evropy. Všechny mezinárodně politické iniciativy směřující k dalšímu snížení napětí a odstranění příčin celé škály rizik a ohnisek, jež by mohly zvrátit mírový život evropských národů, je třeba ještě více podpořit i vojensky. Složitost tohoto problému je v tom, že takovéto cesty musíme teprve hledat a měl by to být jeden ze stěžejních úkolů rozvoje vojenského umění.

K druhému problému:

Za dané mezinárodně politické situace musíme počítat i s tím, že ČR by mohla být nucena do ozbrojeného konfliktu vstoupit ať již proto, že se stane objektem agrese, nebo bude plnit spojenecké závazky. Jinak řečeno musí být k obraně státu připravena. V tomto směru stojí před naší vojenskou vědou velmi obtížné a složité problémy a otázky, na které dnes zatím hledáme odpověď:

Základní otázkou je, kdo může být, nebo se může stát potenciálním protivníkem ČR, nebo v širším kontextu, kým může být vojenský konflikt vyprovokován. Jen to by dalo odpověď na takové problémy, jako např.:

- jak bude protivník silný,
- z kterého strategického směru může být ČR ohrožena nebo napadena,

- jakým způsobem by mohla být agrese (válka) zahájena,
- jaký rozsah daného konfliktu lze očekávat (lokální, regionální, globální),
- jaké prostředky ničení by mohly být použity (klasické nebo i jaderné),
- jak dlouho může válka trvat, atd.

Pokud bychom znali na ně odpověď, bylo by relativně jednoduché na ně reagovat příslušnými protiopatřeními.

Protože tomu tak není, musí vojenské umění pracovat s velmi variabilními předpoklady. To si samo o sobě vynucuje rozvoj vojenského umění zvláště pak v oblasti vědeckých metod práce krátkodobého a dlouhodobého prognózování, s cílem najít optimální řešení vyhovující jakékoli situaci, která by mohla v oblasti bezpečnosti a obrany státu nastat. To potvrzuje i jedna ze základních tezí strategie ČR, kterou jsme zatím museli přijmout, cituji: „ČR a její armáda musí být připraveny čelit vojenskému napadení z kteréhokoli směru a za jakýchkoli podmínek zahájení a vedení války“.

Tato teze ovlivňuje přípravu státu k obraně v nejširším slova smyslu i transformaci AČR. Promítá se do takových praktických otázek jako jsou:

- optimální stanovení velikosti armády a její postupná modernizace ve všech směrech (charakter armády, profesionalizaci, vyzbrojování atd.)
- dislokace vojsk, která by měla odpovídat možným směrům napadení,
- systém připravenosti a mobilizační pohotovosti,
- budování mobilizační infrastruktury,
- způsoby řízení obrany státu v míru a za války,
- a mnoho dalších otázek.

* * *

Vojenské umění může na vše dát relativně odpovídající, ale variantní odpovědi, pokud bude možné přesněji prognózovat další mezinárodně politický vývoj, případně charakter příští války (pokud by k ní došlo) a vše co s tím souvisí, včetně lidských, ekonomických a věcných možností našeho státu. A právě v tomto směru spatřuji nezbytnost dalšího rozvoje vojenského umění jak z širšího, obecného pohledu, tak z pohledu našeho státu a naší armády.

Operační umění a evropská bezpečnost

Vojenské umění (strategie, operační umění, taktika, velení, všestranné zabezpečení atd.) se do nedávné doby plně podřizovalo v teoretické i praktické rovině vojenskému umění SSSR.

Jako podřízený prvek vrchního velení Spojených ozbrojených sil Varšavské smlouvy nemusel Generální štáb řešit většinu otázek a problémů vojenské vědy, kterými se dnes zabývá.

Každých pět let jsme obdrželi od Generálního štábu Ozbrojených sil SSSR „Protokol ...“, který nám jednoznačně stanovil opatření ve všech oblastech, výstavbou a přípravou vojsk počínaje a zásadami operačního umění a taktiky konče.

Naše armáda se připravovala podle sovětských taktických a operačních předpisů, obranu republiky plánovala podle zámyslu Generálního štábu OS SSSR.

Dnes stojíme před problémem vytvořit vlastní teorii vojenského umění, svoji strategii, své operační umění, taktiku apod.

V současné době se pracuje na přípravě Vojenské strategie ČR, Strategické směrnice, Operačního předpisu a na řadě dalších materiálů souvisejících s operačním uměním a taktikou.

Nechci mluvit o jejich obsahu, ale spíše o přístupu k jejich tvorbě, o podmínkách a možném vlivu evropské bezpečnosti na teorii vojenského umění.

Celý problém bezpečnosti ČR (z hlediska vojenského ohrožení ČR) bychom měli řešit porovnáváním dvou základních systémů.

① Systém úkolů - tj. suma úkolů, požadavků a potřeb, vyplývajících z poslání AČR jako garanta suverenity a územní celistvosti ČR.

② Systém sil a prostředků - tj. souhrn všech sil a prostředků, které má ČR k zajištění své bezpečnosti k dispozici. Teprve důkladnou analýzou zjistíme bojové možnosti armády jako celku i všech druhů vojsk a služeb. Celý problém analýzy je ztížen probíhající transformací.

Porovnání obou systémů společně s geografickým vyhodnocením ukáže možná slabá místa zajištění obrany ČR, úkoly, které stávající ozbrojené síly nebudou schopny plnit nebo jen částečně.

Možný rozpor mezi požadavkem spolehlivé obrany ČR a schopností ozbrojených sil ČR tento požadavek zabezpečit, lze řešit třemi cestami:

1. *Modernizovat AČR až na úroveň, která spolehlivou obranu zabezpečí.*

Tato cesta je vzhledem k ekonomické situaci státu a finanční náročnosti v plné míře neuskutečnitelná.

2. *Začlenit ČR do evropských struktur, zejména do NATO, a tím získat bezpečnostní záruky v rámci aliance.*

Tato cesta bude pravděpodobně otázkou dlouhého období a bude řešena asi postupným začleňováním ČR do evropských struktur a tím i postupným zvyšováním garancí bezpečnosti státu.

3. *Přizpůsobit vojenské umění (zejména operační umění a taktiku) tak, aby rozpory mezi požadavkem spolehlivé obrany a schopností AČR byly co nejmenší.*

Tato cesta je nejméně náročná a je v současnosti uskutečnitelná. Operační umění by mělo hledat nové přístupy a řešení všech typů operací, taktiky boje, manévru apod., ale rozpracovávat i nové formy operací jako např. operace odvrácení napadení atd.

Žádnou z uvedených cest nelze prosazovat izolovaně, ale ve vzájemné jednotě, v souvislosti s politickou situací a ekonomickým stavem ČR. Všechny tři cesty se budou navzájem prolínat a ovlivňovat.

Jaký je vztah mezi modernizací AČR a vojenským uměním rozebírat nebudu, zaměřím se na možný vztah a závislost operačního umění na evropské bezpečnosti.

Problém vám přiblížím na příkladě jednoho prvku, který je součástí operačního umění, tj. na operační přípravě státního území (OPSÚ).

Jestliže bude ČR začleněna do NATO, to znamená, že garance bezpečnosti dosáhnou nejvyšší úrovně, pak OPSÚ bude nejméně náročná, orientovaná pravděpodobně jen jedním směrem, a v některých oblastech podstatně omezená.

V případě zajištění bezpečnosti ČR kooperativním způsobem nebo dvoustrannými smlouvami to znamená, že záruky bezpečnosti budou podstatně omezeny nebo žádné, pak organizace OPSÚ bude velice náročná. Může být orientována ve více směrech v závislosti na míře a úrovni záruk tzn., že bude podstatně finančně náročnější, bude vyžadovat více sil a prostředků.

Stejně tak se úroveň evropské bezpečnosti a stupeň zapojení ČR projeví i v dalších prvcích operačního umění. Jedná se především o otázky zabezpečení obrany a ochrany teritoria, obrany vzdušného prostoru celého státu, společných operací polních vojsk a vojsk územní obrany.

Kromě toho se v plné míře odrazí i v otázkách přípravy a vedení operací a v taktice ozbrojených sil v případě nevojenských ohrožení ČR.

Vliv Partnerství pro mír na evropskou bezpečnost

(Aspekty obnovení geopolitiky a evropská bezpečnost)

Rád bych pohovořil jako historik o bezpečnostním systému, který se postupně rozvíjel od konce studené války a určil místo Partnerství pro mír v tom pořádku, který, jak věřím, tvoří novou fázi po skončení studené války. Tato **nová fáze začala na konci roku 1993 a dominuje v ní to, co bych nazval „střízlivým realismem“**.

Kde jsme byli a kde jsme nyní. Mapy samozřejmě neříkají všechno, ale je velmi důležité mít stále na mysli, že mapa bývalé Evropy nebyla pouze stabilní mapa, která trvala několik posledních desetiletí, ale že to byla vůbec ta nejstabilnější mapa, kterou kdy Evropa měla od francouzské revoluce.

Čtyři desetiletí bez územních změn. V tomto století existovalo celkem pět bezpečnostních systémů, ale pouze jediný z nich, to je ten, ve kterém právě žijeme, má teritoriální stabilitu. Co to znamená: znamená to, že již nehrozí globální válka, že východní Evropu neohrožuje ani Německo, ani Sovětský svaz.

Od roku 1989 jsme prošli třemi výraznými periodami. První z nich může být nazván obdobím *přehnaného optimismu*. Bylo to období, které díky kombinaci změn v SSSR a měnícím se vztahům ve střední Evropě vyvrcholilo sametovými revolucemi a kdy byl zaznamenán pokrok v kontrole zbrojení, plnění smluv o jaderných zbraních střední velikosti a konvenčních zbraních v Evropě.

V tomto období proběhly sametové revoluce, německé sjednocení a byla podepsána pařížská charta. I při nestranném pohledu se zdálo, že všechny staré problémy evropské bezpečnosti jsou rozřešeny, že Evropa po skončení studené války bude mírová a stabilní. Potíže začaly na konci roku 1990. Již v této době jisté vnitřní síly v Sovětském svazu a Jugoslávii nastolily otázky státnosti i dalšího pokračování existence mnohonárodnostního komunistického státu. Problém baltských států vznikl sice až v lednu, ale již koncem prosince byla vznikající konfrontace patrná. Situace v Jugoslávii otevřeně spěla k občanské válce. Na pořad dne se dostaly etnické a nacionální problémy, ale **měly je řešit instituce, které nebyly vybudovány pro občanskou válku a pro které tyto úkoly byly zcela nové**. Je zřejmé, že i když se evropské instituce v podstatě na tuto situaci adaptovaly, nebyly připraveny na tak rychlé tempo událostí, které nastalo po roce 1991.

Souběžně bych chtěl upozornit na několik problémů:

1. Sjednocení Německa a jeho vliv na Evropu. Změn bylo mnoho a byly provedeny rychle, což vedlo k tomu, že prvky evropské bezpečnosti se staly nejistými. Jeden italský teoretik, který se zabýval tímto vlivem německého sjedno-

cení, napsal již v roce 1991, že **německé sjednocení je změna řádu**. A právě tyto otázky se teď dostaly na pořad jednání v Evropě.

2. V souvislosti s německým sjednocením se vynořily dvě základní oblasti problémů: S obsahem první byl Západ spokojen, bylo to **právo na národní sebeurčení**, ale s jeho realizací byla spojena nevyhnutelnost narušení existujícího řádu silou.

Jednání „4 + 2“ vedlo ke sjednocení Německa a k principům které, jak se zdálo, měly nadále dominovat. Avšak Německo bylo poměrně homogenní stát, neexistovaly v něm žádné větší národnostní menšiny; pokud ale přejdeme do střední a východní Evropy, právě z tohoto přístupu pramení základní napětí. Když budete číst poznámky amerického ministra zahraničí Bakera v Bělehradě v předvečer občanské války v Jugoslávii či projev prezidenta Bushe v Kyjevě v létě téhož roku nebo poněkud obecnější usnesení Evropského společenství a Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě, uvidíte velké obavy z toho, co by se mohlo stát s bezpečnostní situací v Evropě při územních změnách. Evropské instituce vybudované pro studenou válku nedokážou usměrňovat etnické a nacionální síly, což se stalo zřejmým po rychlém zhroucení jugoslávské federace.

Pan Thomas a já jsme o tom tehdy napsali, že každé řešení prohlubuje protiklady, rozšiřuje válku, zvyšuje mezinárodní ramifikaci. Zdá se, že mezinárodní společenství opravdu vznikající konflikt zvládnout nemohlo. Jugoslávie sama o sobě byla ovšem jen regionální krizí uvnitř Evropy, větší starostí se stalo celé spektrum problémů tohoto světa, které se objevily dávno, již v roce 1848. Proto bylo možné předvídat, ačkoliv jsme třeba neznali celý předcházející proces, který tyto problémy způsobil, rozšíření jugoslávského modelu nacionálního konfliktu i na území bývalého Sovětského svazu.

Ve středu politického manévrování v Rusku stála v té době otázka unie, která vedla až k srpnovému puči, který ovšem *podkopával legitimitu unie jako takové*. Skutečnosti, se kterými jsme byli konfrontováni na podzim 1991 přispěly k tomu, co já osobně nazývám pocitem „*nesprávného pesimismu*“. Vedly totiž spolu s neefektivními mechanismy řešení desintegračních krizí až k výslednému rozpadu sovětské unie. V listopadu 1991 Sergej Rogov a Vladimír Romanov mluvili o nebezpečí sovětských ozbrojených sil, které se stávaly armádou bez pána. Vznikaly obavy - kdo bude disponovat s jadernými zbraněmi, obavy o politickou loajalitu místních velitelů, a obecně zasahování armády do etnické a nacionální politiky.

Západ samozřejmě sympatizuje s národním sebeurčením a akcemi, které podnikly následnické státy u mezinárodních bezpečnostních institucí. Například byla posílena Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě, její vliv se rozšířil až do střední Asie. Rada pro spolupráci, která byla vytvořena z iniciativy NATO, aby poskytla fórum státům bývalé Varšavské smlouvy a Sovětského svazu, se stala velkou a velmi obsažnou organizací. V tomto období pesimismu jsem upozoroval, že tempo změn bylo tak rychlé, že přesahovalo naši schopnost je zvládnout.

Na Západě se velké naděje postupně proměnily ve velkou frustraci. Je těžké se vrátit do roku 1989 a vzpomínout, že Maastrichtská dohoda měla uvést jednotnou Evropu a dosaženou jednotu prohlubovat. Zůstal jednotný střed Evropy, byla nastolena otázka jeho rozšiřování.

V rámci NATO se vynořily také dva základní problémy, které přímo s Maastrichem nesouvisely. Byly to otázky evropské obrany a identity evropské bezpečnosti. Existovaly základní neshody mezi těmi, kteří viděli tuto identitu jako konec atlantického společenství, a mezi těmi, kteří viděli následující období jako pokračování a adaptaci bývalého atlantického partnerství. Společné hodnoty a obecné vnímání vojenské hrozby vytvořily ve státech západního společenství klima vzájemné důvěry. Když ale zmizelo společné ohrožení a objevily se další problémy, vznikla nová pojetí národních zájmů, protikladná předchozím. Nechci říci, že by snad nedošlo k zásadním dohodám, chci jenom říci, že vznikly i určité dílčí neshody v detailech základních otázek, důležitých pro Západ. Rád bych zde uvedl, že tím největším problémem byl přístup k Rusku.

Za první - existovala ruská vláda, která měla poprvé od r. 1917 skutečný volební mandát, *za druhé* - vyhlášovala a přijímala demokratické hodnoty, *za třetí* - přijímala myšlenku národního sebeurčení a *za čtvrté* - nastoupila ekonomickou reformu, která, jak se zdá, je zamýšlena jako otevření země celému světu. Existují tedy velké sympatie pro transformaci Ruska, ale také existuje mnoho zmatku v tom jak pomoci. Zároveň panuje vědomí, že mezi západní Evropou a Ruskem existuje určité bezpečnostní vakuum. Se zvyšující se nestabilitou v Rusku vzrůstá vědomí toho, že tato nestabilita má vliv na celou situaci na evropském kontinentu. Nebudu se zabývat všemi událostmi, které se udály v roce 1992 nebo 1993, zcela stačí, když uvedu, že se jedná v podstatě o **krizi ruského státu**.

Od podzimu 1993 byla nastolena otázka rozšiřování NATO. Na základě americké iniciativy vzniklo v Německu Marshallovo středisko pro studium evropské bezpečnosti. Při četbě projevu bývalého amerického ministra obrany Aspina, který jej tam pronesl v červnu 1993, či poznámek německého ministra obrany Rüheho na stejné konferenci, poznáte, že právě tam je začátek úsilí angažovat se v těchto problémech. Musíme totiž mít na paměti, že od konce roku 1991 do začátku roku 1993 bylo jednou z nejzávažnějších skutečností tehdejší americké zaměření na své vlastní problémy. Prezident Bush se snažil o své znovuzvolení, vedl předvolební kampaň. Přestože měl obrovské mezinárodní úspěchy, americká veřejnost se soustředila na vnitřní, ekonomické problémy. Nastupující administrativa se zaměřila především na domácí problémy. Ale projev, který přednesl Aspin v Garmisch-Partenkirchenu v Marshallově středisku, vyhlásil americkou angažovanost ve světě, oznámil, že **Amerika se musí angažovat v evropském bezpečnostním systému**. Tento proces umožnilo jak uznání Německa jako jednoho státu, tak uznání dalších zemí, které vznikly ve střední Evropě.

Je velikou ironií, že Rusko v osobě svého viceprezidenta, který ve Varšavě a potom opakovaně v Praze tvrdil, že neexistují překážky, aby se státy střední Evropy připojily k NATO, že tyto otázky si prý musí řešit suverénní státy samy, se nakonec proti rozšiřování NATO postavilo. Ve skutečnosti to ale bylo manévrování ve vnitřní ruské politice; byla to poslední fáze konfliktu mezi prezidentem a parlamentem. Vyhledky na bezprostřední členství v NATO se zvýšily, bohužel se však nesplnily.

Naše politika nesmí spočívat na pesimismu, ale na střízlivém realismu. Co se podařilo a co stále pokračuje, je proces prostřednictvím kterého suverénní státy

východní a střední Evropy a Euroasie mohou hledat samostatné cesty do NATO. Konkrétně svým vlastním tempem, podle vlastního programu.

V současné době existuje v Evropě pět bezpečnostních zón: *atlantická, zápa-do-evropská, středo-evropská, východoasijská a euroasijská*. Nikdo rozumný se nemůže domnívat, že vztahy mezi těmito zónami budou stejné. Pro některé kořeny této rovnice je řešením kolektivní obrana, která byla vždy politikou NATO, což je ale za současných mezinárodních podmínek irelevantní, neboť neexistuje konkrétní vojenské ohrožení. Pro jiné státy existuje obrovské nebezpečí destabilizace, ale neexistuje žádná vojenská hrozba. Proto stojíme mezi tím, co je nazýváno „kolektivním obranným systémem“ a mezi tím, o čem jsem doufali, že bude „kolektivním bezpečnostním systémem“.

Myslím, že teď se nacházíme ve fázi, která by se mohla nazývat „*vzájemný bezpečnostní systém*“, a který se postupně vyvíjí spolu s integrací demokratických zemí, se vznikem států, které sdílejí stejné hodnoty. Tyto státy budou prohlubovat své vztahy s NATO a s Evropskou unií a v případě selhání prevence budou mlt i společnou vůli vzniklé krize řešit.

Hlavní námitky proti současnému bezpečnostnímu systému vyjádřil kdysi už Henry Kissinger: Hranice Evropy, které nejsou ohroženy, jsou garantovány a hranice, které jsou ohroženy, nejsou garantovány. To je realita. Další vývoj vidíme ne jako rozšiřování existujícího systému, ale jako jeho postupnou evoluci. Dvoustranné vztahy se západními státy ovlivní pokojnou změnu, stejně tak meziregionální styky, které sahají od středu na západ, od východu na západ, od západu na východ, takže i toto bude důležitou součástí probíhajícího procesu.

Kdybych měl najít někoho, kdo by mohl nést odpovědnost za to, kde jsme nyní, pak to byl Manfred Wörner, zesnulý generální tajemník NATO. Ten měl vizi bezpečné Evropy a pro nás, kteří jsme ho přežili, je důležité udržovat jeho ducha a pokračovat v praktické spolupráci, jež je před námi.

Co nám nabízí Partnerství pro mír je především množství praktické práce. Asi před rokem, myslím, že to bylo v dubnu 1993, pořádala Karlova univerzita a *Foreign Military Studies Office* v Kansasu (pod záštitou českého ministerstva obrany) konferenci, kterou organizoval zde přítomný Christopher Lord. Bylo to o vojenské doktríně, vojenské rekonstrukci a Evropě po skončení studené války. Byl to pokus jak začít s praktickými věcmi. Také vydaná kniha referátů z této konference obsahuje řadu myšlenek Manfreda Wörnera. Protože **pokud se instituce, jež dnes existují, neadaptují, nebudeme moci kontrolovat revoluci, kterou nyní prožíváme**. Buď zvládneme tuto revoluci, nebo ona zvládne nás. Budeme ji řídit, nebo ona bude řídit nás.

V nové každoroční zprávě amerického prezidenta o bezpečnostní situaci je věnována pozornost dvěma slovům „*angažovanost*“ a „*rozšiřování*“. To je zamýšlený směr americké bezpečnostní politiky. Nemohu vám ponechat exaltovaný optimismus r. 1989. Ale už také nejsme pesimističtí a víme, že musíme spolupracovat, abychom dokázali čelit skutečným naléhavým úkolům, které stojí před námi.

Řešení konfliktů a krizový management, vliv na vojenské umění

Svůj příspěvek rozdělím do pěti částí. Název mé práce vystihuje jeho obsah, a tím je vliv krizového managementu na vojenské záležitosti. Úvodní poznámky vás uvedou k pochopení celkového kontextu metodologie, proč je krizový management tak důležitý; další pasáže budou pojednávat o samotné povaze krizí jako takových, jak se USA vypořádávají s krizovým managementem, jak Spojené státy definují vojenské umění, a na závěr zjistíme, jaký je vliv krizového managementu na vojenské umění.

* * *

Krizový management se v minulosti (zvláště pro Spojené státy) zabýval zejména záležitostmi týkajícími se NATO a Varšavské smlouvy. Spojené státy byly součástí tohoto procesu. Novým na krizovém managementu pro Spojené státy dnes je, že krizový management se stává více zprostředkovacím procesem a jednáním, neboť USA již nejsou přímo jednou ze dvou stran konfliktu, ale mohou působit jako prostředník na základě mandátu Spojených národů.

Rozdíl je v chápání krizového managementu ve Spojených státech a v České republice. Obecně Spojené státy užívají techniky krizového managementu mimo vlastní zemi, aby hájily zájmy USA. Vzhledem k tomu, že kolem USA jsou dva oceány, Kanada a Mexiko, jedinou krizí, kterou bylo nutné řešit a kterou jsme řešili, byla krize na karibských ostrovech. Z českého pohledu je krizový management užíván častěji v rámci vlastní země, i když to nevylučuje, že by česká armáda nemohla být použita při řešení krizových situací někde ve světě.

Ve věrohodnějším příspěvku pana generála Antušáka mne zaujalo použití vojenského umění při obraně České republiky. Spojené státy *neuvžívají pojem vojenské umění pro akce ve vlastní zemi*. Zajisté, vojenské námořnictvo užívá po léta vojenské umění v praxi, ale *naše armáda je užívána výhradně pro řešení krizových situací v zahraničí*.

Druhá část mých úvodních poznámek se bude zabývat metodologií. Dr. Jake Kipp, plk. Milton a já jsme se již před několika měsíci rozhodli, že se budeme zabývat tímto tématem. Jak jsem zjistil, neexistuje žádná kniha, která by obsahovala kapitolu nazvanou „Krizový management a vojenské umění“. Začal jsem tedy slovníkem termínů, který vydalo ministerstvo obrany. K mému překvapení i počáteční panice - *americká armáda nedefinuje ani krizový management, ani vojenské umění*. Ale po rozhovorech s mnoha lidmi pracujícími v Pentagonu i s různými odborníky z mého institutu ve Fort Leavenworthu jsem byl nakonec schopen dát

dohromady, co pro nás znamenají pojmy vojenské umění a krizový management, jak s nimi pracujeme a jak je vykládáme.

V této oblasti nemáme žádné specialisty, kteří by se zabývali tím, co bychom mohli nazvat „úvahy o míru“, a proto bychom uvítali vaše komentáře k tomu, co jsem zde uvedl.

A konečně bych rád vysvětlil, proč je krizový management tak důležitý. Především doufám, že **vysvětlení krizového managementu bude pomáhat adaptačnímu procesu (o kterém mluvil dr. Kipp)**, naší schopnosti sednout si a probrat spolu důležitá témata. Za druhé - proč je to důležité pro vás. Než jsem přišel do Prahy, měl jsem možnost hovořit s různými experty na velitelství.

Jaké jsou důvody připojení se k Partnerství z české strany? Prvním bodem je porozumění angažovanosti v krizovém managementu. Proč je krizový management důležitý pro Spojené státy. Většinou je užítí ozbrojených sil otázkou americké prestiže a naší věrohodnosti plnit mandát OSN. To vyžaduje určitý plán, předvídavost a velkou kreativitu v rámci samotného procesu krizového managementu.

Hovořilo se o období stagnace v bývalém Sovětském svazu. V období konfrontace NATO a SSSR **se tato stagnace také týkala vojenské teorie a vojenského myšlení**. Byli jsme totiž omezeni jen na vztahy blok versus blok. Ted' nastala jiná situace, ozbrojené síly budou užívány po celém světě.

Dovolte, abych uvedl příklad, proč je to tak důležité pro Spojené státy. Ve Spojených státech běží reklama na telefon a v té reklamě se říká, že ve velmi blízké budoucnosti budou naším telefonem *hodinky*. Prostřednictvím hodinek budeme moci posílat fax přímo z pláže, když dáme svůj vůz do autoopravny, vrátíme se domů a automechanik nám může zavolat a ukázat na televizní obrazovce, co konkrétně našemu automobilu chybí. A když tuto situaci vztáhneme na bojiště: Dr. Kipp bude třeba velvyslancem a bude volat prostřednictvím hodinek plukovníka Miliona. Plk. Milton bude užívat svého bezdrátového faxu pro spojení s podřízenými jednotkami a v jednotkách plk. Miliona jsou vojáci, kteří mají ve svých hodinkách velmi malé kamery, které jsou schopny sledovat celé bojiště. To je tedy krizový management prostřednictvím vysoké technologie. Ale pokud se domníváme, že jen tohle samo o sobě přinese úspěch, potom se velice mýlíme.

Dosažení úspěchu vyžaduje hluboké pochopení náboženství, místní kultury, etnicity a dalších podobných faktorů. Úspěch také vyžaduje pochopení principu, který již před lety popsal Karl von Clausewitz, že těžištěm je poznání nepřítele.

Na podporu svého tvrzení si dovoluji uvést možná vymyšlenou historickou diskuzi mezi americkým a severovietnamským plukovníkem na konci vietnamské války. Víte, řekl prý americký plukovník, nikdy byste nás na bojišti neporazili. Severovietnamský plukovník se na chvíli zamyslel a pak odpověděl: To může být pravda, ale je to v podstatě **irelevantní**.

Proč to bylo irelevantní? Bylo to irelevantním, protože **Severovietnamci byli schopni po velice dlouhou dobu útočit na jedno z amerických těžišť důležitosti, tj. na podporu veřejnosti**. Protože - když vezmeme v úvahu počet obětí, zajatců, převaha je na naší straně, ale **nad Jihem zvítězilo vojenské odhodlání Severu**.

Závěrem úvodní části bych chtěl ještě jednou zdůraznit, že je důležité nepřeceňovat moderní technologii, neabsolutizovat technické požadavky v procesu krizového managementu. **Především musíme pochopit povahu krize a všech omezení, které nám ukládá vlastní země i mandát OSN.**

V dalším bych rád vysvětlil postoj USA k právě probíhajícím krizím. Tedy, když říkáme USA, vztahují to na sebe, a ne na vládu. Krize v současné době dostávají nový charakter. Mohou mj. signalizovat naprosté zhroucení vnitřní struktury státu. Propukají naprosto neočekávaně z etnických, náboženských na kulturních příčin.

Krize je definována v amerických vojenských předpisech jako incident nebo situace, která představuje nebezpečí Spojeným státům, jeho území, obyvatelstvu, ozbrojeným silám a vůbec americkým životním zájmům, kdy nastávají takové závažné diplomatické, ekonomické, vojenské a politické okolnosti, že k dosažení národních cílů musí být nasazena armáda Spojených států.

Základní charakteristiky moderních krizí jsou:

- ◆ Hlavní mocnosti nejsou často v krizových situacích schopny působit. Možná tím pravým důvodem není, že nejsou schopny jednat, ale že nemají zájem. Bude to dáno tím, že se jich krize přímo nedotýká, nijak neovlivňuje jejich národní zájmy či protože neexistuje mandát OSN.
- ◆ Regionální organizace jsou často neschopny jednat. Jistě dobře znáte pokusy NATO řešit situaci v bývalé Jugoslávii, ale Západoevropská unie nebyla schopna při vyhlášené blokadě asistovat, i Konference o spolupráci a bezpečnosti v Evropě je poněkud neschopná. Aby dokázaly přimět lokální struktury k přijetí krizového managementu, tyto organizace stále hledají ideální poměr rozumových důvodů a racionálních řešení.
- ◆ Krize mohou povzbudit mírové aktivity. Čím hlubší bude bosenská krize, čím neschopnější budou mezinárodní organizace, aby se vypořádaly s polovojevskými jednotkami v Bosně, tím větší popud bude mít mezinárodní společenství řešit krizi. Zatím si zastavení palby nikdo nevšímá, příslušníci jednotek OSN jsou drženi jako rukojmí, adresáti mají malý přístup k mírovým humanitárním konvojům a kombatanți manipulují proces krize ve svůj prospěch.
- ◆ Krize se vyvinula díky hrubému narušení zákonů a společnosti, za což je placeno etnickými a náboženskými konflikty.

Povaha krize činí obtížným identifikovat její těžiště (centre of gravity). Ti, kteří se snaží krizi zvládnout, musí pochopit povahu krize a rozhodnout, kterou stranu budou reprezentovat. Ať už jsou prostředky řešení krize jakékoli, je velmi důležité, kdo danou stranu podporuje na mezinárodní scéně.

Během války v Perském zálivu mezinárodní koalice identifikovala jako těžiště *iráckou armádu*, což byla vlastně republikánská garda na severu Kuvajtu. *Určení těžiště je ale daleko těžší při boji s nepravidelnými, respektive polovojevskými jednotkami, protože toto těžiště se může nacházet mezi místním obyvatelstvem nebo na začátku konfliktu nemusí vůbec existovat.*

Rád bych zde zdůraznil, jaký je rozdíl mezi vojákem pravidelné armády a příslušníkem ozbrojené skupiny. Voják je ochoten obětovat život pro svou zemi, je to disciplinovaný bojovník, který chce obnovit pořádek a přísahá věrnost svému státu.

Příslušník ozbrojené skupiny se ve válce zajímá nejvíce o kořist, je to převážně individualista (obtížně se podřizuje vojenské kázni), ničí společenský pořádek. Ti, kteří řídí řešení krizí (crisis managers), musí mít stále na paměti, že jde o konflikt pravidelných ozbrojených sil, vybavených nejmodernější technologií, versus „válečníci“. Válečníci se soustřeďují na zabíjení žen a civilního obyvatelstva, je těžké s ním vyjednávat a dospět k dohodě, v kultuře jejich chápání je kompromis slabostí, válečníci mají totiž zájem na trvání konfliktu.

Minulý měsíc vyšel v jednom americkém vojenském časopise článek o tom, jak bychom měli bojovat v některých krizových situacích ve světě. Opět byla zmíněna vysoká technologie. Tato technologie by měla být užívána, aby se zvýšila mortalita u protivníka, a na vlastní straně, aby se zvýšila schopnost přežití jednotek, které jsou nasazovány jako první. Jde jen o to, použít pokročilé technologie dříve, než se dostanou na bojiště.

Spojené státy mají své vlastní nástroje a metody, které jsou připraveny pro krizové i nekrizové situace a dobu. Jak jsem se již zmínil, USA nemají vypracovanou definici krizového managementu. Místo toho ale mají něco, čemu se říká *crisis action procedures, postupy při krizových situacích*, což jsou flexibilní postupy v daném čase, vztažené k předem připravenému plánu. Tyto plány mají celkem šest fází; já budu hovořit o těchto:

- **První fáze** je obdobím **rozvíjení situace**. Zjišťuje se vzniklá situace, určuje se její těžiště (centre of gravity), předává se hlášení do národního velitelského centra. Obecně je hlavní omezení a povaha krizí již vypracována. Zde musí být určeno, jedná-li se o konflikt etnický, náboženský či kulturní.
- **Druhou fází** je *crisis assessment, vyhodnocení krize*. Jsou stanoveny národní (americké) zájmy a identifikovány cíle, které jsou k těmto zájmům vztaženy. Navíc určovat, zda je vojenská akce dostupná a má-li být přijata, dávat doporučení přímo prezidentovi, může dnes i OSN. Doporučení jsou vypracovávána s ohledem na předpokládaný úspěch, na předpokládanou dobu nasazení armády, určuje se těžiště konfliktu.
- **Ve třetí fázi** začíná *force action development, vlastní akce armády*. Definují se úkoly, cíle, omezení. A tento proces pokračuje, dokud není přijato rozhodnutí.
- **U čtvrté fáze** si povíme, **jak Spojené státy definují vojenské umění**.

Nejjednodušší odpověď zní - nedefinují je. Českou definici všichni znáte, není nutné ji zde opakovat. Snažil jsem se porozumět americké definici vojenského umění. Pisatel projevů náčelníka štábu pozemního vojska generála Jacka Sullivana mi řekl: Napiš si definici sám, budeš totiž první, kdo to kdy zkusil. Co jsem tedy udělal: Mluvil jsem s jedním generálem ve výslužbě a s jedním velmi dobrým a zkušeným učitelem na vojenské akademii, problém jsem diskutoval také s dr. Kippem. Myslím, že to nebude ztráta času, když si poslechnete, co si myslí americký generál, učitel na americké vojenské akademii a také vám předložím definici dr. Kippa.

Americký generál definoval vojenské umění jako umění aplikování principů vojenské doktríny. Doktrína neznamená strategii na velmi vysoké úrovni, jak je to v ruském systému. Slovo *doktrína* je v angličtině ve skutečnosti velmi blízké tomu, co nazýváte vojenské umění.

Zahrnuje to konceptuální proces, vyjasňování konceptu operace, daného záměru vyššího velitele či velitele amerického území. Podle obsahu činnosti vidíme, že je to tvůrčí proces.

Učitel na vojenské akademii definoval vojenské umění následujícím způsobem: **Je to umění skládající se ze čtyř složek: bezprostřední vyjádření, nástroje, kreativita a metoda.** Protivník je vlastně médiem pro vyjádření, nástroje jsou prostředky vyjádření, které na operační úrovni ukazují jakým způsobem formovat (*shape*) nepřítele, kreativita obsahuje strukturu pro plán, metoda zahrnuje uplatnění naší schopnosti bojovat ve válce a vést operace.

Dr. Kipp mi nabídl dvě varianty. První je myslím blízká krizovému managementu, a protože dr. Kipp zná dobře sovětskou vojenskou teorii, **jeho definice připomíná jak vaši, tak sovětskou verzi.**

Vývoj vojenského umění není univerzální, ale je ovlivněn historickými a národními zvláštnostmi, geografickou situací a ostatními faktory. Pozornost je soustředěna na vedení kampaní a následné operace, vyčerpání protivníka, což by mělo vytvořit podmínky pro vítězství. Jestliže by někdo chtěl písemně vyjádřit vojenské umění, dostane pravděpodobně plán operace, který se vztahuje jak ke strategické, tak operační úrovni, avšak současně vojenské umění bude vyžadovat schopnost předvídání vyššího stupně. Musíme předvídat nejenom povahu konfliktu, ale také - co má kdo dělat a s kým.

Nejlépeším příkladem, který mohu uvést, jsou mnohonárodní jednotky. I mezi těmi, kteří řídí krizový management, je možné vidět při konfliktech s domácími silami rozdílné reakce. Když na americkou armádu zaútočily domácí jednotky v Somálsku, naše reakce byla jiná než u jiných národů. I naše reakce na mrtvé byla jiná. Proto musím znovu zdůraznit, že **naš přístup ke krizovému managementu a vojenskému umění podle definice není univerzální, obecný, ale je formován našimi vlastními zkušenostmi.**

Již dlouho zasahujeme v zahraničí a i nadále budeme muset umísťovat naše jednotky na cizím území jako dříve, tak jak to děláme léta, ale za změněných podmínek. Nicméně naše armáda se rychle učí a ze vzniklých problémů, jako třeba v Somálsku, si bere ponaučení.

Nyní poslední část mého referátu: **Jaký je vliv krizového managementu na vojenské umění.** Uvedu několik příkladů. Ještě jednou musím zdůraznit, že nejdůležitějším je určit těžiště (*centre of gravity*). Včera jsem byl překvapen, že jsem ani jednou neslyšel termín „koaliční síly“. Když se vrátíme zpět do dob konfrontace NATO-Varšavská smlouva, k tehdejšímu způsobu plánování boje, vidíme, že jsme se soustředovali výhradně na vojenské koalice. **Dnes se soustředujeme na proměnná těžiště problémů.**

Jaké jsou další dopady nové situace?

■ **Za prvé**, kritéria pro použití ozbrojených sil, která určují političtí představitelé země nebo mandát OSN, zcela určitě omezí schopnost vojenského velení užívat

jisté aspekty nasazení armády, což zase zpětně ovlivní vojenské umění při plánování bojových operací.

Nasazení armády v Americe je těsně spjato s vůlí země podporovat nasazení ozbrojených sil v zahraničí. *Spojené státy vstoupily do období „sebeodstrašení“, kdy neexistence a nepřítomnost žádného většího vojenského ohrožení, obavy před zbytečnými ztrátami, odrážejí od jakéhokoli užítí americké armády v zahraničí.*

Americká velvyslankyně Madeline Albrightová původně podporovala a hlásala politiku, kterou nazývala „asertivní multilateralismus“. Tato politika se ale v současné době postupně změnila v striktní „princip kondicionality“.

■ **Za druhé,** krizový management bude odstrašovat konflikt, pokud bude veden jako součást kolektivního bezpečnostního plánu. To znamená, že velký počet států, jak jsem se zmínil již dříve, každý s jiným chápáním vojenského umění, musí působit jako vojenský celek. Podle jednoho pentagonského analytika, armáda Spojených států bude řešit rozdíly mezi členy koalice postupným nahrazením konceptu „pracovníka manévru“ na koncept „pracovníka znalostí“ (knowledge worker), to znamená, že *válka bude vedena prostřednictvím znalostí, informací.* To ale není americká oficiální politika, to je jen jeho vlastní názor.

■ **Za třetí** vás bude pravděpodobně nejvíce zajímat, že krizový management zahrnuje také vztahy v čase a prostoru (*compressed time-space relationship*), které velice zkracují dobu přijímání rozhodnutí. Při boji s polovojenskými jednotkami to velmi omezuje naši schopnost používat operační umění; znamená to, že velice často může činnost vojáků na taktickém stupni získat strategický význam.

■ **Za čtvrté** bude krizový management také ovlivněn využitím speciálních útvarů. Zejména při plánování kampaní to jsou taktické jednotky, které plní strategické úkoly. Nazývají se „*informační celky*“ (*information worker's packages*). Zahrnují zvláštní operační síly, vojenské zpravodajství, důstojníky umístěné mimo území vlastního státu (*foreign area officers*) a také psychologické operace.

Ještě jsem se nezmínil o možná nejdůležitější složce - jednotce zodpovědné za styk s civilní veřejností, která má za úkol informovat o kulturních, náboženských a etnických problémech.

■ **Za páté.** Použití vojenského umění v krizové situaci bude také ovlivněno omezenou vnímavostí nasazených sil pro kulturní, náboženské a etnické klima daného regionu. Na nedávné konferenci v Moskvě mne a dr. Kippa informoval bývalý velitel ruských vojsk v Tádžikistánu o problémech, se kterými se tam setkal, když nařídil manévry na islámský svátek. A to bylo v míru, ne v krizové situaci. To je příklad citlivosti místního obyvatelstva a armáda musí být schopna toto obyvatelstvo přesvědčit, aby ji podporovalo.

■ **Za šesté.** Krizový management ovlivňuje vojenské umění způsobem, kterým mezinárodní právo omezuje použití ozbrojených sil. Mnohé instance v Bosně si ženevských konvencí dnes vůbec nevšímají. To se ovšem netýká jednotek OSN, ale příslušníků soupeřících stran. A vzhledem k porušování mezinárodního práva může tzv. válečná mentalita také ovlivňovat použití ozbrojených sil.

Již jsem se zmínil, že vojenské umění bude také pravděpodobně ovlivněno během krizové situace i činy jednotlivých vojáků. Voják, který zapíše do počítače systému řízených střel špatnou informaci a střela potom zasáhne nějaké kulturní či náboženské středisko, udělá mnoho škod a ovlivní, více než si umíme vůbec představit, příští užití vojenského umění v krizových situacích.

* * *

Celkově shrnuto, z uvedeného vyplývá, že počet krizí, které si země může dovo-
lit, záleží na tom, jak často je vojenská podpora při řešení krizí užívána, kolik toho
umožňuje vojenský rozpočet, zda vzniklé krize nejsou příliš rozsáhlé a jaká jsou
omezení ukládaná vojenskému velení.

Příprava důstojníků AČR v kontextu programu Partnerství pro mír

Podmínkou účasti ČR a její armády na vojenském programu Partnerství pro mír a důležitou podmínkou pro začlenění do evropských bezpečnostních struktur je v první řadě personální připravenost důstojnického sboru AČR, zahrnující interoperabilní myšlení účastníků spolupráce.

Pro tuto účast je v systému přípravy vojenských profesionálů především nutné uplatnit principy **kompatibility** při přípravě středních a vyšších velitelů a štábních důstojníků s členskými státy NATO.

Analýzovali jsme podsystemy dalšího vzdělávání důstojníků zahraničních armád, které tyto velitele a štábní důstojníky připravují.

Ve všech armádách NATO je pro přípravu vojenských profesionálů charakteristická existence **dvou kvalitativně odlišných podsystemů přípravy** - podsystemu základní vojensko-profesionální přípravy důstojníků všeobecně a podsystemu specifické další přípravy středních, vyšších velitelů a štábních důstojníků.

Jde o přípravu **dvou kvalitativně odlišných kategorií vojenských profesionálů** s rozdílným průběhem profesní kariéry a rozdílných předurčení pro výkon funkcí.

Vojenské vzdělávací systémy zahraničních armád jsou tedy při přípravě důstojníků tvořeny dvěma základními podsystemy:

- * podsystemem základní přípravy důstojníka, který uchazeče o službu důstojníka připravuje pro výkon základních velitelských funkcí (četa);
- * podsystemem dalšího vzdělávání důstojníků v průběhu jejich profesní kariéry.

Kvalitativní rozdíl je i v obsahu přípravy - u první kategorie jde o přípravu velitelů nižšího taktického stupně (četa-rotu), u druhé kategorie o další vzdělávání důstojníků předurčených pro výkon funkcí od stupně prapor-oddíl výše.

Základním východiskem dalšího vzdělávání je zásada „**potřebné vzdělání v pravý čas**“ profesní kariéry. Tato zásada předpokládá, že důstojníku je poskytováno další vzdělání zpravidla formou kurzů různé délky trvání, zaměření a výběrového charakteru v příslušné etapě jeho profesní kariéry.

Byly analyzovány podsystemy dalšího vzdělávání důstojníků v armádách SRN, Francie, Rakouska, Belgie, Nizozemí, Itálie, Velké Británie, Maďarska a Polska.

Z analýzy vyplynulo:

1. Podsystemy dalšího vzdělávání důstojníků zahraničních armád jsou koncipovány zpravidla jako dvou- nebo třístupňové a jsou **autonomní**.
2. Podsystemy dalšího vzdělávání preferují **společnou přípravu důstojníků všech druhů ozbrojených sil**.
3. V podsystemech je organizována i **společná příprava důstojníků a civilních odborníků** (pracovníků státní správy, manažerů průmyslových společností, poslanců zákonodárných sborů, pracovníků církví, sdělovacích prostředků v oblasti branné politiky státu).
4. V rámci podsystemu jsou v prvním stupni připravováni důstojníci pro funkce **velitelů praporů** (útvárů druhů vojsk) a pro funkce ve **štábech brigád**, ve druhém stupni pak pro funkce **velitelů brigád a pro funkce v operačních štábech**.
5. Další vzdělávání důstojníků je zabezpečováno **výlučně jedním vyšším vzdělávacím zařízením-samostatným školicím centrem**, které v žádné analyzované armádě není spojeno se školami zabezpečujícími základní přípravu důstojníků. V těchto zařízeních je soustředěna příprava důstojníka na funkce počínaje **velitelem praporu až po vrcholové řídicí funkce v armádě**.
6. Tato zařízení jsou zároveň **vědecko-výzkumnými pracovišti** v oblasti bezpečnostní politiky státu, výstavby a použití ozbrojených sil, vojenské strategie, operačního umění a taktiky, vojenské logistiky a někde i středisky jazykové přípravy (Rakousko).
7. Ve společensko-vědní oblasti zpravidla úzce **kooperují s civilními univerzitami** a využívají jejich učitelů jako externích.
8. Podsystemy jsou tvořeny kurzy. V prvním stupni obvykle zahrnují **základní štábní kurz**, který musí absolvovat každý důstojník z povolání, jež chce pokračovat v této profesní kariéře. Ve druhém stupni jsou tvořeny **vyšším štábním kurzem**, třetí stupeň je obvykle tvořen **kurzem Generálního štábu**.
Ve druhém nebo třetím stupni je v některých armádách možný alternativní výběr zřizovatele (Ministerstva obrany):
 - buď je důstojník vybrán a absolvuje **kurz Generálního štábu** (SRN, Itálie, Rakousko - cca 15 %)
 - nebo absolvuje **vyšší štábní (velitelský) kurz** (cca 80 %).
9. Délka kurzů, které tvoří základ podsystemu, je různá, pohybuje se v rozmezí od 3 do 18 měsíců, obvykle je **10 až 11měsíční**. Délka studia v kurzu Generálního štábu je v armádách kde navazuje pouze na základní štábní kurz (1. stupeň) **2 roky**.
10. Podsystemy dalšího vzdělávání jsou doplněny řadou účelových (specializačních, zdokonalovacích) kurzů v délce od 14 dnů do 3 měsíců. Podíl těchto kurzů na dalším vzdělávání důstojníků vzrůstá.

11. Jednotlivé stupně pod systému po absolvování kvalifikují **obvykle důstojníka k povýšení do hodnosti vyšších důstojníků** (1. stupeň zpravidla do hodnosti majora, 2. stupeň do hodnosti podplukovníka, kurz Generálního štábu do hodností majora až plukovníka gšt. ev. generálských hodností).

Ve všech armádách NATO a dalších zahraničních armádách existuje *podsystem dalšio vzdělávání velitelů a štábních důstojníků*, charakterizovaný *integrací přípravy a nahrazením neúčelných vertikálních postupů přípravy po odbornostech společnou přípravou od stupně velení, kde se kvalitativně mění požadavky na přípravu důstojníků (od stupně prapor) až po vrcholovou přípravu důstojníků Generálního štábu.*

Podsystem je autonomní, navazuje na podsystem základního vzdělávání a je zabezpečován jedním *samostatným vyšším vzdělávacím zařízením*, řízeným Ministerstvem obrany (Generálním štábem).

Subsystem dalšio vzdělávání důstojníků je v rámci Armády ČR vytvářen od roku 1991 a navazuje na předcházející základní vojensko-profesionální vzdělání, poskytující vybraným občanům státu kvalifikaci pro profesní kariéru důstojníka z povolání a výkon velitelských (technických) funkcí na nižším taktickém stupni.

Z hlavních okruhů činností vojenské vzdělávací soustavy zabezpečuje:

- přípravu důstojníků pro výkon středních a vyšších funkcí a jejich další vzdělávání v průběhu jejich profesní kariéry,
- vojensko-profesionální přípravu a další vzdělávání důstojníků v záloze pro výkon funkcí v rozvinuté armádě v období branné pohotovosti státu,
- přípravu pracovníků státní správy (soukromých společností) rezortů zabývajících se otázkami obrany státu,
- potřebnou vědecko-výzkumnou činnost (základní a aplikovaný výzkum) v oblasti vojenských věd ve spolupráci s ostatními výzkumnými pracovišti armády (civilního sektoru),
- postgraduální (doktorandské) studium vojenskovedních operačně-taktických oborů a přípravu učitelů vojenské vzdělávací soustavy a výzkumné a vývojové základny AČR.

Subsystem je tvořen akademickými kurzy třech stupňů, kvalifikačními kurzy, zdokonalovacími kurzy.

Z hlediska formy a struktury systému dalšio vzdělávání důstojníků došlo tedy v AČR ke kvalitativní změně a systém se blíží standardům obvyklým v členských státech NATO.

Poněkud složitější je situace v obsahu dalšio vzdělávání. Dlouhá léta přítomnost v bývalé koalici Varšavské smlouvy poznamenala i obsah dalšio vzdělávání. Projevilo se to zvláště citelně absencí nejvyšších forem přípravy, které byly výlučně doménou sovětských vojenských škol. Důsledkem toho je i skutečnost, že oblasti vrcholového managementu obrany, branně-bezpečnostní politiky, strategie, krizového managementu, předcházení konfliktům nebyly řadu let rozvíjeny ani ve vojenském vzdělávacím systému ani na civilních vysokých školách. Zde se velmi

nepříznivě promítla krize společenských věd, které byly zdeformovány všeurčujícím ideologickým prizmatem a které přitom bezesporu tvoří důležitou univerzální složku vzdělanostního a profesního profilu každého důstojníka a štábního důstojníka zejména.

Projevilo se to také v tom, že se dlouhá léta prosazoval ve vojenském vzdělávání vertikální, neúčelně paralelní princip přípravy po úzkých odbornostech a pomíjela se integrovaná příprava důstojníků. A konečně se to také projevilo citelně ve schopnostech důstojníků, zejména štábních, dorozumět se v některé ze světových řečí.

* * *

Zde jsme tedy v počátku kvalitativních změn, začali jsme s přípravou vlastních odborníků v oblasti vrcholového managementu obrany. Velice oceňujeme vzájemné kontakty, které se nám podařilo navázat s řadou vojenských škol v zahraničí, zejména s Velitelskou akademií Bundeswehru, Akademií zemské obrany rakouského Bundesheeru, Institutem strategických studií v Ypenburgu a dalšími školami.

Jak zkoumat evropskou bezpečnost a její vliv na rozvoj vojenského umění

Ve svém příspěvku budu směřovat Vaši pozornost k předmětu jednání semináře, k jeho ujasnění a k dokumentování přístupu, který může vést výzkumné pracovníky k nalezení správných nebo přesnější řečeno opodstatněných závěrů.

Ujasnění předmětu semináře a postupu jeho výzkumu

Předmětem semináře je evropská bezpečnost a její vliv na rozvoj vojenského umění. Systémové kroky dekompozice problému ukazují na možnost zkoumání ve dvou relativně nezávislých rovinách:

1 - evropská bezpečnost, pojem a problém politický, diplomatický, zasahující do oblasti mezinárodních vztahů,

2 - vojenské umění, pojem zahrnující specifickou činnost lidí, spojenou s organizováním a vedením vojenských činností.

Obě roviny je nezbytné vidět v dynamice času k datu jejich hodnocení:

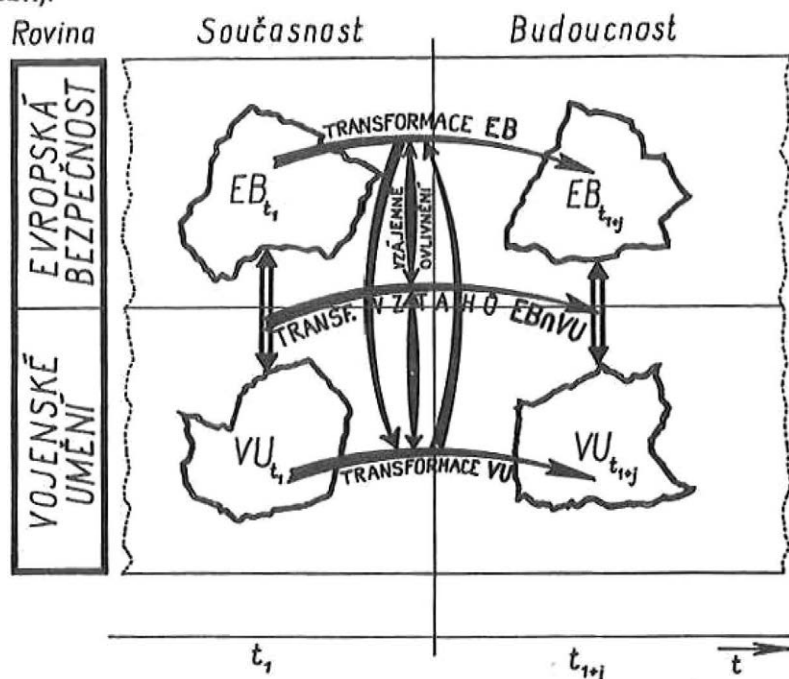
♦ **stav, který byl a je,**

♦ **stav budoucí** (předpokládaný nebo žádoucí).

Jestliže se zamýšlíme nad předmětem konference, předpokládáme existenci nevyslovené hypotézy o **působení principu dynamické rovnováhy**. Pro velmi zjednodušené objasnění uvádím: Ve společnosti dochází k nepřetržitému vývoji. Vývoj, to jsou změny. Každá změna je akcí, která vyvolává reakci (s určitým časovým zpožděním) směřující k obnovení rovnovážného stavu. Tato reakce je však současně novou akcí, na níž navazuje odezva. Uvedený mechanismus je v podstatě nekonečný. Jestliže hovoříme o stabilitě, a o tu nám v oblasti bezpečnosti rozhodně jde, pak ji můžeme z tohoto pohledu charakterizovat jako okamžitý stav dynamické rovnováhy, kdy výkyvy nepřesahují předpokládané a povolené odchylky. Za tímto tvrzením však můžeme okamžitě cítit otázku: Jaké odchylky? Kdo stanoví jejich možnou velikost a směr?

Vycházíme z předpokladu, že řešitel má snahu dosáhnout co nejobektivnějších poznatků. Pak je vhodné upozornit na **nezbytnost hodnocení informací z hlediska časové posloupnosti jejich vzniku a platnosti**. Mnohdy jsou nevhodně slučovány nesrovnatelné informace, například o tom, co bylo a je s představami a přáními. Taková interpretace názorů je na škodu pochopení významných tendencí, trendů, prvků a vztahů.

Na problém můžeme aplikovat matematický aparát a názornost dokumentovat (viz obr.):

Obr. Schéma dekompozice 1. stupně problému „Evropská bezpečnost a její vliv na rozvoj vojenského umění“

K tomu uvádím následující poznámky:

1. Evropskou bezpečnost můžeme vyjádřit jako vícerozměrný prostor, který je funkcí času transformován do nového prostoru (matematického, nikoliv geografického). Jestliže na základě současné analýzy stanovíme výběr hlavních prvků evropské bezpečnosti, v novém transformovaném prostoru **tyto prvky nemusí představovat hlavní charakteristiky**, mohou se měnit v podružné nebo zaniknout. Tyto skutečnosti dokumentuje historie. Z matematického hlediska jde o složitou transformační funkci, která mění hierarchii jednotlivých prvků a jejich podíl na celkovém obrazu evropské bezpečnosti.
2. Určování hlavních rysů evropské bezpečnosti a jejich kvantifikace náleží do prognostické činnosti. Vychází z časových řad minulého vývoje a odhaduje na základě analogie a jiných teoretických metod vědecké činnosti budoucí vývoj. **Řešení problémů spojených se změnami priority**, jejich definování do transformační funkce, je uskutečnitelné například nalezením úplného popisu systému (celku) evropské bezpečnosti, jeho dekompozicí na elementární části a popisu vztahu mezi nimi. Nalezení časových řad jednotlivých elementů, jejich

dynamických charakteristik, odhalení tendencí a trendů, závislosti na předpokládaném uskutečňování nosných změn.

3. Transformační funkci lze **algoritmizovat a modelově řešit** s využitím současných výpočetních prostředků, posílených grafickými nástroji. Zkoumání různých variant, vycházejících z vypracovaných základních typů scénářů pravděpodobného vývoje bezpečnostní situace, umožňuje využití a zobrazení většího množství jejich důsledků a vazeb.
4. Obdobným způsobem jako evropskou bezpečnost můžeme popsat **vojenské umění**, které rovněž lze pojímat jako ucelený systém. Jeho hlavními prvky z hlediska obsahového a vědního členění jsou: vojenská strategie, operační umění a taktika, které lze dekomponovat do elementárních částí, jež budou zřejmě popisovat charakteristiky lidského potenciálu, vojenské techniky a vojenských technologií.
5. **Pro vojenské umění platí samostatná transformační funkce**, která je více, než tomu je v oblasti evropské bezpečnosti, svázána s tendencemi a trendy vývoje vojenské techniky, ale také s vývojem mezinárodního práva v oblasti regulace válečných činností (což chápu jako součást vojenských technologií).
6. Uskutečněním průniku dvou neuzavřených množin elementárních prvků samostatných systémů můžeme odhalit a definovat **základní vztahovou matici** charakterizující jednak tok důsledků změn evropské bezpečnosti na vojenské umění, ale současně vztah opačný. Přitom musíme hodnotit všechny prvky, elementy, vztahy z pozice celoevropské, ne jen národní (státní) a současně si být vědomi, že každá teritoriální součást evropského prostoru je limitována společnými tendencemi a trendy, ale sama je svým parciálním způsobem spoluvytváří.
7. Zprostředkovaný vztah mezi evropskou bezpečností a vojenským uměním lze považovat za prokázaný. Obtížnější je stanovení těch rysů, které **odliší vliv evropské bezpečnosti** od například americké, asijské, africké. A co z těchto vymezených rysů nejvíce ovlivňuje vojenské umění, o němž předpokládáme, že má nadregionální, celosvětový charakter.

Postup pro vědecké poznání vztahů mezi evropskou bezpečností a vojenským uměním je zřejmý. Nebývá však v současné dynamické a přímo hektické době zvykem, aby se všechny správné představy poklidně naplňovaly. Proto jsou v praxi používána zkrácená řešení, která nejsou tak přísně založena na vědecké poctivosti a důkladnosti, jako více na intuici vybraných jedinců. Ti na základě orientovaného toku dílčích informací jsou schopni v nepoměrně kratších etapách, než umožňuje týmová a exaktní práce, vytvořit představu modelu budoucnosti. Pod tlakem času se mohou dopustit omylů, ale protože ovlivňují řídící sféru, často působí na skutečný vývoj událostí a svým dílčím způsobem tvoří dějiny.

I při vědomí těchto skutečností se plně přimlouvám za přístup, který souběžně podporuje exaktní i intuitivní činnosti, protože pro rozhodnutí představuje jednostranná informace neúplný podklad. Exaktní informace sice budou předkládány se zpožděním, ale umožní určité korekce. A po vybudování systému zpracování informací už ani nemusí přicházet se zpožděním.

Plukovník Ing. Miroslav Z a b a d a l, CSc.

Změny v chemickém zabezpečení operace

Jedním z úkolů, řešených v tomto roce na Fakultě velitelské a štábní Vojenské akademie v Brně v souvislosti s přípravou návrhů předpisu Příprava a vedení obranné operace a nového Polního řádu AČR, byla problematika chemického zabezpečení boje a operace. Uvedený článek si klade za cíl seznámit širší vojenskou veřejnost se změnami v chemickém zabezpečení operace a případně dát podnět k odborné diskusi na toto téma.

Krátká retrospektiva

V roce 1992 při přípravě ještě „federální“ varianty obou vzpomenutých základních normativů došlo již k významným změnám v chápání chemického zabezpečení boje a operace.

Byly přehodnoceny a redukovány cíle i obsah chemického zabezpečení s jednoznačnou snahou oprostit se od koaliční koncepce chemického zabezpečení bývalé Varšavské smlouvy a navrhnout novou koncepci přísně respektující potřeby i možnosti ČSA. Konkrétně to znamenalo, že z obsahu chemického zabezpečení byla například vypuštěna následující opatření:

- zřizování průchodů v chemických zátarasech (ničení chemických fugasů protivníka),
- zajištění radiační bezpečnosti vojsk,
- použití zápalných zbraní útvarů (jednotkami) chemického vojska.

Podstatné zmenšení pravděpodobnosti použití zbraní hromadného ničení v případném ozbrojeném konfliktu našlo svůj odraz ve zvýšení významu radiačních a chemických havárií průmyslové infrastruktury teritoria. Případný nekontrolovaný únik radioaktivních nebo toxických látek z výrobního, přepravního nebo skladového zařízení může totiž podstatnou měrou ovlivnit radiační a chemickou situaci v prostorech činnosti vojsk. Nedílnou součástí chemického zabezpečení se proto stalo monitorování radiačních a chemických havárií.

V uvedené době však nemohla být vzata v úvahu celá řada skutečností, které nastaly až v roce 1993, případně 1994. K takovým skutečnostem lze zařadit zejména:

1. Vznik samostatné České republiky a její armády.
2. Jednoznačný zájem ČR o postupné začlenění se do NATO a v rámci tohoto zámyslu postupné, ale co nejrychlejší přizpůsobování se AČR armádám Aliance.

3. Formulování nových názorů na strategii obrany ČR a operační činnost vojsk.
4. Rozhodnutí o koncepci výstavby AČR do 31. 12. 1995 a s tím spojenou další rozsáhlou etapou reorganizace a redislokace vojsk, včetně přechodu na brigádní organizaci u pozemního vojska a vznik logistické podpory.
5. Zrušení vojenských velitelství a chápání armádních sborů jako operačních svazů s teritoriální odpovědností.

Proč a v čem změny chemického zabezpečení?

Změny v základní koncepci obrany ČR, v operačním umění, v organizaci AČR i armádních sborů se zcela logicky odrážejí i v chemickém zabezpečení.

Brigádní organizace Armády ČR přináší s sebou redukci sil a prostředků chemického vojska a v důsledku toho i zmenšení jeho možností. U mechanizované brigády dochází ve srovnání s motostřeleckou divizí ke snížení možností radiačního a chemického průzkumu i speciální očisty. Nejcitelnější poklesy na taktickém stupni velení možnosti ve speciální očištění, přibližně o 60 až 70 %.

K určitému, ale podstatně menšímu poklesu možností chemického vojska dochází i na operačním stupni, kde se vytváří pro celou AČR jen jedna brigáda chemické ochrany. K plnění úkolů chemického zabezpečení bude tak zpravidla pro armádní sbor z počtů uvedené brigády vyčleňován potřebný počet praporů, nezbytný pro splnění plánovaných úkolů. Počet přidělovaných sil a prostředků může být však velmi rozdílný. V praxi tak možnosti chemického vojska armádního sboru budou zpravidla menší, při porovnání s možnostmi současnými (tj. samostatná brigáda chemické ochrany u každého armádního sboru). Uvedený stav bude znamenat:

- proměnlivé složení sborového kompletu chemického vojska a jeho možností,
- koncentraci sil a prostředků speciální očisty na operačním stupni.

Výrazný vliv na chemické zabezpečení bude mít i fakt, že armádní sbor je v nové organizační struktuře AČR chápán jako operační svaz s teritoriální působností (odpovědností). Štáb sboru společně s NCHV sboru tak odpovídají nejen za chemické zabezpečení polních vojsk, ale za chemické zabezpečení všech vojenských celků, zařízení a objektů na svém teritoriu.

Nařízením NGŠ AČR číslo 12 ze dne 5. 10. 1993 byly vyčleněny vybrané síly a prostředky (týká se zejména sil a prostředků chemického vojska) do systému monitorování radiační situace na území ČR v míru. Tato činnost je součástí monitorování uskutečňovaného Radiační monitorovací sítí ČR.

V Armádě ČR se monitorování uskutečňuje v součinnosti s orgány, silami a prostředky Civilní ochrany ČR. Cílem je zjišťovat změny radiační situace ve vybraných lokalitách státu a poskytovat orgánům velení AČR a státním orgánům údaje nezbytné pro včasné varování a přijetí opatření k ochraně zdraví vojska a obyvatelstva. Uvedená specifická činnost prováděná již v míru našla své místo v určení chemického vojska.

Teoretické analýzy i zkušenosti z praxe vojsk ukazují potřebu uzpůsobit strukturu chemického zabezpečení stupni velení. Pro stupeň armádní sbor a brigádu definovat jeden soubor opatření a pro stupeň útvar (prapor) a všechny nižší stupně velení další, částečně tomuto stupni přizpůsobený, soubor opatření chemického zabezpečení. Uvedené dělení umožňuje přesně naplnit specifické potřeby jednotlivých

vých stupňů velení. Podmínky i možnosti operačního stupně velení a částečně i vševojskového svazku se diametrálně liší od podmínek nižších taktických stupňů velení.

V návaznosti na specifikaci jednotlivých opatření chemického zabezpečení pro operační stupeň a brigádu na jedné straně a útvar (prapor) a menší jednotky na straně druhé, jeví se vhodné u vyšších stupňů velení nahradit až doposud platné opatření „organizace individuální a kolektivní ochrany“ nově formulovaným opatřením „organizace ochrany vojsk proti účinkům radioaktivních a toxických látek“.

Použití prostředků individuální a kolektivní ochrany je záležitostí jednotlivců nebo nejnižších velitelů. Ovlivňování uvedené činnosti z operačního stupně je málo pravděpodobné. Navíc uvedená činnost je jen součástí celého komplexu opatření ochrany vojsk v prostorech kontaminovaných radioaktivními nebo chemickými (přesněji toxickými) látkami. Nový termín proto daleko lépe vystihuje činnost štábů i NCHV (NCHS) svazu (svazku) při vytváření podmínek pro činnost vojsk v podmínkách radioaktivní a chemické kontaminace.

Výslovně terminologickým problémem je používání názvu „speciální očista“. Uvedený termín byl používán výhradně v rámci armád bývalé Varšavské smlouvy, což, samozřejmě, není rozhodující. Důležitější je však skutečnost, že v civilní sféře a převážně i v Civilní ochraně ČR je používán termín „dekontaminace“. Obdobně je termín dekontaminace používán i v armádách NATO. Záměnou termínu speciální očista termínem dekontaminace tak dochází ke sjednocení odborného pojmového aparátu.

Změna uvedeného termínu však bude vyžadovat:

- ▲ doplnění nového termínu a jeho přesné definice do Názvoslovné normy chemického vojska,
- ▲ změnu termínu ve všech vojenských předpisech, pomůckách a ostatních dokumentech,
- ▲ změnu názvu jednotek chemického vojska, tj. jednotek speciální očisty na jednotky dekontaminace,
- ▲ změnu ve vojenských značkách (MSO, PSO, atd.),
- ▲ zvážit případnou (ne však nutnou) změnu dalších návazných termínů „zamoření“ za „kontaminace“, „zamořený“ za „kontaminovaný“ atd.

Vzhledem k tomu, že uskutečnit všechny změny spojené se zavedením nového termínu vyžaduje poměrně dlouhou dobu, lze zatím akceptovat i používání obou termínů současně. Upřednostňováním termínu dekontaminace a postupnou úpravou všech vojenských norem lze v průběhu několika let starý termín z praktického používání postupně vytlačit.

Návrh chemického zabezpečení

V následující části článku jsou formulovány základní definice chemického zabezpečení, tak jak byly navrženy do návrhu předpisu Příprava a vedení obranné operace. Uvedené články předpisu vznikly v úzké pracovní součinnosti s Oddělením chemického vojska GŠ AČR.

Chemické vojsko je určeno k chemickému zabezpečení svazků, útvarů a zařízení AČR. Plní nejsložitější a specifická opatření chemického zabezpečení v monitorování radiační a chemické situace; v odstraňování následků napadení zbraněmi hromadného ničení a radiačních a chemických havárií; v ochraně svazků, útvarů a zařízení v prostorech zamořených (kontaminovaných) radioaktivními a toxickými látkami a maskování dýmem. Vybranými silami se podílí na plnění specifických úkolů chemického zabezpečení v míru.

Skládá se ze svazku, útvarů a jednotek radiačního a chemického průzkumu, chemické ochrany, dekontaminace, zadýmovacích a dalších jednotek. Jeho součástí jsou radiační střediska a teritoriální radiační síť.

Cílem chemického zabezpečení je vytvořit svazkům, útvarům a zařízením potřebné podmínky ke splnění jejich úkolů za podmínek zamoření (kontaminace) radioaktivními a toxickými látkami a podílet se na jejich ochraně použitím dýmu.

Chemické zabezpečení zahrnuje monitorování radiační a chemické situace; ochranu svazků, útvarů a zařízení proti účinkům radioaktivních a toxických látek; dekontaminaci svazků, útvarů, zařízení, terénu, cest a objektů; použití dýmu.

Opatření chemického zabezpečení se uskutečňují vlastními silami svazů, svazků, útvarů a zařízení. Nejsložitější a specifická opatření chemického zabezpečení plní chemické vojsko. Všechna opatření se plánují a připravují i v případě, že nehrozí bezprostřední nebezpečí použití zbraní hromadného ničení protivníkem. Použití dýmu a část úkolů monitorování radiační a chemické situace se uskutečňují i v období vedení bojové činnosti konvenčními prostředky. Ostatní opatření chemického zabezpečení se realizují až po použití zbraní hromadného ničení protivníkem nebo po radiačních a chemických haváriích.

Monitorování radiační a chemické situace zahrnuje monitorování jaderných výbuchů; monitorování ohnisek použití chemických zbraní, radiačních a chemických havárií; radiační a chemický průzkum; dozimetrickou a chemickou kontrolu; sběr a zpracování údajů o použití jaderných a chemických zbraní, vzniku radiačních a chemických havárií, radiační, chemické a meteorologické situaci.

Cílem monitorování radiační a chemické situace je včas poskytnout velitelům a štábům údaje potřebné pro účelnou organizaci bojové činnosti v podmínkách radioaktivního a chemického zamoření a ochrany osob i výzbroje proti radioaktivním a toxickým látkám.

Ochrana osob a techniky svazků, útvarů a zařízení proti účinkům radioaktivních a toxických látek představuje souhrn organizačních a technických opatření, jejichž cílem je využití všech způsobů a prostředků k ochraně osob a techniky při činnosti v zamořených (kontaminovaných) prostorech.

Dekontaminace zahrnuje dezaktivaci, odmořování a dezinfekci svazků, útvarů, zařízení, terénu, cest a objektů. Jejím cílem je podílet se na udržení a obnově bojeschopnosti osob i výzbroje a vytvořit vhodnější podmínky pro využití terénu, cest a objektů po napadení zbraněmi hromadného ničení nebo po radiačních a chemických haváriích.

Použití dýmu zahrnuje využití všech zadýmovacích prostředků a uskutečňuje se s cílem ztížit protivníkovi získávání informací, snížit účinnost jeho průzkumných i palebných prostředků a klamat jej o vlastních záměrech. Efektivnosti v použití dýmu se dosahuje v součinnosti s dalšími opatřeními ochrany vojsk.

Plukovník doc. Ing. Arnošt V r a n ý, CSc.,
plukovník Ing. Pavel R o u b í n, CSc.

Ochrana vojsk a některé aspekty její organizace

Následující stať navazuje na náš článek Ochrana vojsk jako funkční oblast operační činnosti, uveřejněný ve VR č. 9/1994. Pojednává o možném pojetí ochrany vojsk a uvádí některé vybrané aspekty organizace ochrany vojsk armádního sboru Armády České republiky.

Pojetí ochrany vojsk

Ochranu vojsk je možné považovat za jednu z funkčních oblastí operační činnosti. Je dynamickým a vyvíjejícím se **procesem**, který je možné v daném okamžiku charakterizovat stavem ochrany (vyjadřujícím dosažený stupeň ochrany) a schopností vojsk čelit účinkům zbraňových systémů protivníka a vlivům nepříznivých podmínek.

Ochrana v navrhovaném pojetí představuje především **metodu** ukazující možné přístupy k uskutečňování procesu ochrany vojsk v operaci. Neslouží k umělému instalování ochrany vojsk do organizačních struktur armádního sboru. V daném pojetí proto nelze vytvářet síly a prostředky ochrany vojsk ani hledat a určovat odpovědného funkcionáře, zastřešujícího danou problematiku (při respektování obecné a všestranné odpovědnosti velitele).

Cílem navrhovaného pojetí není ani vytváření množství speciálních izolovaných druhů ochrany ve smyslu dřívější OPZHN. Strukturalizace pouze napomáhá vymezit šířku pojetí ochrany vojsk a stanovit hlavní oblasti, které zahrnuje, což umožní dále zkoumat jejich vzájemné vztahy, specifikovat jednotlivá opatření a navrhnout organizaci ochrany vojsk.

Ochranu vojsk je vhodné koncipovat jako komplex vzájemně sladěných opatření, prováděných všemi druhy vojsk, přičemž nejsložitější a specifická opatření jsou prováděna speciálními vojsky a službami.

Akcentovat je potřeba především podíl všech organizačních stupňů na ochraně vojsk a jejich nezastupitelnost. Základem úspěšného plnění úkolů ochrany vojsk musí být vycvičenost jednotlivce, osádek, družstev, čet, rot a praporů i schopnost jejich velitelů vést boj tak, aby vhodně uplatnili všechny jim dostupné způsoby ochrany u své jednotky. Přitom je nezbytné spoléhat se výhradně na vlastní síly a prostředky. Pomoc nadřízených stupňů (brigáda, sbor) bude výjimečná. *Důsledky nízké připravenosti jednotek k vlastní obraně nelze vyvážit žádnými opatřeními nadřízeného.*

Ochrana vojsk má výhradně součinnostní charakter. V několika oblastech operační činnosti lze zpravidla nalézt obdobná nebo i identická opatření. Např. maskování je součástí funkčních oblastí ochrany vojsk, klamání, REB i operačního (ženijního) zabezpečení; použití dýmu lze nalézt v klamání stejně jako v opatřeních REB a je jedním z hlavních úkolů chemického zabezpečení. Podobných případů je možné nalézt mnoho. To svědčí o tom, že pojetí operační činnosti jako systému s relativně přesně definovanými a oddělenými podsystémy a vztahy mezi nimi není vyčerpávající. Ucelenější pohled umožňuje přístup k operační činnosti jako k procesu, ve kterém se jednotlivé funkční oblasti navzájem prolínají a společně směřují ke splnění cíle operace. Svě místo v tomto procesu má i ochrana vojsk.

Uvedené pojetí vyhovuje potřebě plánování a vedení operací pomocí cílů. Jednotlivé operační cíle se realizují sladěným a koordinovaným působením všech funkčních oblastí operační činnosti. Akcentován je zejména význam odpovědnosti všech velitelů za realizaci opatření ochrany vojsk. Vyloučí se přenášení odpovědnosti na jiné funkcionáře druhů vojsk, protože podíl jejich druhu zabezpečení na realizaci úkolů konkrétní funkční oblasti operační činnosti je možné přesně vymezit. To odpovídá soudobému požadavku participace náčelníků druhů vojsk a služeb na přípravě operace.

Konkretizace a upřesnění působnosti, povinností a odpovědnosti na výše uvedeném základě může kladně ovlivnit efektivnost využití všech sil a prostředků, přispět k odstranění šablonovitosti a zvýšit iniciativu velitelů a náčelníků na operačním stupni.

Definice a cíl ochrany vojsk

Na základě tohoto pojetí, výsledků některých vědeckých úkolů a zkušeností moderních zahraničních armád je možné ochranu jako funkční oblast operační činnosti definovat následovně:

Ochrana je činnost vojsk, prováděná k zachování bojové síly vojsk tak, aby tato síla mohla být použita v rozhodující době a na rozhodujícím místě.

Všeobecným cílem ochrany vojsk je maximálně snížit účinnost působení protivníka na vlastní vojska, odstranit následky napadení vlastních vojsk protivníkem a zachovat jejich bojeschopnost.

Hlavním úkolem ochrany vojsk může být:

- maximálně oslabit účinky jaderných, chemických a bakteriologických (biologických) zbraní, radiačních a chemických havárií na vojska,
- snížit účinnost úderů konvenčními prostředky, zejména vysoce přesnými a zápalnými zbraněmi na vlastní vojska,
- chránit vojska před technickými prostředky průzkumu a před působením prostředků REB protivníka,
- zabezpečit spolehlivou činnost vlastních palebných prostředků, systémů velení a řízení a zvýšit jejich bojovou životnost,
- chránit materiál, techniku a zásoby před zničením a znehodnocením nebo vyražením z činnosti,

- odstranit následky působení palebných systémů protivníka na vlastní vojska, zabezpečit zachování co nejvyššího stupně jejich bojeschopnosti, a tak se podílet na splnění operačních úkolů.

Opatření ochrany vojsk

Strukturu ochrany vojsk je vhodné tvořit všeobecnými a zvláštními opatřeními. Zvláštní opatření je účelné rozdělit do následujících skupin: *zvláštní opatření ochrany proti ZHN, zvláštní opatření ochrany proti radioaktivním a toxickým látkám, zvláštní opatření ochrany proti vysoce přesným zbraním (VPZ) a radioelektronickým prostředkům (REP), zvláštní opatření ochrany proti zápalným zbraním*. Uvedené skupiny mohou obsahovat následující opatření:

1. Všeobecná opatření ochrany vojsk

- Včasné zjištění příprav protivníka k použití ZHN,
- rozptýlení vojsk a jejich manévr,
- ženijní budování prostorů a postavení zaujímaných vojsky,
- příprava komunikací pro manévr,
- využití maskovacích prostředků a maskování vojsk před průzkumnými systémy protivníka,
- využití ochranných vlastností techniky,
- využití maskovacích a ochranných vlastností terénu.

2. Zvláštní opatření ochrany proti ZHN

- ▲ Informování vojsk o jaderných úderech, chemických napadeních, použití biologických zbraní, radiační, chemické a biologické situaci a varování před jejich účinky,
- ▲ zjišťování následků použití ZHN,
- ▲ zajištění ochrany vojsk při činnosti v zamořených pásmech (prostorech), v prostorech požárů, závalů a zátop,
- ▲ odstraňování následků použití ZHN.

3. Zvláštní opatření ochrany proti radioaktivním a toxickým látkám

- Informování vojsk o radiačních, chemických a jiných haváriích, varování před jejich účinky a monitorování situace,
- zjišťování následků havárií spojených s únikem radioaktivních a toxických látek,
- zajištění ochrany vojsk při činnosti v zamořených a nebezpečných prostorech po radiačních, chemických a jiných haváriích,
- odstraňování následků radiačních, chemických a jiných havárií.

4. Zvláštní opatření ochrany proti vysoce přesným zbraním a radioelektronickým prostředkům

- ◆ Varování a aktivní ochrana bojové techniky a zbraňových systémů před VPZ,
- ◆ využití imitačních a rušících prostředků,
- ◆ použití dýmu,
- ◆ opatření proti technickému průzkumu protivníka,
- ◆ opatření k ochraně elektronických prostředků a zbraňových systémů proti elektronickému rušení,
- ◆ maskování radioelektronických prostředků,
- ◆ odstraňování následků použití VPZ.

5. Zvláštní opatření ochrany proti zápalným zbraním

- Preventivní protipožární opatření,
- varování vojsk před požáry a informování o použití zápalných zbraní,
- zajištění bezpečnosti a ochrany vojsk při činnosti v pásmech rozsáhlých požárů,
- zjišťování následků použití zápalných zbraní,
- hašení požárů a odstraňování následků použití zápalných zbraní.

Všeobecná opatření lze považovat za základ ochrany vojsk. Jejich rozsah a kvalita určují celkovou úroveň ochrany. Žádné ze všeobecných opatření nelze ze struktury ochrany vypustit. Zvláštní opatření ochrany představují nadstavbu (schéma 1) dotvářející celkovou strukturu ochrany a určující její charakter. Část těchto opatření lze redukovat podle situace.

Uvedená opatření tvoří otevřený podsystém, který je možné s rozvojem způsobů a prostředků ochrany doplňovat. Návrh struktury ochrany vojsk v AČR je uveden na schématu č. 2.

Vybrané aspekty realizace ochrany vojsk

Ochrana vojsk se v operaci realizuje komplexně jako důležitá operační funkční oblast operační činnosti podle následujících možných zásad:

ZÁSADA VŠESTRANNÉ PŘÍPRAVENOSTI vojsk k ochraně vyžaduje, aby každý celek na kterémkoli organizačním stupni byl všestranně připraven k zabezpečení úkolů ochrany s využitím vlastních sil a prostředků.

ZÁSADA STÁLÉ POHOTOVOSTI vojsk k ochraně je založena na nezbytnosti zabezpečit ochranu vojsk v každém čase v potřebném rozsahu, odpovídajícím konkrétní operační situaci.

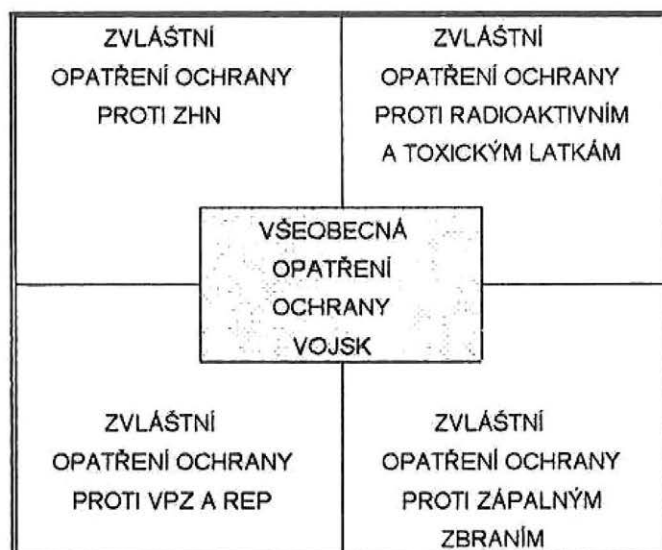

Schéma 1: Struktura stavby ochrany vojsk

ZÁSADA AUTONOMNOSTI určuje odpovědnost za samostatnost a soběstačnost při uskutečňování opatření ochrany vojsk. Ochrana vojsk není servisní službou, každý stupeň ji realizuje především svými silami a prostředky.

ZÁSADA KOMPLEXNOSTI vychází z charakteru ochrany vojsk, která je komplexním úkolem štábu armádního sboru. Uskutečňuje se všemi druhy vojsk, přičemž některá speciální opatření ochrany jsou realizována druhy speciálních vojsk a službami jako součást příslušného druhu zabezpečení nebo služby. Hlavním úkolem štábů v ochraně vojsk je sladění konkrétních opatření co do prostředků, místa a času.

ZÁSADA VČASNOSTI A PREVENTIVNOSTI stanoví nezbytnost takové organizace ochrany vojsk, která zabezpečí včasnou ochranu živé síly, bojové a další techniky, munice a materiálu před účinky ZHN, vysoce přesných zbraní a dalších prostředků ničení protivníka. Část opatření ochrany musí být organizována předem do použití ZHN a dalších prostředků ničení protivníkem, ostatní opatření je nezbytné organizovat tak, aby následky napadení vojsk byly minimalizovány.

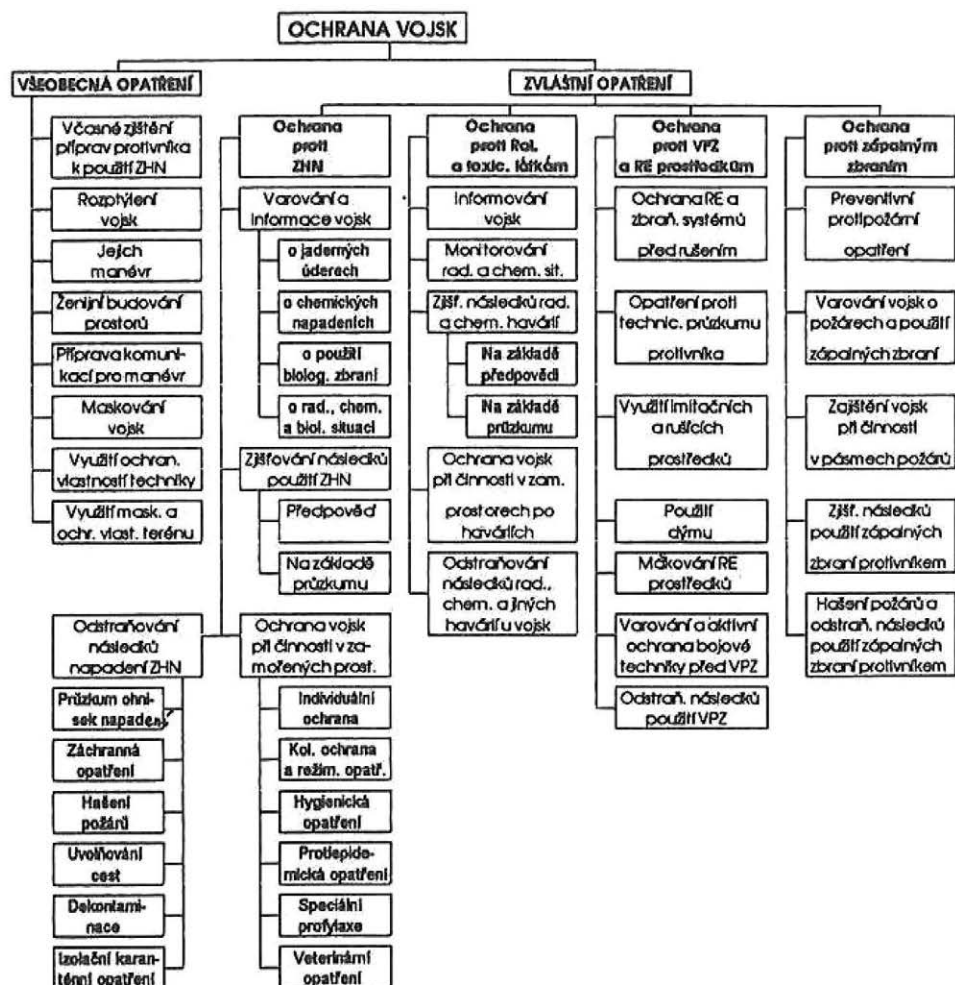

Schéma 2: Návrh struktury ochrany vojsk v AČR

Řízení ochrany vojsk

Řízení ochrany vojsk je nedílnou součástí práce štábu armádního sboru. Rozhodující úloha v něm připadá náčelníkovi štábu. Podílejí se na něm odborní funkcionáři v rozsahu svých kompetencí. Koordinaci jejich úsilí zabezpečuje operační správa.

Řízení opatření ochrany vojsk ovlivňují tyto faktory:

- charakter operační činnosti, místo a úloha armádního sboru v operaci,
- úkol armádního sboru,
- možnosti protivníka v použití ZHN a jiných prostředků ničení,
- stupeň připravenosti vojsk v oblasti ochrany vojsk,
- charakter terénu a meteorologické podmínky, za kterých je operace vedena.

Řízení ochrany vojsk zahrnuje: plánování ochrany vojsk, organizování ochrany vojsk, operativní řízení vojsk při realizaci opatření ochrany, evidenci a kontrolu plnění opatření ochrany vojsk.

Plánování ochrany vojsk při přípravě operace je účelná, cílevědomá činnost velitele a štábu armádního sboru, kdy na základě stanoveného úkolu, sil a prostředků, které jsou k dispozici, se sladuje jejich činnost v prostoru a čase k tomu, aby bylo dosaženo co nejefektivnější ochrany vojsk v požadovaných časových lhůtách. Zahrnuje stanovení cíle ochrany vojsk v operaci, stanovení hlavních úkolů ochrany vojsk po etapách operace, určení způsobů a předpokládaných časových relací plnění úkolů ochrany vojsk a vyčlenění sil a prostředků pro plnění těchto úkolů.

Výchozími údaji pro plánování ochrany vojsk jsou: úkol armádního sboru, pokyny velitele pro ochranu vojsk, charakter činnosti protivníka z hlediska použití ZHN a dalších prostředků ničení, situace vlastních vojsk. Dalším výchozím podkladem může být směrnice HMV AČR pro ochranu vojsk, pokud je v některých specifických případech vydána.

Velitel armádního sboru při ujasnění úkolu přihlíží zejména k možnostem protivníka, ke skutečnosti, zda může být nadcházející operační činnost vedena za podmínek použití ZHN, k infrastruktuře teritoria a k možnosti vzniku radiačních a chemických havárií. Bere v úvahu opatření, která v jeho prospěch plánuje nadřazený a formuluje požadavky pro štáb na doplnění informací nezbytných pro přijetí rozhodnutí.

Při hodnocení situace velitel hodnotí konkrétní možnosti protivníka v použití VPZ (případně i ZHN) a možné důsledky radiačních a chemických havárií v pásmu činnosti armádního sboru a jejich vliv na vedení operační činnosti. Vytypuje nejvíce ohrožené prvky, posuzuje možnosti a připravenost vojsk vyrovnat se se vzniklou situací. Hodnotí, jaké síly a prostředky jsou k dispozici k omezení následků použití VPZ, ZHN, radiačních a chemických havárií, časové a prostorové možnosti organizace ochrany vojsk a možný celkový rozsah úkolů ochrany.

Na základě dostupných informací rozhodne, jaký bude obsah ochrany vojsk pro danou etapu operace a způsob jeho naplnění. Toto rozhodnutí transformuje do

pokynů pro organizaci ochrany vojsk, v nichž podle konkrétní situace a podmínek může uvést:

- ▲ nejvíce ohrožené prvky sestavy armádního sboru,
- ▲ kam zaměřit hlavní úsilí ochrany vojsk,
- ▲ způsob rozptýlení vojsk a změny operační sestavy v souladu s plněným úkolem,
- ▲ stupeň ženijního budování zaujímaných prostorů,
- ▲ specifické úkoly ochrany vojsk (podle potřeby),
- ▲ síly a prostředky vyčleňované pro ochranu vojsk a způsob součinnosti mezi nimi, včetně odřadů odstraňování následků,
- ▲ stanovení odpovědnosti za organizaci a lhůty plnění stanovených opatření.

Podle naléhavosti úkolů a stupně připravenosti a sladění štábu může velitel armádního sboru obsah pokynů úměrně **redukovat**, a to i velmi výrazně.

Plánování úkolů ochrany vojsk řídí náčelník štábu armádního sboru, koordinuje je operační správa a realizují je jednotliví náčelníci druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb ve svých plánech. Plán ochrany vojsk v operaci ani jiné samostatné dokumenty se při plánování ochrany vojsk **nezpracovávají**. Úkoly ochrany vojsk se v nezbytném rozsahu mohou zahrnout i do rozhodnutí velitele.

Organizování ochrany vojsk probíhá ve štábu na základě pokynů velitele, jeho zámyslu a podle konkrétní situace.

Úkoly svazkům a speciálním útvarům, které jsou plněny z hlediska ochrany vojsk, jsou obsaženy v bojových rozkazech a odborných nařízeních. Každý funkcionář odpovídá v rozsahu své kompetence za doručení úkolů svým podřízeným svazkům a útvarům. **Zvláštní nařízení pro ochranu vojsk se zpravidla nezpracovává.**

Ve specifických případech, například při reálném nebezpečí možného přechodu na použití ZHN protivníkem, může rozsah a naléhavost přijímaných opatření ochrany vojsk vést velitele k rozhodnutí vydat nařízení pro ochranu vojsk.

Organizace ochrany vojsk se provádí v úzké součinnosti odpovědných funkcionářů štábu. Podle stupně naléhavosti se opatření ochrany vojsk řeší i při **organizaci součinnosti**, prováděné velitelem sboru. Opatření ochrany vojsk mají úzkou návaznost na opatření ochrany realizovaná na teritoriu. Proto se organizuje součinnost mezi polními vojsky, orgány teritoria a orgány Civilní ochrany, především využitím systému monitorování radiační a chemické situace.

Operativní řízení ochrany vojsk při vedení operace se opírá o zpracovaný plán operace a plány jednotlivých druhů zabezpečení s konkretizací na reálnou operační situaci. Uskutečňuje se formou nařízení, povelů a signálů, vydávaných kompetentními funkcionáři podle jejich odpovědnosti za plnění jednotlivých opatření ochrany vojsk. K tomu se využívá systém informování a varování vojsk, podsystemy monitorování radiační a chemické situace, podsystemy velení jednotlivým druhům vojsk, speciálním vojskům a službám a také některé nestálé skupiny (např. skupiny vyhodnocování následků napadení ZHN, radiačních a chemických havárií ve štábu sboru) nebo nestálé prvky operační sestavy, zejména odřady odstraňování následků napadení.

Evidence plnění úkolů a opatření ochrany vojsk se vede v pracovních mapách, záznamnicích zpráv, výkazových mapách a v hlášeních velitelů a náčelníků v nezbytném rozsahu podle funkčních povinností. Zvláštní evidence plnění úkolů a opatření ochrany vojsk se **nezpracovává**.

Kontrola plnění opatření ochrany vojsk se provádí v rámci kontrolní činnosti štábu za řízení náčelníka štábu. Její rozsah závisí na konkrétní situaci a bude zpravidla největší při reálném nebezpečí použití ZHN protivníkem.

Ochrana pozemního vojska

Pozemní vojsko v součinnosti s taktickým letectvem a vojskem protivzdušné obrany plní rozhodující úlohu při obraně suverenity a územní celistvosti České republiky. Proto i rozhodující úsilí v ochraně vojsk je v operaci k obraně území ČR zaměřeno na pozemní vojsko.

Způsob organizace ochrany pozemního vojska je ovlivňován především tím, zda je operace vedena pouze konvenčními prostředky napadení, nebo s použitím ZHN protivníkem. Značný vliv má i druh operační činnosti vojsk. Druhy vojsk a speciálních vojsk se vyznačují určitými specifiky operačního a bojového použití, která rovněž ovlivňují způsob organizace ochrany u nich. Do úvahy při organizaci ochrany vojsk je potřeba brát i vliv terénu, meteorologických podmínek, denní a noční doby, ročního období a dalších faktorů.

Při vedení operace pouze **konvenčními prostředky ničení** se v plném rozsahu uskutečňují všeobecná opatření ochrany vojsk a zvláštní opatření ochrany proti VPZ, radioelektronickým prostředkům a zápalným zbraním. Zvláštní opatření ochrany vojsk proti ZHN, radioaktivním a toxickým látkám se pouze připravují.

Při vedení operace s **použitím ZHN** nebo v případě radiačních a chemických havárií se v nezbytném rozsahu organizuje celý komplex opatření ochrany proti ZHN, radioaktivním a toxickým látkám, přičemž se vychází z rozsahu použití ZHN protivníkem, z infrastruktury teritoria a možných zdrojů zamoření, konfigurace terénu, denní a noční doby, meteorologické situace, ze stavu vojsk a jejich vycvičenosti, z množství sil a prostředků, které jsou k dispozici pro splnění úkolů ochrany proti ZHN, a z charakteru činnosti vojsk.

Ochrana vojsk v obranné operaci

V obranné operaci jsou zpravidla vytvořeny poměrně dobré podmínky pro ochranu vojsk. Prostor a čas, který lze uvažovat při přípravě obranné operace do zahájení válečného konfliktu, vytváří zpravidla příznivé předpoklady pro efektivní organizaci opatření ochrany vojsk.

Vojska v obraně se musí rozmisťovat skrytě a rozptýleně tak, aby mohl být splněn úkol a zároveň zabezpečena nezbytná úroveň ochrany. Stupeň rozptýlení určuje velitel. Lepší podmínky pro skrytí a manévry vojsk skýtá **manévrová obrana**.

Potřebné soustředění sil v manévrové obraně se provádí skrytě podle rozhodnutí velitele na nezbytnou dobu, při radioelektronickém rušení průzkumných systémů

protivníka, dodržení zásad maskování a se zabezpečením účinné protivzdušné obrany. K maskování vojsk a míst velení je účelné využívat i dýmy.

Ženíjní budování je v obraně, zejména poziční, nejúčinnějším pasivním opatřením ochrany vojsk. Vojska využívají stálé ochranné objekty, budované v míru, ochranné stavby a zástavby na teritoriu a ženíjně budují vlastními silami a prostředky přidělené prostory. Pro osoby se budují okopy, zákopy, pohotovostní úkryty a odpočinkové úkryty se speciálním vybavením. Bojová technika se ukrývá v okopech a krytech. Realizují se aktivní i pasivní opatření ochrany proti vysoce přesným a zápalným zbraním.

Místa velení se rozmísťují skrytě a rozptýleně, zpravidla stranou od předpokládaného směru hlavního úderu protivníka. Pro místa velení svazků a svazů se zpravidla využívají stálé objekty s vysokou odolností a se speciálním vybavením, zabezpečující vysoký stupeň ochrany, polní místa velení se ženíjně budují. Spojovací a radiolokační prostředky se rozmísťují v bezpečných vzdálenostech od míst velení a jejich prostory se ženíjně budují. Podle možností se vytvářejí zálohy prostředků spojení. Výpočetní technika se umísťuje v z odolněných pracovištích a chrání se před účinky elektromagnetického impulsu.

Při zjištění příprav protivníka k použití ZHN a také při reálném nebezpečí vzniku radiační nebo chemické havárie se prověřuje systém uvědomování, upřesňují se lhůty a obsah zvláštních opatření ochrany, kontroluje se jejich splnění, případně připravenost vyčleněných sil a prostředků.

Sběr a vyhodnocení informací o úderech ZHN, radiačních a chemických haváriích probíhá v rámci **monitorování radiační a chemické situace**. Rozhodnutí na další vedení operace štáb armádního sboru připravuje zpravidla na základě předpovědi ztrát živé síly, výzbroje, bojové a další techniky, rozsahu a charakteru zamorení, závalů, požárů a zátop. Následky vyhodnocuje k tomu účelu ve štábu vytvářená pracovní skupina specialistů, řízená náčelníkem štábu.

Po zjištění následků použití ZHN, radiačních nebo chemických havárií na vojska armádního sboru se stanovují opatření k co nejrychlejší obnově bojeschopnosti zasažených svazků a k odstranění následků použití ZHN protivníkem. **V prvním pořadí se obnovuje bojeschopnost u svazků, které utrpěly nejmenší ztráty.**

Za všech podmínek, kdy je to možné, musí být vojska připravena odstranit následky napadení VPZ, ZHN nebo následky radiačních a chemických havárií **vlastními silami a prostředky**. V prostorech s nejsložitější situací nebo u napadených nejdůležitějších prvků operační sestavy se podle rozhodnutí velitele armádního sboru k odstraňování následků použití ZHN protivníkem nebo následků radiačních a chemických havárií mohou využívat **odřady odstraňování následků** jako dočasné prvky operační sestavy.

Odstraňování následků napadení ZHN a obnova bojeschopnosti vojsk v žádném případě nesmí být prováděny samoúčelně, ale v přísném souladu s rozhodnutím velitele. **Jen ten velitel, který dokáže rychle reagovat na vzniklou složitou situaci, správně a včas využít bojeschopných vojsk k rozhodnému plnění úkolu, předstihne protivníka v odstranění následků napadení a obnově bojeschopnosti a takto získané síly použije v rozhodujícím čase a prostoru, má reálnou možnost dosáhnout úspěchu.**

Ochrana vojsk při protiúderu

Pro ochranu vojsk při protiúderu armádního sboru je charakteristický nižší stupeň ochrany vlastních vojsk než v obraně a protivník má možnost zničit v útočném pásmu jaderná energetická zařízení nebo objekty s toxickými látkami, případně použít i otravné látky dlouhodobě zamořující terén. Útočící vojska tak mohou být nucena překonávat zamořené prostory. Zároveň však činnost vojsk při protiúderu zabezpečuje zpravidla značný stupeň rozptýlení a poskytuje dostatek iniciativy i pro organizaci ochrany vojsk.

Relativně lépe chráněny před účinky ZHN jsou útvary v přímém kontaktu s protivníkem, pravděpodobnost napadení ZHN protivníka vzrůstá u míst velení, dělostřelectva, druhých sledů a záloh. Nejvíce budou vojska ohrožena ve výchozích prostorech, při vyvádění z nich a při přesunech na čáry zasazení do protiúderu. Zde je také potřeba soustředit úsilí ochrany vojsk.

Ve výchozích prostorech se vojska rozmísťují rozptýleně, zpravidla podél komunikací, co nejvíce využívají ochranných vlastností terénu a provádějí aktivní maskovací opatření. Pro osoby, místa velení, bojovou techniku, dopravní prostředky a materiál se budují okopy, kryty a úkryty. K ukrytí se vhodně využívá možností teritoria.

Jedním z neefektivnějších opatření ochrany vojsk při protiúderu je **manévr**. Dynamická a skrytá činnost vojsk výrazně zvyšuje efektivnost jejich ochrany. Manévr, skrytí, rozptýlení vojsk a ženijní budování prostorů jejich rozmístění je potřeba provádět komplexně a vzájemně optimalizovat k dosažení co nejvyššího výsledného stupně ochrany v čase, který je k dispozici.

Při manévru vojsky se zabezpečuje monitorování radiační a chemické situace. V těch případech, kdy se výchozí prostor zaujímá současně s vystřídáním vojsk, předávají vystřídané útvary i údaje o radiační, chemické a biologické situaci.

Po napadení ZHN nebo po radiačních a chemických haváriích ve výchozím prostoru organizují velitelé napadených svazků odstraňování následků napadení a obnovu, odtarasování, případně i odmořování os přesunů. V případě, že to situace dovolí, se zasažené svazky vyvádějí do nezamořených prostorů nebo do prostorů s nízkými expozičními příkony. Při dostatku času se provádí úplná dekontaminace.

Přesun brigád z výchozích prostorů na čáry zasazení do protiúderu se provádí v širokých pásmech, aby bylo zabezpečeno potřebné rozptýlení vojsk. Druhé sledy (vševojskové zálohy) postupují za prvním sledem v bezpečné vzdálenosti, vylučující jejich současné zasažení a umožňující manévr a obejítí pásem (prostorů) zamoření a závalů. Maximální pozornost se věnuje skrytí a maskování, včetně využití ochranných opatření REB a použití dýmu.

Provedl-li protivník jaderné nebo chemické úderu během přesunů vojsk na čáry zasazení, pokračují svazky, které si zachovaly bojeschopnost, v plnění stanoveného úkolu. Vojska prvního sledu překonávají zamořené úseky co nejrychleji v tancích a BVP s využitím prostředků individuální ochrany a speciálního vybavení bojových vozidel.

Druhé sledy pásma (prostory) zamoření zpravidla obcházejí na směrech, které zajišťují minimalizaci expozičních dávek. Není-li možné pásma obejít, překonávají

je nebo podle rozkazu nadřízených velitelů vyčkají poklesu expozičních příkonů na přípustnou úroveň. Nebojeschopné útvary (jednotky) prvního sledu se vystřídají a provádí se u nich odstraňování následků napadení.

Dělostřelectvo a prostředky vojskové PVO musí být schopny plnit úkoly v prostorech bojového rozmístění a v palebných postaveních i v podmínkách zamoření. Na rozkaz se vyvádějí z pásme zamoření a provádějí dekontaminaci.

Při protiúderu se zabezpečuje monitorování radiační a chemické situace s využitím vojskových prostředků, útvarů a jednotek radiačního a chemického průzkumu. Ve výchozích prostorech a v pásmech přesunů na čáry zasazení se využívá i sil a prostředků teritoriální radiační sítě. Velitelská stanoviště svazků se při protiúderu přemísťují skrytě, při zastávkách se rozmísťují v příhodném terénu a důkladně se maskují.

Při případném násilném přechodu vodních překážek se přepraviště volí v dostatečných vzdálenostech od sebe a maskují se před vzdušným a radioelektronickým průzkumem. K maskování skutečných a k imitaci klamných přepravišť je vhodné využívat dýmu. Odmořování přepravišť zabezpečují jednotky odmořování terénu chemického vojska.

Ochrana vojsk v prostorech rozmístění a za přesunu

Při volbě prostorů rozmístění vojsk je nutné brát zřetel na jejich dostatečné rozptýlení, skrytí a na využití ochranných vlastností terénu. Je výhodnější rozmísťovat vojska v řídce zastavěných prostorech a osadách s dobrými podmínkami pro skrytí, při využití ochranných vlastností staveb a s možností využití infrastruktury teritoria ve prospěch plnění opatření ochrany vojsk. **Lesní masivy jsou pro rozmísťování vojsk méně vhodné** vzhledem k možnosti závalů a požárů po úderech jadernými a zápalnými zbraněmi i pro poměrně vysokou stálost a možnost zvýšení koncentrace otravných látek v zalesněném terénu. Prostory rozmístění je vhodné volit v bezpečných vzdálenostech od jaderných energetických zařízení a průmyslových závodů s vojensky významným množstvím skladovaných toxických látek.

Při rekognoskaci prostorů rozmístění v operaci vedené za použití ZHN nebo po radiačních a chemických haváriích se provádí radiační a chemický průzkum, případně vzdušný radiační průzkum.

Prostor rozmístění musí být zaujímán a budován tak, aby umožňoval rychlé opuštění a je nezbytné jej ženijně budovat v takovém rozsahu, aby v daném čase zabezpečoval ukrytí a co nejvyšší stupeň ochrany osob, bojové techniky a materiálu. Pozornost je potřeba věnovat maskování vojsk a ochraně před průzkumnými systémy protivníka. V prostorech rozmístění se uskutečňuje monitorování radiační a chemické situace silami a prostředky vojsk a teritoriální radiační sítě.

Po použití ZHN protivníkem nebo radiačních či chemických haváriích, vojska v prostorech soustředění organizují odstranění následků napadení a obnovují bojeschopnost. Při tom opouštějí zamořené prostory a prostory (pásma) radioaktivního zamoření s vysokým expozičním příkonem. V případě zamoření důležitých stacionárních objektů se provádějí režimová opatření k zabezpečení

dlouhodobého pobytu v prostředí zamořeném radioaktivními a toxickými látkami, případně i dezaktivace nebo odmoření objektů a terénu.

Za přesunu mohou být vojska cílem napadení ZHN nebo mohou překonávat prostory (pásma) zamoření, vzniklé v důsledku použití ZHN nebo po radiačních a chemických haváriích.

Pochodová sestava musí zabezpečovat splnění úkolu a zároveň poskytovat nezbytný stupeň ochrany stanovením vzdáleností útvarů a jednotek a zamezením koncentrace vojsk. Přesuny svazu a svazků se provádějí v širokých pásmech tak, aby se vyloučilo současné vyřazení dvou pochodových proudů jedním úderem. Pochodové osy se volí tak, aby se vyhýbaly nebezpečným prostorům z hlediska možného napadení vysoce přesnými a zápalnými zbraněmi (případně i ZHN) a místům, která by mohla být bezprostředně ohrožena po radiačních a chemických haváriích.

Při přesunech se využívá ochranných vlastností bojové a dopravní techniky a tam, kde je to možné, i terénu. Provádějí se maskovací opatření, včetně použití radioelektronických prostředků a dýmu.

K ochraně vojsk za přesunu se používají vlastní síly a prostředky, organizují se opatření ochrany nadřazeným a využívá se možností teritoria. Přesuny svazků se zabezpečují silami armádního sboru a vojsk územní obrany.

Monitorování radiační a chemické situace se zabezpečuje především silami teritoriální radiační sítě, prostředky chemického vojska nadřazeného, pořádkovou službou a také s využitím vlastních sil přesunovaných svazků (útvarů).

Na komunikacích se připravují objížďky, maskují a chrání mosty, připravují záložní přepravy přes vodní překážky. Průjezdnost zabezpečují odřady zabezpečení pohybu.

Pro zabezpečení dekontaminace se rekognoskují MSO (místa pro spec. očistu - pozn. red.), některá z nich mohou být připravena nadřazeným jako pohotovostní. Odmořování úseků terénu, mostů, přepravišť apod. provádějí jednotky odmořování terénu chemického vojska.

Prostory odpočinku se vybírají tak, aby zabezpečily skrytí a rozptýlení vojsk a ženijně se budují. Jestliže vojska byla nucena za přesunu překonávat pásma (prostory) zamoření, provádí se podle výsledků dozimetrické a chemické kontroly dekontaminace před zaujetím prostorů odpočinku (rozmístění).

Problematika ochrany vojsk v Armádě České republiky se v současné době dynamicky rozvíjí. O tom svědčí návrhy řešení v ještě širším pojetí, než je uvedeno v tomto článku, ve kterých se doporučuje zahrnout do ochrany vojsk například i klamání, ochranu zdraví, ochranu životního prostředí, ochranu před účinky vlastních zbraňových systémů a ochranu utajovaných skutečností. Je tedy pravděpodobné, že se k této problematice rozvine poměrně široká odborná diskuse, ke které chtěli autoři přispět.

Při rozpracování problematiky byla použita terminologie z počátku roku 1994 a uplatněny některé návrhy a poznatky z „kulatých stolů“, organizovaných katedrou 101 Fakulty velitelské a štábní Vojenské akademie Brno.

Literatura

1. Antušák E. a kol.: Příprava a vedení 1. obranné operace vojsk AČR, IVOU Praha, 1994.
2. Vraný A., Roubín P.: Ochrana vojsk. Dílčí studie vědeckého úkolu IVOU-94-OD-01, VA Brno, 1994.
3. FM 100-5 Operations, Headquarters Department of the Army, USA, 1993.
4. Kolektiv: Příprava a vedení operací, MO Praha, 1993.
5. Polní řád pozemního vojska armády ČSFR (divize, brigáda, pluk). Prozatímní vydání, MO Praha, 1992.
6. Vraný A.: Perspektivy vývoje chemického zabezpečení a zásady použití chemického vojska ve 2. polovině 90. let, VA Brno, 1991.
7. Vraný A.: Chemické zabezpečení obrany ČSFR, habilitační práce, VA Brno, 1992.
8. Vševojsk-2-13: Chemické zabezpečení pozemního vojska, MNO Praha, 1988.
9. Vševojsk-2-1: Ochrana vojsk proti zbraním hromadného ničení, MNO Praha, 1968.
10. Vševojsk-2-7: Ochrana vojsk proti zápalným látkám, MO Praha, 1991.

Plukovník prof. Ing. Jiří Stodola, DrSc.

Vybrané metody logistiky

Logistika představuje relativně novou metodologii v armádní organizaci. Je to nově vznikající disciplína, kterou je možno pokládat za teorii, ale především za zcela praktický přístup k řízení. Logistický přístup znamená:

- * koordinaci a optimalizaci všech hmotných a nehmotných procesů (pohyb materiálu, energií, informací) v okamžiku jejich vzniku až po místo a okamžik jejich zániku (převzetí výrobku, spotřebu, recyklaci a likvidaci odpadů), a to z hlediska potřeby času a ekonomičnosti,
- * že pro danou produkci materiálů současně řeší problémy manipulace, přepravy, konzervace, skladování, balení, popř. servisních služeb včetně prostorového rozmístění a potřebných kapacit,
- * že do řešení zahrnuje všechny články, které zprostředkovávají pohyb materiálu, energie, odpadů a informací,
- * že rozhodujícím článkem celého řetězce je uživatel, tj. útvar, jehož potřebám se všechny ostatní články podřizují aj.

* * *

Lze konstatovat, že logistika se profiluje jako samostatná vědní disciplína, její vývoj není ukončen a zřejmě dojde k rychlému teoretickému i pragmatickému vývoji. Při zkoumání logistiky zjišťujeme, že obsahuje empirické znalosti a zkušenosti, které jsou její silnou stránkou, obsahuje rovněž teoretické poznatky, které mají formu zákonitostí, předpokladů a hypotéz. Nedílnou součástí logistiky jsou všeobecné i specifické metody a postupy. Vybrané příklady metod, které se uplatňují v logistice, jsou uvedeny v **tabulce**. Logistika obsahuje rovněž tzv. logistickou filozofii, kdy předpoklady a závěry logistiky svědčí společenské prospěšnosti a využitelnosti logistiky pro jednotlivé subjekty, ale i pro stát, armádu a celou společnost.

Oblast logistiky	Metoda
analýza procesů	teorie pravděpodobnosti a matematická statistika, shluková analýza, teorie matných (fuzzy) množin, teorie chyb
modelování procesů	teorie grafů, teorie hromadné obsluhy, teorie spolehlivosti, modelování a simulace aj.
optimalizace procesů	teorie her, teorie rozhodování, matematické programování, modely návazných procesů, operační analýza aj.
řízení procesů	teorie organizace, expertní systémy, teorie rozhodování aj.
vyhodnocování procesů	hodnotová analýza, rozpočtování nákladů, metody analýzy užítka a nákladů aj.

Logistické myšlení

Logistika je charakterizována uceleným systémem uvažování, tj. hodnocením provozně-ekonomických skutečností a vyvozování závěrů. Hlavním požadavkem přitom je **komplexnost zabezpečení a minimální náklady**. Závěry logistického myšlení lze shrnout do tří oblastí:

① Snížování zásob a zvyšování obrátky zásob - sem patří promyšlený pravidelný zásobovací systém, který i při zvláštních nárocích armády umožní na základním stupni práci bez pojistné zásoby, resp. s ohledem na rychlost a operativnost dodávek umožňuje udržovat minimální zásoby. Významnou roli zde hraje diverzifikace logistických cest, což umožní racionalizaci zásobování s ohledem na typ a velikost zásobovaného útvaru. V této oblasti je nezbytné přednostní zapojení účinné výpočetní techniky.

② Snížování vlastních nákladů logistického systému - předpokladem je uplatnění výpočetní techniky v řízení a oběhu materiálu a jeho evidenci, racionalizace výběru materiálu aj.

③ Snížení přepravních a manipulačních nákladů - zásobování ve velkém, racionální přepravní technika a přepravní cesty, kontejnerizace a paletizace aj.

Předpokladem úspěchu logistického uvažování a naplnění hlavního cíle logistiky je především:

- ▲ optimální organizační struktura logistického systému, která je charakterizována velkými organizačními celky, kde se provádí komplexní zabezpečení,
- ▲ diverzifikace logistických cest,

- ▲ automatizovaným systémem řízení s využitím moderních logistických informačních systémů,
- ▲ optimalizace výše zásob,
- ▲ dostatek finančních prostředků na radikální změny systému zabezpečení a zásobovací sítě, na jejich rychlý rozvoj aj.

Logistické metody

Velmi stručně se zmíníme o specifických metodách logistiky, které se používají v oblasti zásobování s důrazem na oblast řízení co do termínů a množství. Tato oblast zahrnuje jak zásobování materiálem a informacemi, tak i poskytování potřebných kapacit.

V nedávné minulosti se požadovalo maximální vytížení kapacit, zařízení a pracovníků ve snaze zmenšit náklady; k tomu však byly nutné velké skladové zásoby a dlouhé průběžné doby. Budoucí stále citelnější vlivy tržního hospodářství a moderní technologie vyžadují především vysokou spolehlivost, pohotovost a schopnost rychlého přizpůsobení k novým situacím. Dříve se rovněž tradovalo, že je třeba práci dělit, zjednodušit a rozčlenit na sekvence mezi co nejvíce pracovníků s malým rozsahem operací. Důsledkem však byla rostoucí byrokratizace, složité systémy a struktury s mnoha místy styku. Dnes je tendence k minimalizaci počtu styku, protože každé místo styku znamená předávání materiálu a informací ve vertikálním či horizontálním směru. Přitom počet hierarchických úrovní by se měl snižovat; vše je třeba rozhodnout tam, kde problém vzniká. Naznačené problémy a otázky je možno řešit s využitím moderních technologií, dopravních systémů, zpracováním informací počítači v reálném čase a komunikační technikou. Využití uvedených a dalších možností může být úspěšné tehdy, děje-li se v rámci promyšlené strategické koncepce, která zahrnuje celý materiálový a informační tok armády, s přihlédnutím k vyšším cílům, tj. hospodářství ČR. Příkladem logistických metod, které se svým obsahem a zpracovaností blíží k naznačeným požadavkům, jsou metody KANBAN, JIT a další počítačem podporované logistické metody. Metoda KANBAN má využití v oblasti výrobních systémů, proto se jí dále nebudeme zabývat. Metodu, resp. systém JIT (*Just In Time*) můžeme definovat jako *systém řízení a organizace zaměřený na produkci a dodávky materiálu v takovém čase, množství i jakosti, aby byly odevzdány uživateli právě tehdy, když je to potřebné*. Za základní principy systému JIT považujeme:

- řízení plynulosti toku materiálu, který musí být dodán uživateli právě včas,
- minimalizace průběžných dob (objednávek, vyskladnění, přepravy aj.) redukcí každé z jejich složek,
- pružnost metody, jež musí být schopna co nejrychlejší odezvy na požadavky odběratelů,
- bilancování toku materiálu,
- organizace práce, při které proces zásobování je určen potřebami odběratelů,
- tvořivé využívání lidského potenciálu v souladu s tendencí snižovat nadměrné pracovní zatížení aj.

Příklad možné logistické metody *JIT* je uveden na schématu.

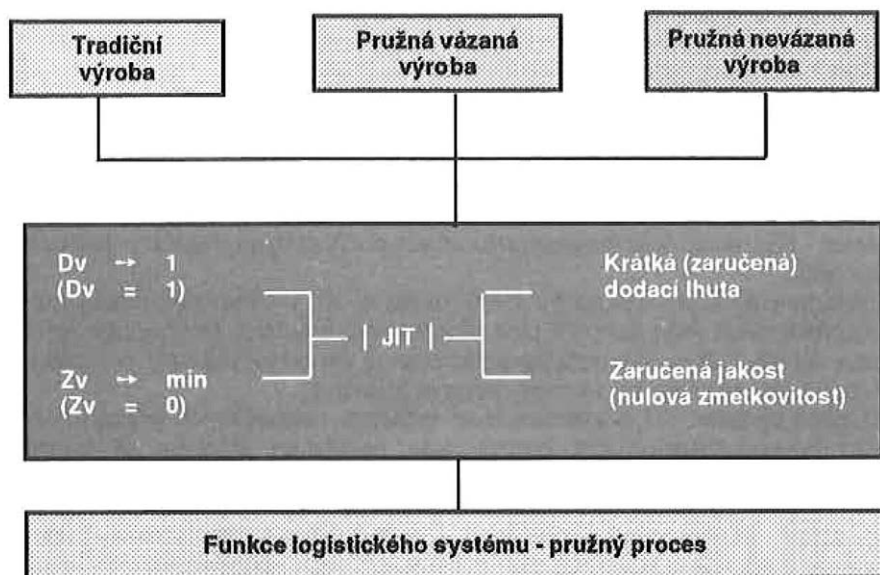

Schéma: Logistické metody *JIT*

Cílový stav je definován pružným procesem, je garantována úroveň jakosti, krátké dodací lhůty, přitom velikost dodávek je taková, že útvar může mít minimální pojistnou zásobu. Předpokladem zavedení systému *JIT* je dokonalá sociální, technická a organizační příprava všech účastníků, která zahrnuje vytvoření následujících podmínek:

- ◆ přípravu a informovanost orgánů logistiky i zabezpečovaných útvarů,
- ◆ dodržování požadované jakosti všech materiálů a výrobků,
- ◆ počítačem podporovaný přenos informací (e-mail aj.),
- ◆ vhodní dodavatelé a vytvoření dodavatelského řetězce,
- ◆ optimální dopravní a manipulační síť,
- ◆ strategie materiálně-technického zabezpečení,
- ◆ optimální organizace a legislativa,
- ◆ zainteresovanost zúčastněných aj.

Značné variabilitě požadavků uživatelů musí odpovídat i dostatečná pružnost logistického systému, jeho výrobců a dodavatelů. **Pružnost je schopnost systé-**

mu přizpůsobit se změnám. Dosahuje se rychlou změnou techniky, korekcemi toku materiálu, přeskupováním pracovních sil a prostředků, doplňováním novou technikou a programovým vybavením aj. Pružnost zabezpečení v reálném čase a její zajištění je předpokladem funkce systému *JIT*. Potřeba rychlého, přesného a spolehlivého předávání informací od subdodavatelů, přes logistický systém až k uživatelům si vynucuje nasazení výpočetní techniky. V konvenčním stávajícím prostředí jednají jednotlivé subjekty s dalšími účastníky materiálního řetězce a ti komunikují i mezi sebou. Tento komunikační systém je časově náročný, nepružný a nákladný. Racionální transformaci a přenos informací je možno zajistit počítačovou sítí. Z možných variant řešení se osvědčil systém *EDI*. Jeho základem je vložení nezávislého počítačového systému mezi jednotlivé účastníky logistických operací. *EDI* umožňuje kompatibilitu mezi počítačovými systémy jednotlivých účastníků.

Objektivním klíčem k úspěchu systému řízení *JIT* je výběr takových partnerů - dodavatelů, kteří jsou schopni plnit dlouhodobé závazky. Motivačním činitelem v této oblasti budou dlouhodobé oboustranně výhodné smlouvy o dodávkách, zahrnující jakost dodávek, termíny, objemy, záruky aj.

Úspěch systému *JIT* je nemožný bez realizace naznačených principů v celém dodavatelsko-odběratelském řetězci, kde primárním článkem je uživatel - zabezpečovaný útvar. Pokud se týká distribuce materiálu, dopravní nároky je schopna plnit především automobilová doprava, pro kterou se dají vypracovat „jíždní řády“ dodávek s velkou přesností. Z ekologického hlediska bude v budoucnu potřebné uvažovat o jiných druzích dopravních cest, výhodná se jeví železniční doprava aj.

Materiálová analýza umožní stanovení výchozí strategie zásobování, kde jsou výhodné tři varianty:

- **strategie neměnných časů dodávek s variabilitou množství materiálu**, tato strategie je vhodná pro dodávky kompletačních prvků (skupin pro opravy metodou výměny skupin aj.),
- **strategie variabilních dodacích lhůt a neměnných množství materiálu**, tato strategie je vhodná pro dodávky surovin, spotřebního a komerčního materiálu aj.,
- **strategie variabilních dodacích lhůt i variabilních množství materiálu**, tato strategie je vhodná pro dodávky nepravidelně využívaných dílů, materiálu a součástí.

Díky diferencované strategii komplexního materiálně-technického zabezpečení je možné vypracovat přesné a relativně podrobné plány MTZ.

Poznámka: Autor ubezpečuje čtenáře, že strategie činnosti a plánování je základním atributem logistických metod a není v rozporu s tržním pojetím problematiky.

Logistika jako vazebný článek mezi opatřováním (výrobou), distribucí a odbytem materiálu proniká celým systémem. Vyžaduje dalekosáhlé zřetězení informačních základů na podkladě tzv. **C-technologií**, např. *CIM*, *CIL* aj. (*Computer Integrated Manufacturing*, resp. *Computer Integrated Logistics*). Logistické koncepce směřují

k integraci všech funkcí, jejich předmětem je plánování, řízení a kontrola materiálového toku a odpovídajícího informačního toku od dodavatele až k odběrateli. Novým prvkem, který je spojován zejména s vytvářením vzájemně propojených počítačových sítí, je snaha vytvářet komplexní automatizované řídicí a informační systémy. Podle typu použitých technických prostředků se jedná o:

- * systémy, jejichž základem jsou terminálové sítě, kterých základem je výkonný počítač,

- * systémy, v nichž převažují mikropočítače propojené v síti.

Krokem ke kompatibilitě různých systémů je jednotící prostředí operačního systému *UNIX*. Samostatnou kapitolu představují programové prostředky čtvrté generace, které jsou implementovány jak na mikropočítačích, tak na počítačích střední kategorie. Je pro ně charakteristické, že jsou orientovány výrazně uživatelsky pro neprofesionály, využívají databázový systém, mají nabídku funkcí profesionálům srovnatelnou s klasickými jazyky (*PASCAL*, *COBOL* aj.), jsou dialogové s velkou podmožinou funkcí aj.

V poslední době nacházejí uplatnění systémy, které se označují jako tzv. *znalostní pracoviště KWS (Knowledge Work Station)*. Je to v podstatě výkonový počítačový systém, ve kterém jsou k dispozici všechny znalosti a informace, jichž je k vykonání určité činnosti třeba. Umožňují řídicím pracovníkům získat data, která jsou potřebná k řízení procesů v oblasti své působnosti. Ty pak umožňují vypočítat různé alternativy rozhodnutí z hlediska nákladů, času, využití kapacit a jiných zdrojů.

* * *

Naznačené metody mají přímé uplatnění v logistice armády ČR a předpokládá se jejich využití v krátké době. Předpokladem je jejich systémové zavedení (včetně legislativy), rutinní zvládnutí, zabezpečení příslušnou počítačovou technikou aj.

NÁZORY ČTENÁŘŮ, POLEMKA

Plukovník Ing. Jiří B e r a n , CSc.

Modelování bojové činnosti v AČR - stav optimistického očekávání

Výzkum v oblasti přípravy a vedení operační činnosti Armády České republiky (AČR) má svůj závažný význam a časovou napjatost. Důvodem je to, že operační použití AČR je jedním z rozhodujících pro vojenskou obranu zájmů České republiky, a tím i pro splnění poslání AČR v určité situaci ohrožení. A současně, že probíhá výstavba AČR podle nové koncepce a pro její obrannou činnost je nezbytné stanovit řadu nových zásad a pravidel, která ke splnění jejího poslání povedou.

Výzkumné práce v uvedené oblasti intenzivně probíhají. Jejich aktuálním výstupem v Institutu pro výzkum operačního umění GŠ je pracovní návrh předpisu „Příprava a vedení operační činnosti Armádou ČR“ (2). V jeho textu jsou uvedeny názory a poznatky pracovního týmu složeného z pracovníků IVOU a orgánů GŠ, štábů druhů vojsk a služeb a VA Brno. V převážné míře se jedná o zcela nové návrhy v přípravě a vedení operační činnosti AČR.

Jistě je zřejmé a obecně platné i v oblasti výzkumu ve vojenství, že **správnost takovýchto nových návrhů je nutno ověřit**, aby se z hypotézy stala teorie, kterou lze oprávněně rozpracovat k využití praxí.

Jednou z metod ověřování je **pokus**, ale současné možnosti takový pokus uskutečnit jsou velmi omezené. Reálně lze využít pouze štábní nácviky a velitelsko-štábní cvičení. Probíhající polní výcvik na úrovni jednotek není pro operační úroveň relevantní.

Štábní nácviky a velitelsko-štábní cvičení lze svým obsahem a průběhem zařadit k **metodám expertního odhadu**. K těm patří i skupinové řešení problémů formou kulatých stolů, porad a týmové práce, připomínkových řízení k předem vypracovaným názorům apod., tedy způsoby a postupy, které jsou v AČR rozšířené a používané.

Teorii a praktickým využitím expertních odhadů se nechci zabývat a zájemce o tuto oblast řešení problémů v důvěře odkazují na příslušnou literaturu (např. (8)). Konstatuji pouze, že pro existující teoretické základy této metody jsou u nás propracovány postupy realizace i vyhodnocování dosažených výsledků, včetně programové podpory pro PC. Nejsou však používány tak, jako výše cit. skupinová řešení.

V dalším se zmíním o **současných limitech využití expertních odhadů** pro ověřování nových poznatků v oblasti přípravy a vedení bojové činnosti v AČR.

Zmíněné štábní nácviky a velitelsko-štábní cvičení (ŠN, VŠC) jsou prostředím, které činnosti vojsk obsahuje a je z tohoto hlediska pro ověřování nových názorů

reálně využitelné. Má však svá omezení a limity. Ty spočívají mj. v tom, že účel a forma ŠN a VŠC vytvářejí specifické podmínky pro uplatnění expertního odhadu. Existuje totiž možnost a často se nelze vyhnout ovlivnění a usměrnění názorů expertů (příslušníků velitelství, podřízených velitelů a odborných funkcionářů atd.) direktivním velením a řízením. To omezuje nezávislost projevu názorů těchto expertů a snižuje kvalitu ověření sledovaného názoru.

Dalším úskalím použití metody expertního odhadu ve specifickém prostředí AČR je současná reálná úroveň znalostí vojáků a civilních zaměstnanců, kteří se dostávají do role expertů, a její vliv na dosažitelnou kvalitu výsledku expertního odhadu. Naši experti jsou zatím ve značné míře při posuzování nových názorů odkázáni jen na informace z konzultací a setkání s pracovníky vyspělých armád, na omezeně využitelné poznatky čs. armády z 20. a 30. let a na názory, které získávají vlastním studiem a tvůrčí aktivitou. Dosud chybí v praxi ověřená zkušenost z cvičení vojsk na potřebné (tj. operační) úrovni.

Je tudíž otázkou, zda za současné situace i ten nejvyšší možný stupeň průpravy, který lze dosáhnout, je v nových, dosud málo známých podmínkách a souvislostech dostatečným základem pro vyhovující hodnotu odborného odhadu, a tím i pro využívání expertní metody k vytváření podpory velení a řízení.

Význam a váhu takového expertního odhadu přitom nelze rozhodně podceňovat, ale jak je uvedeno výše, zřejmě zatím ani přeceňovat.

Tudíž metody expertních odhadů, které lze z řady možných metod pro ověřování nových názorů reálně použít, mohou s ohledem na zmíněné obtíže vést k sice přijatelnému, ne však zcela správnému výsledku. Přitom právě současná situace vyžaduje více prosazení kvality řešení (tj. optimalizaci) než vzájemné ústupky v zájmu dosažení dohody (kompromis); vyžaduje prosazení kvality řešení, i když by její zastánci neměli v místě a čase, ve kterém se o řešení problému rozhoduje, ani rozhodující váhu ani většinu.

Jsmo vlastně v kruhu - nemáme nové poznatky, protože jsou velmi omezené možnosti expertního ověření nových názorů; nemáme kvalifikované experty, protože nemají k dispozici a používáním v praxi zažity nové poznatky. Z tohoto kruhu bez reálného a hodnotného způsobu ověřování nových názorů nebudeme umět vykročit. Nelze opomenout ani to, že také samotný výcvik, do něhož různé a nekompromisně vstupují požadavky na jeho efektivnost i významné požadavky ochrany přírodního prostředí, vyžaduje mít k dispozici prostředky radikálně šetřící náklady i výcvikové prostory.

Přitom je zřejmé, že vykročení ze zmíněného kruhu by mělo být různé, rychlé, správným směrem a reálné. Rázno, vylučující další váhání, rychlé pro zabezpečení aktuálních potřeb AČR, správným směrem k vyváženému využití existujících možností a kroků, které jsou reálné.

Pomohou za této situace výstupy oboru **modelování bojové činnosti**?

Z hlediska modelování není pro odborníky i pro stálé čtenáře Vojenských rozhledů problémem výše citované požadavky na ověřování nových názorů v oblasti podpory výcviku, velení a řízení utřídit. Jedná se o simulační modelování operační, případně taktické činnosti AČR **modely výzkumného, výcvikového a štábního charakteru** (1, 3). Zdá se však, že tímto utříděním jsme současné reálné možnosti užití modelování na operační, resp. taktické úrovni v naší armádě prakticky

vyčerpali. Ke škodě věci, protože potřeby i efekt jsou evidentní (viz např. výše zmíněný odkaz na odborné informace, již dříve uveřejněné ve VR).

Prosím čtenáře, aby tento odkaz bral jako přihlášku do probíhající diskuze na téma modelování bojové činnosti v AČR. Důvodem mé přihlášky je snaha podpořit zájem velitelů a dalších řídicích pracovníků z vojsk o využití modelování bojové činnosti, zájem o vyčíslení praktického přínosu modelování bojové činnosti na našem pracovišti na pozadí přínosu pro AČR, záměr vyjádřit názor přispívající k efektivnímu a neprodlenému řešení i zájem o udržování tématu v povědomí vojenské i nevojenské veřejnosti. Je tudíž jistě pochopitelné, že vyjádření svého názoru v tomto příspěvku na význam modelování bojové činnosti orientuji spíše z hlediska uživatele a pro uživatele než z hlediska zasvěceného odborníka v simulačním modelování.

Složitost řešení úlohy modelování bojové činnosti v AČR je v její obsáhlosti a pravděpodobně i v určitém stereotypním postupu, dlouhodobě používaném k jejímu řešení. To považuji za hlavní příčiny ztroskotání většiny i dobře propracovaných a dobře míněných snah a návrhů.

Podstata problému spočívá podle mého názoru v tom, že modelování bojové činnosti má dílčí části, které tvoří věcně navazující a vzájemně na sobě závislé postupné kroky. Pokud není vyřešena jedna dílčí část, je obtížné přejít k řešení části další. Přitom právě první část problému - vypracování věrohodných simulačních modelů - je nejkomplicovanější. Na následující, také velmi náročné a obsáhlé části problému (získávání a zpracování dat pro funkci modelu bojové činnosti, technologické zabezpečení systému modelování, příprava a výcvik velitelů a štábů k využívání modelů, využívání modelů ve výzkumu) se už potom jaksi nedostává. Asi to má i určitý přirozený důvod - když není vyřešen první krok - proč a jak, kam dělat kroky další? Tohle navykklé schéma přístupu k modelování bojové činnosti má podle mého názoru vážné úskalí. Soustředěním pozornosti na vypracování modelů a odsouváním řešení ostatních částí problému zůstává stranou (a takové omezení vlastně ani jinak vést nemůže) vytváření dostatečně kvalitní, hodnověrné a včasné nabídky pro uživatele, ať pro podporu činnosti velitele a štábu v přípravě a vedení bojové činnosti na operační, resp. taktické úrovni, tak pro výuku, výcvik i výzkum.

Vážné úskalí proto, že právě efekt u uživatelů (zejména kvalita připravenosti vojsk k bojové činnosti a snížení s tím spojených nákladů, dosažitelná úroveň vedení a řízení v pravděpodobné bojové činnosti, významný ekologický přínos) by měl rozhodovat o úsilí, věnovaném řešení problému modelování bojové činnosti v AČR.

Takže vlastně v důsledku takového schématu uživatel nedostává a často ani nezná výstupy, které by ho vedly k věrohodnému poznání a důraznému prosazování svého zájmu zavést modelování bojové činnosti. A nedostatečně, pouze literárně odůvodněný a názory ovlivněný, ale spíše neznámý natož vlastní zkušeností ověřený a zažitý výsledný efekt modelování bojové činnosti v nových činnostech vojsk dost přirozeně nenalézá účinnou podporu na rozhodovací úrovni (organizační a koordinační úsilí, priority úkolu pro akvizici, případně pro řešitelská pracoviště, finanční prostředky atd.).

Jaké možnosti se pro řešení problému modelování bojové činnosti v AČR ve svém celku, i pokud se týká jeho jednotlivých dílčích částí, nabízejí?

Dosavadní výsledky modelování bojové činnosti u nás nejsou nijak povzbudivé. Jejich klad spíše spočívá v poznatku, jak to nejde. A jejich podstatným záporem je značný odstup od stavu ve vyspělých armádách. To tvrdím i přesto, že u nás, jak uvádí např. (1), má modelování bojové činnosti za sebou už historicky dlouhé období, které nebylo bez výsledků. Tak např. v první etapě, probíhající přibližně od konce 60. do začátku 70. let, byly vytvářeny jednoduché vševojskové modely duelů, vycházející z Lanchesterova a Dinerova modelu boje, prognostické modely počasi a stochastické modely simulující bojovou činnost letectva a systému PVO až do operační úrovně. V prvé polovině 80. let, po předchozím podcenění modelování, se realizovaly komplexy logicky a informačně propojených operačních a taktických úloh pro podporu rozhodovacích procesů v boji. V druhé polovině 80. let byl rozpracován model válečné hry a model simulující bojovou činnost až pěti svazků. Rozpracovány byly také modely boje se vzdušným protivníkem a modelování bojové činnosti PLRV a RTV. Dosažené výsledky modelování letu bojových letounů by bylo možno využít při tvorbě modelů bojové činnosti simulujících činnost letectva a PVO. V poslední době byl rozpracován model boje divize, několik jednoduchých modelů pro potřeby výuky a deterministický model, který má poskytovat zobektivizované podklady pro potřebu strategického rozhodování v letectvu a PVO.

Dosažené výsledky spíše potvrzují, než vyvracejí názor, že etapy modelování bojové činnosti, odlišné co do obsahu činností a jejich trvání, byly společně motivovány více zájmem nadšenců než reálných uživatelů. Celý proud prací nese v sobě také znamení převahy snahy a nabídky řešitelů nad poptávkou z praxe, více tlak „propagace“ než uspokojování „hladu“ druhů vojsk a služeb. Důsledkem je současný neuspokojivý stav, jehož řešení v kontextu se současnými potřebami AČR a v daných souvislostech jakoby nás vracelo zpátky, velmi blízko k začátku. Současný stav modelování bojové činnosti v AČR výrazně kontrastuje s úrovní dosaženou vyspělými armádami. Odstup je doslova řádový.

Největšího rozšíření, jak cit. (1), dosáhly modely v armádě USA. Tam je pragmatickým přístupem a rozmístěním sil a prostředků dosaženo stavu, kdy jsou modely využívány ve všech třech oblastech (modely pro podporu velení a řízení, výcvikové modely a výzkumné modely). Dlouhou tradici (více než 100 let) mají v armádě USA *válečné hry* (*war games* - WG), užívané pro výcvik a zdokonalování velitelů a štábů. V závěru 19. stol. se WG staly povinnou součástí výuky na vojenských školách. Během 1. světové války se použití WG rozšířilo na simulaci bojových situací, během 2. světové války byl princip WG použit i pro účely výzkumu a vzniká vědní obor - **operační výzkum**. V druhé polovině 50. let se ve WG začínají uplatňovat počítače a v 70. letech jsou počítače používány pro simulaci boje modely, které reagují na rozhodnutí cvičících. Vývoj vedl přes úsilí o plnou kompatibilitu modelů různé úrovně a určení, vytvoření potřebných modelářských kapacit (armádních i civilních), řešení teoretických otázek a dosavadních slabin modelování, rozpracování objektového modelování, využívání počítačové grafiky a vytváření nových programovacích jazyků, specializovaných na modelování a především na simulaci (zobrazení reality proměnné v čase), až k současnému širokému využívání modelů. Z objemu vydaných katalogů lze odhadnout, že počet modelů válečných her již přesáhl číslo 1000. Modelování se stalo důležitým nástrojem

rozhodovacích procesů, který využívá informační základ a prostor, vytvářený systémem velení a řízení, ozn. C³I.

Tyto výsledky korespondují s úrovní zabezpečení potřeb v oblasti modelování v armádách NATO (4). V nich jsou všechny části modelování bojové činnosti vyřešeny, zdokonalovány a využívány více než 20 let. Současné modely uspokojivým způsobem splňují požadavky validity (tj. jak uvádí (1) - zobrazovat originál s takovou pravdivostí, která dovoluje považovat výsledky experimentování na modelu za výsledky získané studiem originálu). Vývoj v oblasti modernizace informačních technologií ovlivnil nejen rozšíření rozsahu modelování, ale i hodnocení úlohy a místa modelů v praktické činnosti vojsk. Svou úrovní tyto modely pokrývají celé spektrum činnosti ozbrojených sil v bojové situaci - od operací globálního charakteru po bojovou činnost jednotek a duelové situace.

Charakteristický je rozvoj a aplikace výcvikových modelů. Jejich využití zasahuje účinně do oblasti operační přípravy. Hlavní formou přípravy velitelů a štábů sborů, divizí a dalších svazků jsou **velitelsko-štábní hry, velitelsko-štábní cvičení a komplexní cvičení**, která se konají ve výcvikových střediscích, jejichž součástí je modelování bojové činnosti na počítačích. Současné metody počítačového modelování umožňují procvičovat operace velkého rozsahu a zpracovávat řešení a plnění konkrétních úkolů na válčišti za účasti minimálního počtu vyvedených vojsk nebo zcela bez jejich vyvedení. Přitom velitelsko-štábní cvičení, prováděná prostřednictvím počítačů, se v zásadě neliší od tradičních cvičení, prováděných na mapách.

Mezi hlavní úkoly velitelsko-štábních her patří:

- * zhodnocení různých koncepcí operačního použití sil,
- * návrh a prověření varianty praktického použití ozbrojených sil na různých válčištích,
- * zhodnocení velení novým druhům operačních svazků,
- * praktické procvičení a zhodnocení způsobů, principů a systémů velení a řízení,
- * stanovení bojových možností nových zbraňových systémů.

Ilustrujícím příkladem může být automatizovaný systém modelování bojové situace. Tento systém je interaktivní, otevřený a dynamický. Umožňuje účast obou stran na modelování bojové situace, její ovlivňování a zhodnocení úrovně přípravy zúčastněných. Přítomnost protivníka - *OPFOR (Opposing Forces)*, který jedná analogicky, umožňuje v tomto systému provádět dvoustanná cvičení. Protivník je schopen na jakékoliv přijaté rozhodnutí reagovat v reálném čase a sám usiluje o dosažení iniciativy. Velitelství a štáb se tak dostávají do nepředvídaných situací. Cvičení je v podstatě otevřenou hrou bez pevných pravidel a předem připraveného scénáře. Systém umožňuje měnit a sladit rychlost modelování s rychlostí přijímání rozhodnutí velitelem a jeho štábem.

Pro modelování bojové činnosti ozbrojených sil NATO je vytvořen stacionární systém ve středisku pro modelování bojové situace (v r. 1983). Toto středisko je vybaveno moderní výpočetní technikou. Software střediska obsahuje např.:

- model bojové činnosti pozemního vojska *GRWSIM (Ground Warfare Simulation Model)* se stupni velení do roty včetně;
- model bojové činnosti letectva *AWSIM (Air Warfare Simulation Model)*. Modelován je každý jednotlivý letoun;
- integrovaný model *REB JECEWSI (Joint Electronic Combat/Electronic Warfare Simulation)*;
- stochastický model průzkumu *ICM (Intelligence Collection Model)*, poskytující výsledky průzkumu, které odpovídají použitým průzkumným prostředkům a činnosti účastníků cvičení.

Analýza výsledků používání střediska pro modelování bojové situace, kterou provedlo vedení ozbrojených sil NATO v Evropě podle kritéria *náklady/efektivnost* ukázala, že při modelování různých variant bojové činnosti podstatně klesl celkový počet (perspektivně až na polovinu u brigád, divizí a sborů) a nákladnost velkých cvičení, zvětšuje se objem a prohlubuje se zpracovávání jednotlivých otázek. Zvyšuje se kvalitativní úroveň rozhodnutí, přijímaných velením ozbrojených sil NATO.

Velitelé a štáby mohou procvičovat přijímání rozhodnutí v takových podmínkách, které svým rozsahem a kvalitou nelze srovnat s podmínkami vytvářenými a vznikajícími při cvičeních s vyvedenými vojsky, při ŠN a VŠC.

Velitelstvo-štabní hry umožňují získávat nové vědomosti pro rozvoj a zdokonalování forem a způsobů použití ozbrojených sil. Perspektivně by měla být komplexní cvičení na počítačích základním prostředkem přípravy velitelů a štábů na všech stupních od brigády výše a hlavní formou bojové přípravy vojsk na stupni prapor.

Z hodnocení situace v AČR a z jejího porovnání se stavem ve vyspělých armádách vyplývá, že:

a) v oblasti užítí:

- nelze očekávat budoucnost přípravy a vedení bojové činnosti v AČR bez podpory modelování bojové činnosti;
- modelování má svůj neopomenutelný přínos pro dosažení kvality připravenosti k vedení bojové činnosti, pro efektivnější vynakládání prostředků v této oblasti a pro ekologii;
- výcvik velitelů a štábů, podporovaný modelováním bojové činnosti, je efektivní v dosahované kvalitě i vynakládaných prostředcích;
- modelování bojové činnosti má významnou a neopomenutelnou úlohu pro ověřování poznatků výzkumu.

b) modelování bojové činnosti vyžaduje:

- mít k dispozici modely bojové činnosti pro výcvik, výzkum a činnost velitelů a štábů, které obsahují všeobecné i zvláštní skutečnosti, podmínky přípravy a vedení bojové činnosti AČR;
- existenci odborných pracovišť (středisek) obsluhy a užítí modelů;

- existenci pracovišť (škol) pro přípravu uživatelů modelů bojové činnosti (velitelů, štábů, studujících, výzkumných pracovníků atd.);
- zabezpečování trvale aktuální báze dat s informacemi o charakteristice přírodního válečnického, o struktuře, vybavení a vlastnostech výzbroje a vojenské techniky, vycvičenosti vojsk a dalších údajích relevantních pro stanovení bojové síly operačního nebo taktického celku pozemního vojska a vzdušných sil;
- technologické zabezpečení.

c) **řešení problému modelování** bojové činnosti v AČR je nezbytné podřídit existujícím možnostem.

V dalším se nebudu zabývat věcným, ekonomickým ani časovým zhodnocením možností zabezpečit modelování bojové činnosti v AČR. I když lze s velkou pravděpodobností očekávat, že situace, v jaké toto téma u nás je, si takový postup vyžádá. Vyslovím však názor na pořadí důležitosti kroků možného řešení problému. Přitom se budu opírat o význam jednotlivých oblastí modelování bojové činnosti pro připravenost a bojovou činnost AČR (tj. určení významu modelů výcvikového, výzkumného a štábního charakteru) a vezmu v úvahu také náročnost získání (resp. vypracování) jednotlivých částí modelování bojové činnosti (programové vybavení, získávání a zpracovávání dat, připravenost lidí, technologie). Prosím čtenáře, uživatelsky podrobně obeznámeného s problematikou modelování bojové činnosti, aby vysvětlující informace v odstavcích, začínajících v dalším textu článku slovem napsaným *kurzívou*, vynechal.

Výcvikové modely bojové činnosti tvoří nejrozsáhlejší oblast použití modelování ve vojenství (1).

Při *dostatečné variabilitě* umožňují výběr různých pravděpodobných variant řešení, upřesňování situace v očekávaném prostoru bojové činnosti i doplňování údajů o protivníkovi. V takovém provedení patří mezi nejkvalitnější formy přípravy velitelů a štábů.

Primárním účelem těchto modelů je spíše odhalovat (porovnávat) důsledky jednotlivých rozhodnutí cvičících než jim je usnadňovat. Dále umožňují procvičovat rychlou orientaci, prohlubovat samostatnost v rozhodování apod. Pro zvýšení intenzity je u nich možnost použít postup vyžadující poměrně rychlou reakci. Cvičícím poskytují názorné a pro praxi blízké výstupy; vstupy jsou ve formách obvyklých v činnosti vojsk.

Řídící cvičení má možnost vstupovat do řešení konkrétní, předem navolené bojové situace v průběhu střetnutí vlastních vojsk s protivníkem, interpretovat, korigovat a komentovat jeho výsledky.

Modely umožňují přerušování času děje, opakování určitých sekvencí, případně i zpětný chod. V době přerušování umožňují přímé zásahy jak do simulovaného děje, tak do datové části.

Požadavek na validitu výcvikových modelů není přísný, a to se promítá zejména do použitých matematických metod. Modely jsou zpravidla deterministické, jejich

případné stochastické části jsou obvykle určeny k výběru, respektive k rozezhře ztrát a doplňování sil a prostředků v průběhu simulované bojové činnosti.

Modely nevyžadují rozsáhlou technologii ani systém sběru a vyhodnocování dat pro svou činnost. Umožňují jak zmíněný výcvik velitelů a štábů na úrovni blízké reálným podmínkám bojové činnosti, tak výuku a výcvik studujících operační umění a taktiku. Vzhledem na požadovanou malou validitu a široké využívání jsou tyto modely relativně levné.

Výzkumné modely jsou určeny ke studiu a analýzám současných či očekávaných problémů.

Experimentování s těmito modely napomáhá zkoumání zákonů a zákonitostí bojové činnosti při vývoji operačního umění a taktiky, změnách jejich zásad a souvislostí, při návrhu a posuzování organizačních a řídicích struktur, při redistribuci vojsk, napomáhá stanovení požadavků na vyvíjené zbraňové systémy a stanovení jejich bojové efektivnosti.

Výzkumné modely mají zpravidla omezený okruh svých uživatelů. Tyto modely musí být validní, ale jejich činnost nebývá omezena reálným časem. Často umožňují odhalování závislostí či vazeb využitím statistických rozborů, analýz atd., včetně grafického vyjádření výsledků. Obvykle modely umožňují dodatečně zabudovat závislosti, pro jejichž odhalení byly samy využity (jsou otevřeny dalšímu svému zdokonalování).

Modely rovněž nevyžadují rozsáhlou technologii. Data, systém jejich sběru a vyhodnocování však musí odpovídat účelu užití modelu.

Modely pro podporu velení a řízení v bojové činnosti (štábní modely) napomáhají zvýšení objektivity a efektivnosti procesu velení tím, že v co nejkratším čase nabízejí možná řešení dané bojové situace (uloženého úkolu) a napomáhají při volbě optimální varianty řešení.

Nároky na validitu modelů jsou vysoké a dosažená úroveň podléhá studijnímu ověření, porovnání s praxí (cvičení s vojsky) i expertnímu hodnocení.

Modely pracují nejen v reálném čase, ale umožňují i zkracování rozhodujících procesů. Problémem v konstrukci těchto modelů bývá modelování obtížně kvantifikovatelných - tzv. měkkých faktorů (lidský faktor apod.), modelování funkce prahů při rozhodování (např. poměr sil pro obranu nebo útok) a modelování řídicích procesů za podmínek neurčitosti (zejména neurčitosti záměrů protivníka). Závažnost těchto problémů se prokázala mj. při použití modelů pro podporu bojové činnosti stranou koalice ve válce v Perském zálivu - v obtížném předvídání až nevypočitatelnosti některých kroků a chování irácké strany.

Modely jsou *součástí automatizovaných systémů velení* (programové podpory velení a řízení bojové činnosti).

Příkladem může být zasazení modelování bojové činnosti a jeho dílčích částí v systému přípravy a vedení operace, jak je charakterizuje (6):

- * programy pro modelování, plánování (přípravu) a vedení operace včetně jejího všestranného zabezpečení a zajištění, využití digitální mapy území (terénu), zpracování grafické informace, zpracování a předávání bojové dokumentace vlastní i pro podřízené, s propojením na počítačové sítě taktického velení, na síť nadřízeného stupně velení a teritoriálního velitelství;
- * speciální programové vybavení pro modelování bojové činnosti, přípravu cvičení a zaměstnání mobilizační a taktické přípravy podřízených svazků nebo útvarů, vyhodnocování bojeschopnosti, stavu a připravenosti výzbroje a techniky;
- * podsystém pro zabezpečení přenosu dat, který musí umožňovat bezpečné a spolehlivé předávání (výměnu) a využívání grafických, vokálních, obrazových, textových a číselných informací v utajeném režimu v počítačové síti míst velení i mezi nimi navzájem, k nadřízeným i podřízeným, včetně vazby na další speciální zdroje informací potřebných pro vedení bojové činnosti.

Na tyto modely jsou, jak uvádí (1), kladeny nej přísnější uživatelské požadavky (vysoká validita, rychlost a úspora paměti při zpracování dat, snadné ovládání, automatické zavádění vstupních údajů, grafický výstup výsledků atd.) a vyžadují kvalitní výpočetní a komunikační technologii.

Tyto modely jsou součástí programového vybavení pro podporu velení a řízení bojové činnosti a navazují na komunikační a databázové systémy pro rychlý sběr, přenos a ukládání informací a na operační a taktické úlohy, tj. na systémy, které vytvářejí prioritní pohotovostní informace o situaci.

Význam jednotlivých oblastí modelování pro AČR je podmíněn vahou jejich podpory přípravě a vedení bojové činnosti v kontextu s hlavními úkoly AČR a jejich aktuálností (5). Podle mého názoru pak je pořadí následující:

1. **výcvik** (podpora výcvikovými modely).
2. **stanovení zásad a pravidel**, která povedou ke splnění úkolů a poslání AČR (podpora výzkumnými modely).
3. **vedení bojové činnosti** (podpora štábními modely).

Pokud akceptujeme význam modelování bojové činnosti v AČR, přirozeně pak vyvstává **problém jeho realizace**.

Z řady důvodů (vysoká aktuálnost modelování bojové činnosti, která neumožňuje věnovat další dlouhé období na řešení celého problému modelování bojové činnosti; omezené kapacity příslušných odborných pracovišť, které je nezbytné využít pro řešení zvláštností AČR, získávání a zpracování dat, obsluhu technologie, výcvik a výuku; potřebná míra kompatibility s armádami vyspělých států; požadavky Partnerství pro mír; poznatky a zkušenosti z řešení úkolů modelování bojové činnosti v předchozím období atd.) vyplývá nezbytnost zabývat se v prvé řadě možnostmi řešit urychleně první oblast modelování - zabezpečit příslušné modely, v našem případě zda, jak a za co takové modely získat.

Pokládám za účelné pozastavit se podrobněji u výše citovaných důvodů z poněkud jiného hlediska. Tímto hlediskem je úvaha, které z těchto důvodů a s nimi spojené problémy nelze řešit jinak než pouze v podmínkách a silami AČR. Z toho pak vyplývá kapacitní zatížení odborných pracovišť a v důsledku toho i jejich

možnosti řešit v reálné době další problémy z celého komplexu modelování bojové činnosti. Je zřejmé, že k zvláštnostem AČR patří popis přírodních podmínek boje, dále složení AČR a její podrobná charakteristika, zásady a pravidla bojové činnosti AČR. Silami a prostředky AČR je nezbytné zabezpečit zmíněné získávání a zpracování dat, včetně takových údajů, jako jsou reálné bojové hodnoty (bojová síla) svazků, útvarů a jednotek druhů vojsk v závislosti na vycvičenosti vojáků, technickém stavu výzbroje a techniky, denní a roční době, možnostech doplňování, hodnocení protivníka atd., v řadě případů proměnné v čase. Navazují otázky obsluhy technologie modelování bojové činnosti, výcvik obsluh, výcvik uživatelů (velitelů a štábů) v používání podpory modelování bojové činnosti pro jejich rozhodování. Celá tato oblast vyžaduje jistě specializovaný rozbor, ale už jen z cit. výčtu vyplývá, že se jedná o oblast velmi náročnou na odborné předpoklady i, často trvalé, kapacitní nároky. Ve svém příspěvku jsem se zmínil o prvním kroku - získání věrohodných simulačních modelů - jako o podmínce následného řešení modelování bojové činnosti. Není jen akademickou otázkou, kde vzít možnosti k jeho řešení a mít současně připraveno řešení všech souvisejících problémů. Podle mého názoru nelze opakovat chyby, které vedly v minulosti ke ztrátě času, sil a prostředků bez dosažení cíle. Je nutné opustit cestu, která nevytvářel bezprostřední zájem uživatelů, jenž jim nedává reálně použitelné výsledky v přijatelném čase, cestu, na které se od teorie nedošlo k bojové činnosti, ale řešit potřeby uživatelů v již zmíněném kontextu s hlavními úkoly AČR a v pořadí jejich důležitosti.

Východiskem, které umožňuje řešit současně otázky zvláštností AČR i opatření věrohodných simulačních modelů, by podle mého názoru mohlo být získání vhodných modelů ze zahraničí.

Nelze přitom jistě pominout obecné pominující (omezuující) **podmínky a náměty pro usnadnění přístupu** k produktům a technologiím vyspělých armád. Ty lze podle mého názoru popsat takto.

- ◆ případná licenční omezení vývozu ze země původu,
- ◆ přijatelná výše nákupní ceny,
- ◆ nutnost provádění úprav s ohledem na zásady a pravidla přípravy a vedení bojové činnosti AČR, možnost získání příslušné licence,
- ◆ možnost získávat návazná zdokonalení produktů ze země původu,
- ◆ možnost podílet se na řešení, resp. modernizaci vybraných produktů modelování bojové činnosti v zemích původu,
- ◆ existence kvalifikovaných pracovišť pro úpravu produktů,
- ◆ existence kvalifikovaných pracovišť pro získávání a zpracovávání vstupních dat,
- ◆ existence pracovišť pro užití produktů,
- ◆ existence kompenzačních programů pro dosažení nízké (až vykompenzované) nákupní ceny.

Na základě popsaných a dalších nových skutečností lze **obecně konstatovat, že:**

- ▲ se vytvořila kvalitativně nová situace v období transformace AČR účastí ČR v Partnerství pro mír. Rámcový dokument zahrnuje závazek účasti „když to bude

vhodné" na příslušných cvičeních NATO, přístup k určitým technickým informacím NATO, potřebným pro interoperabilitu atd. (viz (9));

- ▲ při přijetí výše zmíněného pořadí úkolů podpory přípravě a vedení bojové činnosti by na prvním místě měly být produkty s výcvikovými modely bojové činnosti. Kromě svého významu pro zabezpečení připravenosti velitelů a štábů AČR jsou také dostupné, relativně levné, existuje pro ně technologické vybavení, jsou akceptovatelné vojáky a obč. zaměstnanci znalými práce na PC;
- ▲ na další místo lze řadit modely výzkumného charakteru a modely štábní: Jak už bylo řečeno, oba mají blízké kvalitativní požadavky, i když v rozdílné kvantitě (u štábních vyšší než u výzkumných). To se týká zejména požadované validity, systémů sběru a vyhodnocování vstupních dat a náročnosti technologií. Současně také vyžadují značnou účast odborných (vědecko-výzkumných, vysokoškolských a vojenských) pracovišť;
- ▲ samostatně je nutno zhodnotit nároky na kvalifikované kapacity a možnosti odborných pracovišť AČR tyto nároky zvládnout (pro získávání a zpracování dat, výuku a výcvik obsluh a uživatelů atd.);
- ▲ rovněž je nutno řešit související komerční otázky (kompenzace, spoluúčast na produktech modelování bojové činnosti, ceny atd.);
- ▲ řešit související organizační otázky, zejména koordinaci celého úkolu.

* * *

Je pravděpodobné, že jsem v předchozím textu nepopsal nebo dostatečně nezdůraznil rozsah a význam všech činností, souvislostí a důsledků modelování bojové činnosti v AČR. Určitě mohu říci, že nebylo mým záměrem provést podrobnou analýzu všech uživatelských, technických a ekonomických problémů. Pouze jsem se snažil najít odpověď na jedny ze základních otázek každého hledání - proč? a - jak? Z mých úvah a hodnocení mně vyplynulo, že:

- ① je nezbytné vytvořit kvalifikovanou, zasvěcenou a cílevědomou „lobby“ uživatelů modelování bojové činnosti, která přesvědčivě prokáže užitek modelování, zejména ve vztahu výsledků připravenosti vojsk k vynaloženým nákladům a ekologii. Takovou „lobby“ lze podle mého názoru vytvořit postupným zaváděním vhodných modelů bojové činnosti do vojsk. Z uvedeného hlediska jimi jsou podle mého názoru na prvním místě modely výcvikové, které shodou okolností mají oproti štábním a výzkumným modelům nejmenší pořizovací náklady (cenou programu a prakticky bez nároků na technologii);
- ② je plně opodstatněný v úvodu citovaný požadavek rázného vykročení, který lze ve shodě s návrhy dalších autorů (např. (1)), konkretizovat takto:

rázně -

rozsah problematiky modelování bojové činnosti vyžaduje zabezpečit koordinaci jejího řešení orgánem (resp. pracovištěm) s příslušnými pravomocemi a odpovědností;

rychle -

řešit aktuální potřeby AČR - výcvik, výuku a ověřování nových poznatků na operační a taktické úrovni, v dalším pak přípravu a vedení bojové činnosti;

správným směrem -

k vyváženému využití existujících možností v zahraničí a v tuzemsku v oblastech programů, technologií, sběru a zpracování dat a užití velitelů a štáby, výzkumnými, školicími a dalšími odbornými pracovišti. Zvážit možnosti, problematiku zahrnout do individuálního pracovního plánu spolupráce s NATO v rámci Partnerství pro mír;

reálně -

spolu s orientací na celkové řešení problematiky modelování bojové činnosti zajistit možnost nabídnout a zabezpečit pro uživatele dílčí výstupy pro seznamování a praktické využití u vojsk a ve výuce. V tomto směru se nabízí možnost přednostně získat a bezprostředně využívat vhodné výcvikové produkty. Přijmout zásadu postupného předávání produktů uživatelům.

Literatura:

1. Lukáš, K. a kol.: Modelování bojové činnosti. Institut pro strategická studia, Praha 1992.
2. Autorský kolektiv: Návrh předpisu „Příprava a vedení operační činnosti Armádou ČR“. Institut pro výzkum operačního umění, Praha 1994.
3. Knezovič, M. a kol.: Modelování bojové činnosti. VAAZ, skripta S-1891, Brno 1988.
4. Poláková, K.: Modelování bojové situace při přípravě velitelského sboru a štábu ozbrojených sil NATO. Adresná informace č. 20/1993. VA-VIP, Brno 1993.
5. Koncepce výstavby AČR do roku 1996. In.: Vojenské rozhledy č. 7/93, s. 5-27.
6. Janderka, R.: Formy a metody práce velitele a operačního štábu. Dílčí studie vědeckého úkolu IVOU-94-OD-01. VA Brno, K 101, Brno 1994.
7. Klimeš, L.: Slovník cizích slov. SPN, Praha 1994.
8. Křovák, J., Zamrazilová, E.: Expertní odhady. SNTL, Praha 1989.
9. V zájmu bezpečnosti Evropy. Partnerství pro mír. In.: Vojenské rozhledy č. 4/94, s. 131-137.

Ještě k úvahám o skladbě a strategiích AČR

Úvahy o optimální skladbě AČR a této skladbě odpovídajících **strategiích** (nikoliv však o strategiích jen válečných, ale i provozně mírových) představují zcela logicky hlavní část náplně armádní reformy, a tedy i jeden z prvořadých úkolů armádního vedení.

Není proto překvapením, že stále více plní stránky nejen vojenské odborné literatury, ale že jsou předmětem zájmu institucí i mimo rámec armády.

Kritika, kterou především mimoarmádní, nicméně ale kompetentní veřejnost reaguje na dosažené výsledky a nepřesvědčivá reakce armádního vedení na ni, však svědčí o tom, že i po čtyřech letech svobody armádního vedení a jeho výkonné složky nedokázaly daný úkol dostatečně úspěšně řešit a vyřešit.

Existující neshoda mezi armádou a veřejností (zahrnující i parlamentní reprezentaci) je důsledkem příčin, které nejsou dosud řádně vyjasněny, a proto ani odstraněny.

Jako první příčinu je nutné uvést, že veřejnost chápe a soudí armádu jako nepřipustně zjednodušený celek představující něco jako vícenásobek „hradní stráže“, tj. jako těleso s rozhodujícím a převažujícím významem formy nad obsahem.

Není vhodné (a věřím, že ani nutné) rozsáhle objasňovat, že tomu tak ve skutečnosti zdaleka není, zdůrazňovat, že armáda je organismus mimořádně složitý a že při jeho hodnocení nelze generalizovat a vystačit jen s velmi malým počtem převážně formálních kritérií.

Naproti tomu však nelze pro naši úvahu zamlčet a nezdůraznit, že armáda se, mimo jiné, funkčně dělí na část, která její činnost **organizuje** (MO, GŠ), a část, která z organizace vyplývající úkoly, ať již mírové nebo válečné, **realizuje** (vlastní vojska).

To proto, že za kritizované reformní kroky odpovídají na své úkoly ne zcela stačíci organizátoři, a ne již tradičně dobře připravení a ve světě uznávaní realizátoři (malé vojenské jednotky při společných mezinárodních vystoupeních a cvičeních i při vojsky zabezpečovaných akcích OSN).

Proto teprve tehdy, adresujeme-li kritiku za dosažené výsledky na správné místo, tj. na organizační jádro armády, vyplynou na povrch další dvě rozhodující příčiny, které neuspokojivý stav a tempo reformy vysvětlí.

První z nich je, že **armádní vedení** a jeho příslušné operační složky, pro řešení daného úkolu nezastupitelné, **byly čtyřicet let z účasti na tvorbě koncepcí na nejvyšší úrovni vyloučeny.**

V důsledku toho nebyly nuceny hledat a zvládat odpovídající metody a prostředky vedoucí k žádaným výsledkům, nedokázaly proto udržet krok s jejich rychlým vývojem a nutně **zaostaly**.

Druhou neméně závažnou příčinou je, že nejvyšší vojenští funkcionáři nerozpoznali, že zatímco ve stejné situaci se nacházející ekonomika, potřebující stejně zásadní věcnou reformu jako armáda, mohla najít a naštěstí i našla navzdory důsledkům normalizace nové schopné lidi, připravené daný úkol na úrovni řešit, pak armáda, stojící před stejným úkolem, nerozpoznala, že se této možnosti a nutnosti **sama zbavila** provedenou důslednou „očistou“ v letech 1969-1975. Je známo, že již tehdy stále častější a věcně dobré výsledky produkující snaha izolovaných pracovních týmů vojenských odborníků hledat pokrokovými exaktními metodami důstojnější a přiměřenější postavení ČSLA ve Varšavském paktu byla vždy prvním a hlavním důvodem k jejich propuštění z armády.

Když pak spolu s tím nejvyšší vojenští činitelé nerozpoznali, že právě nový pokrokový a důsledně analytický způsob myšlení (usilující o kauzálně exaktní a komplexní poznání, neredukované jen na přímo vedený konflikt) je v příkrém rozporu s oportunistickým konzervatismem „varšavské éry“, a je tedy dostatečně spolehlivým doporučením pro zastávání významné funkce v armádě, byl problém dovršen.

Absence tohoto pohledu totiž logicky zapříčinila nejen všeobecně známý neúspěch personální očisty, ale z čistě odborného hlediska způsobila, že kompetentní armádní činitelé, bohužel včetně řady reaktivovaných, nevěnovali dostatečnou pozornost organizaci vojensko-vědecké práce. To jest nevěnovali pozornost výběru osob určených k řízení a realizaci této práce a nedocenili význam kontroly a hodnocení používaných pracovních metod a prokazatelnosti proklamovaných výsledků.

Dopustili proto, že se tato klíčová záležitost stala nadále doménou **ambiciózních jednotlivců** (opět včetně mnohých reaktivovaných) **pracujících metodou spekulací a proklamováním subjektivních neprokazatelných tvrzení**, tj. metodou, která nikdy nemůže přinést žádané výsledky.

V důsledku toho **dnes armáda kvalifikované operační pracovníky prakticky nemá** a snaží se situaci řešit urychlenou, nutně však časově náročnou a ve výsledku i méně spolehlivou převýchovou a doškolením vybraných lidí v zahraničí.

Aktivovat, podpořit a využít nezanedbatelné rezervy existující doma však nedokázala, a proto dnes především koncepčně bloudí a jak se zdá i dlouho ještě bloudit bude.

Podívejme se jen velmi stručně na přetrvávající důsledky tohoto bloudění:

Je všeobecně známo, že úspěch každé vědecké analýzy je podmíněn dostatečně exaktním vymezením jejího předmětu a volbou vhodných pracovních metod.

Je stejně známo, že současné složky GŠ usilující v rámci svého pověření o odvození optimální skladby AČR, o formulaci této skladbě odpovídajících strategií a v neposlední řadě o zpracování operačního předpisu, vycházejí z axiomu, že AČR musí být dimenzována **pro lokální konflikt s použitím konvenčních zbraní, s omezeními cíli a prostorovým ohraničením.**

Není obtížné rozpoznat, že toto krajně vágní a neukončené vymezení předmětu (překonané ve své neurčitosti už jen teologií) vede k těmto gnozeologickým závěrům:

- ① Neurčitost uvedené formulace dovoluje odvodit prakticky libovolnou škálu nutně účelových tvrzení, nedovolí však žádné z nich dokázat.
- ② Nedovolí dospět k důkazům o optimálnosti zvolené skladby armády, k důkazu o optimalitě využití vložených investic a konkrétní vojenské výkonnosti.
- ③ Nedovolí prokázat správnost výběru i určeného pořadí „transformačních“ priorit, jejichž realizací má být armáda přeměněna.

Myslím, že jde o zcela dostačující důkaz o účelové únikovosti, ale i strategické a ekonomické rizikovosti této cesty, a tedy i o nutnosti jejího zavržení.

Návrh možného postupu řešení

Reálné řešení musí věcně vycházet alespoň z jedné rozhodující exaktně měřitelné a dělitelné, i když mnohoparametrické hodnoty (tou jsou v tomto případě známé vydělitelné a nepřekročitelné finanční možnosti státu) a metodologicky z konkrétně definované jednotky operační výkonnosti armády (např. množství vyprodukované ničivé energie na etalonovou plochu nebo cíl).

To proto, že jen na tomto základě může **analýza (zřejmě postupnými kroky) dospět k prokazatelné představě o jediné, tj. optimální skladbě (podobě) armády a pro tuto skladbu může odvodit takové strategie operačního použití, které opět prokazatelně povedou k maximální operační výkonnosti v konfliktu, resp. k maximální návratnosti v míru, tj. nikoliv nejlevnějšímu, ale ve vztahu ke společnosti k nejvýnosnějšímu provozu.**

Není pochyb, že vyřešení této úlohy povede nutně k těmto výsledkům:

- zbaví současný stav a postup jeho nepřipustné neurčitosti a z ní plynoucích rizik;
- rozdělí možné hrozící konflikty na množinu řešitelnou AČR v osamocení a množinu řešitelnou ve spolupráci s koalicí;
- prokazatelně vyjasní optimální skladbu AČR a ověří optimální strategie;
- vyjasní požadavky, které musí ČR uplatnit vůči koalici a možný i nutný způsob jejich recipročního krytí;
- dovolí považovat komplexní dosažený výsledek za optimální, tj. **za stav dosažitelný a současně dostačující bezpečnosti** (při vyjasněním obsahu těchto pojmů).

Funkčně pak tato cesta vyžaduje:

- aby armáda byla strukturována na principu specializovaných operačních pod-systémů;
- aby se stala členem jediné, výkonnostně dostačující koalice;
- aby měla charakter výběrové množiny dovolující vždy vybrat a včas aktivovat operační uskupení schopné úspěšně řešit hrozící konkrétní konflikt.

Všechny tyto tři funkční požadavky musí zvýšit **nedostačující operační výkonnost armády na výkonnost** pro danou existující situaci současně **dostačující** a minimalizovanou tím, že:

- ◆ **nahradí překonaný vševojskový (varšavský) princip vedení operací**, realizovaný masovými armádami za souvislými frontami v omezeném časoprostorovém rozmachu, v tuhé taktické součinnosti všech druhů vojsk a při nepřípustně velkých ztrátách a obětech,
- ◆ **nahradí princip** nespolehlivých a ne dost výkonných **dvoustranných vojenských smluv a dohod**,
- ◆ **umožní** účinně **reagovat na** velkou **četnost podob, rozsahů a proměnlivosti** možných konkrétních **konfliktů**.

Souhrnně však tyto principy, díky své transparentní exaktnosti a výkonnosti, **vyhovují potřebě konflikty především odvracet, a teprve v případě neodvratitelnosti - úspěšně vést.**

Bližší teoretické i metodologické objasnění této problematiky je uvedeno v předcházejících číslech, tj. 6 a 7/1994 Vojenských rozhledů.

Pro tento konkrétní článek je však podstatné uvést, že **prostřednictvím uváděné teorie i metodiky založené na bázi rozvinutého Lanchesterova deterministického kvadratického modelu byla prakticky analyzována a určena výkonnost rozhodujícího, tj. palebně ofenzivního podsystému AČR, vykazujícího jak maximální exaktně určenou efektivnost, tak základní ekonomickou dosažitelnost.** Výsledky mající charakter důkazů posloužily kompetentním orgánům za zdůvodněný podklad pro volbu letounu L-159C (jako perspektivního základního bojového prostředku ofenzivního palebného podsystému AČR) a jeho potřebné počty.

Z toho jasně vyplývá, že armádní velení stojí před úkolem:

- ▲ **podrobit srovnatelné analýze i zbývající tři podsystému AČR,**
- ▲ **dosažené výsledky sloučit a optimalizovat v jeden provázaný celek.**

* * *

Ne dost cílevědomě organizovaná, rozdělená a především ne dost podporovaná vojenskovědecká základna pracující neodpovídajícími metodami však v brzké době žádané výsledky neslibuje a oprávněné kritice občanské veřejnosti zřejmě ještě dlouho nezabrání.

Dr. František Hanzlík, CSc.

Mýty a skutečnosti o perzekuci generálů a důstojníků za okupace a jejich účast v odboji ve 2. světové válce

Po roce 1989 došlo postupně k rehabilitování účastníků odboje proti fašismu bez rozdílu místa působení za války, kteří byli neprávem postiženi po únoru 1948. Mnozí z nich se již bohužel tohoto opožděného aktu spravedlnosti nedožili. Je mezi nimi i řada těch, kteří již v předmnichovské armádě vykonávali důležité funkce a museli z armády po válce a především po únoru 1948 proti své vůli odejít.

I přes určité změny ve výkladu historie armády po roce 1989 přežívají dosud mýty, které se rodily již bezprostředně po válce a byly dále cílevědomě rozšiřovány po únoru 1948. K jejich šíření přispěla do značné míry i masová perzekuce důstojníků - odbojářů po únorových událostech roku 1948. K nim je možno zařadit i mýtus o tom, že většina generálů a vysokých důstojníků předmnichovské armády musela odejít z čs. armády již v roce 1945 proto, že se nezúčastnila odboje, že se zkompromitovala spoluprací s okupanty, že měla podíl na mnichovské tragédii, případně že patřila k tzv. reakčním živlům.

Přežívání těchto a podobných zkreslení bylo možné proto, že se staly součástí oficiálního výkladu historie, ale také proto, že veřejnost neměla možnost seznámit se s obsahem archivních dokumentů, které tyto skutečnosti ukazují v jiném světle.

Také v současné době jsou prezentovány názory odporující historickým skutečnostem. Jedná se například o konstatování, že většina aktivních důstojníků předmnichovské armády po 15. březnu roku 1939 odešla do zahraničí, případně, že se aktivně zúčastnila odboje na domácí půdě.

Ve Vojenském historickém archivu v Praze je uložena řada zajímavých dokumentů obsahujících fakta, která z různých důvodů nebyla dosud zveřejněna. A to především proto, že nekorespondovala s oficiálním výkladem historie armády po únoru 1948. V mnohém jsou v rozporu také s názory prezentovanými v souvislosti s již zmíněnými rehabilitacemi po roce 1989.

K této kategorii dokumentů můžeme mimo jiných zařadit také materiály s názvy **Perzekuce generálů a vyšších důstojníků za války, Seznamy padlých, vězněných, umučených a popravených důstojníků, výsledky práce komise pro přijímání důstojníků a rotmistrů z roku 1945 a z let 1946-1948** i Údaje o důstoj-

nickém a rotmistrovském sboru z 15. května 1947 vypracované 2. odd. hlavního štábu MNO atd.

Veškerá stávající historická produkce se shoduje v tom, že v letech 1945-1948 probíhal ostrý zápas mezi hlavními politickými silami o získání podílu na politické moci, případně o vytvoření podmínek k jejímu uchopení. Zápas o armádu se stal nedílnou součástí tohoto procesu.

I pro oblast budování armády v tomto období je výstižné hodnocení situace z pohledu národně socialistické strany z léta roku 1945, v němž se říká: „*Obraz vnitřní politiky v ohledu stranickém jest obraz řídicího se vozu - komunistické strany - který tři ostatní strany se snaží přibrzdit, aby nepřejel čáru stanovenou vládním programem, tváříce se, jako by ho pomáhali tlačit.*“

Vedení KSČ vidělo nebezpečí pro své plány na úplné uchopení politické moci v budoucnosti mimo jiné také **v obnově armády předmnichovského typu, vedené generály a důstojníky vychovanými v armádě první republiky.** Proto se snažilo za každou cenu narušit kontinuitu důstojnického sboru nově budované armády s armádou předmnichovskou. K realizaci tohoto cíle směřovala některá ustanovení vojenské části Košického vládního programu (dále KVP) a také usnesení vlády z května 1945, které stanovovalo podmínky pro přijetí důstojníků a rotmistrů do nové armády. Jeho součástí byla i klauzule **o nepřijetí** důstojníků a rotmistrů, kteří se **nezúčastnili odboje.** Uvedená klauzule, kterou KVP neobsahoval, byla navržena a ve vládě prosazena vedoucími činiteli KSČ. Již v této době bylo totiž zřejmé, že většina důstojníků předmnichovské armády se do odboje z různých důvodů aktivně nezapojila.

Výsledky práce přijímacích komisí v druhé polovině roku 1945 potvrdily, že **prokazatelně se odboje zúčastnilo pouze 10-20 % aktivních důstojníků předmnichovské armády.**

Důvody relativně nízkého zapojení aktivních důstojníků do odbojové činnosti byly různé. K nim je možno zařadit evidentní snahu nacistů co nejvíce eliminovat možnost zapojení aktivních důstojníků do případného podzemního hnutí a to nejrůznějšími metodami a způsoby. Od **nabídky ke spolupráci** (především u letců) přes rozhodnutí Hitlera povolit **vytvoření tzv. vládního vojska** až po vytvoření podmínek pro **zařazení důstojníků na výhodná místa v civilních zaměstnáních.** Do rozpuštění armády postupovali nacisté vůči důstojnickému sboru velmi opatrně. Do určité doby bylo důstojníkům povoleno nosit osobní zbraně, důstojníci nižších hodností německé armády byli dokonce povinni zdravit čs. důstojníky vyšších hodností a opačně.

Po rozpuštění armády dochází vedle zmíněných tendencí k **zostřování perzekuce** vůči těm důstojníkům, kteří se do odboje buď zapojili nebo patřili ke kategorii důstojníků, kteří se vzhledem ke svým schopnostem organizátory odboje mohli stát (především důstojníci zpravodajské služby, generálové a důstojníci generálního štábu).

Tyto skutečnosti se promítly ve stupni zapojení jednotlivých kategorií důstojnického sboru do odboje, ale také v jejich perzekuci za strany okupantů.

V čs. armádě sloužilo k 15. březnu 1939 celkem **12 454** důstojníků z povolání. Podle výše uvedených dokumentů, které obsahují údaje o důstojnickém sboru, odešlo za okupace do zahraničí **485** aktivních důstojníků. Po 15. březnu 1939

vstoupilo 495 důstojníků do tzv. vládního vojska, 578 bylo převzato do armády Slovenské republiky. 142 důstojníků německé národnosti bylo převzato do wehrmachtu a 11 239 bylo demobilizováno a převedeno do civilního zaměstnání nebo odešlo do výslužby. **Všechny nabídky nacistů letcům i ostatním specialistům ke službě v německé armádě byly z jejich strany odmítnuty.**

Na všech frontách II. světové války padlo 145 aktivních důstojníků a dalších 435 zahynulo v koncentračních táborech nebo bylo nacisty popraveno. Vedle nich bylo vězněno v koncentračních táborech dalších 856 důstojníků, kteří se vrátili po válce do vlasti.

Při porovnání výše uvedených údajů s počty padlých důstojníků, které jsou uváděny v různých publikacích o II. světové válce, vzniká *dojem o jejich nevěrohodnosti*. Je všeobecně známo, že pouze ve Velké Británii padlo přes 500 našich letců a v průběhu bojů našich jednotek v SSSR stovky dalších důstojníků. V převážné většině se však jednalo o důstojníky v záloze, popřípadě dělesloužící poddůstojníky - výkonné letce, kteří k 15. březnu 1939 nebyli aktivními důstojníky armády.

Údaje o důstojnickém sboru vycházejí z výsledků práce příjmacích komisí v roce 1945 a také z let 1946-1947, které pracovaly na základě zákona 72/1946 Sb. i z dalších dokumentů, ve kterých jsou využita také fakta z nacistických archivů o perzekuci generálů a důstojníků v průběhu okupace. Je možno je proto považovat za věrohodné.

Odboje se aktivně zúčastnilo kolem **10 % nižších důstojníků**. Výrazně odlišná situace však byla v kategorii generálů a vyšších důstojníků. Z nich se odboje zúčastnilo největší procento osob. **Z celkového počtu 119 generálů z roku 1938 bylo v průběhu okupace popraveno 24. Pět jich zemřelo v koncentračních táborech a dva padli v květnovém povstání.** V koncentračních táborech bylo žalářováno 13 generálů a v podzemním hnutí pracovalo (mimo perzekuovaných a popravených) 12 osob. Šest generálů se zúčastnilo odboje v zahraničí. Z uvedených údajů je vidět, že se odboje prokazatelně zúčastnilo více než 40 % generálů. U důstojníků generálního štábu byla situace podobná. Odboje se jich zúčastnilo také kolem 40 %.

Zajímavou skutečností je, že se tyto údaje, i když byly známy již v červnu 1945, **neobjevily** v denním ani vojenském tisku. Téměř denně se však v tomto tisku můžeme setkat s titulky jako: „*Nový důstojnický sbor bez zrádců a zbabělců*“, „*Další kolaboranti a nepřátelé lidu zajištěni*“, „*Další kolaboranti zajištěni*“, popřípadě s titulky - „*Armáda bude lidovou a demokratickou*“, „*Chceme lidové důstojníky v lidové armádě*“ atd.

V těchto článcích, zejména v **Rudém právu**, byla opakovaně zveřejňována jména generálů a vysokých důstojníků, kteří se zkompromitovali spoluprací s Němci. Vedle sebe byla zveřejňována jména generálů a důstojníků četnictva, vládního vojska, předmnichovské armády (penzionovaných již před válkou) i těch, kteří byli před okupací v aktivní službě v armádě.

Souběžně se zveřejňováním uvedených informací byla **komunisty** ve vládě, armádě i stranickém tisku **rozpoutána kampaň proti generálům a vysokým důstojníkům**, kteří měli „údajně“ značný podíl na mnichovské tragédii. Tuto kampaň výrazně podporoval svými vystoupeními také ministr obrany **gen. L. Svoboda**.

Například při projevu na shromáždění důstojníků a rotmistrů Velké Prahy v Lucerně dne 31. května 1945.

Proti těmto názorům vystupoval především prezident E. Beneš. Již bezprostředně po osvobození i v následujícím období se *snažil dosáhnout toho; aby přijetí mnichovského diktátu nebylo spojováno s armádou*. V tomto smyslu se vyjádřil při audienci gen. Z. Nováka a K. Kutlvašra dne 22. května 1945. Podobně vyzněly i závěry z vojenské porady u prezidenta ze dne 25. ledna 1946 k výkladu hodnocení příčin Mnichova. Ke snahám svrhnout vinu za Mnichov na armádu prezident E. Beneš uvádí: *„Jestliže snad v této době se udály pokusy ze strany politiků svrhnout vinu na armádu, tyto výtky se ve světle realistického výkladu a v pochopení skutečné situace úplně rozplývají. ...Bylo to usnesení všech stran a politiků, reprezentujících zdravý smysl národa, které nás v oněch dnech postavilo před osudové rozhodnutí. Vojákům nezbylo než ukázněně uposlechnout vedení státu a národa.“*

Vznik mýtu o zkompromitování se většiny generálů a vysokých důstojníků a o jejich neúčasti na odboji podpořily také výsledky práce příjmacích komisí v roce 1945. **Z 279 přihlášených plukovníků nebylo do armády přijato 141. Z 93 generálů 49.** Uvedené údaje by bez dalšího upřesnění mohly vést k závěru, že většina generálů a plukovníků nebyla do armády přijata z důvodů kolaborace nebo neúčasti na odboji, jak se to snažili prezentovat autoři v pounorové historické produkci.

Skutečné důvody jejich nepřijetí byly jiné. Ze 49 generálů jich nebylo přijato 36 z důvodů „přestárlosti“ a pouze 8 z důvodů neúčasti na odboji. Jen 4 nebyli přijati pro kolaboraci či účast na válečném podnikání. Ze 141 plukovníků nebylo 104 přijato pro „přestárlost“, 31 pro neúčast v odboji a pouze 6 pro kolaboraci nebo zastávání významných míst v průmyslu za okupace. Z uvedených údajů vyplývá, že u 73 % nepřijatých generálů a plukovníků byla hlavním důvodem jejich nepřijetí **přestárlost**. Věková hranice pro přijetí do armády byla stanovena pro velitele brigády - 57 let, vel. divize 59 a vel. sboru 61 let.

Z armády tak musela v roce 1945 odejít řada zkušených, vzdělaných a odborně připravených osobností. Dlužno podotknout, že odešli v duchu ustanovení tehdy platných předpisů, avšak za situace, kdy v armádě i v důsledku šestileté okupace existoval akutní nedostatek důstojníků z povolání na všech stupních, včetně ministerstva národní obrany a hlavního štábu.

Z obsahu archivních materiálů, denního tisku té doby i některých publikací však vyplývá, že věková hranice, v důsledku které museli mnozí generálové a vysocí důstojníci armádu opustit, byla využita především proto, že bylo údajně „politicky“ neúnosné, aby zastávali stejné nebo dokonce vyšší funkce než v předmnichovské armádě.

Další etapa nedobrovolného odchodu značné části důstojníků předmnichovské armády následovala v letech 1948-1949, kdy muselo armádu opustit 2896 důstojníků, což činilo 21,8 % celkového stavu. **Z nich bylo 2059 aktivních důstojníků předmnichovské armády.** Ostatní patřili ke kategorii důstojníků, kteří byli povýšeni z rotmistrů a aktivováni z důstojníků v záloze.

Takzvaná **poúnorová očista** byla prováděna jednoznačně podle politických kritérií, z nichž za rozhodující byly pokládány tři požadavky:

- věrnost dělnické třídy a lidu,
- politická vyspělost v duchu lidově demokratického zřízení,
- věrnost našemu spolenectví se SSSR.

Takzvaná poúnorová očista armády se záhy změnila v systematickou **perzekuci vojenských osob**. Všichni důstojníci byli okamžitě po propuštění předáváni do kompetence vojenského obranného zpravodajství a StB podle místa trvalého bydliště a byli neustále sledováni. Již na přelomu let 1948-1949 byly zpracovávány seznamy důstojníků, tzv. reakčních živlů, s tím, že se předpokládalo jejich interno-vání v táborech nucených prací podle zákona č. 247/1948 Sb. Pro mnohé z nich to znamenalo dlouholetou ztrátu svobody a pro jednotlivce dokonce ztrátu života na základě vykonstruovaných obvinění.

* * *

Ironií osudu je skutečnost, že k nejvíce postiženým patřili právě generálové a důstojníci předmnichovské armády, kteří se v průběhu II. světové války aktivně zapojili do odboje doma i v zahraničí.

Použité prameny a literatura:

- **Vojenský historický archiv Praha** - fondy: Vojenská rada při předsednictvu vlády, Komise pro přijímání důstojníků a gážístů do čs. branné moci, MNO - politický kabinet, státní tajemník, I. odbor.
- **Archiv ministerstva vnitra** - fond. Očista armády.
- **Tři roky - přehledy a dokumenty k československé politice v letech 1945-1948**, díl I., Melantrich, Praha 1991.

Podplukovník Ing. Jaroslav S t o j a n,
Ing. Oldřich J a n a t a, CSc.

K vývoji nových raket - budoucí technologie a systémy (2. část)

(z provenience francouzských ozbrojených sil)

Rakety typu země-vzduch, varianty zavedených střel

Stejně jako všechny ostatní složky obrany - mají rakety své opodstatnění jen potud, pokud jsou integrovány do jednotného zbraňového systému a ten je současně začleněn do systému velení. Z tohoto důvodu se také Technická služba taktických raket stala Technickou službou systémů taktických raket (*ST-SMT = Service technique des engins tactiques - Service technique des systèmes de missiles tactiques*).

Základním článkem protivzdušné obrany jsou rakety, které podle svého dosahu rozdělují jednotlivé zavedené systémy do třech velkých kategorií: **rakety blízkého dosahu** (*le SATCP: sol-air très courte portée* - kolem 5 kilometrů), **rakety krátkého dosahu** (*le SACP: sol-air courte portée* - do 10 kilometrů) a **rakety středního dosahu** (*le SAMP: sol-air moyenne portée* - 30 a více kilometrů).

Druh ohrožení, proti kterému byly raketové systémy typu země-vzduch konstruovány až do roku 1970, bylo představováno pouze bitevními a průzkumnými letouny. Od této doby se hrozba značně rozšířila o další prostředky, a to od střel s plochou dráhou letu dalekého dosahu až po rakety protiradiokační nebo protivrtulníkové, které operují ve velmi nízkých výškách. Podmínky současné obrany jsou charakterizovány využitím nových technologií:

- utajitelností radiolokátorů, infračervených prostředků a použitím vrtulníků, které se objevují na horizontu jen na velmi krátký okamžik,
- opatřeními radioelektronického maskování, která jsou součástí jak útoku, tak i týlového zabezpečení,
- složitostí koordinací útočných akcí, které pro svoji ochranu vyžadují celou síť prostředků protivzdušné obrany.

Rozmanitost různých druhů ohrožení má za následek, že definice jednotlivých systémů jen podle dosahu je zcela iluzorní, neboť systémy země-vzduch se mohou lišit také podle počtu sledovaných cílů současně od jednoho do čtyř. Typy jednotlivých zmíněných systémů se také liší rozměry a hmotností rakety, jak plyne z tabulky 1.

Rozměry a hmotnosti raket podle kategorií systémů

Tabulka 1

SATCP (blízkého dosahu)	1,80 m Mistral	20 kg
SACP (krátkého dosahu)	2,40 m Roland	70 kg
	2,90 m Crotale	90 kg
	2,60 m Aster terminal	100 kg
SAMP (středního dosahu)	4,60 m Tartar 30	680 kg
	4,80 m Aster 30 (2 stupně)	
	5,10 m Hawk	580 kg
	8,60 m Masurca (2 stupně)	

Raketa blízkého dosahu MISTRAL (SATCP)

Vývoj rakety Mistral byl zahájen v roce 1980 po důkladných průzkumech všech výhod i nevýhod různých kanonových systémů a raketových komplexů, určených pro plnění úkolů protivzdušné obrany *na nízkých výškách* jednotek pozemního vojska a citlivých prvků bojové sestavy jako například leteckých základen. Později se to rozšířilo i o velké lodě námořnictva. Jedná se o vedení palby proti letadlům i vrtulníkům a také ničení nepřátelských raket, což původně nebylo vůbec požadováno.

Shodný druh přenosných raket s infračerveným autopilotním systémem navádění, tedy typu „odpal a zapomeň“, je používán podle druhu aplikace u různých odpalovacích zařízení, například:

- palebné postavení s jednou raketou pro pozemní úkoly, které je tvořeno dvěma přenosnými „díly“ (řádově má hmotnost kolem 20 kilogramů); současně může být použito i na lehkém obrněném vozidle,
- palebné stanoviště SIMBAD, které bylo vyvinuto pro námořnictvo, je lehkou nestabilizovanou variantou se dvěma kusy střel,
- odpalovací zařízení AATCP je předurčeno k využití těchto střel na vrtulnicích Gazelle nebo Tiger,
- stabilizované odpalovací zařízení SANDRAL pro námořnictvo nese 6 kusů střel na své rampě a je doplněno systémem řízení palby, nesoucím termovizní kameru,
- odpalovací zařízení ASPIC, umístěné na terénním vozidle, může odpalovat několik kusů střel bez nutnosti přebíjení. Střela je dostatečně lehká pro ruční manipulaci: 20 kilogramů včetně kontejneru, její délka je zhruba 180 centimetrů. Nejprve je střela vymetena z kontejneru menší hnací náplní tak, aby hlavní motor byl zažehován až ve vzdálenosti kolem 20 metrů od obsluhy z důvodu bezpečnosti.

Přenosná verze této střely byla zavedena do výzbroje pozemního vojska a letectva v roce 1990. Námořní variantou SANDRAL jsou vybavovány lodě námořnictva od roku 1993 a palebné stanoviště s více střelami, umístěné na pojízdném prostředku, má být do výzbroje zavedeno v letošním roce.

Rakety krátkého dosahu (SACP): CROTALE, ROLAND, FSAM/SAAM

Pokusy o vyvinutí protiletadlového raketového systému krátkého dosahu speciálně pro námořnictvo, a to nejprve v 50. letech (MARUCA) a potom koncem 60. let (MANDRAGORE), nebyly nikdy dotaženy do konce. V následujícím období se tedy objevila střela *Crotale* a střela *Roland* jako pokračovatelky původních plánů. První z uvedených střel byla určena pro vývojové práce zbrojního průmyslu za účelem exportu, druhá střela byla vyvinuta ve spolupráci s Německem.

Systém *Crotale* je integrovaným komplexem, který zahrnuje systém řízení palby a odpalovací zařízení na jediném podvozku. Raketa, která je u všech variant stejná, je řízena telemetrickými postupnými signály k cíli: systém řízení palby vysílá ke střele povely k provedení manévru (případně i na více střel současně při odpálení salvou) tak, aby ji udržel na spojnici mezi odpalovacím zařízením a cílem až do doby, než je cíl zasažen.

Tento systém ve své pozemní variantě, tak jak je využíván v letectvu, zahrnuje dva typy terénních kolových vozidel:

- vyhledávací vozidlo, na kterém je umístěn přehledový radiolokátor, jež zajišťuje detekci, identifikaci, vyhodnocení možného ohrožení a označení cíle,
- střelecké vozidlo, které zajišťuje sledování cíle radiolokátorem a také řízení jednotlivých raket. Je vybaveno čtyřmi raketami v kontejnerech, připravenými ke střelbě.

Námořní varianta systému *Crotale* přejímá ze své pozemní varianty v letectvu její základní prvky. Využívá všechny informace, které na lodi poskytují palubní pozorovací přístroje a palubní prostředky pro označení cíle. Není vybavena vlastním přehledovým radiolokátorem. Jednotka řízení palby je vedle řídicího radiolokátoru navíc vybavena infračerveným dálkoměrem, což jí umožňuje také navádění proti antilodním nízkoletícím střelám.

Raketa *Crotale* bude u nových odpalovacích zařízení nahrazena rychlejší raketou VT1.

Pokusně je raketa *Crotale* vyráběna od roku 1972 a její sériová výroba byla zahájena v roce 1978. Bylo již dodáno 24 sekcí, z nichž každá obsahuje přehledovou jednotku, systém řízení palby a dvě odpalovací jednotky.

Námořní raketa *Crotale* se umísťuje na protiponorkových fregatách a na letadlových lodích od roku 1979.

Zbraňový systém *Roland*, jehož vývoj byl uskutečňován ve spolupráci Francie a Německa, byl do výzbroje pozemního vojska Francie zaveden v roce 1978. Existuje ve dvou variantách, a to jako *Roland I*, kterým se označuje jako raketa jen pro denní použití, a jako *Roland II*, označovaný jako raketa použitelná v jakémkoliv

denní době, kdy je střelecký dalekohled doplněn ještě radiolokátorem. Ve výzbroji francouzské armády jsou obě varianty zastoupeny zhruba na polovinu.

Systém je určen pro zajišťování protivzdušné obrany bojových jednotek na nízkých výškách a zejména pak u tankových jednotek, které působí v předšutých prostorech u linie dotyku s nepřitelem.

Z tohoto důvodu se odpalovací zařízení umísťuje na tankový podvozek typu AMX 30 pro ty systémy, které jsou určeny pro Francii, aby byl schopen stejné pohyblivosti a měl stejný stupeň protitankové ochrany jako jednotky, které má bránit. Čtyři odpalovací zařízení tvoří jednu sekci, která je základním prvkem protivzdušné obrany chráněných jednotek.

Vlastní střelecká jednotka, která se umísťuje do věže, zahrnuje přehledový radiolokátor (pro variantu Roland II), střelecký dalekohled, systém řízení palby a dvě připravené rakety na odpalovacích rampách. Osm raket je k dispozici v zásobníku. Znovunabití odpalovacích ramp dvěma raketami, které jsou připraveny ke střelbě, trvá kolem deseti sekund. Dosah tohoto systému proti letadlům (vzdálenost stříhání) je kolem šesti kilometrů.

Důležité vylepšení, nazývané „modernizace systému Roland“, bylo rozhodnuto realizovat v roce 1991 ve spolupráci s Německem. Na jedné straně půjde o doplnění optoelektronickým zaměřovačem tak, aby bylo zajištěno sektorové pozorování a rovněž aby se zvětšila odolnost tohoto systému před rušením, na straně druhé půjde o nahrazení střeleckého počítače a s ním spojené zobrazovací konzoly tak, aby byla umožněna integrace do systému řízení *Martha* pro Francii. Tato modernizace by měla probíhat již od současné doby a má být ukončena do konce tohoto desetiletí.

Další modernizace jsou uvažovány ve stejném období. Zejména se jedná o postupnou modernizaci střel, které budou u těchto systémů mnohem účinnější než u systému Crotale. Tyto střely budou schopny zasahovat nové typy vrtulníků, které se vynořují nad horizont jen na velmi krátký okamžik, nezbytný pro odpálení svých zbraní. Průmyslová realizace tohoto projektu je zajišťována kvalitou práce concernu GIE Euromissile, který vznikl spojením společnosti Aérospatiale a MBB.

Protiraketové střely typu SAAM (*surface-air anti missile*) jsou součástí budoucích systémů protivzdušné obrany FSAF (*Famille de système antiaériens futurs*), vyvinuté ve spolupráci s Itálií, využívající stejných základních konstrukčních prvků jako pozemní rakety středního dosahu typu SAMP (*Sol-air moyenne portée*), tj. radiolokátor *Arabel* a poslední typy střel *Aster*. Řízení palby je zajišťováno víceúčelovým radiolokátorem *Arabel*. Systémy FSAF jsou oceňovány mnohem výše než systémy středního dosahu SAMP. První systém bude zaveden na letadlové lodi *Charles de Gaulle*.

Systémy středního dosahu (SAMP) = HAWK, MASURCA,
TARTAR, FSAF/SAMP

Obrana prostřednictvím prostředků středního dosahu, garantující ovládnutí určité části vzdušného prostoru nad oblastmi, které jsou obsazovány bojovými jednotkami pozemních nebo námořních sil, získala z historického hlediska určitou přednost před raketami krátkého dosahu, s výjimkou rakety *Masurca*, určené pro námoř-

níctvo. Tato obrana se vždy rozvíjela v rámci mezinárodní spolupráce. Neurčitost pojmu „raketa středního dosahu“ SAMP (*Sol-air moyenne portée* nebo *Surface-air moyenne portée*) umožňuje zahrnout do téže kategorie jak námořní, tak i pozemní systémy. Proto se jeví jako zcela reálné splynutí všech těchto systémů s kategorií budoucích raketových systémů FSAF (*Famille de système antiaériens futurs*).

Protiletadlový zbraňový systém HAWK

Zbraňový systém *Hawk* je určen k vedení protiletadlové obrany na středních výškách. Byl vyvinut v USA pro jejich pozemní vojsko, byl vyráběn v Evropě a zaváděn v 60. letech v rámci programu NATO. Do tohoto programu byla zapojena i Francie za účelem vyzbrojení svých tří pluků pozemního vojska.

Jedna baterie pozemního systému *Hawk* je tvořena jednou skupinou pro vyhledávání cílů a jednou palebnou skupinou. Vyhledávací skupina je vyzbrojena radiolokátory, které umožňují vyhledávání cílů na malých a středních výškách. Dále je tato skupina vybavena prostředky pro řízení a vedení palby. Palebná skupina je vyzbrojena dvěma radiolokátory a každý z nich je spojen se třemi odpalovacími zařízeními, které jsou připraveny ke střelbě.

Vlastní raketa je poměrně těžká (600 kg) a manipulace s ní vyžaduje speciální prostředky. Dosah může mít až 40 kilometrů.

U systému *Hawk* bylo aplikováno několik programů modernizace, které rovněž byly realizovány v rámci mezinárodní spolupráce v NATO. Jedná se o programy HIP, PIP a zcela nedávno proběhl program RAM.

Uskutečňování těchto programů modernizace je svěřováno evropským průmyslovým společnostem. Ve Francii byl tento systém zaveden do výzbroje v roce 1976.

Střela MASURCA

Střelou *Masurca*, která je nejstarším typem rakety vyvinuté v národním měřítku, jsou nyní vyzbrojeny fregaty Suffren a Duquesne, poté co byla stažena z křižníku Colbert.

Jedná se o dvoustupňovou raketu s poloaktivním režimem řízení palby pomocí radiolokátoru. Cíl je ozařován radiolokátorem a autopilotní systém rakety ji navádí na odraz elektromagnetické energie od cíle. Vedle sebe jsou současně dva systémy řízení palby, tak aby bylo možné najednou navádět dvě rakety na dva různé cíle až do vzdálenosti 50 kilometrů. I přes značné rozměry rakety (asi 8 metrů) dovoluje systém automatického nabíjení odpálení dvou postupných salv za dobu kratší než 10 sekund.

Technická modernizace této rakety v roce 1977 a v roce 1983 umožnila její ponechání ve výzbroji až do konce tohoto desetiletí i odolávání všem současným protiochránám. Raketa *Masurca* je především obrazem tvrdošijné vůle dvou generací inženýrů i důstojníků za podporu především národní kapacity pro vývoj nových technologií a složitých zbraňových systémů.

Systém TARTAR

Americkým systémem *Tartar* a jeho raketou *SM1* byly od roku 1963 nejprve vyzbrojeny čtyři doprovodné válečné lodě francouzského námořnictva. Po jeho stažení z výzbroje lodí byly tyto systémy odeslány zpět do USA ke znovuvvedení do bojeschopného stavu. Je třeba poznamenat, že Američané byli velice překvapeni, v jak dobrém stavu tyto systémy stále jsou. Po ověření jejich stavu a po provedené modernizaci výpočetních systémů ve Francii byly umístěny na fregatách *Cassart* a *Jean Bart*, které byly zaváděny do výzbroje, první v roce 1988 a druhá v roce 1991.

Budoucí protiletadlové systémy/rakety středního dosahu (FSAF/SAMP)

Program rozvoje protiletadlových budoucích systémů FSAF (*famille de systèmes antiaériens futurs*) byl zahájen ve spolupráci Francie a Itálie v roce 1990. Opíral se o výsledky vědeckého výzkumu, který probíhal od roku 1983.

Tyto nové systémy mají shodnou stavbu systému řízení palby, který je ovládán víceúčelovým radiolokátorem. Raketa je dvoustupňová, s kolmým odpálením a během svého letu dostává stále informace o poloze cíle. Poslední varianta rakety je menších rozměrů (její hmotnost je kolem 100 kilogramů) a její technika řízení typu *PIF-PAF* (*Pilotage Inertiel en Force et Pilotage Aérodynamique Fort* = silové inerciální řízení v kombinaci s aerodynamickým řízením podle oprav z přelétávaného terénu) jí umožňuje zasahovat cíl přímo nebo ho ničit při velice těsném přeletu kolem něj.

Systémy, které náleží do skupiny budoucích protiletadlových systémů FSAF, využívají podle společné francouzsko-italské dohody z 26. října 1988 a v souladu se čtyřstrannou dohodou ze 14. ledna 1991 následující společné komponenty:

- ▲ radiolokátor ARABEL,
- ▲ radiolokátor EMPAR,
- ▲ námořní variantu odpalovacího zařízení typu SAAM a její odvozeninu typu SAMP/N,
- ▲ dálkový vyhledávací radiolokátor typu ASTRAL (jehož definitivní začlenění je stále projednáváno),
- ▲ rakety typu ASTER 15 a ASTER 30, které mají stejné hnací jednotky,
- ▲ počítače typu MAGICS (výpočetní konzola) a typu MARA (programovatelné kalkulátory v jazyce ADA).

Je vhodné si povšimnout, že tato zařízení (i přes shodné názvy pro dva různé systémy) budou ve skutečnosti odlišná, neboť použité softwarové vybavení je pro každou variantu specifické - například:

- softwarové vybavení pro vyhodnocování vývoje ohrožení, pro postup při střelbě a pro navádění na cíl po zvolené dráze jsou rozdílná pro námořní a pozemní systémy,

- integrace do námořního bitevního systému nebo do sítě pozemního velení je odlišná pro každý stát.

Definování systémů

Každý ze systémů využívá počítačovou architekturu typu *MARA* (princip práce je společný, avšak architektura, postavená na několika mikroprocesorech, může být v každé aplikaci specifická) a pracovní konzolu *MAGICS*, která je ergonomicky upravitelná pro každý systém.

Hnací jednotka rakety je společná, kromě jejího softwarového vybavení. Uložení v přepravním kontejneru umožňuje veškeré údržbové práce a je zabezpečena maximálně možná doba letu pro použití proti dálkovým letounům (bombardérům) na velké vzdálenosti (stejně jako pro plnění úkolů na krátké vzdálenosti).

Na stejné součástkové základně jsou realizovány tři různé druhy systémů: dvojice systémů *SAAM*, systém *SAMP/T* (pozemní systém) a dvojice systémů *SAMP/N-LAMS*.

Oba systémy *SAAM* pro protivzdušnou obranu lodí se liší použitými radiolokátory. Radiolokátor *ARABEL*, který pracuje v pásmu *X* (3 centimetry), je pro francouzskou variantu a radiolokátor *EMPAR*, který pracuje v pásmu *C* (5 centimetrů), je pro italskou variantu (italské námořnictvo rovněž tento typ radiolokátoru používá pro vzdušný průzkum). Obě varianty povedou palbu stejnou raketou *ASTER 15* ze shodného odpalovacího zařízení s 8 střelami. Jednotlivé typy lodí podle své velikosti a podle druhu zadaného úkolu ponesou 2 nebo 4 odpalovací zařízení.

Obranný systém středního dosahu SAMP/T je shodný v italské i ve francouzské variantě (až na několik drobných výjimek, jako například rozdílné „strojové spodky“). Systém využívá rakety *ASTER 30* a patří k němu jeden radiolokátor *ARABEL* a vertikální odpalovací zařízení na 8 raket umístěné na nákladním vozidle, zenitální radiolokátor (*un radar zénithal*) pro zajištění kolmého startu, dotazovač-odpovídač (*IFF*) a spojovací prostředky, kompatibilní se sítí velení.

Námořní protiletadlový systém středního dosahu SAMP/N využívá základní bázi ostatních systémů ze skupiny budoucích variant *FSAF* (rakety *ASTER 30* a *ASTER 15*, radiolokátor *EMPAR*, prodloužené odpalovací zařízení pro *ASTER 30*). Mimo to je jeden radiolokátor k vedení dálkového průzkumu - *ASTRAL* - pověřován pokrytím dalekých vzdáleností, neboť radiolokátor *EMPAR* nemůže tyto vzdálenosti zabezpečit. Ten je příliš zaměstnán sebeobranými nálehavými úkoly a prioritami na zjišťování cílů na velmi nízkých výškách i sledováním cílů na středních vzdálenostech.

Systém *LAMS*, určený pro vlastní obranu, je postaven na stejné bázi jako systém *SAMP/N* (raketa *ASTER*, radiolokátory *EMPAR* a *ASTRAL*), ale je upravený pro zabezpečení specifických požadavků obrany i okolních lodí před antilodními raketami.

Zavedení budoucích protiletadlových raketových systémů do výzbroje francouzské armády se nejprve uskuteční na letadlové lodi *Charles de Gaulle* pomocí systému *SAAM*. Poté pozemní vojsko a pak letectvo rozmístí do začátku roku 2000

všechny své operační systémy SAMP/T po vyhodnocení své první baterie na konci desetiletí. Přehled perspektivních systémů je znázorněn v **tabulce 2**.

Typy a vybavení nových PL systémů

Tabulka 2

SYSTÉM	SNÍMAČE (radiolok.)	RAKETA	ODPALOVACÍ ZAŘÍZENÍ	ZVLÁŠTNÍ POŽADAVKY
SAAM/F (námořní)	ARABEL	ASTER 15	námořní ASTER 15,	sebeobrana
SAAM/I	EMPAR	ASTER 15	námořní ASTER 15	sebeobrana vzduš. průzk.
LAMS (námořní)	EMPAR ASTRAL	ASTER 30	zatím nestanoveno	podpůrná obrana
SAMP/N	EMPAR ASTRAL*	ASTER 30 ASTER 15	námořní na dvě střely	sebeobrana střední dosah velké výšky
SAMP/T (pozemní)	ARABEL Zenitální radiolok. Dotazovač (IFF)	ASTER 30	pozemní	cíle na dalekých přístupech
* Radiolokátor ASTRAL je také využíván pro zabezpečení vnějších úkolů v rámci systému SAMP/N				

* * *

Rakety země-vzduch a voda-vzduch jsou až na výjimku systému Masurca, což je v meziarmádním nebo mezinárodním kontextu něco jako kyvadlo, balancující mezi oběma soubory souvislostí. Systém budoucích protiletadlových raket FSAF, jako poslední z řady vytvořených programů, představuje spojení mezi oběma přístupy. Ostatní zbraňové systémy zřejmě budou postupovat obdobnou cestou, jako postupují budoucí protiletadlové systémy. To znamená, koordinací mezi armádami různých států a zejména pak v rámci evropských zemí.

Pozn. redakce: V terminologii PLRV-PVO AČR se namísto pojmů *dostřel*, *dosah* či *aktivní* nebo *efektivní dosah* používá termínu „**vnější hranice prostoru účinné působnosti**“ a označuje se D_{max} . Tato vnější hranice PÚP má však různé hodnoty pro různé parametry letu cíle.

Literatura:

- Ingénieur de l'armement Fournier: A l'assaut du ciel. Les missiles air-air. Armées d'aujourd'hui č. 176/1993, s. 44-45;

- Ingénieur en chef de l'armement Plane: Les missiles sol-air. Variations sur les missiles. Armées d'aujourd'hui č. 176/1993, s. 53-57;
- Ingénieur en chef de l'armement Petre: Les missiles en évolution. Technologies et systèmes futurs. Armées d'aujourd'hui č. 176/1993, s. 58-61;
- Ingénieur en chef de l'armement Fournet: Vers un partenariat européen? L'industrie européenne de l'armement en mutation. Armées d'aujourd'hui č. 185/1993, s. 56-57.

Plukovník doc. Ing. Robert Hulák, CSc.

TRIAGE - simulační model pro výcvik zdravotnického personálu

Tento článek je zajímavým doplněním k problematice využití výpočetní techniky ve vojenském zdravotnictví. Je možno jej považovat za reakci na záměr redakce zveřejňovat ve větším rozsahu informace ze zahraničních cest.

* * *

V rámci spolupráce Vojenské akademie Brno a Netherlands Defence College v Rijswijku byli pozváni tři učitelé na **štábní cvičení s využitím výpočetní techniky**. V průběhu cvičení nás hostitelé seznámili s některými dalšími počítačovými produkty, které jsou využívány v holandské armádě. Z nich v nás zanechal nejhlubší dojem simulační výukový model TRIAGE, který slouží pro výuku a výcvik zdravotnického personálu k rychlému třídění zraněných a k rozhodování o poskytování první pomoci při záchraně života zraněných před jejich odsunem do vyšších zdravotnických zařízení.

Program byl vytvořen civilní firmou Quadrant Communicatie a je používán pro výcvik vojenských lékařů v holandské královské armádě (Royal Dutch Army). Kromě základních kurzů je model využíván ve zdokonalovacích kurzech a před vysláním lékařů a zdravotnického personálu do krizových oblastí.

♦ Použití modelu

Ke třídění a prvnímu ošetření zraněných je nutno přistupovat tehdy, jestliže množství zraněných přisunovaných do zdravotnického zařízení překračuje jeho kapacitu. V tom případě je nutno rychle určovat zdravotní stav jednotlivců ve skupině zraněných, stanovit prioritu ošetření a zabezpečovat opatření nutná k záchraně života postižených.

Hlavním rysem této fáze je nezbytná rychlost rozhodování o stavu pacienta a nutných zákrocích. Rozhodování je přitom nutno přijímat pod časovým tlakem a za nestandardních podmínek prostředí.

Pro výcvik zdravotnického personálu včetně lékařů a zdravotních sester je nezbytná praktická výuka. Studenti by při ní měli být vedeni k fixaci návyků rychlého určování diagnóz a správného rozhodování. Klasické formy výuky na učebně a použití tradičních metod k tomu nevytváří nejlepší podmínky.

Výuka na skutečných pacientech vyžaduje značné organizační úsilí, přitom zpravidla nejsou v požadované době k dispozici pacienti s potřebnými symptomy. Kromě toho není možno opakovat situace, což je důležité z výukového hlediska.

Uvedené důvody platí ve zdravotnictví obecně, ale ve zvýšené míře i pro výuku a výcvik zdravotnického personálu pro válečné použití, likvidace katastrof apod.

Vzhledem k tomu je nutno volit netradiční výukové metody, které mohou být založeny s výhodou na počítačově řízené simulaci.

◆ Simulace

Program obsahuje celkem 30 typických válečných zranění. Potenciální oběť může být zraněna jednou nebo několikrát, takže je možno vytvořit dvacet životu nebezpečných zranění. Simulované případy se mohou skládat maximálně z pěti jednotlivých zranění.

Výuka s použitím simulačního výukového modelu TRIAGE je založena na kombinaci počítačové programované výuky a videozáznamu. Skupiny zranění jsou realisticky simulovány programem. Uživatel může volit druhy zranění, provádět potřebné testy a volit postup a způsoby ošetření. Zranění jsou simulována spojitým výpočtem v reálném čase v závislosti na měnících se podmínkách, typu a závažnosti zranění. Situace jsou současně zobrazovány na obrazovce buďto ve formě videoklipů nebo statickou fotografií.

Výpočtová část modelu je dynamická. Bere v úvahu povahu (charakter) zranění a všechny vlivy způsobené typem a pořadím ošetření, které bylo studentem vybráno, včetně doby od vzniku zranění.

Model rozlišuje mezi jednotlivými zraněními a kombinací několika zranění. Stav zraněného je simulován v reálném čase, ve vztahu k životně důležitým parametřům. Při kombinaci několika zranění model používá jako výslednou veličinu nejpriznivější parametry ze všech zvolených zranění.

Model rozlišuje mezi způsoby ošetření vzhledem k různým typům zranění. To znamená, že pro každé zranění jsou určeny správné postupy ošetření a počítač sleduje vlivy kombinací všech studentem použitých zákroků vzhledem ke správným postupům. Program věnuje pozornost rovněž vlivu doby začátku a délky trvání každého zákroku na vývoj zranění. Výsledek stejného typu ošetření je různý, podle toho, jak se zhoršuje stav pacienta v důsledku zranění.

◆ Možnosti studenta

V průběhu simulace může student vybírat zranění, provádět testy pro kontrolu dýchání, krevního oběhu, stavu vědomí pacienta, volit specifická nebo obecná zranění. Program zabezpečuje pro studenta stálou informaci o aktuálním stavu zraněného zobrazováním životně důležitých parametrů.

Pokud student pracuje s programem, je zabezpečován informacemi, potřebnými pro vyšetření. Informace jsou textové a obrazové. Pro každou situaci je program vybaven krátkým videoklipem nebo statickým obrázkem, zobrazujícím zranění.

Na každé zranění může student aplikovat celkem 61 různých ošetření, která zahrnují škálu od opatření k bezprostřední záchrane života až po preventivní opatření a předcházení traumatům.

Student může zahajovat ošetření a v případě potřeby je ukončovat. Výsledek ošetření nebo kombinace různých ošetření se přímo odráží ve výpočtu aktuálního stavu pacienta a vypočtené hodnoty má student k dispozici okamžitě po vykonání každého zákroku.

Touto cestou je student okamžitě konfrontován s výsledky přijímaných rozhodnutí. **Stav pacienta se zlepšuje nebo zhoršuje v závislosti na zvolené strategii rozhodování.** To znamená, že může docházet i k případům, kdy pacient zemře studentovi pod rukama.

Student nemá instruktážní zpětnou vazbu na postupy, které použil v průběhu simulace, ale změny stavu pacienta jsou adekvátní použitému ošetření. Po ukončení každého zákroku je počítačem analyzován použitý postup a program udává výsledek ve formě zpráv a parametrů.

Program rozlišuje mezi rozhodováním v případě vícenásobných zranění a při jednotlivém zranění. Při hodnocení vícenásobných zranění je zohledňován postup studenta v jednotlivých fázích činnosti. Program vyhodnocuje pořadí v jakém byla jednotlivá zranění určena, pořadí v jakém byly prováděny jednotlivé zákroky a rozdíl mezi optimálními postupy a postupy zvolenými studentem pro každé zranění.

Pro všechna zranění je určováno, která ošetření jsou kontraindikace a která jsou nesprávná. Program rovněž zaznamenává všechna vyšetření, která student opomněl provést, stejně tak všechna chybná nebo nepotřebná vyšetření.

♦ Programy

Pro vytváření zranění a simulaci lékařských zákroků slouží **základní databáze**, s jejíž pomocí **je možno rychle vytvářet různé typy situací a jejich změn.**

V databázích jsou uloženy:

- **Zranění** - pro každý druh zranění jsou v databázi uloženy hodnoty respirace a krevního oběhu a jejich změny v závislosti na době od vzniku zranění.
- **Ošetření** - změny respirace a krevního oběhu v závislosti na zvoleném ošetření nebo jejich kombinaci.
- **Stav pacienta** - v závislosti na druhu zranění a na době, která uběhla od vzniku zranění.
- **Způsob léčení** - indikuje, které ošetření má jaký vliv na konkrétní zranění. Zde se hodnotí, zda je ošetření nutné, čas začátku ošetření od vzniku zranění a doba trvání ošetření.

Simulátor stavu pacienta je výpočtový modul, kterým jsou v reálném čase vypočítávány stavy pacienta a zranění. Výpočet probíhá několikrát za sekundu.

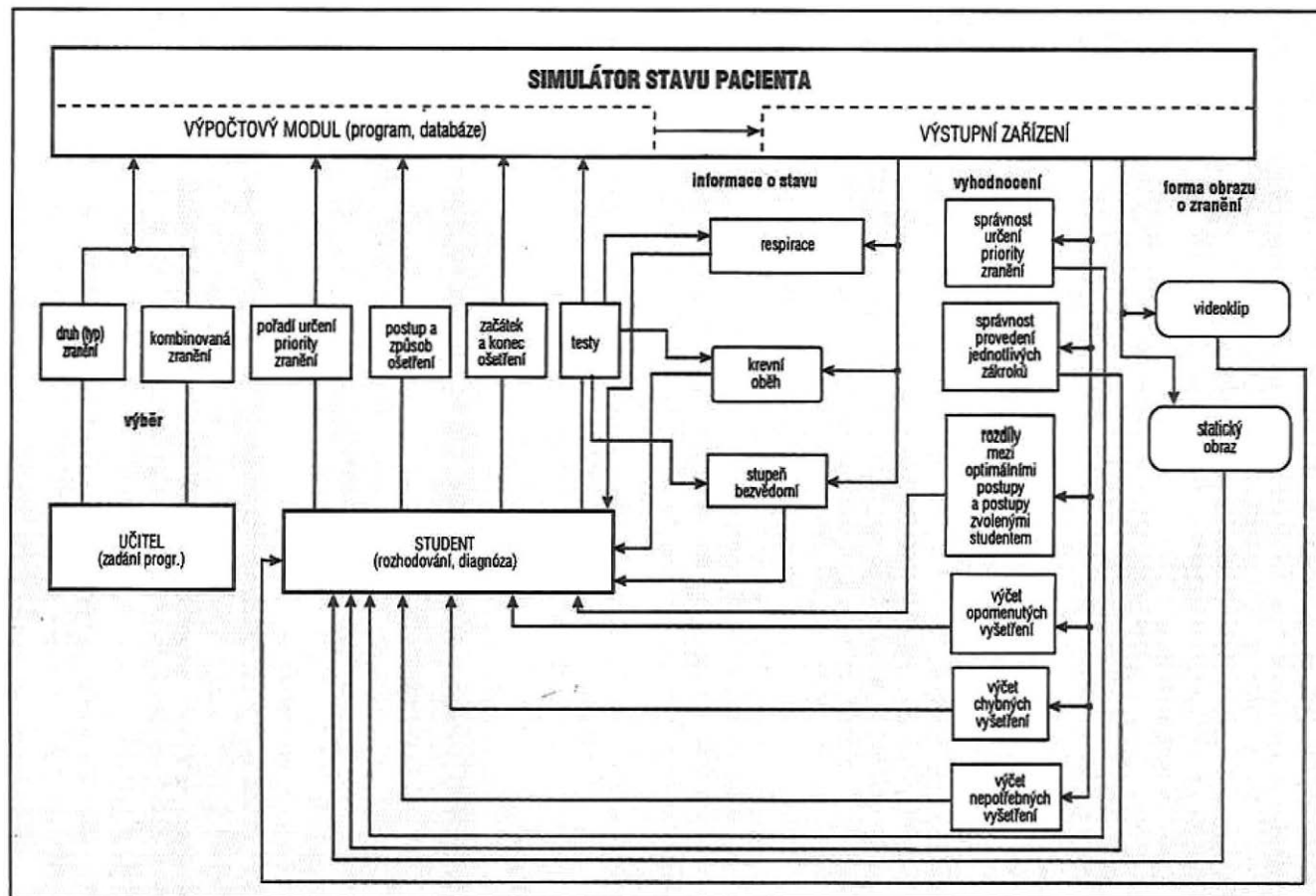

Schéma - Zjednodušené zobrazení vazeb při práci se simulačním modelem „TRIAGE“

Pro několik druhů zranění určuje výpočtový modul, které zranění má dominantní vliv na respiraci a krevní oběh. Pokud je vliv tohoto zranění neutralizován správným ošetřením, výpočtový modul přechází na další nejzávažnější zranění.

Kromě určování parametrů respirace a oběhu rozhoduje výpočtový modul, zda zraněný v průběhu ošetření na následky zranění nezemře.

Vývoj zdravotního stavu pacienta v simulačním modelu je založen na studiu typických případů zranění z vietnamské války a byl testován skupinou lékařů - specialistů.

Výstup ze simulačního modelu poskytuje pro každé zranění následující informace:

respirace: - dechovou frekvenci;

- hloubku dýchání;

- barvu kůže;

oběh: - srdeční frekvenci;

- arteriální objem;

- kapilární plnění;

- barvu kůže;

- akraální teplotu;

- stupeň krvácení;

bezvědomí: - stupeň bezvědomí.

Model je v holandské armádě používán téměř dva roky. V této době absolvovalo základní kurz 288 příslušníků zdravotnického personálu, 150 z nich prošlo obnovením kurzu a 40 dalších absolvovalo kurz před vysláním do krizových oblastí jako příslušníci jednotek OSN.

Podle hodnocení velení dosáhlo 97 % studentů požadovanou úroveň vědomostí a 70 % z nich si udrželo dostatečné znalosti při prověřování po jednom roce. 95 % studentů hodnotí kurz jako velmi dobrý.

Výhody výuky na simulačním modelu je možno spatřovat v následujících oblastech:

- podstatné zkrácení doby výuky,
- zlepšení studijních výsledků,
- vysoký stupeň udržení znalostí,
- podstatné snížení nákladů na výuku.

Je možno předpokládat, že tento výukový program by prospěl i při výuce a výcviku zdravotnického personálu AČR.

Literatura:

Vossen, P.: New approaches to medical training - a patient simulator. Concept article, Quadrant Communicatie nv., 1992, Utrecht, The Netherlands.

Boj proti nepřátelskému velení a řízení

Ve Spojených státech a ve Velké Británii byl do budoucí vojenské politiky zařazen nový aspekt: **boj proti nepřátelskému velení a řízení - *Command and Control Warfare, C2W***, a to na základě zkušeností nabytých za války v Perském zálivu.

Boj proti nepřátelskému velení a řízení vychází z ústřední úlohy, kterou hraje velení a řízení (a jeho zabezpečovací elektronické prostředky) v moderní válce. Ve Velké Británii byl definován takto:

„Integrované používání všech vojenských možností, včetně ničení, radioelektronického boje, psychologických operací a operací pro zbavení informací, a to k vyčerpání, ovlivňování, snižování, zmatení anebo zničení nepřátelských možností velení a řízení a k ochraně vlastního velení a řízení, průzkumu, spojení a informačních systémů proti takovým akcím.“

K „ofenzívním“ cílům boje proti nepřátelskému velení a řízení patří:

- zpomalovat tempo nepřátelských operací,
- zbavit nepřítele plánovacích a rozhodovacích možností,
- snížit schopnost nepřítele realizovat svoje rozhodnutí.

Jinými slovy, cílem boje proti nepřátelskému velení a řízení je **zbavit nepřátelské velení volnosti jednání a paralyzovat je**.

Při plánování boje proti nepřátelskému velení a řízení je nutno klást důraz na cíle, které budou mít největší vliv na efektivitu nepřátelského velení. Z tohoto hlediska má radioelektronický boj (s výjimkou ničení) jen krátkodobý účinek.

Taktika (vlastní) **operační bezpečnosti** (*operational-security tactics*) je určena k tomu, aby „skryla pravdu“ před nepřítelem a vytvořila „informační vakuum“, které nepřítele zbaví průzkumových údajů.

Klamné operace (*deception operations*) je možno charakterizovat jako „manipulaci vnímání“, která nepříteli dodává věrohodné, avšak nepravdivé informace, zkreslující, manipulující nebo falšující skutečnou situaci. Aby byly úspěšné, musejí být v souladu s probíhajícími operacemi operační bezpečnosti a psychologickými operacemi a musejí být do nich integrovány.

Radioelektronický boj má tři složky:

- ▲ **elektronický útok** zahrnuje rušení, klamání systémů a ničení nepřátelských prostředků pomocí raket se samonavedením na zdroj záření, zbraní s přesným navedením a elektromagnetických pulzních zbraní,
- ▲ **elektronická ochrana vlastních vojsk** se týká možnosti používat elektromagnetické spektrum a zahrnuje zásady pro řízení vyzařování, provozní postupy a zajištění redundantních spojů,

▲ **elektronické zabezpečení** zahrnuje získávání průzkumových údajů a zabezpečuje jak elektronický útok, tak ochranu před ohrožením a zaměřením.

Radioelektronický boj vedený vlastními vojsky však vytváří také riziko pro vlastní využívání elektromagnetického spektra a nebezpečí působení proti vlastním.

Za války v Perském zálivu v boji proti iráckému velení a řízení hrálo důležitou roli letectvo. **10 % bojových vzletů letectva Spojených států bylo zaměřeno na cíle související s velením a řízením, zatímco 25 % vzletů proti týlovým cílům a zbytek proti protivzdušné obraně a polním vojskům.**

* * *

Boj proti nepřátelskému velení a řízení poskytuje možnosti značného zvýšení operační účinnosti. Jeho koncepce vychází z existujících technologie a prostředků. Látka týkající se boje proti nepřátelskému velení a řízení byla zařazena do školení vyšších velitelů a štábních důstojníků ve Spojených státech a ve Velké Británii. Ve Spojených státech byly zřízeny zvláštní kurzy zabývající se těmito otázkami.

Pramen: *Flight international*, č. 4432, srpen 1994/-nas-

Strategický postoj

Strategie není ani umění ani věda ani teorie ... Strategie určuje smysl a inspiruje konkrétní řešení, a proto je tvůrčím procesem.

Protože nemohu proniknout do všech tajemství a jemností nespočetných autorů, kteří se zabývali „strategií“, omezím se na tvrzení - v rozporu s mnohými z nich - že strategie není ani umění ani věda ani teorie, a na úvahy - jaké jsou hlavní prvky všeobecného postoje, umožňující pochopit zároveň jeho nutnost a složitost. Takový postoj se kromě utváření vlastní osobnosti bude podílet na úspěchu „instituce“, k níž patříme. Jestliže po dlouhou dobu byla touto institucí armáda, nesnadné charakteristiky nynějšího světa s jeho úžasnými interakcemi všeho druhu činí odedneška každou instituci místem střetávání s druhým, střetávání, jež je předmětem strategie.

■ Střetnutí s druhým

Neexistuje žádná lidská činnost s větším počtem souborů složek, složek které vyžaduje život národa, která by neprocházela tímto střetáváním chtěným nebo

vnučeným, fyzickým nebo nikoli, přímo nebo nepřímo, jeho zákony, jeho slabiny, jeho mocí, jeho díly. Avšak abychom nespolehnali na náhodu, což by nebylo konstruktivní, toto střetávání bude mít význam jen do té míry, do jaké bude odpovídat vůli a bude zaměřeno k nějaké účelu. Nestřetáváme se s druhým pro princip, nýbrž abychom jednali se zřetelem k výsledku. Kdyby lidé byli prostě racionálními bytostmi, počítače by postačovaly k vyřešení podmínek každého a jakéhokoli střetnutí. To je snahou odborníků a totalitarismů. Avšak lidé jsou od základu plni vášní a je to právě „vášeň“, která jako nutnost vyvolává potřebu „strategie definované jako inteligence střetávání“: tato inteligence, vyplývající z dialogu „chtění - účely“, mu dodává žádaný smysl pro dosažení hledaného účelu a pro podnícení akcí, které bude podporovat vůle. Tato inteligence je:

- ◆ pro vojáka inteligencí války,
- ◆ pro diplomata inteligencí konsenzu,
- ◆ pro podnikatele inteligencí soutěže v národním nebo mezinárodním rámci atd.

Avšak inteligence bez vůle a bez účelnosti se nemůže než rozplynout v mlze neplodné teorie, protože inteligence nikdy nevedla k ničemu. Strategie určuje smysl a inspiruje konkrétní řešení, a proto je tvůrčím procesem. Neboť tvoření neexistuje ex nihilo ve světě lidí. Nejsme bohové a abychom měli úspěch, je zapotřebí celkového chování, které je současně způsobem bytí, způsobem myšlení a způsobem „vynalézání“, chování shrnutého do výrazu: strategický postoj.

■ Strategický postoj

Při existenci vášně a její složky subjektivní, emocionální a někdy dokonce iracionální je nutno na prvním místě být schopen zaujmout odstup, nadhled - distanci:

- ▲ ve vztahu k oblasti vůle,
- ▲ ve vztahu k času v jeho různých formách,
- ▲ ve vztahu k prostředkům,
- ▲ ve vztahu k potenciálním jednáním osobám, počínaje sebou samotným.

To není možné jinak než neúnavným zájmem a odmítáním zvyků a jistot. Toto můžeme nazvat kulturou, kulturou od nynějška globální v našem uzavřeném světě s jeho třemi komplementárními hledisky:

- geokultura neboli znalost diversity lidských osobností,
- geopolitika chápána jako studium souhrnu politických systémů a jejich vztahů,
- chronopolitika neboli studium proudů a rytmů všeho druhu působících na tyto lidi a tyto společnosti.

To je možno shrnout pojmy „vědět“ nebo „vidět“, což znamená postoj otevřený ke znalosti, k informaci, který se podle povolání nazývá „inteligence“, „informace - zpravodajství“, „hospodářská špiónáž“, *conditio sine qua non* každého odpovědného myšlení a jednání, vyžadujícího nepřetržitou práci při studiu a obrozování.

Dále je nutno nelézt správný odstup, aby bylo možno na celkovém obraze pozorovat každý prvek, který vyžaduje zvláštní pozornost. Avšak nelze se spokojit s pouhou pozorností k tomu, že se tento prvek objevil. Je nutno mít schopnost ho

analyzovat a z něho usuzovat na možné směry vývoje a jejich důsledky v prostoru a času vůle i jeho důsledky pro účel. Pouze schopnost stálého rozlišování mezi tím co vnímáme a tím co vidíme se záměrnou účelností umožňuje volbu této distance a „změnu šířky zorného pole“ od obecného ke zvláštnímu, což je charakteristikou skutečných strategických duchů. Této schopnosti rozlišování se lze naučit v historii i v povolání a potom se udržuje po celý život. Vyžaduje soustavnou usilovnou práci počínaje osvojováním vhodných pracovních metod.

Nesmíme se však spokojit hromaděním informací a myšlenek v analytické a syntetické formě. Navíc je nutné mít schopnost určit (se zřetelem k disponibilním prostředkům skutečným nebo k prostředkům, které budou vyvinuty) „kde“ a „kdy“ by akce měla být zahájena s nejlepšími nadějemi na úspěch. Právě v tom je tvořivost a „vynalézání“ řešení. Z tohoto hlediska, jestliže „jak“ má být ponecháno všeobecnému vedení operací, nesmí být mezi nimi propast, mezera, aby nedošlo k nevyhnutelnému neúspěchu. Proto je nezbytný jediný jazyk a zvláště hluboký souhlas o principech akce, což zajistí soudržnost celku. V antagonistické, konkurenční nebo nepřátelské akci existují v našem plném světě pouze dva principy:

- princip nejistoty,
- princip ničivého úderu.

Tyto principy umožňují, zvláště ve vojenské oblasti, paralyzovat druhého a uskutečnit eventuální chirurgický zákrok, přičemž mohou omezit krveprolití, jímž byla Evropa vystavena po dvě století.

Strategického postoje lze dosáhnout pouze úsilím, prací, úvahami a schopností rozhodování v nejobtížnějších souvislostech. Je nutno respektovat naléhavou nutnost vidět, vědět a pochopit před jednáním, tj. nutnost zpravodajství o věcech a lidech.

* * *

Lze si přát, aby všichni, kteří se zúčastní „mezinárodní hry“, zvláště důstojníci, uměli ve svých školách a při výkonu svého povolání rozvíjet tento strategický postoj, který jim umožní co nejlépe zvládnout konkrétní každodenní situace. Všichni se nestanou „stratégy“, avšak v tomto všeobecném klimatu strategického postoje budou moci snáze vyrůst stratégové, které bude země v nesnadné budoucnosti potřebovat.

*Uveřejněno v časopise **Armées d'aujourd'hui**
v březnu 1994, č. 188. Zkráceno a redakčně upraveno.*

Pozemní vojsko SRN - nové úkoly a struktury

Rozhodnutí německého parlamentu z 12. července letošního roku odstranilo poslední překážku na cestě k činnosti Bundeswehru mimo teritorium NATO. V souladu se současným zněním ústavy mohl být Bundeswehr použit pouze k obraně SRN nebo jeho partnerů v NATO. Ve skutečnosti vojáci Bundeswehru působí jistou dobu v misích OSN, ale bez práva použití zbraně. Německé válečné lodě, které se účastnily blokády v bývalé Jugoslávii, nemohly zadržet účastníky blokády, nemohly zadržet silou žádnou loď, případně vyslat na její na palubu kontrolní skupinu. Ochranu německého kontingentu v Somálsku museli zabezpečit italsí vojáci. Nová právní úprava mění situaci a Bundeswehr nyní může plnit úkoly, které vyplývají z kolektivních bezpečnostních systémů.

Soudci z Karlsruhe stanovili několik omezení. Bundeswehr může být použit pouze na základě mandátu uděleného Radou bezpečnosti OSN a souhlas musí dát *Bundestag*, který bude mít rovněž právo vymezit a určit stupeň angažovanosti a nařídí přerušeni činnosti.

Rozhodnutí z Karlsruhe

znamená konec dosavadní politiky „zdržování“ Německa. Nyní se němečtí vojáci, představitelé státu usilujícího o získání stálého místa v Radě bezpečnosti, budou moci účastnit ve všech misích OSN, nezávisle na tom, zda se bude jednat o *humanitární akce*, jak tomu bylo v Somálsku, nebo *typicky vojenské akce*, např. v Kuvajtu. Končí období diplomacie „pasivního přihlížení“, kvůli které se zlobili spojenci Německa, protože Němci nechtěli poslat své vojáky do Kuvajtu.

Dnem, kdy bylo zveřejněno prohlášení Ústavního soudu, **prezident USA vyzval v Berlíně Němce k tomu, aby převzali větší díl odpovědnosti ve světové politice.** Ke splnění této role se Bundeswehr, který je stejně jako ostatní armády světa nástrojem zahraniční politiky, připravoval již dávno. V tzv. Bílé knize 94, zveřejněné na jaře letošního roku, se dočteme, že vojenská bezpečnost se dnes nedá výlučně ohraničit obranou země a teritoria spojenců.

Německé vojenské kontingenty začleněné do sestavy sil rychlé reakce NATO musí být připraveny ke splnění širokého spektra úkolů od protipartyzánských činností až k vedení boje proti době vyzbrojeným armádám v různých částech světa. Němečtí důstojníci zaujímají odpovědná místa spojená s vojenskými akcemi mimo území NATO. Generálmajor Manfred Eisele jako abstinent generálního tajemníka bude řídit vojenské akce OSN.

Řízení Bundeswehru

Nové úkoly vyžadují změny ve struktuře Bundeswehru. V souladu s čl. 65 ústavy řídí Bundeswehr v době míru **spolkový ministr obrany**. Vrchním velitelem branné moci je podle ústavy spolkový ministr obrany, ale velení v době války přebírá jako vrchní velitel ozbrojených sil (v souladu s čl. 115 ústavy) **spolkový kancléř**. Jinak než v ostatních evropských zemích je v Německu řešena otázka bezprostředního řízení ozbrojených sil. Nejvyšším orgánem řízení ozbrojených sil je **spolkové ministerstvo obrany**. Ministr obrany dohlíží na vojenské plánování a odpovídá za realizaci vojenské politiky státu, za přípravu a udržování vysoké úrovně bojové pohotovosti ozbrojených sil a za otázky spojené s výzbrojí armády.

Nejvyšším vojenským orgánem je **Řídící štáb ozbrojených sil**, který ovšem neplní roli generálního štábu (německý generální štáb byl během norimberského procesu uznán za zločineckou organizaci), proto je spolkové ministerstvo obrany tvořeno štáby druhů ozbrojených sil a inspektorátem zdravotní a lékařské služby.

Generální inspektor Bundeswehru je zároveň poradcem spolkové vlády a představitelem Bundeswehru v mezinárodních grémiích ve funkci náčelníka štábu ozbrojených sil. Dnes se řídí dvěma dekrety, jedním z roku 1970 a druhým z roku 1983. Jako orgán ministra odpovídá, společně se svým štábem, za zpracování a realizaci jednotné koncepce obrany a v souvislosti s tím má právo vydávat nařízení a směrnice inspektorům druhů ozbrojených sil.

Inspektoři druhů ozbrojených sil

pozemních vojsk, vzdušných sil, námořnictva a inspektor zdravotní a lékařské služby plní dvojí úlohu. Jsou hlavními veliteli jim podřízených druhů vojsk a současně řídí příslušnou část ministerstva. Jako velitelé druhů ozbrojených sil jsou bezprostředně podřízeni ministru obrany. Při realizaci koncepce obrany jsou navíc podřízeni generálnímu inspektorovi Bundeswehru. **Německo je snad jedinou evropskou zemí, jehož armáda nemá generální štáb.**

Bundeswehr nebyl za této situace schopen uskutečňovat samostatné operace, zvláště proto, že nejvyššími řídicími národními orgány bylo **velitelství sborů**. Velitelé sborů byli ve skutečnosti podřízeni inspektorovi pozemních vojsk, i když ten neměl možnost velet sborům v případě bojové činnosti. Byl totiž pouze jejich nadřízeným a odpovídal za přípravu a zabezpečení podřízených vojsk. Jejich použití v rámci vojenských operací bylo v pravomoci odpovědných velitelství NATO.

Řešení těchto otázek není zcela přizpůsobeno rostoucí roli Německa a navíc vytváří problémy s řízením sil, které jsou za hranicemi Spolkové republiky.

Nová struktura pozemních vojsk

Uvedené situaci má napomoci nová struktura pozemních vojsk, která má být hlavním nosníkem německých vojenských akcí mimo území NATO. **Pozemní vojska se mají skládat z orgánů velení, hlavních obranných sil a sil rychlé reakce.** Úkolem orgánů velení je zajištění podmínek pro výcvik, doplnění stavů a podporu logistiky. Inspektor pozemních vojsk je nadřízen všem vojákům tohoto

druhu vojsk a je šéfem odboru na ministerstvu obrany. Je mu přímo podřízen Štáb pozemních sil, Úřad pozemních sil, Velitelství podpory logistiky a Velitelství pozemních vojsk. **Štáb pozemních sil** je plánovacím orgánem inspektora pozemních vojsk a představuje určitou část ministerstva obrany. **Úřad pozemních sil** odpovídá za přípravu vojsk. Jsou mu podřízeny školy pozemních vojsk a velení polygonů a školicích středisek. **Velitelství podpory logistiky** pozemních vojsk odpovídá za logistiku, za zdravotní službu, za zásobování a také za doplňování novou výzbrojí a materiálem.

Velitelství pozemních vojsk

Sídlí v Koblenzi. Vzniklo na základě rozpuštění III. as a jsou mu podřízeny všechny jednotky pozemních vojsk. K dispozici má rovněž vlastní podpůrné jednotky. Protože v souladu s novou organizační strukturou byla rozpuštěna teritoriální velitelství, podléhají mu rovněž velitelství vojenských okruhů. Tento nový orgán velení odpovídá za plánování a velení pozemním vojskům. Mimo jiné to znamená přípravu k řízení bez pomoci spojenců, stanovení organizačních předpokladů k činnosti, rozmístění pozemních vojsk, hodnocení vojenské situace cizích států a stanovení úkolů rozvědky a průzkumu. Při vedení vojenských činností Úřad pozemních sil a Velitelství podpory logistiky budou podřízeny Velitelství pozemních vojsk. Tímto se Velitelství pozemních vojsk stane orgánem schopným samostatně řídit vojenské operace - jak podtrhuje současný velitel pozemních vojsk genpor. dr. Klaus Reinhardt, a operační řízení německých pozemních vojsk zůstane nadále v rukou odpovídajících velitelství NATO.

Pozemní vojsko Bundeswehru disponuje v době míru **třemi armádními sbory**, které jsou **základními operačními svazky pozemních vojsk**. Dosud zahrnovaly pouze německé divize a sborové jednotky. V souladu se současnými závaznými nařízeními NATO se stanou armádní sbory **mnohonárodnostními**. Němci se zavázali podřídit jednu divizi dánskému sboru, jednu divizi německo-nizozemskému sboru, jednu divizi americko-německému sboru, jednu divizi německo-americkému sboru, jednu divizi sboru sil rychlé reakce a jednu divizi Eurosboru.

Protože v současné struktuře **má pozemní vojsko SRN osm divizí**, znamená to, že některé z nich budou mít dvojí podřízenost. Tak například 7. td je podřízena veliteli I. as a zároveň je vyčleněna k činnosti do mnohonárodnostního sboru sil rychlé reakce, zatímco 6. md, patřící ke stejnému armádnímu sboru, je podřízena dánskému sboru. Z II. as předalo Německo 5. as USA svoji 5. md a do evropského sboru 10. md. Sbory jsou místo toho doplněny jednotkami jiných států. I. as nizozemskými a II. as americkými jednotkami. Jediným čistě národním sborem zůstává IV. as, umístěný na území bývalé NDR. V německém vojenském, ale i civilním tisku se ozývají hlasy o nutnosti zmezinárodnění tohoto sboru tak, že bude dán k dispozici výhodným sousedům Německa.

Divize a brigády

V nové organizaci pozemních vojsk Bundeswehru se odstupuje od tankových divizí a brigád. Byly nahrazeny jednotnými mechanizovanými svazky. Divize

Legenda:

- as - armádní sbor
- podpls - podpůrný let. sbor
- md - mechanizovaná divize
- td - tanková divize
- hd - horská divize
- mb - mechanizovaná brigáda
- tb - tanková brigáda
- hb - horská brigáda
- vv[†] - vzdušná výsadková brigáda
- lb - letecká brigáda pozemních vojsk
- velb - velitelská brigáda
- Reb - brigáda REB
- F/N b - francouzsko-německá brigáda

Poznámka:

V Bundeswehru se čísla sborů a okruhů označují římskými číslicemi, zatímco čísla divizí a brigád arabskými.

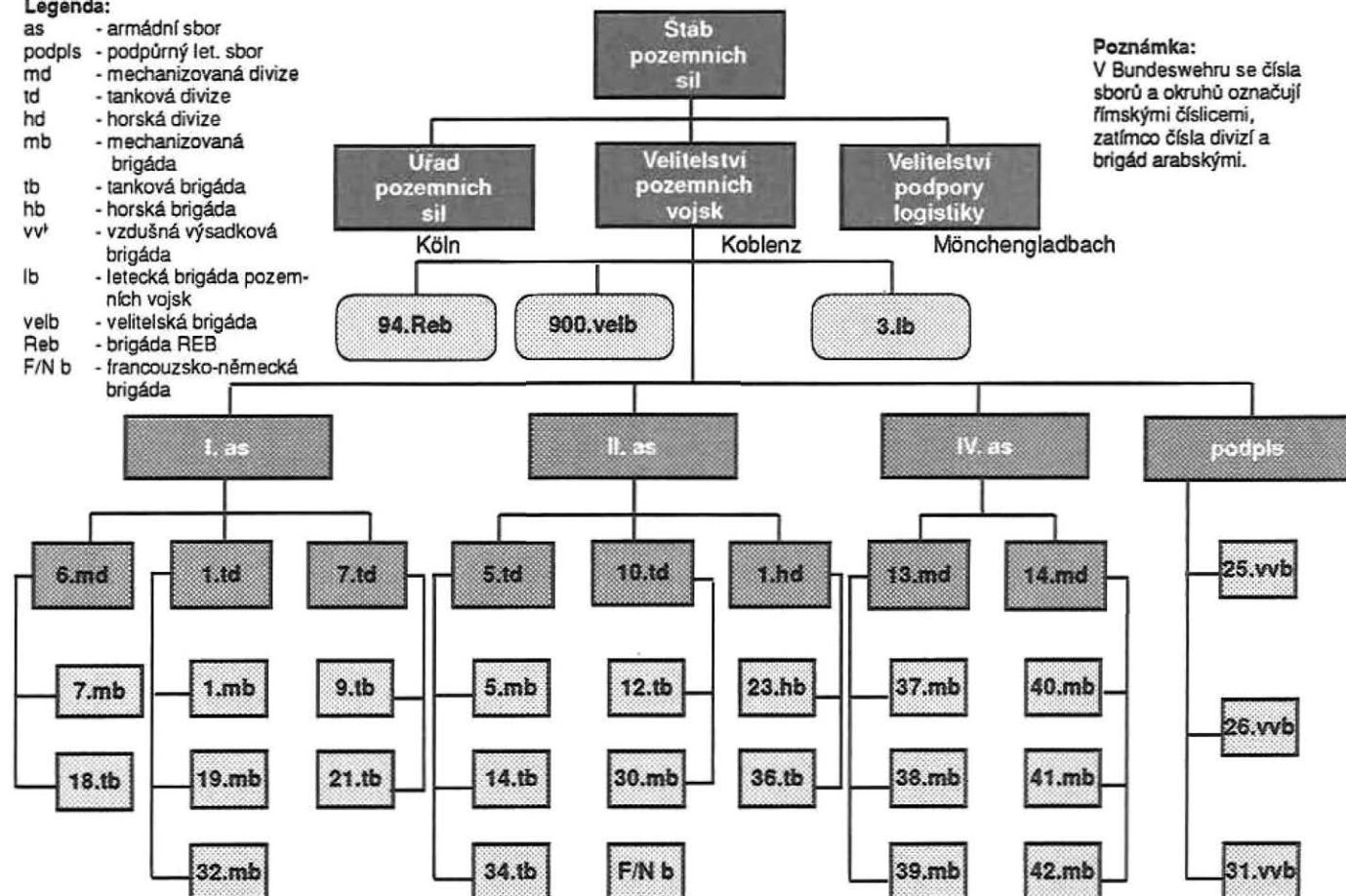

Schéma: Organizace pozemních vojsk Bundeswehru

a brigády si zachovaly tradiční názvy a nezávisle na tom mají stejné struktury. Značná redukce pozemních vojsk vyvolala nutnost rozpustit mnoho jednotek. V souvislosti se změnami v podřízenosti se změnilo současné číslování. Například 6. md je nyní tvořena 7. mb a 18. tb a 1. td má ve své podřízenosti 1. mb, 19. mb a 32. mb (viz schéma). Obdobný je stav na úrovni brigády. 36. tb je tvořena 360. ptr, 350. ženr, 352. a 362. mpr, 363. a 364. tpr a 355. shdo. **Divize je složena ze dvou až třech mechanizovaných brigád** a podpůrného pluku velení, tankového průzkumného praporu, ženijní brigády, dělostřeleckého pluku, protiletadlového pluku Gepard, smíšeného plp, zásobovacího pluku, pluku oprav, zdravotního pluku, střeleckého pluku (příprava záloh) a různého počtu obvodních velitelství obrany.

Nová mechanizovaná brigáda

je tvořena dvěma mechanizovanými prapory (po 53 BVP MARDER, 16 PTRS MILAN, 10 minometů 120 mm TAMPELA, dva tankové prapory (po 53 tancích Leopard 1/2), oddílem dělostřelectva (24 SHKH 155 mm), přičemž každý z praporů má záložní rotu. Brigáda, podobně jako dosud, má rovněž 5 samostatných rot (štábní a velení, průzkumnou - 12 pz vozidel Zobel, 3 Rasit, protitankovou - 15 stíhačů tanků Jaguar 1 nebo 2, ženijní rotu a záložní rotu).

Z 24 vševojskových brigád je pouze osm na plných stavech - tři mechanizované brigády, tři vzdušné výsadkové brigády, brigáda horské pěchoty a francouzsko-německá brigáda, navíc samozřejmě některé jednotky velení, podpory a logistiky. Šestnáct mechanizovaných brigád je na 60 % stavu. Všechny jsou začleněny do hlavních obranných sil, **kteřé se rozvíjejí v případě mobilizace**. V brigádách, které nejsou na plných počtech, se zcela rozvinou: štábní rota, jeden mechanizovaný prapor a jeden tankový prapor. Rozvinování brigád, které nejsou na plných stavech, se uskutečňuje tak, že rozvinutý prapor předává 50 % svých vojáků kádrové mateřské brigádě a následně jsou obě tato uskupení doplněna zálohami. **Tento systém má zabezpečit značnou bojovou odolnost jednotek pro případ neočekávaného vzniku války a usnadnit celkovou přípravu.** Podrobný systém rozvinování jednotek byl používán úspěšně fašistickým Wehrmachtem. V době míru je pozemní vojsko tvořeno sedmi rozvinutými vševojskovými brigádami (bez francouzsko-německé brigády). Tyto brigády, společně s leteckými brigádami, mají být připraveny ke splnění různých úkolů vyžadujících okamžitou reakci i za hranicemi Německa. **Mají tvořit jádro německých sil rychlé reakce.** Nebudou připravovat odvedence a dosažení plné bojové pohotovosti k činnosti uskuteční včleněním do jednotných vycvičených skupin ze sousedních brigád. Hovoří se o tom, že (v závislosti na různých kategoriích jednotek) služba v hlavních obranných silách má trvat pouze 10 měsíců. V rozvinutých jednotkách začleněných do sil rychlé reakce mají sloužit pouze **dobrovolníci**. Je to spojeno se závazkem dobrovolnosti v akcích uskutečňovaných mimo území NATO.

Použitá literatura:

- Mjr. dr. Mariusz Wiatr: Nowe zadania i struktury. Polska zbrojna, 7. 9. 1994, s. 4.

Přeložil a upravit plk. Dr. Petr Majer

Rozpoznávání v boji

Všechny akce prováděné k tomu, aby na bojišti byli vlastní vojáci a prostředky rozlišení od nepřátelských a neutrálních, jsou shrnuty pod pojmem **rozpoznávání v boji**, pro něž se používá anglické zkratky BIFF (= battlefield identification friend-foe).

Základním úkolem rozpoznávání v boji je snížit na minimum (a dokonce úplně vyloučit) rizika omylu během vojenských operací. Tyto omyly mohou mít tragické důsledky jak v oblasti manévru, tak v oblasti palby. Mohou vyvolat střelbu „na vlastní“, což je jedním z nejméně přípustných aspektů války, jehož pravděpodobnost by mohla narůstat, kdyby se v této oblasti nic nepodniklo. Zhoubný účinek působení proti vlastním vojákům na vojsko a dotčené národy staví toto hledisko do popředí. Avšak nelze ztrácet ze zřetele, že veškerý pokrok dosažený ve věci rozpoznávání v boji představuje důležitý přínos pro operační účinnost v tom smyslu, že zvyšuje jakost a spolehlivost průzkumu, který je základem každé vojenské akce.

Dříve než upřesníme tuto potřebu rozpoznávání a vysvětlíme nyní sledovaná řešení, je zajímavé posoudit poučení plynoucí z moderních konfliktů a také z výcviku na simulátorech a z taktických cvičení.

PŘÍČINY STŘELBY „NA VLASTNÍ“

Válka v Perském zálivu byla nesporně katalyzátorem v opatřeních týkajících se rozpoznávání, zvláště u pozemního vojska Spojených států, které zjistilo přibližně patnáct případů omylů, které stály 21 mrtvého, 65 raněných a také ztrátu třinácti bojových vozidel, z toho sedmi tanků. Nicméně byl tento problém ve Spojených státech zkoumán již dříve a případy střelby „na vlastní“ zjištěné během druhé světové války, korejské a vietnamské války byly předmětem vážného výzkumu. Vyplývá z něho, vyloučí-li se omyly „vzduch-vzduch“, toto rozdělení případů:

- vzduch-země: 37 %,
- země-vzduch: 5 %
- země-země: 58 %; z toho 22 % způsobeno přímou střelbou a 36 % nepřímou střelbou.

V polovině případů byly činiteli, které nehody vyvolaly, chyby v součinnosti, ve třetině chyby v rozpoznávání a u zbytku v podstatě bojová nezkušenost.

Výsledky války v Perském zálivu dokazují, že zavedení nových zbraňových systémů jen málo změnilo tyto statistické údaje a zachovává jejich tendence (vzduch-země 36 %, země-vzduch 3 %, země-země 61 %). Střelby na vlastní vzduch-země zůstávají na vysoké úrovni: střelby přesnou municí na velké dálky nahradily hromadné bombardování za druhé světové války. Střelby země-vzduch oproti rozšířeným domněnkám jen velmi zřídka jsou „bratrovražedné“; tento dobrý

výsledek by mohl být připsán k dobru rozpoznávacím systémům „vlastní-cizí“ zavedeným u protiletadlových jednotek, jakož i přesnému řízení palby v souvislosti s převahou ve vzduchu. Podíl omylů země-země je převládající, avšak bylo konstatováno závažné narůstání nehod při přímé střelbě, zvláště při špatné viditelnosti; jednoduchost taktické situace, která je dlouhou dobu lineární, bezpochyby vysvětluje nízký podíl nehod způsobených nepřímou střelbou.

Simulovaná cvičení provedená ve Spojených státech potvrzují výše uvedené výsledky, avšak se dvěma opravami:

- neexistence chyby způsobené bojovou nezkušeností, kterou lze přičíst mírové době,
- nárůst nehod způsobených chybami v součinnosti při používání nepřímých paleb.

K historickým poučením se přidružuje konstatování, že nynější a budoucí formy boje citelně zvýší rizika střelby „na vlastní“. Příčiny jsou:

- na jedné straně používání mohutných paleb do hloubky, a to s okamžitým účinkem, nebo s účinkem pozdějším (jako jsou např. rozptýlené miny), čím spíše, že manévr je rychlejší a rizika vzájemného promíslení jednotek se zvyšují;
- na druhé straně stále častější používání prostředků pro pozorování za každého počasí, přičemž několik činitelů ovlivňuje účinnost: úsilí o maskování a omezování demaskujících příznaků a bojujících stran, jisté podobnosti různých druhů techniky, existence podobné techniky na obou stranách fronty;
- konečně, stále častější zasazování mnohonárodnostních vojsk citelně zvyšuje riziko omylu.

Z této analýzy vyplývá, že působení proti vlastním má v principu tři velké příčiny:

- ▲ špatná znalost taktické situace, které má za následek vedení palby „na vlastní“, nebo naopak žádnou reakci v přítomnosti nepřitele;
- ▲ chyba v rozpoznání zjištěného cíle způsobená buď velkou délkou anebo špatnou viditelností;
- ▲ chyba člověka, která souvisí s nezkušeností nebo bojovým stresem.

POTŘEBA ROZPOZNÁVÁNÍ V BOJI

Aby byla snížena rizika omylu, je možno současně sledovat tři směry:

- ◆ získávání dostatečně přesné a včasné znalosti taktické situace,
- ◆ zdokonalování schopnosti rozpoznávat cíle,
- ◆ řízení paleb, jež je záležitostí čistě taktickou.

Dále nebudeme rozlišovat mezi přímými a nepřímými palbami, protože (přes značné rozdíly v používání zbraní) je potřeba rozpoznávání v obou případech funkčně velmi blízká. Během počátečního pozorování, jež předchází zahájení nepřímé palby, existuje problém rozpoznání cíle. V tomto stadiu, i když je rozmístě-

ní pozorovatele a střelící zbraně v terénu vyřešeno jinak, je potřeba rozpoznávání stejná jako u zbraní pro přímou střelbu.

Kromě toho, dobrá znalost taktické situace je rovněž nezbytná, protože umožní je optimalizovat zahájení palby při nepřímé střelbě a v případě přímé střelby omezit případy reflexivní (bezděčné) střelby.

■ Řízení palby

Aby byly střelby na vlastní omezeny na minimum, nejjednodušší odpovědí, kterou je možno poskytnout, je **palebná kázeň**. Spočívá v promyšleném používání různých prostředků, ve výcviku prováděném v podmínkách pokud možno blízkých bojovým, jakož i v centralizaci rozhodování o zahájení palby. Přesto však rychlost individuální reakce, nezbytná v určitých situacích (např. reflexní střelba v případě souboje tanků) klade meze této centralizaci, a to i tehdy, když výkonné spojovací prostředky umožňují sloučit řízení palby a rychlost reakce.

Dosažení palebné kázně rovněž znamená zavedení běžných postupů, které budou zahrnovat (jako je tomu u letadel) **třídící hodnocení** každého nepřátelského jednání. Např. je velmi pravděpodobné, že v blízké budoucnosti bude samotná skutečnost měření дальky tanku laserem hodnocena jako nepřátelský počín a vyvolá okamžitou odvetu.

■ Potřeba rozpoznávání cílů

Prvním způsobem pro zvyšování možností rozpoznávání je **zdokonalování rozpoznávací výkonnosti** zbraňových systémů. Ke zvětšení dostřelu a přesnosti zbraní se bojovník často nachází v situaci, kdy zjistil potenciální cíl, je schopen na něj střelit, avšak nemá možnost ho s jistotou rozpoznat. A to proto, že existují velké rozdíly mezi dosahy zjišťování, průzkumu a rozpoznávání, které jsou dány současnými čidly.

Právě v této fázi jsou rizika střelby na vlastní nejvýznamnější, protože bojovník nemá vždy čas nebo vůli (v případě vážného stresu) vyčkávat na spolehlivé rozpoznání před zahájením palby. Tento jev hrozí, že bude ještě více zdůrazněn riziky, jimiž budou určitá protiopatření působit na uživatele optických prostředků.

I když znalost taktické situace umožní omezit případy působení proti vlastním, je přesto nezbytné disponovat zvláštním rozpoznávacím zařízením, které umožní potvrdit totožnost zjištěného cíle před střelbou. Ozbrojené síly některých států se snaží zavést spolehlivé prostředky:

- umožňující pozitivní rozpoznání vlastního cíle na základě principu dotaz-odpověď;
- poskytující vysokou výkonnost z hlediska rozlišovací schopnosti, dosahu, utajení, bezpečnosti a reakční doby.

Vysoké riziko omylu vzduch-země, zvyšování schopnosti bojových vrtulníků působit za každého počasí a výdaje spojené s integrací na letadlech vyžadují zařadit do koncepce analýzu interoperability s leteckými rozpoznávacími prostředky vlastní - cizí. Nutnost maximálního rozšíření dotací na vojenské rozpoznávací zaří-

zení, aby bylo dosaženo významného snížení rizika působení proti vlastním, vyžaduje usilovat o co nejnižší ceny za sériové prostředky a o způsob vybavení přizpůsobitelný válčišti. Stejná ekonomická logika převládá v této oblasti i v oblasti vidění za každého počasí: prostředky budou drahé, avšak nelze si představit, že by na válčišti byla ponechána část zasazených vojsk bez vhodných prostředků.

Potřeba přístrojů se diferencuje podle toho, zda je nutné disponovat funkcí dotazu, funkcí odpovědi nebo oběma současně. Je snadno pochopitelné, že například přenosné odpalovací zařízení protitankových raket může mít jen dotazovací funkci a že velitelské vozidlo bude mít pouze funkci odpovědi.

Pro splnění těchto cílů bude bezpochyby nutno ubírat se cestou modularity přístrojů.

Je nutno poznamenat, že vyřešení problému rozpoznávání s požadovanou výkonností umožní sledovat kromě minimalizace případů střelby na vlastní také značné rozšíření operační účinnosti zbraňových systémů, protože budou moci být používány do maximálního dosahu zjišťování a budou přirozeně disponovat rozpoznávacím čidlem pro plnění svých průzkumných úkolů.

I když může být v oblasti prevence působení proti vlastním dosaženo cílů díky technickému pokroku, dokonalý výcvik obsluh a osádek zůstane bezpodmínečnou podmínkou úspěchu, protože rozpoznávání a střelba jsou nakonec ovlivňovány lidským rozhodnutím.

■ *Potřeba sledování taktické situace*

Problémy součinnosti, odpovědné za polovinu omylů, jsou odrazem špatné znalosti taktické situace. Zdá se být jisté, že bojovník, který má v každém okamžiku úplný a aktualizovaný přehled o situaci přizpůsobený jeho úrovni, by měl prostředek pro vyloučení případů náhodného setkání s neznámým prvkem, který je zdrojem reflexních reakcí a dokonce omylů. Všechna opatření prováděná pro zlepšení přenosu a sledování informace na bojišti, stejně jako schopnosti lokalizace, přispějí ke zdokonalení znalosti situace.

Avšak ve většině případů potřeba rozpoznávání dodává charakter naléhavosti a přesnosti lokalizaci, která není slučitelná se systémy označenými v jejich současných definicích. Zdá se být nutné usilovat o to, aby k nim byla připojena rozpoznávací funkcionalita, která (aniž by byl zpochybněn jejich vlastní pokrok) by umožnila maximálně využívat jejich možností předávat zbraňovým systémům informace podporující přesnou znalost jejich taktických podmínek.

UVAŽOVANÉ TECHNICKÉ MOŽNOSTI

Rozšiřování mnohonárodních operací a nezbytnost interoperability tohoto druhu sestav vedly k zahájení technických řešení ve čtyřstranném rámci (Francie, Německo, Velká Británie, Spojené státy) pro počáteční období před rozšířením tohoto rámce.

Pro blízkou budoucnost jsou technická řešení zaměřena pouze na rozpoznávání vlastních cílů vybavených zvláštním systémem. Avšak ve vzdálenější perspektivě je snahou dosáhnout schopnosti rozpoznávat nekooperativní cíle, např. s použitím

bank dat týkajících se spektrálních demaskujících příznaků charakteristických pro každý nosič, což by mělo umožňovat rozlišování vlastních od nepřátelských a neutrálních.

Pro rozpoznávání cílů bylo zkoumáno mnoho cest současně. Nejslibnější se jeví být optronika pro velmi blízkou perspektivu a technologie milimetrových vln pro krátko- a střednědobou perspektivu.

■ *Pro velmi blízkou perspektivu*

Výzkum se týká prostředků pro charakterizování demaskujících příznaků vlastní bojové techniky ve viditelné i infračervené části spektra, a to pomocí aktivních i pasivních prostředků. Tyto prostředky mají výhody jednoduchosti a hospodárnosti, avšak nemohou poskytovat vysokou spolehlivost, protože riziko omylu je velké a jejich účinnost je velmi závislá na podmínkách viditelnosti. Jsou ostatně nápadné, avšak přesto budou použitelné tak dlouho, dokud nebude termická technologie a technologie zesilování zbytkového světla příliš rozšířena.

■ *Pro krátkodobou perspektivu (1994 - 1996)*

Spojené státy zahájily vývoj krátkodobého řešení, který v tomto období povede ke dvěma zaměřením prací odlišné povahy.

Na jedné straně program BCIS (battlefield combat identification system), jehož cílem je sestavit rozpoznávací zařízení „dotaz-odpověď“ první generace, má poskytovat dobrou bezpečnost používání a požadovanou výkonnost. Volba řešení spočívajícího na využití milimetrových vln byla uskutečněna po srovnání (uskutečněném v terénu) s jinými možnými metodami (optronika, laser, radio...). Tyto práce budou ukončeny vyrobením omezeného počtu přístrojů, které umožní zhodnocení vojenskými zkouškami.

Na druhé straně, výzkumné práce na základě řešení „dotaz-odpověď“ s využitím milimetrových vln mají za cíl:

- * posoudit možnosti takového systému, aby bylo možno zjistit jeho výhody a omezení,
- * upřesnit vzájemné úlohy rozpoznávání cíle a taktické situace,
- * analyzovat možnosti interoperability s leteckým rozpoznávacím systémem.

Tyto práce budou ukončeny v roce 1996 ukázkami, které umožní zvolit přístupy ke globálním řešením a upřesnit potřebný vývoj bojového rozpoznávacího systému BCIS.

■ *Pro střednědobou perspektivu (1997 . . .)*

Po ukázkách, které mají vytvořit základ technicko-operačního konsenzu, je účelem této fáze vyvinout a potom vyrábět zvolené řešení. Tyto práce by mohly vést k realizaci funkcionalit taktické situace (informatizované procesy), přechodů pro interoperabilitu mezi prostředky pro sdělování taktické situace (nepřímá interoperabilita), k realizaci bojového rozpoznávacího systému (BCIS) umožňující

využití výsledků výzkumných prací a zajišťující přímou interoperabilitu mezi prostředky v dotyku s nepřítelem.

Dnešní pokročilé koncepce ukazují dva odlišné směry:

- * na jedné straně Spojené státy, které doporučují funkci taktické situace v reálném čase, zahrnující dokonce výměnuází taktických dat mezi prostředky;
- * na druhé straně Francie a Německo dávají přednost omezení funkce taktické situace na to, co umožňují systémy velení ve své současné definici.

Je zřejmé, že volba řešení uskutečňovaná v tomto stadiu bude mít velký význam, protože velké zbraňové systémy pozemního vojska (tank Leclerc, vrtulník Tigre aj.) budou zvoleným systémem vybaveny po mnoho let.

■ *Pro dlouhodobou perspektivu*

Přechod od střednědobého řešení k řešení dlouhodobému bude oprávněn pouze významným přínosem z operačního hlediska. Již nyní je možno představit si zájem o nekooperativní řešení, která poskytnou:

- na jedné straně možnost rozlišit vlastní, nepřátelské a neutrální,
- na druhé straně úplné utajení procesu rozpoznávání.

* * *

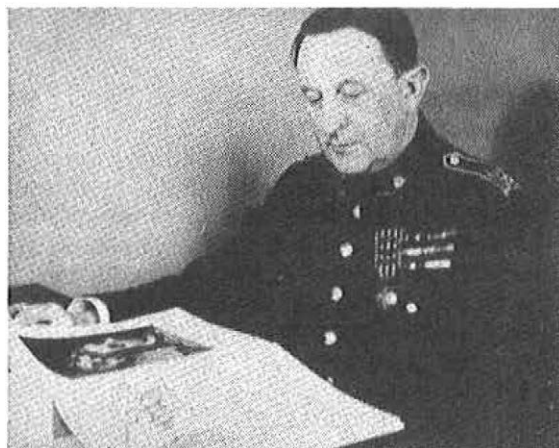
Respektování operační nutnosti rozpoznávání v boji je novou skutečností, která by měla vést k řešení umožňujícím omezení účinků působení „na vlastní“ a ke zdokonalení možností zbraňových systémů.

Zkrácený a redakčně upravený článek autorů pplk. Bertranda Ract-Madoux a Pascala Manguina, který byl uveřejněn v č. 42 (květen-červen) 1994 časopisu L'armement.

Generál šéf zdravotnictva in memoriam MUDr. Vladimír HAERING

* 24. června 1882 Benešov u Prahy

† 6. listopadu 1942 Hammeln

Za první světové války bylo věru štěstím pro československé dobrovolníky na Rusi, že řízení vojenského a válečného zdravotnictví bylo v rukách právě tak zdatných jedinců, jako byl MUDr. Vladimír Haering.

Patřil mezi první abiturienty benešovského gymnázia z roku 1901. Následujících šest let věnoval studiu na lékařské fakultě Univerzity Karlovy, kde 24. února 1908 získal akademický titul doktora veškerého lékařství. Avšak již krátce poté upozornil na sebe odborný svět

svými schopnostmi na chirurgickém oddělení Vinohradské nemocnice. Odtud pak odešel do Slezské Ostravy, kde se jako chirurgický primář ujal vedení městské nemocnice. Mezitím se v průběhu balkánské války zúčastnil od září 1912 do ledna 1913 výpravy českých lékařů do Srbska, aby pracoval v nemocnici v Bělehradě pod vedením profesora MUDr. Rudolfa Jedličky.

Tehdejší české nadšení pro srbský osvobozovací zápas bylo však jen preludiem vrcholného vypětí národního cítění českého národa za první světové války.

Doktor Haering nastoupil vojenskou službu u 81. pěšího pluku rakousko-uherské armády, se kterým už v srpnu 1914 odjel na východní frontu. Se svým lazaretem se však velmi brzy (9. září 1914) dostal do ruského zajetí. Ihned se hlásil do vznikající České družiny, avšak lékařskou službu mohl zatím vykonávat jen v ruských vojenských nemocnicích v Kyjevě, Penze, Vjatce. Teprve v létě 1916 přešel do svazku československých spolků na Rusi a okamžitě se věnoval zdravotním otázkám v Kyjevě. Ovšem v bitvě u Zborova jako náčelník zdravotní služby právěho bojového úseku již poskytl první pomoc zraněným Čechoslovákům.

Během ústupu zreorganizoval a vybudoval z titulu své nové funkce hlavního lékaře I. divizní lazaret 1. československé husitské divize, se kterou převezl

nemocné a raněné do Tambova, kde získal vším potřebným vybavený zdravotní vlak. V následných bojích proti bolševikům v Čeljabinsku organizoval zdravotní službu, založil nemocnici pro 600 raněných a koncem roku 1918 se stal zdravotním náčelníkem Československého vojska na Rusi.

Úkol, jehož se ujal, nebyl malý: **zorganizovat zdravotní službu pro armádu ohroženou nejrůznějšími epidemiemi na obrovských prostorách a v ne-
zvyklých podnebních podmínkách, a to při nedostatku kvalifikovaných léka-
řů, léků, zdravotního materiálu i dopravních prostředků.** I tento úkol však úspěšně zvládl. Své zkušenosti zaznamenal v publikaci Zdravotnictví v československém vojsku na Rusi.

(Snad tomu napomohlo i kouzlo jeho osobnosti. Mluvila za něho jeho tvář, mužně utvářená svými ostře a přec jemně řezanými rysy a srdečnost. Okouzloval i jeho hlas, většinou přítichlý, i když udílel rozkaz, a ovšem také jeho humor a vtíp, kterým každý styk zdůvěrnil a do něhož se sice občas ozvala i ironie, která však nekousala, ale pobízela, a dobře snesla oplátku.)

Do vlasti se vrátil 17. června 1920 v hodnosti plukovníka. Ministerstvem národní obrany byl potom přidělen k Červenému kříži, kde vedl sociálně zdravotní službu a jako chirurg řídil sanatorium Československého Červeného kříže v Praze II. Dnem 1. května 1928 byl jmenován do hodnosti generála zdravotní služby. Později se stal místopředsedou Čs. Červeného kříže, předsedou Vojensko-zdravotnického poradního sboru, členem správního výboru Československé ochrany matek a dětí, dále předsedou porodnice této organizace a mimo to zastával řadu dalších významných funkcí. Nastala léta jeho plodné, poctivé, nehluché práce.

Když se na prahu tísnivých událostí v roce 1938 dr. Alice Masaryková vzdala předsednictví Čs. Červeného kříže, zaujal její místo právě MUDr. Haering. Po německé okupaci ovšem musela být likvidována i československá organizace Červeného kříže. Tehdy podle pokynů Obrany národa začal zdravotnické zásoby rozptylovat na různá místa, aby ve vhodné chvíli posloužily národní revoluci. Financí pak využil k podporám vězňů a rodin obětí gestapa. Sám však byl již 6. února 1940 zatčen gestapem a následně odsouzen k mnohaletému žaláři, kde podlehl utrpení jako mnoho jiných českých vězňů...

PhDr. Zdeněk Vališ

OBSAH ROČNÍKU 1994

	VR číslo	strana
Václav Havel armádě	1	3
Slovo vydavatele	1	5
Mjr. Dr. Štefan Danics, CSc. Bezpečnost a Východoevropané	2	14
Mjr. Dr. Štefan Danics, CSc. Přístupy k vojenskodoktrinní problematice	6	19
Sbor. gen. Erich Eder, velitel rakouské Akademie obrany státu Vojenská hlediska rakouské bezpečnostní politiky	7	16
Plk. Ing. Karel Eminger, Ing. Ladislav Klíma, CSc. Potřebuje armáda rozvíjet vlastní vědeckou činnost?	4	27
Ing. Jiří Florián Národní bezpečnost ČR (Některé pohledy na její problémy)	6	3
Ing. Jiří Florián Orgány řízení strategické obrany ČR	7	40
Ing. Jiří Florián Nové pohledy na úkoly ozbrojených sil	10	13
Ing. Jiří Florián, Ing. Miloš Janda Velení a řízení za branné pohotovosti státu	9	33
Plk. v zál. Ing. Josef Fučík Jakou obranu republiky? (Úvaha nad potřebami branné politiky českého národa)	3	3
Pplk. Ing. Milan Hanousek Struktura mezinárodního bezpečnostního systému	1	21
Genpor. Ing. Karel Holub K plnění Koncepce výstavby AČR	8	18
Ing. Josef Hrdlička K problematice bezpečnosti	2	3
Ing. Josef Hrdlička Nebezpečná problematičnost jaderných zkoušek	7	47

	VR číslo	strana
Ing. Josef Hrdlička Je neutralita řešením?	9	25
Genmjr. Ing. Pavel Jandáček Švýcarský systém armády - jiný, způsob organizace obrany státu - podobný	6	7
Pplk. Ing. Josef Janošec, CSc. Vybrané ekonomické aspekty procesu profesionalizace	1	27
Pplk. Ing. Josef Janošec, CSc. Profesionalizace v systému obrany státu a armádě	2	19
Pplk. Ing. Josef Janošec, CSc. Systém obrany státu (K problematice jeho výzkumu)	4	37
Ing. Ladislav Klíma, CSc. Klasifikace výdajů na obranu v mezinárodním systému strategického plánování obrany	5	37
Genmjr. Ing. Miroslav Kostelka Výstavba logistického systému v AČR	8	23
Ing. Vladimír Leška Evropská bezpečnost v období systémové transformace postkomu- nistických zemí	1	8
Ing. Vladimír Leška Nepřipustit návrat ke konfrontačnímu modelu evropské bezpečnosti	7	32
Ing. Vladimír Leška Slovensko a bezpečnostní politika ČR	9	15
Plk. v zál. doc. Ing. Václav Maryška, CSc. Potřebuje Česká republika armádu?	2	11
Pplk. Ing. Otakar Míka, CSc., doc. Ing. Václav Soukup, CSc. Šíření zbraní hromadného ničení	10	16
Plk. RNDr. Jaroslav Mirovský, CSc. Co chceme, kam jsme došli (K 1. výročí vzniku Centra řízení informačního systému MO)	3	26
Pplk. doc. PhDr. František Ochrana, DrSc. Systém plánování, programování a rozpočtování	3	18
Pplk. doc. PhDr. František Ochrana, DrSc., Ing. Jiří Pátek, CSc. Transformační proces AČR a obranné zdroje	5	31

	VR číslo	strana
Pplk. doc. PhDr. František Ochrana, DrSc. Problém kontroly a rozhodování v systému PPR	10	21
Pplk. Dr. Petr Rožňák Parlamentní zplnomocněnec ozbrojených sil NSR	2	22
Pplk. Dr. Petr Rožňák Úřad zplnomocněnce ozbrojených sil SRN ve Spolkovém sněmu (Pokračování)	3	35
Pplk. Dr. Petr Rožňák Zplnomocněnec ozbrojených sil SRN v kosodélníku politických sil (Pokračování)	4	44
Pplk. Dr. Petr Rožňák Zplnomocněnec ozbrojených sil SRN a Spolkový sněm (Dokončení)	5	51
Plk. Ing. Stanislav Stach, CSc. Koncepce bezpečnostní politiky České republiky	8	3
Plk. Ing. Stanislav Stach, CSc. Spektrum rizik a ohrožení společnosti	9	3
Plk. doc. Ing. Jiří Strnáděk, CSc. Státní (národní) zájmy v oblasti bezpečnosti	4	8
Plk. doc. Ing. Jiří Svačina, CSc., doc. RNDr. Ladislav Halberštát, CSc. Východiska k transformaci vojenského školství AČR	3	14
Plk. Ing. Václav Svoboda K některým systémovým problémům plánování výstavby AČR	5	20
Ing. Petr Svozil Bezpečnostní rizika, svět, Evropa a my (Situace ve světě a Evropě z hlediska vzniku možných rizik a ohrožení České republiky)	5	11
Ing. Milan Štembera, CSc. Partnerství pro mír (K některým jeho aspektům)	4	3
Ing. Milan Štembera, CSc. Je Ukrajina (jadernou) velmocí?	6	11
Plk. Ing. Rudolf Tomešek, CSc. Vojenská strategie České republiky	7	27
Plk. Ing. František Valach, CSc. Vliv současné situace na bezpečnostní politiku státu	4	15

	VR číslo	strana
Plk. Ing. František Valach, CSc. Tendence krizí, konfliktů, z hlediska projektu Partnerství pro mír	5	3
Plk. Ing. František Valach, CSc. Riziko války po uvolnění mezinárodních vztahů	10	3
PhDr. Marie Vlachová Ozbrojené síly a společnost (Z výroční konference v Baltimore)	2	32
NATO: Nutnost rozšíření	3	45
Sedmdesát pět let Generálního štábu Armády České republiky (Maurice César Joseph Pellé)	7	3
Spojenecký sbor rychlé reakce Severoatlantické aliance	1	34

VOJENSKÉ UMĚNÍ

Genmjr. Ing. Emil Antušák Na prahu 21. století	9	39
--	---	----

STRATEGIE

Genmjr. Ing. Emil Antušák Nové aspekty vojenské strategie	1	36
Guy Labouérie DU „STRATOMONDE“ - O „světě strategie“	7	68
Plk. v zál. doc. Ing. Václav Maryška, CSc. Podstata vojenských konfliktů a technologie jejich vedení (Z hlediska aplikované operační analýzy)	7	61
Plk. Ing. František Valach, CSc. Vedení bojové činnosti v 21. století	2	37
Plk. Ing. František Valach, CSc. Strategická rizika udržování míru	7	54

OPERAČNÍ UMĚNÍ

Genmjr. Ing. Emil Antušák Vzniká nová operační doktrína AČR	3	60
Plk. Ing. Bohumír Čermák Použití dělostřelectva při podpoře vojsk územní obrany	2	58

	VR číslo	strana
Pplk. Ing. Vlastimil Galatík, CSc. Geografické podmínky a jejich vliv na obranu	2	61
Pplk. Ing. Luděk Hodboď, CSc. Návrh koncepce výstavby vojska územní obrany AČR (První část)	5	58
Pplk. Ing. Luděk Hodboď, CSc. Návrh koncepce výstavby vojska územní obrany AČR (Dokončení)	6	26
Pplk. gšt. Ing. Richard Janderka Přikrytí státní hranice	4	52
Peter Kolečko Všeobecné zásady leteckých operací	6	45
Pplk. doc. Ing. Karel Kotek, CSc. OPZHN ano, nebo ne?	1	45
Plk. gšt. Ing. Milan Kubeša, CSc., pplk. Ing. Luděk Hodboď, CSc. K prostoru obrany	1	39
Plk. gšt. Ing. Milan Kubeša, CSc. Klamání a bojová činnost	2	46
Plk. gšt. Ing. Milan Kubeša, CSc., pplk. Ing. Ján Antolík Plánování a organizace klamání v obranné operaci armádního sboru	8	77
Pplk. Ing. Vojtěch Málek Principy použití vojenského letectva a PVO	3	65
Mjr. Ing. Petr Markvart Jakým směrem jde vývoj systému protivzdušné obrany? (Některé aspekty hodnocení důležitosti vzdušných cílů)	5	66
Pplk. Ing. Zdeněk Mejta, CSc. Prostředky klamání a jejich pojetí v zahraničních armádách	2	53
Pplk. Ing. Vojtěch Němeček Ženíjní zabezpečení boje s využitím objektů stálého opevnění	6	52
Plk. Ing. František Roušar K některým problémům počítačového modelování ve vojenském	6	37
Pplk. doc. Ing. Josef Šiller, CSc. Peripetie protivzdušné obrany	4	57

	VR číslo	strana
Plk. doc. Ing. Arnošt Vraný, CSc., plk. Ing. Pavel Roubín, CSc. Tendence možného rozvoje operačního zabezpečení	8	72
Plk. doc. Ing. Arnošt Vraný, CSc., plk. Ing. Pavel Roubín, CSc. Ochrana vojsk a některé aspekty její organizace	10	76
Plk. Ing. Miroslav Zabadal, CSc. Změny v chemickém zabezpečení operace	10	72
Typologie vojenských činností	4	64

LOGISTIKA

Plk. gšt. Ing. Jan Duda Zkušenosti z výstavby logistiky AČR	4	104
Plk. Ing. Karel Janíček, CSc. Logistická podpora armádního sboru (Plánování a operativní řízení)	4	109
Plk. Ing. Aleš Komár Logistika armády (v odpadovém hospodářství)	3	85
Plk. prof. Ing. Jiří Stodola, DrSc. K teorii logistického systému AČR	9	49
Plk. prof. Ing. Jiří Stodola, DrSc. Vybrané metody logistiky	10	90
Organizační, informační a metodologické aspekty hodnocení systému logistiky	7	74

Z VÝZKUMU

Ing. Ladislav Klusáček, CSc., mjr. Ing. Petr Navrátil Použitelnost dosud zavedených dýmových prostředků k účinnému maskování dýmem	6	63
---	---	----

PERSONALISTIKA

Mjr. Ing. Josef Strelec, CSc., plk. RNDr. Vratislav Datel, CSc. Modelování sítě služebních kariér	6	70
--	---	----

VOJENSKÉ ŠKOLSTVÍ

Plk. v zál. doc. PhDr. Felix Černoš, CSc.

Příprava vojenských profesionálů
(Její teoretické základy a předpoklady)

5 85

Plk. doc. Ing. Klaudius Kincl, CSc.

Analýza efektivity postgraduálního vzdělávání

8 86

Plk. doc. Ing. Klaudius Kincl, CSc.

Zvýšení efektivity postgraduálního vzdělávání

9 84

Plk. doc. Ing. Jaroslav Komárek, CSc.

Příprava velitelů a štábů AČR na Partnerství pro mír

4 86

Plk. doc. Ing. Karel Pichl, CSc.

Porovnání způsobů přípravy vysokoškolsky vzdělaných odborníků AČR

9 89

PhDr. Zdena Rosická, CSc.

Modernizace výuky cizích jazyků

4 97

Plk. doc. PhDr. Zdeněk Rozum, CSc.

Velení a vedení podřízených
(Problémy přípravy vojenského profesionála)

5 93

Plk. doc. Ing. Stanislav Schorm, CSc.

Vzdělávání důstojníků v demokratických státech
(Závěry analýzy)

4 75

Dvacet čtyři hodin West Pointu

(Skutečnost očima českého studenta)

4 92

Vojenské školy a informatika

8 93

Z KONFERENCE

Genmjr. Ing. Emil Antušák

Evropská bezpečnost a její vliv na rozvoj vojenského umění

10 38

Dr. František Hanzlík, CSc.

Uplatňování sovětského vlivu na budování čs. branné moci

5 79

Pplk. Ing. Josef Janošec, CSc.

Jak zkoumat evropskou bezpečnost a její vliv na rozvoj vojenského umění

10 69

	VR číslo	strana
Ing. Josef Jarabica Charakteristika možností českého průmyslu informatizace při budování informační infrastruktury AČR	8	67
Plk. Ing. František Jiroušek Operační umění a evropská bezpečnost	10	52
Dr. Jacob W. Kipp Vliv Partnerství pro mír na evropskou bezpečnost	10	54
John K. C. MacLean C⁴I - Infrastruktura podporující Partnerství pro mír	8	52
Plk. Tod R. Milton Operace jiné než válka	10	31
Genmjr. Ing. Jiří Nekvasil Budování informační struktury Armády ČR v podmínkách projektu Partnerství pro mír	8	60
PhDr. Jiří Pospíšil Úvodní slovo na zahájení mezinárodní konference k 50. výročí otevření druhé fronty v Evropě	8	30
PhDr. Vilém Prečan, CSc. Mezinárodně politické důsledky otevření druhé fronty v Evropě z hlediska československého státu	8	38
Dr. Harvey Sicherman Neočekávanost událostí	8	32
Michael Thom C² - Command and Control	8	45
Plk. Ing. Rudolf Tomešek, CSc. K evropské bezpečnosti a rozvoji vojenského umění	10	49
Timothy L. Thomas Řešení konfliktů a krizový management, vliv na vojenské umění	10	58
Bernard Vargel Společenství uživatelů moderní informační technologie se rozšiřuje	8	63
Pplk. doc. PhDr. Václav Vondrášek, CSc. Konstituování státnosti a problémy její obrany	5	73
Plk. doc. Ing. Arnošt Vraný, CSc. Příprava důstojníků AČR v kontextu programu Partnerství pro mír	10	65
Mezinárodní konference k 50. výročí otevření druhé fronty v Evropě	8	27

NÁZORY ČTENÁŘŮ, POLEMIKA

Plk. Ing. Jiří Beran, CSc. Modelování bojové činnosti v AČR - stav optimistického očekávání	10	96
Mjr. Dr. Štefan Danics, CSc. Parlamentní zplnomocněnec ozbrojených sil SRN (K článku plk. Dr. Petra Rožňáka, CSc., uveřejněnému ve VR č. 2/94)	6	86
Pplk. Ing. Luděk Hodboď, CSc. Vojsko územní obrany - teorie a praxe (Reakce na článek ve VR č. 9/93)	3	71
Pplk. Ing. Luděk Hodboď, CSc. Rozpory mezi úkoly a organizační strukturou vojska územní obrany	4	115
Pplk. Ing. Jiří Hruška Řešení krizových situací pomocí výpočetní techniky	8	102
Pplk. Ing. Miloslav Chaloupka Jak organizovat ženijní zabezpečení?	6	93
Plk. Ing. Karel Kozák Problémy vojenské teorie (Zamyšlení nad několika články VR)	6	81
Plk. Ing. Karel Kozák Některé otázky z teorie velení a řízení	7	84
Plk. Ing. Vladimír Karaffa, CSc. Potřebuje logistika teorii?	4	124.
Plk. gšt. Ing. Milan Kubeša, plk. Ing. Karel Kozák K obsahu operační přípravy	1	84
Plk. gšt. Ing. Milan Kubeša, CSc. K úkolům vojska územní obrany (Ohlas na článek ve VR č. 9/93)	3	68
Plk. gšt. Ing. Milan Kubeša, CSc. Historie, současnost a budoucnost klamání v bojové činnosti	9	76
Pplk. Ing. Vojtěch Májek Aplikace teorie her v procesu tvorby rozhodnutí	5	107
Plk. v zál. doc. Ing. Václav Maryška, CSc. Ke koncepci výstavby Armády ČR (K článku ve VR č. 7/93)	1	71

	VR číslo	strana
Plk. v zál. doc. Ing. Václav Maryška, CSc. Filozofie transformace „varšavské“ armády na „západní standard“	6	89
Plk. v zál. doc. Ing. Václav Maryška, CSc. Ještě k úvahám o skladbě a strategiích AČR	10	108
Plk. v zál. Ing. Josef Nastoupil K úvahám o obraně České republiky	5	112
Pplk. Ing. Vojtěch Němeček Teorie maskování v AČR a v armádách států NATO	3	79
Plk. v zál. prof. Ing. Karel Novotný, CSc. K vysokému vojenskému školství	2	71
Plk. doc. PhDr. František Ochraňa, DrSc. Některé zkušenosti se zaváděním systému plánování, programování a rozpočtování	9	56
Plk. v zál. Ing. Milan Sládeček, DrSc., plk. v zál. Ing. Karel Štěpánek Strategie prostorové obrany	5	101
Plk. v zál. Ing. Milan Sládeček, DrSc., plk. v zál. Ing. Karel Štěpánek Vojenskostrategická situace České republiky (Vojenská politologická a strategická úvaha)	7	89
Plk. Ing. Václav Svoboda Ještě k myšlení a armádě (K článku ve VR č. 6/93)	1	65
Ing. Milan Štembera, CSc. Krizový management (K článku ve VR č. 10/93)	1	87
Plk. Ing. František Valach, CSc. Ke konfliktu nízké intenzity (K článku ve VR č. 5/93)	1	76
Plk. doc. Ing. Arnošt Vraný, CSc., plk. Ing. Pavel Roubín, CSc. Ochrana vojsk jako funkční oblast operační činnosti	9	66
Pplk. Ing. Otto Záleský Zabezpečení protivzdušné obrany pozemního vojska	8	113
Pplk. Ing. Viktor Závodník O armádě v otevřené společnosti (Filozofické zamyšlení)	4	128

	VR číslo	strana
Teritoriální vojsko v systému obrany státu (K článku ve VR 7/93)	2	64
Ženíjní problematika obrany (K článku ve VR 9/92)	2	67

INFORMACE

Jason B. Barlow Strategické zhroucení: Letecká strategie pro současnost	9	112
Plk. Ing. Pavol Belica, CSc. Ohlédnutí za INVEX COMPUTER '93	4	154
Ronald M. Bonesteel Prevence etnických a národnostních konfliktů (I)	6	100
Ronald M. Bonesteel Prevence a předcházení etnickým a národnostním konfliktům (II)	7	124
Ronald M. Bonesteel Prevence a předcházení etnickým a národnostním konfliktům (III)	8	125
Ronald M. Bonesteel Prevence a předcházení etnickým a národnostním konfliktům (IV) (Dokončení)	9	122
Donald Elder Ještě jednou k teorii výstavby ozbrojených sil	6	141
Pplk. doc. Ing. Jiří Gajdošík, CSc. Elektronika ve finské armádě	4	149
Plk. doc. Ing. Robert Hulák, CSc. TRIAGE - simulační model pro výcvik zdravotnického personálu	10	125
Plk. Ing. Aleš Komár Výzvy moderní společnosti CCMC/NATO	7	143
Ing. Stanislav Krajíček Metody tvůrčí práce (kreativní metody) a jejich aplikace ve vztahu k armádě	1	114
Plk. Ing. Egon Kratochvíl AFCEA (Aktivita a plány České pobočky)	3	104
Pplk. Ing. Vojtěch Němeček, pplk. Ing. Petr Škrob, CSc., PhDr. Drahomíra Kožmínová, CSc. K výkladu pojmů teorie maskování armád států NATO	3	111

	VR číslo	strana
Prof. Ing. Karel Novotný, CSc. Ke spolupráci s armádami jiných států	8	117
Npor. Štefan Sarvaš Mírové mise ve světle sociologických poznatků	9	101
Pplk. Ing. Jaroslav Stojan, Ing. Oldřich Janata, CSc. K vývoji nových raket - budoucí technologické systémy (1. část) (z provenience francouzských ozbrojených sil)	9	106
Pplk. Ing. Jaroslav Stojan, Ing. Oldřich Janata, CSc. K vývoji nových raket - budoucí technologické systémy (2. část)	10	117
Pplk. Ing. Josef Šmondrk, mjr. Ing. Petr Sazeček Systém akvizice a logistické podpory (Jeho zavádění s využitím počítačů v armádě USA)	4	138
Plk. Ing. František Veselý MIL-TO-MIL v oblasti informačních a komunikačních systémů	6	122
PhDr. Marie Vlachová Armáda? A k čemu?	8	121
Armádní ekologická konference	2	111
Boj proti nepřátelskému velení a řízení	10	130
Česko-americký seminář o civilně-vojenských vztazích	7	110
Demokracie a válka	5	135
Důvěra mezi partnery: Bílé knihy obrany Německa, Francie a Eurobor	7	118
Etnický konflikt a neválečné operace	7	140
KBSE a mírové operace	2	103
K obranné doktríně a použití ozbrojených sil Polské republiky	7	135
K vojenskému výzkumu a vývoji technologií ve Spolkové republice Německo	9	130
Netradiční zbraně a prostředky (zbraně nezpůsobující smrt)	1	89
Nová kvalita spojeneckých systémů (NATO a ZEU)	5	140

	VR číslo	strana
Nové zaměření francouzského vojenského zpravodajství a průzkumu	2	89
O obranném průmyslu	3	100
Pět imperativů vedení koaliční války	5	135
Pozemní vojsko SRN - nové úkoly a struktury	10	134
Restrukturalizace - neoddělitelná součást reorganizace ozbrojených sil	8	134
Rozpoznávání v boji	10	139
Síť neboli šedá moc - obrana pro rok 2030	5	125
Slovenská republika (Geopolitické postavení - bezpečnostní souvislosti)	3	108
Služba poddůstojníků na krátkodobý úvazek v armádách Francie, Belgie a SRN	1	104
Strategický postoj	10	131
Štábní rozhovory: Sbližování ozbrojených sil demokratických armád	7	113
Tvořivý lidský intelekt v informatice i v řízení společenských (vojenských) procesů	6	108
Války i po roce 2000?	2	94
Vojenské dimenze německé zahraniční politiky	4	144
Vojenská doktrína Ruské federace, její ozbrojené síly, rozvědka	1	97
Východní Evropa - hledání bezpečnosti (z 29. mezinárodního kongresu vojenské medicíny)	1	120
V zájmu bezpečnosti Evropy: Partnerství pro mír	4	131
Základy evropské bezpečnosti NATO - Evropská unie/Západoevropská unie	6	127
Ze „zákazníka“ bezpečnosti „hraniční“ zemí (Itálie, její ozbrojené síly a tvorba vojenské doktríny)	3	117

Z HISTORIE

PhDr. Jan Gebhart Obrana národa (Vojáci a druhý čs. odboj - etapa budování)	2	78
PhDr. Jan Gebhart Objekt zájmu - Polsko (Vojáci a druhý čs. odboj - z dějin zpravodajství)	4	159
PhDr. Jan Gebhart Povstání v protektorátu v září 1939? (Vojáci a druhý čs. odboj - z dějin zpravodajství)	7	100
Dr. František Hanzlík, CSc. Mýty a skutečnosti o perzekuci generálů a důstojníků za okupace a jejich účast v odboji ve 2. světové válce	10	112
Plk. Dr. Petr Kučera, CSc. Sovětské vlivy při reorganizaci vojenského školství na počátku 50. let	6	96
Kpt. Dr. Pavel Minařík, CSc. Československá armáda v letech 1945-1969	9	141
Plk. v zál. Ing. Zdeněk Řezáč Vojenské přípravy Srbska a Černé Hory k válce v roce 1914	1	54
Plk. v zál. Ing. Zdeněk Řezáč Rakousko-uherský nástupní plán v roce 1914	3	89
Plk. v zál. Ing. Zdeněk Řezáč Německý Schlieffenův plán z roku 1914	5	115
Vojenské rozhledy o Vojenských rozhledech	1	50
75. výročí Vojenského zeměpisného ústavu	8	146

PERSONÁLIE

Arm. gen. Josef Bílý	1	124
Div. gen. in memoriam Jaroslav Čihák - Znamenáček	4	171
Arm. gen. in memoriam Ing. Alois Eliáš	3	137
Gen. šéf zdravotnictva in memoriam MUDr. Vladimír Haering	10	145
Arm. gen. in memoriam Bedřich Homola	6	147

	VR číslo	strana
Div. gen. in memoriam František Kravák	7	151
Div. gen. in memoriam Jaroslav Vedral - Sázavský	2	118
Arm. gen. in memoriam Rudolf Viest	9	150
Div. gen. Hugo Vojta	5	146
Div. gen. in memoriam Otakar Zahálka	8	153

OBSAH

Plk. Ing. František Valach, CSc. Riziko války po uvolnění mezinárodních vztahů	3
Ing. Jiří Florián Nové pohledy na úkoly ozbrojených sil	13
Pplk. Ing. Otakar Mika, CSc., doc. Ing. Václav Soukup, CSc. Šíření zbraní hromadného ničení	16
Pplk. doc. PhDr. František Ochraňa, DrSc. Problém kontroly a rozhodování v systému plánování, programování a rozpočtování (SPPR)	21

Z KONFERENCE

Plk. Tod R. Milton Operace jiné než válka	31
Genmjr. Ing. Emil Antušák Evropská bezpečnost a její vliv na rozvoj vojenského umění	38
Plk. Ing. Rudolf Tomešek, CSc. K evropské bezpečnosti a rozvoji vojenského umění	49
Plk. Ing. František Jiroušek Operační umění a evropská bezpečnost	52
Dr. Jacob W. Kipp Vliv Partnerství pro mír na evropskou bezpečnost (Aspekty obnovení geopolitiky a evropská bezpečnost)	54
Timothy L. Thomas Řešení konfliktů a krizový management, vliv na vojenské umění	58
Plk. doc. Ing. Arnošt Vraný, CSc. Příprava důstojníků AČR v kontextu programu Partnerství pro mír	65
Pplk. Ing. Josef Janošec, CSc. Jak zkoumat evropskou bezpečnost a její vliv na rozvoj vojenského umění	69

OPERAČNÍ UMĚNÍ

Plk. Ing. Miroslav Zabada, CSc. Změny v chemickém zabezpečení operace	72
---	----

Plk. doc. Ing. Arnošt Vraný, CSc., plk. Ing. Pavel Roubín, CSc. Ochrana vojsk a některé aspekty její organizace	76
--	----

LOGISTIKA

Plk. prof. Ing. Jiří Stodola, DrSc. Vybrané metody logistiky	90
--	----

NÁZORY ČTENÁŘŮ, POLEMIKA

Plk. Ing. Jiří Beran, CSc. Modelování bojové činnosti v AČR - stav optimistického očekávání	96
Plk. v zál. doc. Ing. Václav Maryška, CSc. Ještě k úvahám o skladbě a strategiích AČR	108

Z HISTORIE

Dr. František Hanzlík, CSc. Mýty a skutečnosti o perzekuci generálů a důstojníků za okupace a jejich účast v odboji ve 2. světové válce	112
---	-----

INFORMACE

Pplk. Ing. Jaroslav Stojan, Ing. Oldřich Janata, CSc. K vývoji nových raket - budoucí technologie a systémy (2. část) (z provenience francouzských ozbrojených sil)	117
Plk. doc. Ing. Robert Hulák, CSc. TRIAGE - simulační model pro výcvik zdravotnického personálu	125
Boj proti nepřátelskému velení a řízení	130
Strategický postoj	131
Pozemní vojsko SRN - nové úkoly a struktury	134
Rozpoznávání v boji	139

PERSONÁLIE

Generál šéf zdravotnictva in memoriam MUDr. Vladimír Haering	145
---	-----

OBSAH ROČNÍKU

Vydává Ministerstvo obrany České republiky - GŠ AČR

Adresa (pro poštovní styk):
Redakce časopisu VOJENSKÉ ROZHLEDY
MO - 64
160 01 Praha 6 - Dejvice

Umístění redakce: Rooseveltova 23, Praha 6.

Tiskne Vojenský zeměpisný ústav, Praha.

Pplk. Ing. Richard Hašek (šéfredaktor), telefon (20) 21 57 30,
mjr. Ing. Igor Jalůvka (redaktor), telefon (20) 21 57 33,
Jaroslav Furmánek (redaktor), telefon (20) 21 57 31,
Jaroslava Matušková (tisková redaktorka), telefon (20) 21 57 32.

Redakční rada: genmjr. Ing. Pavel Jandáček - předseda redakční rady, genmjr. Ing. Emil Antušák, plk. Ing. Václav Budil, CSc., plk. gšt. Ing. Jan Duda, plk. Ing. Karel Eminger, plk. Ing. Miloslav Fikar, pplk. Ing. Miroslav Franta, Ing. Josef Fučík, Ing. Pavel Jégl, Dr. Jiří Krobath, genmjr. Ing. Karel Kuba, genmjr. Ing. Josef Loučka, plk. doc. Ing. Petr Němec, CSc., plk. Ing. Jaroslav Paleček, Ing. Milan Štembera, CSc., plk. Ing. Rudolf Tomešek, CSc.

Ročník III (XXXV). Toto číslo bylo dáno do tisku 6. 9. 1994. MKČR 6059, MIČ 47751.

**VOJENSKÉ
ROZHLEDY**